

مختصر
زاد المعاد

Muhtasar ZÂDU'L MEÂD

Muhammed b. Abdulvehhab

İÇİNDEKİLER

Hutbetu'l Hâce.....	5
Mukaddime	7
Şeyhulislam İbn Kayyım'ın Hayatı.....	9
Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab'ın Hayatı.....	11
Rasulullah (s.a.v)'in Güvenilir ve Günahsız Olması.....	13
Allah Teâla İyi Olanı Kendine Has Kılar.....	15
Rasulullah (s.a.v)'in Sünnetini Bilmenin Gerekliliği.....	19
Rasulullah (s.a.v)'in Abdest Alışı.....	19
Rasulullah (s.a.v)'in Namaz Kılışı.....	23
Sabah Namazındaki Kıraatı.....	28
Geri Kalan Namazlardaki Kıraatı.....	28
Rasulullah (s.a.v)'in Rükû Edışı.....	31
Rasulullah (s.a.v)'in Secde Edışı.....	34
Rasulullah (s.a.v)'in Kunut Okuması.....	42
Rasulullah (s.a.v)'in Sehv Secdesi.....	42
Rasulullah (s.a.v)'in Sûtre Edinmesi.....	45
Revatib Sünnetler	46
Rasulullah (s.a.v)'in Gece Namazı.....	49
Duha (Kuşluk) Namazı.....	55
Tilavet Secdesi.....	56
Rasulullah (s.a.v)'in Cuma Günündeki Sünnetleri.....	57
Cuma Gününü Tazim Etmesi.....	61

Rasulullah (s.a.v)'in Hutbe Esnasındaki Tutumu.....	63
Rasulullah (s.a.v)'in Bayram Namazları.....	64
Kûsuf (Güneş Tutulması) Namazı.....	67
Rasulullah (s.a.v)'in Yağmur Duası.....	69
Rasulullah (s.a.v)'in Yolculukları ve Yolculuk Sırasındaki İbadetleri.....	73
Rasulullah (s.a.v)'in Kur'an Okuyuşu.....	77
Rasulullah (s.a.v)'in Hasta Ziyareti.....	78
Rasulullah (s.a.v)'in Cenazeler Hususundaki Sünneti.....	80
Rasulullah (s.a.v)'in Korku Namazı.....	89
Rasulullah (s.a.v)'in Zekât Konusundaki Sünneti.....	91
Zekât Verilecek Kimseler.....	93
Rasulullah (s.a.v)'in Fıtır Sadakasındaki Sünneti.....	95
Rasulullah (s.a.v)'in Nafile Sadakadaki Sünneti.....	96
Rasulullah (s.a.v)'in Orucu.....	99
Ramazan Ayı Hilalinin Görülmesi.....	101
Rasulullah (s.a.v)'in Nafile Orucu.....	103
Rasulullah (s.a.v)'in İtikâfı.....	105
Rasulullah (s.a.v)'in Haccı ve Umresi.....	109
Rasulullah (s.a.v)'in Minâ'daki Hutbesi.....	127
Ziyaret Tavafı.....	132
Hac Sırasında Dua Ettiği Yerler.....	134
Hedy, Bayram ve Akika Kurbanları.....	138

Rasulullah (s.a.v)'in Akika Kurbanı.....	142
İsim ve Künyeler.....	143
Rasulullah (s.a.v)'in Dili Muhafaza Etme ve Sözleri	
Seçme Hususundaki Sünneti.....	153
Rasulullah (s.a.v)'in Duaları.....	161
Rasulullah (s.a.v)'in Eve Giriş Adabı.....	162
Teşrik Tekbirleri.....	164
Rasulullah (s.a.v)'in Yemek Konusundaki Sünneti.....	165
Rasulullah (s.a.v)'in Selamlaşma ve İzin İsteme	
Hususundaki Tutumu.....	169
Rasulullah (s.a.v)'in Ehl-i Kitaba Selam Verişi.....	175
Rasulullah (s.a.v)'in İzin İstemesi.....	177
Aksırma ve Esneme.....	180
Rasulullah (s.a.v)'in Yolculuk Konusundaki Sünneti	
İstihare Duası.....	183
Yolculuğa Çıkışı.....	184
Hutbetu'l Hâce.....	187
Kötü Rüya Gören Kimse Ne Yapmalıdır?.....	190
Vesveseye Uğramış Kimse Ne Yapmalıdır?.....	191
Öfke Anında Ne Yapılmalıdır?.....	194
Rasulullah (s.a.v)'in Kerih Gördüğü Sözler.....	197
Rasulullah (s.a.v)'in Cihadı ve Gazveleri.....	201
İsra ve Mirac Hadisesi.....	223

HİCRETİN BAŞLANGICI	229
Akabe Biat'ı	230
Mescid'in İnşası	242
Kıblenin Kâbe'ye Çevrilmesi	245
Cihada İzin Verilmesi	248
Savaşın Zamanı	257
Ganimetlerin Taksimi	261
Rasulullah (s.a.v)'in Esirler Hususundaki Sünneti	265
Rasulullah (s.a.v)'in Ganimet Arazileri Hakkındaki Tutumu	266
Müslümanların Kâfirlerin Topraklarında Yaşamaları	267
Zımmilik ve Cizye Konusundaki Tutumu	280
Rasulullah (s.a.v)'in Gazveleri	288
Bedir Savaşı	291
Hendek Savaşı	321
Hudeybiye Anlaşması	322
Hudeybiye Anlaşmasından Çıkarılmış Fikhî Hükümler	323
Hayber Savaşı	332
Hayber Savaşından Çıkarılan Fikhî Hükümler	335
Bu Gazveden Çıkarılan Fikhî Hükümler	338
BÜYÜK FETİH HAKKINDA	339
Mekke'nin Fethi'nden Çıkarılan Fikhî Hükümler	339
Huneyn Savaşı	343

Taif Gazvesi.....	348
Taif Gazvesindeki Fıkhi Hükümler.....	351
Tebuk Savaşı.....	355
Tebuk Gazvesindeki Hüküm ve Faideler.....	366
Tebuk Gazvesinden Geri Kalan Üç Kişi.....	371
Ebu Bekir (r.a)'ın Haccı.....	385
Rasulullah (s.a.v)'in Sağlık Husundaki Tutumları.....	387
Rasulullah (s.a.v)'in Musibetin Tedavisi Hususundaki Tutumu.....	394
Rasulullah (s.a.v)'in Keder, Endişe ve Hüznün Tedavisi Hususundaki Tutumu.....	397
Rasulullah (s.a.v)'in Korku ve Üykusuzluğun Tedavisi Hususundaki Tutumu.....	401
Rasulullah (s.a.v)'in Sağlığın Korunması Hususundaki Tutumu.....	403
Rasulullah (s.a.v)'in Verdiği Hükümler.....	407
Rasulullah (s.a.v)'in Ganimetler Hususundaki Hükümü.....	411
Rasulullah (s.a.v)'in Malların Taksimi Hususundaki Hükümleri.....	413
Rasulullah (s.a.v)'in Nikâh ve Nikâhla İlgili Hükümleri.....	421

مختصر
زاد المعاد

Muhtasar ZÂDU'L MEÂD

Muhammed b. Abdulvehhab

Muhtasar

ZÂDU'L MEÂD

İbn Kayyım el-Cevziyye

İhtisar Eden

Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab

Hutbetu-l Hâce

Hamd, ezelden ebede dek yalnızca Allah'a özgüdür. O'nu över ve O'ndan Nebimizi, O'nun ehli beytini ve sahabilerini rahmetiyle kuşatmasını dileriz. Allah (*Subhanehu ve Tealâ*) şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Allah'tan sakınılması gerektiği gibi sakının. Sizler, kesinlikle müslüman olarak ölün." (Ali İmran, 102)

"Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve o ikisinden birçok erkekler ve kadınlar vücuda getirip (dünyanın dört bir tarafına) yayan Rabbinizden (emir ve nehiyelerine riayetsizlikten) sakının. Adını anarak birbirinizden dilekler dilediğiniz Allah'tan ve sıla-i rahmi kesmekten korkun. Hiç şüphesiz ki O, sizin üzerinize Rakîb'tir. (Nisa, 1)

"Ey iman edenler! Allah'tan (emir ve nehiyelerine riayetsizlikten) sakının ve doğru olan sözü söyleyin ki Allah, yaptığınız amelleri kabul etsin ve günahlarınızı affetsin. Allah ve Resulüne itaat eden, elbette ki bütün büyük emel ve beklentilerini elde etmiştir." (Ahzab, 71)

Belirtmek gerekir ki, sözlerin en doğrusu Allâh'ın kitâbıdır. Yolların en hayırlısı da Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in yoludur. Dinde en şerli işler sonradan ortaya çıkarılan yeniliklerdir, sonradan ortaya çıkan her yenilik bidattir. Her bidat dalâlettir ve her dalâlet de ateştedir.¹

Ey Cebrail, Mikail ve İsrail'in Rabbi olan Allah'ım! Yerleri ve gökleri yaratan, gizli ve açığı bilen, ihtilaf ettikleri şeyde kullarının arasında hâkim olan sensin. Hakta ihtilaf ettiklerimiz konusunda bizi izninle hidayete ulaştır, sen dileğini dosdoğru olan yola iletirsin.

¹ Müslim, Nesai.

Mukaddime

Hamd, ancak Allah içindir. O'na hamdeder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve kötü amellerimizden O'na sığınırız. Allah kimi hidayete erdirirse onu saptıracak yoktur, kimi de saptırırsa onu hidayete erdirecek yoktur. Salât ve selam son peygamber Muhammed Mustafa (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in, onun âlinin ve ashabının üzerine olsun.

“Zadu'l Mead fi Hedyi Hayri'l İbad” isimli kitap, muhaddis imam İbn Kayyım el-Cevziyye'nin kaleme aldığı en önemli eseri olmakla birlikte, onun imamlığını, ilminin derinliğini ve taklitten uzak olduğunu gözler önüne sermiştir.

Müellif (*rahimehullah*) eserinde, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hayatını, onun topluma ve ferde yönelik muamelelerini, müslümanların rehber edinmesi ve onun değerli menheci üzere yürümeleri için basit ve kolay bir dille ele almıştır. Daha sonra ümmetten birçok kimsenin sapıklıktan kurtulmasına vesile olan davet imamı Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab (*rahimehullah*) Arap yarımadasına gelmiş, müslümanların dini ve dünyevi meselelerinde faydalanmaları için “Zadu'l Mead” adlı eseri ihtisar ederek elinizdeki kitabı derlemiştir.

Her Müslümanın bu kitabı, Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın şu ayetinin gerçekleşmesi için ahiretine azık ve yoluna rehber edinmesi gerektiğine kanaat etmekteyiz:

“Andolsun ki sizin için, Allah'ı ve Ahiret Günü'nü umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah'ın Rasûlü'nde güzel bir örnek vardır.” (Ahzab, 21)

Şeyhulislam İbn Kayyım'ın Hayatı

Asıl adı Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyüb b. Sa'd b. Hariz ez-Zeri ed-Dımeşki Ebu Abdullah Şemsuddin olup İbn Kayyım el-Cevziyye olarak bilinir.

Hicri 691 yılında doğdu. İlim ve hayrın bulunduğu bir evde yetişti. Dini ilimlerin temel ilkelerini babasından öğrendi. Özellikle yakından takip edip yanında yetiştiği Şeyhulislam İbni Teymiyye olmak üzere, o çağda yaşamış birçok âlimden ilim tahsil etti. Âlimler, onun Kur'an ve Sünneti fıkhetme, onlardan hüküm çıkarma ve Usulu'd-Din noktasındaki başarısına, hadis ve rical ilmine verdiği öneme şahitlik ettiler.

İbni Hacer onun hakkında şöyle demiştir: "Cesur kalpli, geniş bilgi sahibi, hilaf ilmini ve selefin görüşlerini en iyi bilendi."

Numan el-Alusi el-Bağdadi onun hakkında şöyle demiştir: "İbadet, Kur'an, hadis ve iman hakikatleri noktasındaki ilmi konusunda onun gibisini görmedim. O günahsız değildi fakat ben onun gibi birini hiç görmedim."

İmtihan edildi ve defalarca eziyetlere maruz kaldı. En sonunda hocası İbni Teymiyye ile Şam kalesine hapsedildiler. Hocasının vefatından sonra oradan kurtuldu.

İbni Kesir şöyle dedi: "Ahlakı güzel olduğu gibi kıratı de güzeldi. Çok sevilirdi. Kimseye hased etmez, eziyette bulunmaz ve kusurlarını araştırmazdı. Kimseye kin tutmazdı. Ben onun en yakın arkadaşı ve en sevdiği insanlardandım."

Burhaneddin ez-Zeri ise onun hakkında "Semanın altında ondan daha geniş ilim sahibi biri daha görmedim" demiştir.

İbni Kayyım (*rahimehullah*) birçok alanda eser kaleme almıştır. Bunlardan bazıları ise şunlardır:

Tehzibu Süneni Ebi Davud,

İlamu'l Muvakki'in,

Bedaiu'l Fevaid,

Hadi'l Ervah,

Ed-Dau ve'd-Deva,

Turuku'l Hukmiyye,

İğasetu'l Lehfan²,

Tariku'l Hicreteyn ve bunlardan başka daha birçok eseri bulunmaktadır.

Hicri 751 yılının Recep ayının 13'ünde bir Perşembe gecesi vefat etti. Şam'da bulunan Babu's Sağır mezarlığına babasının yanına defnedildi. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ona rahmet etsin... (Amin)

² Bu eser yayınevimiz tarafından tercüme edilmiş ve "Şeytanın Tuzakları ve Kurtulma Yolları" adıyla okurlarımızın hizmetine sunulmuştur.

Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab'ın Hayatı

Şeyhin asıl adı Muhammed b. Abdulvahhab b. Süleyman b. Ali et-Temimi el-Hanbeli'dir. Hicri 1115, miladi 1703 yılında Riyad şehrinin kuzeyinde bulunan Uyeyne beldesinde doğdu. Babası Abdulvehhab b. Süleyman Hanbelî âlimlerinden olup aynı zamanda yaşadığı bölgenin kadısı konumunda idi. Kur'an ve temel ilimler konusunda ilk eğitimini babasından aldı ve 10 yaşına gelmeden Kur'an'ı Kerim'i ezberledi. Babasından Hanbeli fıkhı, tefsir ve hadis ilimleri üzerine dersler aldı. Babası ve dedesinden Hanbelî fikhını İmam Ahmed'e ulaşan senedleriyle birlikte öğrendi.

Hacca gitti sonra Medine'yi ziyaret etti. Orada şeyh Abdullah b. İbrahim'den ve Muhammed Hayyat es-Sindî'den ilim tahsil etti. Basra ve Şam'ı ziyaret etti ve oradaki büyük âlimlerden de ilim tahsil etti. İlimde derinleştiği, ilmi konuları münazara ve müzakere ettiği, Tevhid'e ve Sünnet'e sınıksız sarılmaya davete başladığı yer de Basra olmuştur. O hiçbir kınayıcının kınamasından korkmadan davetine başladığında şirk ve bidat ehli olan kimseler bundan rahatsız oldular ve onu türlü eziyetlere maruz bıraktılar. Bu sebepten dolayı şeyh, Basra'dan ayrılmak zorunda kaldı. Daha sonra İhsa'ya, oradan sonra da babasının beldesi olan Hureymila'ya geldi ve davetine devam etti. Belli bir süre sonra daveti iyice yayılmaya başladı. Necd bölgesi denilen ve çoğunlukla bedevilerin yaşadığı bu bölgede yolkesicilik, yağmacılık ve gasp oldukça yaygındı. Şeyh'in ikazları doğrultusunda Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın hudutları uygulanmaya başlayınca bu kimseler rahatsız oldu ve emirleri de yanlarına alarak şeyhin üzerinde baskı kurdular. Bu baskılar sonucunda şeyh bu bölgeyi de terk etmek zorunda kaldı. Daha sonra Uyeyne'ye yerleşti orada

da aynı şeylerle karşılaşınca Dır'ıyye denilen bölgeye yerleşti ve vefatına kadar orada davetine devam etti.

Birçok eziyete maruz kaldıktan sonra Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın yardımı geldi, müceddid ve ıslahatçı diye anılmaya başlandı. Şeyh (Allah ona geniş bir rahmet ile merhamet etsin ve cennetine koysun) hicri 1206 yılının Zilkade ayında arkasında bu salih ameli bırakarak Rabbine intikal etti. Şeyh'in eserlerinden bazıları şunlardır:

Kitabu't Tevhid,

Mesailu'l Cahiliyye

Muhtasaru Siretir Rasul

Muhtasar Zadul Mead

Fadlu'l İslam, Usulu'l İman,

Adabu'l Meşyi İla's Salât

Mufidu'l Mustefid

* Keşfu's Şubuhat (Şüphelerin Giderilmesi),

* El-Usulus Selase (Üç Temel Esas),

* El-Kavaidu'l Erbea (Dört Kaide),

* Manau't Tağut (Tağutun Manası)

* Er-Risaletu'l Mufide (Faydalı Risale)³

Şeyhe ait daha pekçok eser bulunmaktadır. Bu eserlere "Ed-Dureru's Seniyye" adlı külliyattan ulaşmak mümkündür.

³ Başında * işareti olan risaleler ve tevhide dair daha birçok risale, yayınevimiz tarafından yayınlanan "Tevhid Risaleleri Kuliyatı" adlı eserde mevcuttur.

Rasulullah (s.a.v)'in Güvenilir ve Günahsız Olması

Hamd, âlemlerin rabbi olan Allah içindir. Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederim. O, tektir ve ortağı yoktur. Şehadet ederim ki Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) O'nun kulu ve Rasulüdür. Şüphe yok ki Allah (Subhanehu ve Teâla) yaratma ve seçme hususunda eşsizdir. Nitekim şöyle buyurmaktadır:

“Rabbin dilediğini yaratır ve seçer. Onların ise seçim hakkı yoktur. Allah onların ortak koşmalarından münezzehtir.” (Kasas, 68)

“إِخْتِيَار” kelimesi ile kastedilen seçmek demektir. Allah (Subhanehu ve Teâla) ayette “مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ” buyurmaktadır. Yani, onların seçim hakları yoktur. Nasıl yaratma noktasında tek ise seçim noktasında da Allah (Subhanehu ve Teâla) tektir. Şüphe yok ki O, seçim yapacağı yerleri en iyi bilendir. Nitekim şöyle buyurmaktadır:

“Allah elçilik görevini kime vereceğini en iyi bilendir.” (Enam, 124)

“Ve dediler ki: ‘Bu Kur’an, iki şehrin birinden büyük bir adama indirilseydi ya!’ Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Onların bir kısmını bir kısmına derecelerle üstün kıldık.” (Zuhruf, 31-32)

Ayette görüldüğü üzere Allah (Subhanehu ve Teâla) onların seçim konusundaki hak iddialarını reddediyor ve bunun sadece onların geçimliklerini aralarında taksim eden ve bir kısmını bir kısmına derecelerle üstün kılan zatına ait olduğunu haber veriyor. Ayetin “سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ” kısmında ise Allah (Subhanehu ve Teâla) onların ortaklıklarının

meydana getireceği, teklif ve tercih etme haklarından kendini beri kılmıştır. Onların ortak koşmaları, O'ndan başka bir yaratıcının varlığını isbat etmeyi gerektirmeli ki, Allah bu sebeple kendisini bundan beri kılmıştır. Zikredilen ayet, Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın şu buyruğundan sonra gelmiştir:

“Ancak kim tevbe edip iman eder ve salih amellerde bulunursa artık kurtuluşa erenlerden olmayı umabilir.”
(Kasas, 67)

Nitekim Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kullarını yaratmış ve içlerinden bu kimseleri de seçmiştir. Bu seçim, layık olan kimseler için olup Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın ilim ve hikmetine dayanır. Müşriklerin seçim ve önerilerinden dolayı değildir. Bu seçim, O'nun rububiyetini, vahdaniyetini, kemal sıfatlarını ve peygamberlerinin doğruluğunu gösteren en büyük delil ve kanıtlardandır. Seçkin melekleri diğerlerinin arasından seçmesi de bu babtandır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) “Cebrail, Mikail ve İsrail'in Rabbi, göklerin ve yerin yaratıcısı, gizliyi ve aşikârı bilen Allah'ım! İhtilafa düştükleri konularda kullarının arasında Sen hükmedersin. Hak yolunda ihtilafa düğüldüğünde izninle beni doğru yola ilet. Şüphesiz ki sen dilediğini doğru yola iletirsin” buyurmuştur.⁴

Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın Âdemoğullarının içinden nebileri ve rasulleri seçmesi bundan dolayıdır. Aralarından Ahzab/7 ve Şura/13 surelerinde geçen beş ulu'l azm peygamberi seçmesi, yine onların arasından da iki dostu İbrahim ve Muhammed'i (*Hepsine salat ve selam olsun*) seçmesi de bu kabildendir. Âdemoğullarının soyları arasından ise

⁴ Müslim, 770. Aişe (*radiyallahu anha*) ve Ebu Avane (*radiyallahu anh*)'dan seferî namaz konusunda nakletmiştir.

İsmail oğullarını seçmiş, onlardan da Huzeyme'den olan Kinane oğullarını, Kinane oğullarından Kureyş'i, Kureyş'ten Haşim oğullarını, Haşim oğullarından ise Âdemoğullarının efendisi Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i seçmiştir. Onun ümmetini ise diğer ümmetlere tercih etmiştir.

İmam Ahmed'in Müsned'inde, Muaviye b. Hayde'den merfu olarak rivayet edildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurdu: "Siz yetmiş ümmete bedelsiniz. Allah katında siz, onların en değerlisi ve en hayırlısısınız."⁵

Bezzar'ın Müsned'inde, Ebu Derda (*radiyallahu anh*)'dan merfu olarak rivayet edildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur:

"Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Meryem oğlu İsa (*aleyhisselam*)'a 'Ben, senden sonra bir ümmet göndereceğim. Eğer onlara hoşlarına giden bir şey isabet ederse hamdederler, hoşlarına gitmeyen bir musibet isabet ederse de hilm ve ilimleri olmadığı halde sabredip sevabını beklerler' buyurdu. İsa (*aleyhisselam*) şöyle dedi: "Ey Rabbim! Hilm ve ilimleri olmadığı halde bu nasıl olacak?" Allah (*Subhanehu ve Teâla*) "Ben onlara kendi hilim ve ilmimden vereceğim" buyurdu.

Allah Teâla İyi Olanı Kendine Has Kılar

Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ın iyi olanı kendine has kılmasından kastedilen; her cinsin en iyi ve temiz olanını seçmiş ve kendine has kılmıştır. Zira Allah temizdir ve temiz olanı sever. Sözün, amelin ve sadakanın sadece temiz ve güzel olanından razı olur. Kulun ahiretteki yerinin saadet yurdu mu yoksa bedbahtlık yurdu mu olacağı bununla bilinir.

⁵ Ahmed, Müsned, 5/15.

Çünkü temiz olan, temize yakışır, temizden razı olur ve temiz olanla sukûnet bulur. Kalbi sadece temiz olandan mutmain olur. Kendisinden başkasının Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ya yükselmeyeceği temiz ve hoş sözler söyler. Çirkin sözlerden, yalandan, gıybet ve koğuculuktan, iftiradan, yalan sözden ve bütün kötü kelimelerden nefret eder. Aynı şekilde amellerin de sadece iyi ve hoş olanlarına alışkıdır. Bu ameller ise üzerinde nebevî şeriatların ve temiz fıtratın ittifak ettiği ve sağlam akılların kendisini övdüğü amellerdir. Tek olan Allah'a ibadet etmesi, O'na hiçbir şeyi ortak koşmaması, O'nun rızasını kendi hevasına tercih etmesi, bütün çabasıyla kendini ona sevdirmeye çalışması, elinden geldiğince O'nun yarattıklarına iyilik etmesi ve kendine yapılmasını istediği şeyleri onlara yapması gibi...

Yine o kimsede hilm, vakar, sabır, merhamet, vefa, doğruluk, esenlik, tevazu, Allah'tan başkasına karşı zilletten kaçınma gibi güzel ahlaklar bulunur. Aynı şekilde yiyeceklerin de sadece temiz ve hoş olanını tercih eder. Bunlar yendiği zaman, kişiye iyi gelmekle birlikte, bedeni ve ruhu en iyi şekilde besleyen helal ve faydalı olan yiyeceklerdir.

Nikâhlanacağı zaman da en temiz ve hoş olanı, arkadaş edineceği zaman da sadece temiz ve hoş olanları seçer. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu kimseler için şöyle buyurmuştur:

"Melekler, güzelce canlarını aldıklarında 'Selam size! Yaptıklarınıza karşılık olmak üzere girin Cennet'e!' derler." (Nahl, 32)

Cennet bekçileri ise şöyle derler:

"Selam size, tertemiz ve hoşsunuz. Girin temelli kalacağınız yere!" (Zümer, 73)

Bu ayette geçen (ف) edatı, sebebiyet bildirir. Yani, temiz ve hoş olmanız sebebiyle cennete girin, anlamına gelir. Yine Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyurur:

“Kötü kadınlar, kötü erkeklere; kötü erkekler, kötü kadınlara; iyi ve temiz erkekler, iyi ve temiz kadınlara (yaraşır). Bunlar, onların demekte olduklarından uzaktır ve onlar için bir bağışlanma ve üstün bir rızık vardır.” (Nur, 26)

Ayet, kötü kelimeler, kötü erkekler için; iyi ve temiz kelimeler ise iyi ve temiz erkekler için diye tefsir edildiği gibi, iyi ve temiz kadınlar, iyi ve temiz erkekler için ve tam tersi olarak da tefsir edilmektedir. Ayet, hem bu anlamı hem de farklı anlamları kapsar. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) iyiliği ve temizliği bütün yönleriyle cennete, kötülüğü ise bütün yönleriyle cehenneme ait kıldı. Bir yurt ki, sadece iyi olan için tahsis edilmiş, diğer bir yurt ise, sadece kötü olan için tahsis edilmiş. Üçüncüsü ise, iyinin ve kötünün karışık olduğu yurttur. İşte o yurt, burasıdır. Yeniden diriliş günü geldiğinde, Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kötüyü ve iyiyi birbirinden ayıracaktır. Ve geriye sadece iki yurt kalacaktır.

Sonuç olarak; Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bedbahtlık ve sadet için kendisiyle tanınacakları iki alamet koymuştur. Bir kişide bazen her ikisi de bulunabilir. Hangisi kendisine baskın gelirse, onun ehlinden olur. Eğer Allah onun için hayır dilerse, ölmeden önce onu temizler. Bu yüzden ateşte temizlenmesine gerek kalmaz. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hikmetindendir. O, kendi yurdunda, kötülükleri bulunan bir kimseye yakın olmaktan yüz çevirir. Böylece onu ateşe sokar ve temizler. Oraya atılma süreleri, kötülüklerinin yok olma süresine göredir. Müşrik olan kimseye gelince, o bizatihi pistir. Ateş onu temizlemez. Tıpkı denize giren bir

köpeği denizin temizlemediği gibi... Mümin kimseye gelince, o pislikten beri ve temizdir. Ateş ona haram kılınmıştır. Onda, temizlenmeyi gerektiren bir şey yoktur. Hikmeti ile akılları kendisine hayran bırakan Allah'ı her türlü noksanlıktan tenzih ederim.

Rasulullah (s.a.v)'in Sünnetini Bilmenin Gerekliliği

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve onun getirdiklerini bilmenin, kullar için her şeyden daha zaruri olduğu bilinmelidir. Kurtuluşun yolu ancak O'ndan geçer. İyi ve kötü, tüm tafsilatıyla ancak O'ndan öğrenilir. Hangi ihtiyaç ve zaruret farzedilirse edilsin, kulun peygambere olan ihtiyacı hepsinden daha fazladır. Bir kimse düşün ki, sadece göz açıp kapayana kadar sünnet ve getirdiği şeylerden mahrum olsa kalbi fesada uğrayacak, böyle bir kimse hakkında ne dersin? Fakat bunu sadece kalbi diri olanlar anlar. Zira yara, ölüye acı vermez.⁶

Kulun saadeti, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünneti ve yoluna uymaya bağlı olduğuna göre kendi kurtuluşunu isteyen her kulun, O'nun sünnetini, hayatını ve kendini cahiliyye uygulamalarından kurtaracak hususları öğrenmesi gerekir. Bu hususta insanların kimi kendine yetecek kadar bilgi sahibi, kimi çok bilgili, kimi ise bundan tamamen mahrumdur. Lütuf Allah'ın elindedir, onu dilediği kimseye verir. Allah büyük lütuf sahibidir.

Rasulullah (s.a.v)'in Abdest Alışı

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) genellikle her namaz için abdest alırdı. Bazen de tek bir abdestle birçok namaz kılardı. Bazen bir müd, bazen bir müd'ün üçte ikisi, bazen de daha fazlasıyla abdest alırdı.⁷ Abdest için en az su harcayan kimseydi. Ümmetini israf etmekten sakındırırdı.

Uzuvlarını bazen birer, bazen ikişer, bazen de üçer defa yıkadığı; bazen de bazılarını ikişer, bazılarını üçer defa

⁶ Mütenebbi'nin zikredilen şiiri şöyle başlar: "Kim alçalmışsa, alçaklık ona zarar vermez."

⁷ Müd: Hububattan iki avuç içini dolduracak kadar olan ölçüye denir.

yıkadığı sahih olarak nakledilir. Bazen bir avuç bazen iki avuç, bazen de üç avuç su ile ağzına ve burnuna su vererek yıkardı. Sağ eliyle burnuna su alır, sol eliyle de sümkürürdü. Başının hepsini meshederdi. Bazen de elini öne-arkaya getirerek meshederdi. Başının sadece bir kısmını meshettiğine dair sahih bir hadis bulunmamaktadır. Fakat perçemine meshedeceği zaman, sarığının üzerine de mesh edip meshi öyle tamamlardı. Ağzına ve burnuna su verip yıkamadan abdest almazdı. Bir kere bile bunu terk ettiği nakledilmemiştir. (İmam İbni Kayyım kitabının birçok yerinde ağıza ve buruna su vermenin (istinşak ve mazmaza) gerekliliğini açıklamıştır.)

Allah Rasulü, uzuvlarını peş peşe ve sırasıyla yıkayarak abdest alırdı. Bunu da bir kere olsun terketmemiştir. Mesti ve çorapları olmadığı zamanlar ayaklarını yıkardı. Başıyla beraber kulaklarının içini ve dışını da meshederdi.

Besmele dışında, abdestten önce yapılan zikirlerle ilgili rivayet edilen tüm hadisler uydurmadır. Abdestin sonunda ise şöyle söylerdi:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

“Şehadet ederim ki, Allah’tan başka ilah yoktur ve O’nun ortağı da yoktur. Yine şehadet ederim ki Muhammed O’nun kulu ve rasulüdür.”⁸

اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ

“Allah’ım! Beni çokça tevbe edenlerden ve (günah ve pisliklerden) temizlenenlerden kıl.”⁹

⁸ Müslim, (234).

⁹ Tirmizi, (55).

Nesai'nin Süneninde şu dua da nakledilmektedir:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

"Allah'ım sana hamdederek seni tüm noksanlıklardan tenzih ederim. Senden başka ilah olmadığına şehadet ederim. Senden bağışlanma dilerim ve sana tevbe ederim."¹⁰

Abdestten önce ne O, ne de ashabtan biri "Niyet ettim..." demezdi. Hiçbir zaman abdestte üçü geçmezdi. Yine dirsekleri ve topukları aşacak şekilde yıkadığı da sabit olmamıştır. Uzuvarlarını kurulamak da âdeti değildi. Bazen sakalını su ile ovalardı fakat bunu sürekli yapmazdı. Parmaklarının arasını su ile ovalamayı da her zaman yapmazdı.

Abdest sırasında yüzüğünü oynattığına dair rivayet edilen hadis de zayıftır. Mestler üzerine meshetmeyi hem mukim olduğunda hem de seferî olduğunda yapmıştır. Bunun süresini mukim için bir gün bir gece, seferî için ise üç gün üç gece olarak belirlemiştir. Çoraplarına meshederdi.¹¹

Bazen sarığına mesh etmekle yetinir, bazen de perçemiyle beraber sarığına meshederdi. Fakat bu durum, zaruret haline has olabileceği gibi, genel bir durum da olabilir ki bu ihtimal daha açıktır.

Ayaklarının bulunduğu halin tersini yapmaya kendini zorlamazdı. Eğer ayaklarında mest varsa mesheder, ayak-

¹⁰ Nesai, (81).

¹¹ Bazılarının, mesh edilecek çorapların özellikleri konusunda zikrettikleri şartların çoğuna bakıldığı zaman bunların sağlam bir dayanağının olmadığı görülür. Bütün çoraplara mesh etmek sahih olarak sabit olmuştur. Bu konuda Şeyh Cemaleddin el-Kasımî (rh)'ın çok kıymetli bir risalesi bulunmaktadır.

ları çıplak ise yıkardı. Tek bir darbe ile hem yüzünü hem de ellerini teyemmüm ederdi. İster toprak, ister çorak arazi ister kum olsun üzerinde bulunduğu yerle teyemmüm ederdi. O'nun şöyle dediği sahih olarak nakledilmiştir:

“Ümmetimden birine namaz vakti nerede erişirse erişsin, mescidi de temizleyicisi de yanındadır.”¹²

Bir gün, ashabıyla beraber Tebuk gazvesi için yola çıkmışlardı. Yanlarında az bir suyla kumları aştılar. Fakat yanında ne toprak taşıdığı, ne bunu emrettiği, ne de ashabından birinin bunu yaptığı görülmemiştir. Bunun üzerinde hakkıyla düşünen kimse, O'nun kum ile teyemmüm ettiği ve bunu da abdestin yerine koyduğu sonucuna varabilir.¹³

¹² Ahmed, Müsned, 5/248.

¹³ İbni Abbas'tan rivayet edilen: “Sünnet olan, kişinin bir teyemmüm ile bir namaz kılmasıdır” hadisi delil olamaz. Âlimler, el-Hasen b. Ammar'a'nın rivayetinin zayıf olduğunu söylemişlerdir. Hafız İbni Hacer de “Buluğu'l Meram” adlı eserinde bu hadisin çok zayıf olduğunu söylemiştir.

Rasulullah (s.a.v)'in Namaz Kılışı

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) namaza kalktığında “Allahu Ekber” der, öncesinde başka bir şey demez, (sözle) niyet etmezdi. Dört İmam ve Tabiin'den de kimse bunu hoş görmemiştir. “Allahu Ekber” lafzından başka bir âdeti yoktu. Bununla birlikte ellerini parmakları açık ve kibleye yönelik bir halde, kulaklarının yukarısına kadar kaldırırdı. Omuzlarına kadar kaldırdığı da rivayet edilir. Sağ elini sol elinin bileği üzerine koyardı. Başka bir yere koyduğu sahih olarak sabit olmamıştır.¹⁴

Bazen namaza şu dua ile başlardı:

اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ اللَّهُمَّ
اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالتَّيْدِ اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الذُّنُوبِ وَالْخَطَايَا
كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ

“Allah'ım! Benimle günahlarımın arasını doğu ile batının arasını ayırdığın gibi ayır. Allah'ım hatalarımı su, kâr ve dolu ile yıka. Allah'ım! Beyaz elbise kirden nasıl arındırılırsa beni de günahlarımdan ve hatalarımdan öyle arındır.”¹⁵

Bazen de şöyle derdi:

¹⁴ Ebu Davud, Ali b. Ebi Talib'ten “Namazda sağ eli sol el üzerinde göbeğin altında birleştirmek sünnettendir” hadisini rivayet etmiştir. Ancak bu hadis zayıftır. Ebu Davud, İbni Huzeyme, Ahmed'in rivayet ettiği hadislerde ve Ebu's Şeyh'in “Tarihu İsbahan” adlı kitabının 120. sayfasındaki hadislerde Rasulullah (sav)'in göğüs üzerine koyduğu sahih olarak nakledilmiştir.

¹⁵ Buhari, 1/181; Müslim, 598.

وَجْهَتْ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ
 الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي، وَنُسُكِي، وَمَحْيَايَ، وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا
 شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمَسْلُومِينَ. اَللّٰهُمَّ اَنْتَ الْمَلِكُ لَا اِلَهَ اِلَّا
 اَنْتَ. اَنْتَ رَبِّيْ وَاَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِيْ، وَاعْتَرَفْتُ بِذُنُوبِيْ، فَاعْفُ لِيْ ذُنُوبِيْ
 جَمِيعًا إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ. وَاهْدِنِيْ لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي
 لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، لَبَّيْكَ
 وَسَعْدَيْكَ، وَالْخَيْرُ كُلُّهُ بِيَدِكَ، وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ، أَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ، تَبَارَكْتَ
 وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

“Yüzümü, hakka yönelerek, gökleri ve yeri yaratana çevirdim ve ben, O’na ortak koşanlardan değilim. Benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm, Âlemlerin Rabbi Allah içindir. O’nun ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben müslümanların ilkiyim. Allah’ım! Melik olan sensin, senden başka ilah yoktur. Sen benim Rabbimsin ve ben de senin kulunum. Nefsime zulmettim. Günahımı itiraf ettim. Bundan dolayı bütün günahlarımı bağışla. Zirâ günahları ancak sen bağışlarsın. Beni, ahlâkın en güzeline ulaştır. Onun en güzeline ancak sen ulaştırırsın. Ahlâkın kötüsünden de beni uzaklaştır. Zirâ kötüsünden ancak sen uzaklaştırırsın. Buyur, Allah’ım buyur! Hayrın tamamı senin elindedir. Şer, sana nisbet edilemez. Sana sığınır ve sana dönerim. Sen, mübârek ve yücesin. Senden af diler ve sana tevbe ederim.”¹⁶

Fakat bu duayı gece namazında okuduğu bilinmektedir. Bazen daha önce geçen şu duayı okurdu:

¹⁶ Müslim, (771)

اللَّهُمَّ رَبَّ جِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ
يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتَلَفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ إِنَّكَ أَنْتَ تَهْدِي
مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

"Cibril'in, Mikail'in ve İsrail'in Rabbi, göklerin ve yerin yaratıcısı, görüneni ve görünmeyeni bilen Allah'ım! İhtilafa düştükleri konularda, kulların arasında sen hüküm verirsin. Ayrılığa düşülen konularda izinle beni doğruya yönelt. Şüphesiz ki sen, dilediğini dosdoğru yola yöneltirsin."¹⁷

Şu şekilde dediği de olurdu:

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ
الْحَمْدُ، أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ
الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ
حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ،
وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَإِلَيْكَ أُنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ
خَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ،
أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

"Allah'ım, hamd sanadır. Sen göklerin, yerin ve onlarda bulunanların nurusun. Hamd ancak sanadır. Sen, göklerin, yerin ve onlarda bulunanların melikisin. Hamd ancak sanadır. Sen, göklerin, yerin ve onlarda bulunanların rab-

¹⁷ Müslim, (770).

bisin. Sen haksın, senin vaadin de haktır. Sözün haktır, senin huzuruna varmak haktır. Cennet ve Cehennem haktır, Peygamberler haktır, Muhammed haktır, kıyamet haktır. Allah'ım sana teslim oldum, yalnız sana iman ettim ve yalnız sana dayandım. Senin için mücadele ettim ve seni hakem kabul ettim. Benim geçmiş, gelecek, gizli ve açık günahlarımı bağışla! Sen benim tek ilahımsın, senden başka ilah yoktur.”¹⁸

İbni Kayyım (*rahimehullah*) bu hususta son iki rivayet olarak şunları zikretti ve “Bunların hepsi sahih senetlerle rivayet edilmiştir” dedi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in namaza şu dua ile başladığı da sahih olarak nakledilmiştir:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ

¹⁸Buhari ve Müslim’de geçmektedir. Müslim, 769. İbni Abbas’tan rivayet edildiğine göre o, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in gece namazı kılarken şöyle dediğini nakletmiştir:

اللَّهُمَّ لَكَ الْخَشْيَةُ أَنْتَ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ وَقَوْلُكَ الْحَقُّ وَلِقَائُكَ حَقٌّ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ اللَّهُمَّ لَكَ اسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَالْبِكْ أَنْتَ وَبِكَ حَصَمْتُ وَالْبِكْ حَاكِمْتَ فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَمْتُ وَاحْشِرْ وَاحْشِرْتَ وَاعْلَمْتُ أَنْتَ الْهَيَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

“Allah'ım! Hamd sanadır. Sen göklerin, yerin ve o ikisinde bulunanların nurusun. Hamd sanadır. Sen göklerin ve yerin efendisidir. Hamd sanadır. Sen göklerin, yerin ve o ikisinde bulunanların rabbisin. Sen haksın. Senin vaadin haktır. Senin sözün haktır. Seninle buluşmak haktır. Cennet haktır. Cehennem haktır. Kıyamet saati haktır. Allah'ım! Sana teslim oldum. Sana iman ettim. Sana tevekkül ettim. Sana tevbe edip döndüm. Senin düşmanını düşman edindim. Senin hükmüne başvurdum. Yaptığımı, yapacağımı, gizli ve aşikâr tüm günahlarımı bağışla. Sen benim ilahımsın. Senden başka ilah yoktur.”

“Allah’ım! Seni her türlü eksikliklerden tenzih eder, Sana hamdederim. Senin adın övülmeye kayıktır. Senin şanın yücedir. Senden başka ilah yoktur.”¹⁹

Sünen sahipleri bu duayı rivayet etmişlerdir. Ondan önceki nakledilenler daha sağlamdır. Fakat Ömer b. Hat-tab (*radıyallahu anh*)’ın, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in makamında bu duayı açık olarak okuduğu ve insanlara öğrettiği sahih bir rivayette nakledilmiştir. Ahmed b. Hanbel “Ömer (*radıyallahu anh*)’dan nakledileni tercih ederim” demiştir. Namaza başlayan bir kişi Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’den rivayet edilen dualardan birini okusa iyi olur. Duadan sonra şöyle derdi:

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

“Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah’a sığınırım.”

Sonra Fatiha’yı okurdu. Besmeleyi bazen açıktan okur, çoğunlukla da içinden okurdu. Kıraati uzatarak yapar, her ayetin üzerinde durur sesini uzatırdı. Fatiha’yı bitirince “Âmin” derdi. Açıktan okuduğu zamanlarda yüksek sesle “Âmin” derdi. Arkasında bulunanlarda aynı şekilde söylerlerdi.

O’nun sükût ettiği iki yer vardı. Birincisi, tekbir ile kıraat arasındaki sükût. İkinci sükût hakkında ise ihtilaf edilmiştir. Fatiha’dan sonra olduğu rivayet edilmiştir. Rükûdan önce olduğu söylemiştir. Son olarak, birinci sükûttan başka iki yerde yapılan sükûttur, denilmiştir. Sarih olan, sadece iki sükûtun olduğudur. Bahsedilen üçüncü sükût, nefes almak için yapılan ince ve kısa bir sükûttur. Kısallığından dolayı zikredilmemiştir.

¹⁹ Ebu Davud, 775; Tirmizi, 242; Nesai, 2/133; İbn Mace, 804.

Fatiha'yı bitirince, başka bir sureye başlardı. Bu sure bazen uzun olurdu. Bazen de yolculuktan veya başka arızî sebeplerden dolayı kısa olurdu. Çoğu zaman orta yolu tutardı.

Sabah Namazındaki Kıraati

Sabah namazında 60-100 arası ayet okurdu. Namazı Kaf²⁰, Rum ve Tekvir²¹ sureleri ile kıldırırdı. Her iki rekâtta da Zilzal²² suresini okuyarak kıldırırmıştı. Nas ve Felak sureleri ile de kıldığı olurdu. Bir yolculuk sırasında sabah namazını kıldırırken Müminun suresini okumaya başladı. İlk rekâtta Musa ve Harun'un kıssasına gelince öksürük tuttu ve rükuya gitti. Cuma günleri, yaratılış, yeniden diriliş, Âdem (*aleyhisselam*)'ın yaratılışı, cennete ve cehenneme giriş gibi Cuma günü olmuş ve olacak olaylardan bahsedildiği için Secde ve İnsan surelerini okuyarak namaz kıldırırdı.

Bayramlar ve Cuma günleri gibi kalabalık toplulukların olduğu zamanlarda Kaf, Kamer, A'la ve Ğaşiye surelerini okurdu.

Geri Kalan Namazlardaki Kıraati

Öğle namazına gelince, bazen kıraatini uzun tutardı. Hatta Ebu Said şöyle demiştir: "Öğle namazı kılınmaya başlanırdı. Bir kişi Baki mezarlığına gider, ihtiyacını giderir sonra evine dönerdi. Abdest alıp gelir de Rasulullah (*salallahu aleyhi ve sellem*)'in kıraatinin uzunluğundan dolayı ilk rekâta yetiştirirdi." Bu hadisi Müslim rivayet etmiştir. Bazen

²⁰ Müslim, (457); Tirmizi, 306.

²¹ Müslim, (456); Ebu Davud, 817.

²² Ebu Davud, Beyhaki. Senedi sahihtir.

Secde²³ suresini, bazen A'la suresini, bazen de Leyl ve Buruc²⁴ surelerini okurdu. İkinci namazına gelince, kıraatini uzattığında öğle namazındaki okuyuşundan yarım fazla, kısa tuttuğunda ise öğle namazı kadar okurdu.

Akşam namazına gelince, O'nun uygulaması günümüzdeki insanların uygulamasının tam tersiydi. Bir defasında, iki rekâtta Araf suresini okuyarak kıldırılmıştı. Bir defasında Tur, bir defasında da Mürselat²⁵ suresini okuyarak kıldırılmıştı. Devamlı kısa sureleri okuyarak namaz kılmak, Mervan'ın²⁶ fiiliydi. Zeyd b. Sabit onu bu fiilden yasaklamıştır.

İbni Abdi'l Ber şöyle demiştir:

“Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in akşam namazında Araf²⁷, Saffat, Duhan, A'la, Tin²⁸ Muavezeteyn ve Mürselat surelerini okuduğu rivayet edilmiştir. Nitekim kısa mufassal sureler de okurdu. Bütün rivayetler sahih ve meşhurdur.”

Yatsı namazına gelince, onda Tin²⁹ suresini okurdu. Muaz (*radiyallahu anhu*)'a Şems, A'la, Leyl gibi sureleri okuma-

²³ Müslim, (452).

²⁴ Ebu Davud, 805; Tirmizi, 113. İbn Huzeyme de bunu sahih olarak nakletmiştir.

²⁵ Buhari, Ezan, 98; Müslim, (462).

²⁶ Bu kişi Mervan b. El-Hakem'dir. Bu fiile devam etmesi yasaklanmıştır. Buhari, Müslim ve Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde kısa mufassal sureler okuduğu Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sabit olmuştur.

²⁷ Buhari, Ezan, 98; Ebu Davud, 812.

²⁸ Taberani ve Muhammed b. Ahmed el-Makdisi sahih senedle rivayet etmişlerdir.

²⁹ Buhari, Müslim, (464).

sını tayin etmiştir. Bakara suresini okumaktan men etmiş“Sen fitneci misin Ey Muaz!?” diye çıkmıştır. Cedelciler³⁰ ise bu söze takılıp kaldılar. Bu sözden öncekilere veya sonrakilere bakmadılar. Cuma namazında ise Cuma ve Münaḥikun³¹ surelerini ya da A’la ve Ğaşıye³² surelerini okurdu. Bayram namazlarına gelince, bazen Kaf ve Kamer³³ surelerinin tamamını okur, bazen de A’la ve Ğaşıye³⁴ surelerini okurdu. Bu, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in Rabbine kavuşana dek devam ettiğı sünnetiydi. Hulefa-i Raşidinde bu sünneti devam ettirdi. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) bir keresinde Bakara suresini okumuş, güneş doğmaya yakın selam vermişti.³⁵ Onun ardından Ömer (*radiyallahu anh*) da Yusuf, Nahl, Hud, İsra gibi sureleri okurdu.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in “Hanginiz insanlara imam olursa kısa tutsun”³⁶ hadisine gelince, buradaki “Kısa tutma” işi cemaatin heva ve heveslerine göre değil, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in filleri ve devam ettirdiğı sünnetiyle alakalı izafî bir durumdur. O tüm çekişenlerin çekiştikleri hususlarda hakem olandır.

Cuma ve bayram namazları dışında sürekli okumak üzere bir sure belirlemezdi. Bir surenin tamamını okumak

³⁰ Namazlarını tavuğun yem toplaması gibi kılanlar.

³¹ Müslim, Ebu Davud.

³² Müslim, Ebu Davud.

³³ Müslim, Ebu Davud.

³⁴ Müslim, Ebu Davud.

³⁵ Ona şöyle demişlerdi:” Ey Allah Rasulü’nün halifesi! Neredeyse güneş doğacaktı!” Ebu Bekir es-Sıddık ise “Doğsaydı bizi gafil bulmazdı” diyerek yanıt vermişti.

³⁶ Buhari, 10/62; Müslim, 467; Muvatta, 1/134; Tirmizi, 236; Ebu Davud, 794; Nesai, 2/94.

veya onu iki rekâtta okumak O'nun sünnetlerindendi. Surelerin sonundan veya ortasından okuduğu nakledilmiştir. Bir rekâtta iki sure okumayı nafile namazlarda yapardı. İki rekâtta aynı sureyi okuduğu çok azdır. Her namazda ilk rekâtı ikinci rekâttan daha uzun tutardı. Bazen cemaate gelenlerin ayak sesleri kesilinceye kadar ilk rekâtı uzattığı olurdu.

Rasulullah (s.a.v)'in Rükû Edışı

Kıraati bitirdikten sonra ellerini kaldırır tekbir getirerek rükuya giderdi. Avcunun içine alır gibi ellerini diz ka-
pağının üzerine koyardı. Ellerini yay şeklinde yaparak yan-
larından uzaklaştırırdı. Sırtını yayıp mutedil bir şekilde
uzatırdı. Başını ne havaya diker ne de aşağı indirirdi. Bila-
kis sırtına göre hizalar ve şöyle derdi:

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ

“Yüce Rabbimi tenzih ederim.”³⁷

Bazen de bununla beraber veya yalnızca bununla yeti-
nerek şöyle derdi:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي

“Rabbim olan Allah'ım! Sana hamdederek, Seni tüm
eksikliklerden tenzih ederim. Beni bağışla.”³⁸

O'nun alışlagelmiş rükûsu on tesbih çekecek kadar bir
süredir. Secdeleri de bu şekildedir. Bazen rükû ve secdesi-
ni kıyamda geçirdiği süre kadar yapardı. Fakat bunu sade-
ce gece namazında yapardı. O'nun sünneti namazda rü-

³⁷ Müslim, (772); Tirmizi, 262.

³⁸ Müslim, 484; Ebu Davud, 877.

künleri birbirine uygun ve dengeli yapmaktı. Nitekim rükûda şöyle dediği de olurdu:

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ

“Meleklerin ve Cibril’in rabbi, bütün eksiklik ve kusurlardan münezzeh ve pek yücedir.”³⁹

Bazen de şöyle derdi:

اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ اسَلَمْتُ خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي
وَمَخِي وَعَظْمِي وَعَصْبِي

“Allah’ım! Sana rükû ettim, Sana iman ettim, Sana teslim oldum. Kulağım, gözüm, beynim, kemiğim, sinirim hep senin önünde eğildi”⁴⁰Bu gece namazı için nakledilir. Sonra سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ diyerek başını rükûdan kaldırırdı. Ellerini kaldırırdı. Hem rükûdan kalkarken hem de iki secde arasında belini doğrulturdu. Zira şöyle buyurmuştur: “Kişinin rükûda ve secdede belini doğrultmadan kıldığı namaz, namaz olmaz.”

Doğrulduğunda, رَبَّنَا وَ لَكَ الْحَمْدُ (Rabbimiz hamd sadece sanadır) derdi. Veya اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَ لَكَ الْحَمْدُ (Rabbimiz olan Allah’ım! Hamd sadece sanadır) derdi. اللهم ve edatını birleştirerek söylediği sahih olarak nakledilmemiştir.⁴¹

Bu rükûn de rükû kadar uzatmak O’nun sünnetinden-di. Bu esnada şöyle dediği sahih olarak nakledilmiştir:

³⁹ Müslim, (487); Ebu Davud, 872.

⁴⁰ Müslim, (771).

⁴¹ Buhari (2/234) bu birleştirmeyi sahih olarak nakletmiştir.

اللَّهُمَّ رَتْنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمَاوَاتِ، وَمِلْءَ الْأَرْضِ، وَمِلْءَ مَا بَيْنَهُمَا،
وَمِلْءَ مَا بَيْنَتْ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، أَهْلَ الْقَنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكَلَّمَا
لَكَ عَبْدٌ: اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ
مِنْكَ الْجَدُّ

“Gökler dolusu, yerle gökler arasındaki mesafe dolusunca ve bundan sonra dilediğin şeyler dolusunca hamd yalnızca sanadır ey övgü ve şeref sahibi! Bir kulun -ki hepimiz senin kulunuz- söylediği şu söze en layık olan sensin: Allah'ım! Senin verdiğine mani olacak, senin mani olduğuna da verecek hiç kimse yoktur. Makam sahibinin sahip olduğu şeyler, senin yanında kendisine hiçbir fayda vermez.”⁴²

Şöyle dua ettiği de sabit olmuştur:

اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنَ خَطَايَايَ بِالْثَّلَجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرْدِ نَقْنِي مِنَ خَطَايَايَ كَمَا
يُنْقَى الثُّوبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ بِاعْدِ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ
الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

“Allah'ım! Hatalarımı su, kar ve dolu ile yıka. Beyaz kumaş kirden nasıl temizlenirse beni günahlarımdan öyle temizle. Benimle günahlarımdan arasını doğu ile batının arasını uzaklaştırdığın gibi uzaklaştır.”⁴³ Rükûdan kalkınca rükû miktarınca لِرَبِّي الْحَمْدُ لِرَبِّي Hamd sadece Rabbimedir, hamd sadece Rabbimedir sözünü tekrarladığı da sahih olarak nakledilmiştir.⁴⁴

⁴² Müslim, (477); Ebu Avane.

⁴³ Müslim, (476).

⁴⁴ Ebu Davud, 874; Nesai, 2/199. Sahih senedle nakletmişlerdir.

Müslim'in Enes (*radiyallahu anh*)'tan naklettiğine göre: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ der ayağa kalkardı. Ta ki biz "secdeye varmaktan vazgeçti" diyecek duruma gelinceye kadar böyle kalırdı. Sonra secde ederdi. İki secde arasında otururdu. Ta ki biz "secde etmekten vazgeçti" diyecek duruma gelirdik. Bu, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in malum olan sünnetiydi. Bu iki rüknü kısaltma işlemi, Emevi emirlerinin tasarruflarındandı. Nitekim bunun sünnetten olduğu bile zannedildi.

Rasulullah (s.a.v)'in Secde Edişi

Sonra tekbir getirir ellerini kaldırmadan secdeye giderdi. Yere önce dizlerini ondan sonra ellerini koyardı. Daha sonra da alnını ve burnunu koyardı. Sahih olan budur.⁴⁵ Yere yakınlık derecelerine göre uzuvlarını koyardı. Yine yukarda oluşuna göre de uzuvlarını yerden kaldırırdı. Kalkacağı zaman önce başını, sonra ellerini ve sonra dizlerini kaldırırdı. Böylece devenin fiiline muhalefet ederdi. Namazda hayvanlara benzemekten men ederdi. Devenin çöküşü gibi çökmekten, tilkinin baktığı gibi sağa sola bakmaktan, canavar gibi kolları sermekten, köpek gibi bacakları dikmekten, karga gibi eğilip kalkmaktan (gagalamaktan) ve selam verirken elleri atların kuyrukları gibi kaldırmaktan men ederdi.

Sarığına değil, alnının ve burnunun üzerine secde ederdi. Sarığına secde ettiği sahih olarak nakledilmemiştir. Çoğunlukla toprağa secde ederdi. Suya, çamura, hurmadan yapılmış örtü ve hasıra, tabaklanmış posta da sec-

⁴⁵ İmam Malik dizlerden önce ellerin koyulmasını tercih etmiştir. İmam Ahmed ve hadis âlimlerinin bazıları da bunu nakletmişlerdir. Bazıları ise: "Şüphesiz ki devenin dizleri önündedir. Deveye benzemek için önce elleri koyup sonra dizleri koymak gerekmektedir" demişlerdir.

de ederdi. Secde edeceği zaman, alnını ve burnunu yere iyice yerleştirirdi. Ellerini iki yanına koyardı. Koltuk altının beyazlığı görünene kadar açardı. Ellerini omuz ve kulaklarının hizasına koyardı. Secdede itidalli olurdu. Ayak parmaklarının uçları kibleye doğru bakardı. Parmaklarını ve ellerini yayardı. Ne açar ne de kapatırdı. Bu haldeyken şu duayı yapar ve yapılmasını da emrederdi:

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى

“En yüce olan Rabbimi tüm noksanlardan tenzih ederim.”⁴⁶ Şu duaları da okurdu:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي

“Rabbim olan Allah'ım! Sana hamdederek, Seni tüm eksikliklerden tenzih ederim. Beni bağışla.”⁴⁷

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ

“Meleklerin ve Cibril'in rabbi, bütün eksiklik ve kusurlardan münezzeh ve pek yücedir.”⁴⁸

اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ اسَلَمْتُ سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَ

وَصَوْرَةَ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

“Allah'ım! Sana secde ettim. Sana iman ettim. Sana teslim oldum. Yüzüm kendisini yaratan, şekil veren, göz ve kulak veren Allah'a secde etti. En güzel yaratıcı olan Allah'ın şanı ne yücedir.”⁴⁹

⁴⁶ Ahmed, Ebu Davud, İbn Mace.

⁴⁷ Müslim, 484; Ebu Davud, 877.

⁴⁸ Müslim, (487); Ebu Davud, 872.

⁴⁹ Müslim, (771).

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ دِقَّةً، وَجَلَّةً، وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ وَعَلَانِيَتَهُ وَسِرَّهُ

“Allah’ım bütün günahlarımı, büyüğünü ve küçüğünü, ilkini ve sonunu, açığını ve gizlisini bağışla.”⁵⁰

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطَايَايَ وَجَهْلِي وَإِسْرَافِي فِي أَمْرِي وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ
مِنِّي اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي جِدِّي وَهَزْلِي وَخَطَايَايَ وَعَمْدِي وَكُلُّ ذَلِكَ عِنْدِي اللَّهُمَّ
اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ أَنْتَ إِلَهِي لَا إِلَهَ إِلَّا
أَنْتَ

“Allah’ım! Günahlarımı, cahilliğimi, işimdeki taşkınlığımı ve benden daha iyi bildiğin kusurlarımı bağışla. Allah’ım! Benden olan ciddi, şaka, hatalı, kasıtlı tüm günahlarımı bağışla. Allah’ım gelmiş-geçmiş, açık-gizli yaptığım tüm günahlarımı bağışla. Sen benim ilahımsın. Senden başka ilah yoktur.”⁵¹

Secde esnasında dua etmeye çalışmayı emretmiş: “Bu şekilde yaptığınız dua icabete daha layıktır” demiştir.

* * *

Sonra ellerini kaldırmadan önce başını kaldırır. Sol ayağını yayar ve üzerine otururdu. Sağ ayağını dikerdi. Ellerini baldırlarının üzerine koyardı. Dirseklerini baldırının, parmak uçlarını da dizlerinin üzerine koyardı. İki parmağını kavrayıp halka yapardı. Sonra dua ederek parmağını kaldırır, hareket ettirmezdi.

İbni Abbas (*radıyallahu anh*)’tan nakledildiğine göre şöyle derdi:

⁵⁰ Müslim, (483).

⁵¹ Müslim, (2719)

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي

“Allah’ım! Beni bağışla, bana acı, bana bağışta bulun, beni doğru yola ilet, beni rızıklandır.”⁵²

Huzeyfe (*radıyallahu anh*)’tan nakledildiğine göre şöyle dua ederdi:

رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي

“Rabbim beni bağışla. Rabbim beni bağışla.”⁵³

Sonra ayaklarının ön kısmı ve dizlerinin üzerinde baldırlarına dayanarak ayağa kalkardı. Ayağa kalktığı zaman kıraate başlar, namaza başladığında sustuğu gibi susmazdı. Şu dört şey dışında ilk rekât gibi ikinci rekâtı da aynı şekilde kılardı:

- 1-Sükût,
- 2- Başlangıç duası,
- 3- Başlangıç tekbiri,
- 4- Uzatma.

Teşehhüde oturduğunda sol elini sol baldırına, sağ elini sağ baldırına koyardı. İşaret parmağı ile işaret ederdi. Yukarı kaldırıp dikmez, biraz eğdi. Hareket ettirmezdi. Dua etmek için kaldırırdı. Gözüyle ona bakardı. Sol ayağını yayıp üzerine dayanırdı. Oturuş şekline gelince, daha önceki iki secde gibiydi. Müslim’in Abdullah b. Zübeyr’den rivayet ettiği: “Namazda oturacağı zaman sol ayağını uyluğu ve baldır arasına koyar, sağ ayağını yayardı” hadisi son teşehhüd hakkındadır. İbni Zübeyr, Rasulullah (*sallallahu*

⁵² Tirmizi, 284; Ebu Davud, 850.

⁵³ İbn Mace, 897; Ebu Davud, 874.

aleyhi ve sellem)'in sağ ayağını yaydığını söylemiş fakat İbni Humeyd onu diktiğini zikretmiştir. Allah en doğrusunu bilir bu konuda bir ihtilaf yoktur. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ayağının üzerine oturmazdı. Ayağını sağ yanından dışarı çıkarırdı. Nitekim ayağı yaygın ve dikilmiş arasında bir durumda olurdu. Hem onu hem bunu yaptığı da söylenir. Bazen de rahat olduğu zamanlar ayağını yayardı. Daima bu şekilde teşehhüdü okurdu. Ashabı O'nun şöyle dediğini nakletmiştir:

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ؛ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ؛ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ؛ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

“Bütün dualar, övgüler, ibadetler, mülk ve ululuk Allah'a mahsustur. Ey Peygamber! Selam, Allah'ın rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selam ve esenlik bizim ve Allah'ın salih kullarının üzerine de olsun. Ben şahadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Yine ben şahadet ederim ki Muhammed onun kulu ve elçisidir.”⁵⁴

Rasulullah (aleyhisselam) bu ilk teşehhüdü kızgın taşın üzerindeymiş gibi kısa tutardı. Bu ilk teşehhüdte kendine ve ailesine salat ve selam getirdiği, kabir azabından, cehennem azabından, ölüm ve hayatın fitnesinden ve Mesih Deccal'in fitnesinden sığındığına dair herhangi bir hadis nakledilmemiştir. Bu şekilde dua etmeyi müstehab sayanlar son teşehhüde ait olan bu duaların nakillerinin umumiyet bildirdiğini düşünerek ilk teşehhüdte de müstehab saymışlardır.

⁵⁴ Buhari, 10/148; Müslim, (402); Tirmizi, 289, Ebu Davud, 968.

Sonra ayaklarının ön kısmı ile elleri dizlerine dayanarak baldırlarının üzerinde kalkardı. Sahih-i Müslim'de ve Buhari'den nakledilen bazı rivayetlerde, bu sırada ellerini kaldırdığı nakledilmiştir. Sonra yalnız fatihayı okurdu. Son iki rekâtta fatihadan sonra başka bir sure okuduğu sabit olmamıştır. Namazda sağa-sola bakmak sünnetinden değildir. Sahih-i Buhari'de nakledildiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e bu konu sorulmuş ve şöyle cevap vermiştir: "Bu, kulun namazından şeytanın aşırmasıdır."⁵⁵

Bu peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bazen gerekli durumlarda yaptığı, âdeti olmayan bir şeydi. Kendilerine süvari gönderdiği topluluğa bakması gibi.⁵⁶ Allah en doğrusunu bilir. Teşehhüdü okuduktan ve selam vermeden önce dua ederdi. Ebu Hureyre ve Fudale'nin hadisinde bunu yapmayı emretmişti. Selamdan sonra kibleye ya da cemaate dönerek dua etmeye gelince bu onun sünnetinden değildi. Namazla ilgili olan duaların geneline baktığımızda bunları namazda yapmıştır ve namazda yapılmasını emretmiştir. Namaz kılana da yakışan budur. Çünkü bu esnada Rabbine yönelmiştir. Fakat selam verdikten sonra bu bağlantı kesilir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) önce sağına رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ diyerek selam verir. Sonra soluna selam verirdi. Bu O'nun devam ettiği sünnetiydi. O'nun önüne bir kez selam verdiği rivayet edilmiştir. Fakat bu sabit olmamıştır. Bu konudaki en ceyyid hadis Sünen'de Aişe (radiyallahu anha)'dan nakledilen hadistir. Fakat bu da gece namazındadır. Bu ma'lul bir hadistir, bir selamla ye-

⁵⁵ Buhari, 10/93; Tirmizi, 590; Ebu Davud, 910.

⁵⁶ Bu sabah namazındaydı. Gece koruması için bir topluluğa süvari göndermişti.

tinme konusunda ise sarıh bir rivayet değildir. Namazında şöyle dua ederdi:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ
وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا الْمَمَاتِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ

“Allah'ım! Kabir azabından sana sığınırım. Mesih Deccal fitnesinden sana sığınırım. Hayatın ve ölümün fitnesinden sana sığınırım. Günahtan ve borçlanmaktan sana sığınırım.”⁵⁷ Yine şöyle dua ederdi:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي ، وَوَسِّعْ لِي فِي دَارِي ، وَبَارِكْ لِي فِي مَا رَزَقْتَنِي

“Allah'ım! Günahlarımı bağışla. Yerimi genişlet. Bana rızık olarak verdiklerini benim için mübarek kıl.”⁵⁸

Şu şekilde de dua ederdi:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الثَّباتَ فِي الْأَمْرِ ، وَالْعَزِيمَةَ عَلَى الرُّشْدِ ، وَأَسْأَلُكَ شُكْرَ
نِعْمَتِكَ ، وَحُسْنَ عِبَادَتِكَ ، وَأَسْأَلُكَ قَلْبًا سَلِيمًا ، وَأَسْأَلُكَ وَلِسَانًا صَادِقًا ،
وَأَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا تَعْلَمُ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَعْلَمُ ، وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا تَعْلَمُ

“Allah'ım! Senden işimde sebat ve doğru yolda kararlılık isterim. Nimetine şükretmeyi ve Sana güzelce ibadet edebilmeyi isterim. Senden selim bir kalp ve doğru bir dil isterim. Bildiklerimin hayırlısını isterim. Bildiklerimin şerrinden Sana sığınırım. Bildiğin şeyler için Senden bağışlanma dilerim.”⁵⁹

Namazlarında ferdi olarak dua ettiği nakledilir. Ahmed'in naklettiğine göre, namaza kalktığında başını eğer-

⁵⁷ Buhari, 10/149; Müslim, 589; Ebu Davud, 880.

⁵⁸ İbnu's Sunni, Amelu'l Yevm ve'l-Leyl.

⁵⁹ Tirmizi, 3404; Nesai, 3/54; Ahmed, 4/125.

di. Teşehhüdde iken bakışı işaret parmağını geçmezdi. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) namazı O'nun için göz aydınlığı⁶⁰ ve nimet kılınmıştı. Bilal (*radiyallahu anh*)'a "Bizi namazla rahatlat Ey Bilal!"⁶¹ derdi. Bu esnada kalbi öyle huzurla dolardı ki, cemaate gelenleri gözetlemekle meşgul olmazdı. Uzun tutmayı isteyerek namaza başlar, ağlayan bir çocuk işitirdi. Annesine eziyet verme korkusuyla namazı kısa tutardı. Omzunda kızının kızı olan Umame'yi taşıyarak farz namaz kılardı. Ayakta dururken taşır, rükû ve secde esnasında onu yere bırakırdı.⁶² Namaz kılarken Hasan ve Hüseyin yanına gelir, sırtına binerlerdi. Onları sırtından atmak istemediği için secdeyi uzun tutardı.⁶³ Yine O namaz kılarken Aişe (*radiyallahu anha*) gelirdi. Peygamber (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yürür, ona kapıyı açar sonra da namazına dönerdi.⁶⁴

İşaretle selam alırdı.⁶⁵ "Kim namazda işaret ederse iade etsin" hadisine gelince, bu hadis bâtıldır. Ahmed (*rahimullah*)'in zikrettiğine göre namazda üflerdi. Balgam çıkarır ve öksürürdü. Bazen yalınayak, bazen de ayakkabılarıyla⁶⁶ namaz kılardı. Yahudilere muhalefet etmek için ayakkabıyla namaz kılmayı emretmiştir.⁶⁷ Bazen tek bir elbise⁶⁸ içinde, çoğunlukla da iki parça elbise içinde namaz kılardı.

⁶⁰ Nesai, 7/61; Ahmed, 3/128.

⁶¹ Ebu Davud, 4985; Ahmed, 5/394.

⁶² Buhari, 8/106; Müslim, (543).

⁶³ Ahmed, 3/493; Nesai, 2/229.

⁶⁴ Tirmizi, 601; Ebu Davud, 922.

⁶⁵ Müslim, 540; Ebu Davud, 925; Nesai, 3/5; Ahmed, 2/10. İşaret ile selam alınacağına dair gelen hadisler çok fazla ve sarihtir. Ümmet onları kabul etmiştir. Bununla birlikte bu sünneti ihya edenleri yadırgarlardı.

⁶⁶ Buhari, 8/24; Müslim, (555).

⁶⁷ Ebu Davud, 653. Hâkim de sahih saymış, Zehebi de ona katılmıştır.

Rasulullah (s.a.v)'in Kunut Okuması

Bir ay boyunca sabah namazında rükûdan sonra kunut yapmış, sonra terk etmişti. Kunutu arızî idi. Daha sonra terk etti. Kunut konusundaki sünneti, felaket ve musibet zamanlarında yapardı. Bunlar ortadan kalkınca terk ederdi. Kunutu sadece sabah namazına has değildi. Çoğunlukla sabah namazında yapmasının sebepleri, sabah namazını uzatmanın meşru oluşu, seher ve icabet vaktine yakın oluşu ve bu vakitte Allah'ın kullarına olan yakınlığından dolayıdır.

Rasulullah (s.a.v)'in Sehiv Secdesi

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in şöyle dediği sabit olmuştur: “Şüphesiz ki ben sizin gibi bir beşerim. Sizin unuttuğunuz gibi bende unuturum. Bu sebeple unuttuğumda bana hatırlatın.”⁶⁹

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in unutmaması, O'nu örnek alıp takip edebilmeleri için Allah'ın kullarına nimetini tamamlaması ve dinlerini kemale erdirmesindendir. Bir defasında dört rekâtli bir namaz kılarken ikinci rekâtın sonra (oturmadan) ayağa kalktı. Namazı bitirince, selam vermeden önce secde yaptı. Böylelikle namazın rükunlarından olmayan bir şeyi terk eden kimsenin selam vermeden önce secde yapacağı hükmü çıkarıldı. Bu hadisin başka yollarından ise şöyle bir hüküm çıkarılmıştır: “Kim namazın rükunlarından olmayan bir şeyi terk edip başka bir rükne başlarsa, terk ettiğine geri dönmez.”

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) akşam namazlarından birini kıldırıldığı sırada iki rekâtta selam verdi. Sonra ko-

⁶⁸ Buhari, 8/4; Müslim, (515).

⁶⁹ Buhari, 8/31; Müslim, (572); Tirmizi, 392.

nuştı. Sonra namazını tamamladı. Sonra selam verdi ve secde etti. Sonra tekrar selam verdi.

Bir gün namaz kıldıktan sonra selam verip ayrıldı. Geriye bir rekât kalmıştı. Talha (*radiyallahu anh*) "Bir rekâtı unuttun"⁷⁰ dedi. Sonra döndü, mescide girdi. Bilal'e kamet getirmesini emretti. İnsanlara bir rekât daha kıldırıldı. Ahmed'in naklettiğine göre "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) öğle namazını beş rekât kıldırıldı. Cemaattekilere "Beş rekât kıldırıldın" dediler. Selam verdikten sonra secde yaptı."⁷¹

Bir gün ikindi namazını üç rekât kıldırıp evine gitti. İnsanlar bunu söylediler. Böylece evinden çıktı. Bir rekât daha kıldırıldı. Sonra selam verip iki secde yaptı. Sonra tekrar selam verdi.⁷² Bu konuda nakledilenlerin hepsi budur. Beş yerde sehiv secdesi yapmıştır.

Namazda gözlerini kapatmak âdetinden değildi. İmam Ahmed ve bazıları bunu kerih görürler "Bu Yahudilerin işidir" derlerdi. Bir grup ise mübah saymıştır. Doğru olan, eğer gözleri açmak huşuyu bozmuyorsa açmak daha efdalıdır. Eğer kıblesinde bulunan süs ve işlemeler kişinin huşusunu bozuyorsa, bu mekruh olmaz.

Selam verdikten sonra üç defa istiğfar edip şöyle derdi:

اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ

"Allah'ım! Selam Sensin; selam Sendendir. Ey celal ve ikram Sahibi (Allah'ım), Sen münezzeh ve yücesin."⁷³

⁷⁰ Ahmed, 6/401; Ebu Davud, 1023.

⁷¹ Buhari, 22/2; Müslim, (572).

⁷² Müslim, (574).

⁷³ Müslim, 591; Tirmizi, 300; Ebu Davud, 1513.

Kibleye doğru sadece bunları söyleyecek bir süre kadar otururdu, hemen cemaate dönerdi. Sağından veya solundan çıkıp giderdi. Yüzünü cemaate doğru dönerdi. Sadece bir tarafa doğru meyletmezdi. Sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar namaz yerinde otururdu.⁷⁴

Her namazın arkasından şu duayı okurdu:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ

“Allah’tan başka ilâh yoktur. O birdir, ortağı yoktur. Mülk ve hamd O’na mahsustur. Onun her şeye gücü yeter. Allah’ım! Senin ihsan ettiğine mani olacak yoktur. Senin mani olduğunu da lütfedecek yoktur. Sana karşı hiçbir şan ve şeref sahibine, şan ve şerefının bir faydası dokunmaz. Güç ve kuvvet, ancak Allah ile dir.”⁷⁵

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

“Allah’tan başka ilah yoktur. Sadece O’na ibadet ederiz. Nimet O’nun, lütuf O’nun, güzel övgüler de O’nundur. Kâfirler istemese de dini ona has kılarak Allah’tan başka ilâh yoktur.”⁷⁶

⁷⁴ Müslim, (670); Nesai, 3/80.

⁷⁵ Buhari, 10/155; Müslim, (593).

⁷⁶ Müslim, (574); Ebu Davud, 1506.

Ümmetini her namazdan sonra 33 defa subhanallah, 33 defa elhamdülillah ve 33 defa Allahu Ekber deyip şu duayla yüze tamamlamaya teşvik ederdi:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Allah’tan başka ilah yoktur. O tektir, ortağı yoktur. Mülk ve hamd O’na aittir. O her şeye kadirdir.”⁷⁷

İbni Hibban Sahih’inde Haris b. Müslim’den naklettiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Sabah namazını kıldıktan sonra konuşmadan 7 defa şöyle اَجِرْنَا مِنَ النَّارِ اللَّهُمَّ (Allah’ım bizi ateşten koru) Eğer o gün ölürsen Allah senin için cehennemden çıkış izni yazar.

Akşam namazını kıldığın zaman da yine konuşmadan 7 defa اَجِرْنَا مِنَ النَّارِ اللَّهُمَّ (Allah’ım bizi ateşten koru) de! Eğer o gece ölürsen, Allah senin için cehennemden çıkış izni yazar.”⁷⁸

Rasulullah (s.a.v)’in Sütire Edinmesi

Allah Rasulü duvara doğru namaz kıldığı zaman arada bir koyun geçecek kadar mesafe bırakırdı. Uzak durmaz aksine sütreye yakın olmayı emrederdi. Direğe, oduna ya da ağaca doğru namaza durduğunda onu sağ tarafına ya da sol tarafın alırdı. Tam karşısına durmazdı. Seferdeyken ya da açık alanda bulunduğu sırada yere bir mızrak dikip ona doğru namaz kılardı. Mızrak onun sütresi olurdu. Devesine doğru yönelip ona doğru namaz kılardı. Semerini

⁷⁷ Müslim, (597).

⁷⁸ İbn Hibban, 2341; Ebu davud, 5079.

alır, dikei onun arkasına doğru namaz kılarđı. Bir ok, değ-nek ya da bunları bulamayan için yere bir hat çizerek bile olsa namaz kılanın sütre koymasını emrederdi.⁷⁹

Eğer sütre yoksa sahih olarak nakledildiğine göre “Namazı kadın, eşek ve siyah köpek bozar”⁸⁰ buyurmuştur. Bu hadise zıt olan hadisler, sahih ama sarih değildir ya da sarih fakat sahih değildir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Aişe (*radiyallahu anha*) kiblesinde uyurken bu şekilde namaz kılarđı.⁸¹ Böyle olması önünden geçmemesinden dolayı olabilir. Bir erkeğin de namaz kılanın önünden geçmesi haramken, önünde durması mekruh değildir.

Revatib Sünnetler

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) mukimken 10 rekât sünnet namaza sürekli devam ederdi. Bu namazlar İbni Ömer’in naklinde belirtilenlerdir: “Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’den şu on rekât namazı belledim; İki rekât öğle namazından önce, iki rekât da sonrasında, iki rekât akşam namazından sonra, iki rekât yatsı namazından sonra evde, iki rekât da sabah namazından önce...”⁸²

Öğle namazından sonraki iki rekâtı geçirdiğinde, ikindi namazından sonraki yasak vakitte kaza ederdi. Bazen öğle namazının farzından önce dört rekât kılarđı. Akşam namazının farzından önce iki rekât kılmaya gelince, O’ndan sahih olarak nakledildiğine göre iki defa şöyle de-

⁷⁹ Ebu Davud, 689; İbn Mace, 943.

⁸⁰ Müslim, (510); Tirmizi, 338 (Ebu Zer’den). Müslim, (511), İbn Mace, 950 (Ebu Hureyre’den). Ebu Davud, 703; İbn Mace, 949 (İbn Abbas’tan) rivayet etmişlerdir.

⁸¹ Buhari, 8/105; Müslim, (512).

⁸² Buhari, 19/34; Müslim, (729); Tirmizi, 433.

miştir: “Akşam namazından önce iki rekât namaz kılın.” Üçüncüde ise insanların bunu sünnet haline getirmelerinden korkarak “Dileyen kılsın” demiştir.⁸³ Doğru olan görüş bunun müstehab oluşudur. Revatib sünnetlerden değildir. İçinden gelerek kıldığı nafil ve sünnet namazlarını evinde kılardı. Özellikle de akşam namazının sünnetini evde kılardı. Mescidde kıldığı nakledilmemiştir. Bütün nafilelerinin içinden en çok sabah namazının sünnetine önem verip devam ederdi. Ne yolculukta ne de mukimken bunu ve vitir namazını terk etmedi. Bu ikisi dışında yolculuktayken başka bir namazın sünnetini kıldığı nakledilmemiştir.⁸⁴

Âlimler bu iki namazdan hangisinin müekked sünnet olduğu konusunda ihtilaf etmişlerdir. Sabah namazı işin başı, vitir ise sonudur. Bu sebeple her ikisini kılarken ihlas surelerini (İhlas ve kafırun) okurdu. Bu iki sure ilim ve amel tevhidini, marifet ve istek-talep tevhidini, itikat ve niyet tevhidini toplamıştır. İhlas suresi her yönden mutlak anlamda Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’ya ortak olmanın zıttı olan bir olma vasfının ispatını, kimseye muhtaç olmayıp bundan müstağni olduğunun ve bir oluşunun kemali için baba ve çocuk isnadının yalanlanmasını, teşbih, temsil ve başkalarına benzeme özelliklerinin inkârı için bütün eş ve ortakların inkârını içerir. Yine Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’nın tüm kemal sıfatlarının isbatını ve isnad edilen tüm eksikliklerinde inkâr ve yalanlanmasını içerir. O’nun dengi ya da benzerinin bulunmasını ve mutlak şirki reddeder. İşte bu sahibini tüm şirk ve dalalet fırkalarından ayıran ilm-i tevhidin bütünüdür. Bu yüzden bu sure Kur’an’ın üçte birine denktir. Çünkü Kur’an’ın aslı haber ve inşadır. İnşa

⁸³ Buhari, 19/35; Ebu Davud, 1281; Ahmed, 5/55.

⁸⁴ Buhari, 18/11; Müslim, (694).

3'e ayrılır: 1-Emir, 2-Nehiy, 3-Mübah kılma. Haber ise 2 çeşittir: 1-Yaratıcıdan, O'nun isim, sıfat ve ahkâmından haber verme, 2-Yarattıklarından haber verme.

İhlas suresi yaratıcıdan, O'nun isim ve sıfatlarından haber verir. Bu yüzden Kur'an'ın üçte birine denktir. Kafirun suresinin, okuyucusunu ameli şirkten kurtardığı gibi İhlas suresi de ilm-i şirkten kurtarır. İlim amelden önce geldiği için, onun imamı, önderi ve onun hâkimi konumundadır. Bu yüzden de İhlas suresi Kur'an'ın üçte birine, Kafirun suresi ise dörtte birine denktir.⁸⁵ Pek çok kimse- nin zararlı ve kötü olduğunu bildikleri halde hevalarına uyarak günah işlemeleri sebebiyle, ameli şirk nefisler üzerinde daha baskın rol oynamaktadır. Bu yüzden ameli şirkten kurtulmak ilmi şirkten kurtulmaktan daha zordur. Zira ilmi şirk, ilim ve hüccetle yok olur. Bu şirk işleyen kimse, kendi üzerinde bulunduğundan başka bir şeyi bilme imkânına sahip değildir. Kafirun suresinde tekrar ve te'kid bulunur. Tavaf namazında da bu sureler nur.⁸⁶Çünkü hac da tevhidin şiarlarından biridir. Rasullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu surelerle gündüz amelini başlar, bu surelerle gece amelini bitirirdi.

Sabah namazının sünnetinden sonra sağ yanı üzerine uzanırdı. İki grup bu konuda aşırılığa gitmiştir. Zahirilerden bir grup bunu vacip saymış, bir grupta bunu kerih görüp bidat saymıştır. İmam Malik ve bazıları bu konuda orta yolu tutmuşlar, rahatı için bunu yapana bir sakınca görmemişler fakat sünnet olarak yapmayı kerih görmüşlerdir.

⁸⁵ Tirmizi, 2896; Hâkim, 1/566.

⁸⁶ Müslim, (1218).

Rasulullah (s.a.v)'in Gece Namazı

Ne yolcuyken ne de mûkimken gece namazını terk etmezdi. Eğer uykusu gelirse ya da rahatsızlanırsa, gündüz on iki rekât namaz kılardı. Şeyhu'l İslam İbni Teymiyye'nin şöyle dediğini işittim: "Bu, tahiyatul mescid, küsuf ve yağmur duası namazları gibi vitir namazının da kaza edilemeyeceğinin delilidir. Vitirden kastedilen gece namazının sonunda tek olarak kılınmasıdır."

Gece namazını on bir rekât ya da on üç rekât olarak kılardı. On bir rekât konusundan ittifak vardır. Fakat son iki rekâtın sabah namazının sünneti mi yoksa başka bir namaz mı olduğu konusunda ihtilaf vardır. Bu iki rekât da peygamber (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kıldığı farz ve nafile revatib sünnetlerine eklendiğinde, gece ve gündüz toplam devam ettiği vird 40 rekât idi. Bunlara daima devam ederdi. Bunlara başka bir revatib nafile eklemezdi. Kulunda bu virde ölünceye kadar devam etmesi gereklidir. En çabuk icabet edilen ve kendisine en hızlı kapıların açıldığı kimse, sabah akşam kırk defa onu çalan kimsedir. Yardım yalnız Allah'tandır. Gece kalktığında şöyle dua ederdi:

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، سُبْحَانَكَ، اللَّهُمَّ اسْتَغْفِرُكَ لِدُنْيِي، وَأَسْأَلُكَ
رَحْمَتَكَ، اللَّهُمَّ زِدْنِي عِلْمًا، وَلَا تُرْغِ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي، وَهَبْ
لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً، إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ

"Allah'tan başka ilah yoktur. Seni tesbih ederim. Günahlarımı bağışlamamı ve rahmetini dilerim. Allah'ım, ilmimi artır. Bana hidayet ettikten sonra kalbimi kaydırma.

Bana, katından bir rahmet bağışla. Şüphesiz ki sen, bağış bol olansın.”⁸⁷

Uykusundan uyandığında şöyle derdi:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

“Bizi öldürdükten sonra diriltten Allah’a hamdolsun. Dönüş, yalnızca O’nadır.”⁸⁸ Sonra dişlerini misvaklardı. Bazen “Şüphesiz ki göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gidip gelişinde, selim akıl sahipleri için gerçekten açık, ibretli deliller vardır” (Al-i İmran, 190) ayetinden başlayarak surenin sonunda kadar on ayet okurdu. Sonra abdest alır, iki rekât kısa bir namaz kılardı. Ebu Hureyre’nin rivayet ettiği hadiste bunu emretmiştir. Bazen gecenin yarısında, bazen öncesinde bazen de biraz sonrasında kalkardı. Çoğunlukla namazına devam eder bazen de ara verirdi.

İbni Abbas’ın naklettiği gibi “Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) iki rekât namaz kıldıktan sonra, gitti. Sonra uyudu. Altı rekâtta bunu üç kez tekrarlardı. Her seferinde dişlerini misvakladı ve abdest aldı. Sonra üç rekât vitir kıldı.”⁸⁹ Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in gece namazını farklı şekillerde kıldığı rivayet edilmiştir:

1. Yukarıdaki zikredilen gibi.

2. Her iki rekâtta selam vererek sekiz rekât namaz kılardı. Sonra peş peşe beş rekât vitir namazı kılar, sadece son rekâtında teşehhüde otururdu.⁹⁰

⁸⁷ Ebu Davud, 5061.

⁸⁸ Buhari, 11/113; Müslim, (2711).

⁸⁹ Müslim, (765).

⁹⁰ Müslim, (737); Tirmizi, 495.

3. Sekiz rekâtını peş peşe kılarak dokuz rekât namaz kılardı. Sadece sekizinci rekâtta oturur, Allah'ı zikreder, hamdeder ve dua ederdi. Sonra selam vermeden kalkar, dokuzuncu rekâtı kılardı. Daha sonra oturur, teşehhüdü okur ve selam verirdi. Sonra selam vermeden iki rekât namaz kılardı.⁹¹

4. Tıpkı dokuz rekât kıldığı şekilde yedi rekât namaz kılardı. Bundan sonra da oturarak iki rekât namaz kılardı.

5- İkişer ikişer namaz kılardı. Sonra aralarını ayırma-
dan üç rekât vitir namazı kılardı. Rasulullah'ın ard arda üç
rekat vitir namazı kıldığı rivayetini, Ahmed b. Hanbel'in
Aişe (*radiyallahu anha*)'dan nakletmiştir. Bu rivayet şüpheli-
dir.

İbni Hibban Sahih'inde Ebu Hureyre'den merfu olarak
naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle
buyurmuştur: "Vitiri üç rekât kılmayın. Beş rekât ya da
yedi rekât kılın, akşam namazına benzetmeyin." Darekutni
hadisin senedindeki tüm ravilerin sika (güvenilir) olduğu-
nu söylemiştir.

Harb diyor ki: Ahmed b. Hanbel'e vitir hakkında so-
rulduğunda şöyle dedi: "İki rekâtta selam verilir. Eğer se-
lam verilmezse de bir zararı olacağını ummuyorum. Ancak
peygamber (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın selam verdiği sabit ol-
muştur."

Ebu Talib şöyle dedi: "Hadislerin en çoğu ve en güçlü-
leri, vitirin bir rekât olduğu yönündedir. Ben de bunu ter-
cih ediyorum."

⁹¹ Müslim, 737 (139).

Nesai'den nakledildiğine göre, Huzeyfe (*radıyallahu anh*) Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile beraber ramazanda namaz kıldı. Rasulullah rükû etti ve rükûsunda ayakta durduğu kadar "Subhane rabbiye'l azim" dedi.⁹² Hadiste geçtiği üzere, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) 4 rekât kılmıştır sonra Bilal (*radıyallahu anh*) sabah namazı için çağır-maya gelmiştir.

Vitiri gecenin başında kıldığı da olurdu, ortasında ya da sonunda kıldığı da olurdu. Sabaha kadar "Eğer azap edersen onlar Senin kullarıdır. Eğer bağışlarsan da şüphesiz ki Sen, çok yüce, hüküm ve hikmet sahibi olansın." (Maide, 118) ayetini tekrar tekrar okuyarak geceyi geçirdiği olurdu.⁹³

Rasulullah (*s.a.v*)'in gece namazı 3 şekildeydi:

1. Ayakta kıldığı namaz -ki bu çoğunlukta olandır.
2. Oturarak kıldığı namaz.

3. Kıraatini okuyarak yapar, az bir miktar kalınca aya-ğa kalkıp ayakta rükû ederdi. Vitirden sonraki iki rekât namazı bazen oturarak, bazen de kıraatini oturarak yapıp rükuyu ayakta yaptığı sabit olmuştur.⁹⁴ Çoğu kişiye bu durum anlaşılmaz gelmiş "Vitiri gece namazlarınızın sonu yapın"⁹⁵ buyruğuna aykırı olduğunu zannetmişlerdir.

⁹² Hadisin tamamı şu şekildedir: Sonra oturdu ve ayakta olduğu gibi "Allah'ım! Beni bağışla, Allah'ım! Beni bağışla, Allah'ım! Beni bağışla" dedi. Sonra secde etti, ayakta olduğu gibi "Subhane rabbiye'l a'la" dedi. 4 rekât namaz kıldı ta ki Bilal sabah namazı için çağırma geldi. Müs-lim, (746)

⁹³ Ahmed, 5/156; Nesai, 2/177; Hâkim, 1/241.

⁹⁴ Müslim, (738).

⁹⁵ Buhari, 14/4; Müslim, (751); Ebu Davud, 1438.

İmam Ahmed: "Bunu yapmam ama yapana da engel olmam" demiştir. İmam Malik ise bunu inkâr etmiştir. Doğru olan şudur ki, Vitir namazı müstakil bir ibadettir. Ondan sonra kılınan iki rekât, akşam namazının farzından sonra kılınan iki rekât sünnet gibi olur. Bu iki rekât, vitiri ikmal eder.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den, vitirde kunut yaptığı nakledilmemiştir. Sadece İbni Mace'den nakledilen bir rivayet vardır. İmam Ahmed "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den bu konuda bir şey rivayet edilmemiştir. Fakat Ömer (*radiyallahu anh*) seneden seneye kunut yapardı" demiştir.

Sünen sahipleri Hasan b. Ali'nin rivayetini naklederler.⁹⁶ Tirmizi "Bu hadis hasendir, hadisi Ebu Hureyre⁹⁷ ve es-Sadi'nin naklettiğini biliyoruz, demiştir.

Hasan (*radiyallahu anh*) "Vitirde kunut okumak, Ömer, babam ve İbni Mesud'dan nakledilmiştir" demiştir.

Ebu Davud ve Nesai'nin Ubey b. Kab'dan naklettiklerine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) vitir namazında A'la, Kafirun ve İhlas surelerini okurdu. Selam verdikten sonra 3 defa "سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ" (Melik ve Kuddüs olan Al-

⁹⁶ Tirmizi, 464; Ebu Davud, 1425; Nesai, 3/248.

⁹⁷ Asıl rivayet eden Ebu'l Cevn'dir. Tirmizi'de nakledilen gibi bildirmiş-tir. "Rasulullah vitirde okumam için bana şunları öğretti:

اللَّهُمَّ اهْدِنِي لِمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي لِمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي لِمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَفِي ذُرِّ مَا فَضَيْتَ إِنَّكَ نَفْعِي وَلَا يَنْفَعُنِي غَلَّتْ وَابَّةٌ لَا يَدُلُّ مَنْ وَلَّيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ

"Allah'ım hidayet ettiklerinin arasında bana da hidayet et, afiyet verdiklerinin arasında bana da afiyet ver, sahip çıktıklarının arasında bana da sahip çık. Bana verdiklerine bereket ver. Beni kaza ve kaderinin şerrinden koru. Sen hükmedersin, kimse sana hükmedemez. Arka çıktığın zelil olmaz. Rabbimiz mübarek ve yücesin." İsnadı sahihtir.

lah'ı tüm eksikliklerden tenzih ederim) derdi. Üçüncüsünde uzatır ve sesini yükseltirdi.⁹⁸

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) sureyi öyle bir tilavet ederdi ki, tilavet ettiği sure kendinden uzun olan sureden bile daha uzun olurdu. Kur'an'ı Kerimle asıl istenen, onun üzerinde düşünüp fehmetme, onunla amel etme, onu okuma ve manaları ile ezberlemedir. Seleften bazıları şöyle demiştir: "Kur'an kendisiyle amel edilmesi için indi. Onu okumayı amel haline getirin."

Şu'be şöyle dedi: "İbni Abbas'a dedim ki: "Ben hızlı okuyan bir adamım. Bazen Kur'an'ı bir gecede bir defa ya da iki defa okurum. İbni Abbas (*radiyallahu anhuma*) şöyle cevap verdi: "Benim bir sure okumam, senin böyle bir defa okumandan daha iyidir. Şayet yine de böyle yapacaksan kulaklarının işiteceği ve kalbinin belleyeceği bir şekilde oku."

İbrahim şöyle dedi: "Alkame Abdullah b. Mesud'a Kur'an okudu. O ise şöyle dedi: "Anam babam feda olsun, tertil üzere oku! Zira o Kur'an'ın süsüdür."

Abdullah b. Mesud şöyle dedi: "Kur'an'ı şiir gibi hızlı okumayın. Kötü hurmanın dalından saçılması gibi saçmayın. Acayiplikleri karşısında durup düşünün, onunla kalpleri hareketlendirin. Sizden birinin endişesi surenin sonuna gelmek olmasın." Yine Abdullah b. Mesud'un "Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın "Ey iman edenler!" dediğini işittiğinde ona kulak kesil. Zira o, ya bir hayrı emrediyor ya da bir şerri yasaklıyordur."

Abdurrahman b. Ebi Leyla şöyle dedi: "Ben Hud surecini okurken yanıma bir kadın girdi. Bana şöyle dedi: "Ey

⁹⁸ Nesai, 3/244; Ebu Davud, 1423; İbn Mace, 1171.

Abdurrahman Hud suresini böyle mi okuyorsun! Vallahi ben altı aydır bu suredeyim daha bitiremedim.”

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) gece namazında bazen kıraati gizli yapar bazen de açık yapardı. Bazen uzun bazen de kısa kılardı. Gece ve gündüz devesinin üzerinde seferdeyken nafil namaz kılardı. Hayvan nereye dönerse oraya yönelirdi. İma yoluyla rukû ve secde yapardı. Secde edeceğinde rükûdakinden daha fazla eğilirdi.

Duha (Kuşluk) Namazı

Buhari Sahih’inde Aişe (*radiyallahu anha*)’nın şu rivayetini nakletmiştir: “Ben Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in kuşluk namazı kıldığını hiç görmedim. Fakat ben kılarım.”⁹⁹

Buhari ve Müslim’de Ebu Hureyre’den nakledildiğine göre: “Dostum (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bana her ayın üç günü oruç tutmamı, iki rekât kuşluk namazını ve uyumadan önce vitir namazı kılmayı tavsiye etti.”¹⁰⁰

Müslim’in, Zeyd b. Erkam’dan merfu olarak naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurdu: “Evvabin (kuşluk) namazı, deve yavrularının ayaklarının kavrulduğu vakittir.”¹⁰¹ Yani gündüzün sıcağı şiddetlenir, deve yavruları yerin sıcaklığını hisseder. Bu namazı tavsiye ederdi, gece namazıyla yetindiği de olurdu.

Mesruk şöyle demiştir: “Mescidde namaz kılardık. İbni Mesud aramızdan ayrılınca da kuşluk namazı kılardık.

⁹⁹ Buhari, 19/32; Müslim, 718; Ebu Davud, 1293. Hadisin devamında Aişe (rha) şöyle der: “Çünkü Allah Rasulü yapmak istediği bir ameli, insanlar onu yapar da onlara farz kılnır korkusuyla yapmazdı.”

¹⁰⁰ Buhari, 19/33; Müslim, 721; Ebu Davud, 1432.

¹⁰¹ Müslim, (748); Darimi, 1/340.

Bu haber ona ulaştı. "Allah'ın kullarına yüklemediğini neden siz yüklüyorsunuz? Eğer kılacaksanız da evinizde kılın" dedi.

Said b. Cübeyr şöyle dedi: "Çok istediğim halde, üzerime farz olur korkusuyla kuşluk namazını terk ederim."

Sevinçli bir durum olduğunda ya da bir felaketten kurtulduklarında şükür secdesi yapmak Allah Rasulü ve ashabının sünnetiydi.

Tilavet Secdesi

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) secde ayetine geldiği zaman tekbir getirir ve secdeye kapanırdı. Secdesinde şöyle derdi:

سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ، وَشَقَّ سَمْعَهُ، وَبَصَّرَهُ بِحَوْلِهِ، وَقُوَّتِهِ

"Yüzüm, kendisini güç ve kuvveti ile yaratan ve şekil veren, kulak ve gözler var eden Allah'a secde etti."¹⁰²

Secdeden kalkarken tekbir getirdiği nakledilmemiştir. Ne teşehhüd okurdu, ne de selam verirdi. Secde, Sad, Alak, Necm ve İnşikak surelerinde secde ettiği sahih olarak nakledilir. Ebu Davud'un Amr b. el-As'tan naklettiğine göre, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ona on beş secde ayeti okudu. Bunlardan üçü mufasssal surelerde, iki tanesi de Hac suresindeydi. İbni Abbas'ın rivayetine gelince, şöyle söylemiştir: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Medine'ye geldiğinden itibaren mufasssal olanlarda secde etmemiştir." Bu hadis zayıftır. Senedinde bulunan Ebu Kudame el-Haris ibni Ubeyd, rivayetleri delil niteliği taşımayan bir kimsedir. İbnu'l Kattan ise Matar el-Verrak'ı zikretmiş ve

¹⁰² Ahmed, 6/31; Tirmizi, 580; Ebu Davud, 1414.

onun hakkında şöyle demiştir: “Muhammed b. Abdurrahman b. Ebi Leyla hafıza zayıflığı noktasında ona benemektedir. Müslim’in onun hadisini nakletmesi Müslim için bir kusurdur.”

Bu kişinin hadisini nakletmesi Müslim için bir kusur değildir. Çünkü O, sika olan bir ravinin hata ettiğini bildiği hadisleri terk edip nakletmediği gibi, böyle hafıza zayıflığı olan ravilerin de iyice ezberlemiş olduğunu bildiğinde rivayetlerini naklederdi. Bir kısım sika ravilerin bütün hadislerini sahih saymışlar, bir kısım da böyle hafıza zayıflığı olan ravilerin bütün hadislerini zayıf kabul etmişlerdir. İlk Hâkim ve onun gibilerin yolu, ikincisi ise İbni Hazm ve benzerlerinin yoludur. Müslim’in yolu ise bu alandaki imamların yoludur.

Rasulullah (s.a.v)’in Cuma Günündeki Sünnetleri

İlk olarak bu günün özelliklerini zikretti. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’den sahih olarak nakledildiğine göre şöyle buyurmuştur: “Allah bizden önceki toplulukları cumadan saptırdı. Yahudilerin özel günü cumartesi, hristiyanlarınki ise pazar günü oldu. Sonra Allah bizi gönderdi ve bize cuma gününü gösterdi. Cuma, cumartesi ve pazar günleri ibadet günleri oldu. (Günlerde olduğu gibi) Kıyamet günü de onlar bizim arkamızdan geleceklerdir. Biz dünyaya en son gelenleriz fakat kıyamet günü en önde gelenler olacağız. Herkesten önce hakkında hüküm verilenler bizler olacağız.”¹⁰³

Tirmizi, Ebu Hureyre’den merfu olarak naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurdu: “Üzerine güneşin doğduğu en hayırlı gün cuma günüdür. Âdem

¹⁰³ Müslim, (856); Nesai, 3/87; İbn Mace, 1083.

onda yaratıldı, onda cennete girdirildi. O günde cennetten çıkarıldı. Kıyamet de cuma günü kopacaktır.”¹⁰⁴

İmam Malik Muvatta'da bu hadisi şöyle nakletmiştir: “Üzerine güneşin doğduğu en hayırlı gün bu gündür. Âdem bugünde yaratılmış, bu günde (yeryüzüne) indirilmiştir. Bugün tevbesi kabul edilmiş, bugün vefat etmiş ve kıyamet bugün kopacaktır. Cinler ve insanlar dışında bütün varlıklar Cuma günü mutlaka tan yeri ağardıktan gün doğuncaya kadar, kıyamet belki bugün kopar korkusuyla kulak kabartırlar. Onda bir saat vardır ki müslüman bir kul o saate rastlar, namaz kılıp Allah'tan bir şey isterse Allah ona istediğini verir.” Ka'b: “Bu her senede bir gündür.” demiştir. Ben ise (Ebu Hureyre) “Bilakis her Cumadır” dedim. Ka'b gidip Tevrat'ı okudu ve şöyle dedi: “Rasulullah doğru söylemiştir.” Ebu Hureyre bunun üzerine “Bundan sonra Abdullah b. Selam ile karşılaştım. O'na Ka'b ile olan görüşmemi anlattım. Abdullah b. Selam: “O saatin hangi saat olduğunu biliyorum” dedi. Ben o saati bana haber ver dedim. Şöyle dedi: “O, Cuma gününün son saatidir” dedi. Ben: “Nasıl olur? Rasulullah: “Bir Müslüman namaz kılar-ken ona rastlarsa..” demiştir. Fakat bu vakitte namaz kılınmaz. İbni Selam bunun üzerine: “Allah Rasulü'nün şöyle dediğini duymadın mı: “Kim oturup namaz kılmak için beklerse, O namazdadır.”¹⁰⁵

İmam Ahmed Müsned'inde Ebu Hureyre'den şu hadisi nakleder: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e “Bu güne neden cuma denmiştir?” diye soruldu. Allah Rasulü şöyle cevap verdi: “Çünkü o günde baban Âdem'in çamuruna şekil verildi. Bütün canlılar o gün ölecek ve o gün yeniden diril-

¹⁰⁴ Hâkim, 1/277.

¹⁰⁵ Malik, Muvatta, 1/108; Tirmizi, 491; Ebu Davud, 1046.

tilecektir. Allah'ın yakalaması o gündür. O günün sonunda üç saat vardır ki dua edenin duası kabul olunur.”¹⁰⁶

İbni İshak'ın, Abdurrahman b. Ka'b b. Malik'ten naklettiğine göre o şöyle demiştir: Babam gözlerini kaybettikten sonra ben ona göz kulak olmaya başladım. Cuma namazı için çıktığımızda ezanı işittiği zaman, Ebu Uname künyeli Esad b. Zürene için bağışlanma dilerdi. Bir süre bunu işittim. Sonra şöyle dedim: “O'na neden sebebini sormuyorum?” Daha sonra: “Ey babacığım, her cuma ezanı işittiğinde Esad b. Zürene için bağışlanma diliyorsun, bu nedendir?” Şöyle cevap verdi: “Oğlum, Esad bize Nakiu'l Hadamat denilen bir taşlıktaki, Beyada oğullarının köyünde Hezmu'n Nebit semtinde Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) gelmeden önce Medine'de ilk cuma namazını kıldırandır.” Ben “O gün kaç kişiydiniz?” diye sorunca “Kırk erkektik” dedi.”¹⁰⁷ Beyhaki: “Bu hadisin senedi hasen ve sahihtir” demiştir. Sonra Rasulullah Medine'ye geldi. Pazartesi, salı, çarşamba ve perşembe günleri kaldı. Mescidlerini kurdu. Sonra cuma günü oradan ayrıldı. Salim b. Avf oğullarının yanındayken cuma vakti girdi. Kendi mescidini kurmadan önce vadinin ortasında bulunan bir mescidde cuma namazını kıldı.¹⁰⁸

İbni İshak dedi ki: Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan nakledildiğine göre, Allah Rasulü'nün ilk hutbesi şu şekildedeydi -Allah Rasulü'nün söylemediği bir şeyi O söylemiş gibi söylemekten Allah'a sığınırım. Cemaatin içinden ayağa kalktı. Allah'a hamd edip O'nu övdü. Sonra şöyle buyurdu:

¹⁰⁶ Ahmed, 2/311.

¹⁰⁷ Ebu Davud, 1069; İbn Mace, 1082; Hâkim, 1/281.

¹⁰⁸ İbn Hişam, Es-Siretun Nebeviyye, 1/494.

“Ey insanlar! Kendinize ahiret için önceden amel gönderin. Vallahi biliyorsunuz ki, her biriniz ölecek ve sürüsünü çobansız bırakacaktır. Sonra Rabbi ona aralarında ne bir tercüman ne de engel olmaksızın: “Sana benim elçim gelip tebliğ etmedi mi? Sana mal verdim, lütufta bulundum. Kendin için ne hazırladın?” diyecektir. Kul ise sağına ve solu bakacak, hiçbir şey bulamayacaktır. Sonra önüne bakacak, cehennemden başka bir şey görmeyecektir. Öyleyse yarım hurmayla dahi olsa kendini cehennemden korumaya güç yetiren, bunu yapsın. Güzel bir sözden başka bir şey bulamayan da bunu yapsın. Zira bir iyiliğin karşılığının on mislinden yedi yüz misline kadar sevabı vardır. Allah’ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.”¹⁰⁹

İbni İshak şöyle demiştir: “Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir sonraki hutbesinde de şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz ki hamd Allah’a mahsustur. O’na hamdeder, O’ndan yardım dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden Allah’a sığınırız. Allah kimi hidayete erdirirse, onu saptıracak yoktur. Kimi de saptırırsa onu hidayete erdirecek yoktur. Şehadet ederim ki, Allah’tan başka ilah yoktur. Tektir, ortağı yoktur. Sözlerin en güzeli Allah’ın kelimidir. Allah’ın kalbini kelamı ile süslediği, küfürden sonra İslam nimetini verdiği ve Kur’an’ı insanların sözlerine tercih eden kimse kurtuluşa ermiştir. Şüphesiz ki Kur’an sözlerin en güzeli ve en beliğidir. Allah’ın sevdiğini seviniz. Tüm kalbinizle Allah’ı seviniz. Allah’ın kelamından ve zikrinden bıkmayınız. Kalpleriniz Allah’ın kelamına karşı katı olmasın. Çünkü o Allah’ın yarattığı her şeyi seçip, ayırır. Allah kitabında amellerin hayırlılarını, kulların seçkinlerini, sözlerin güzellerini ve insanlar için haram ve

¹⁰⁹ İbn Hişam, Es-Siretun Nebeviyye, 1/500.

helal olan her şeyi zikreder. Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. O'ndan hakkıyla sakının. Allah'a verdiğiniz güzel sözleri tutun. Allah'ın verdiği bir ruhla birbirinizi sevin. Şüphesiz ki Allah verilen ahdin bozulmasına buğzeder. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun."¹¹⁰

Cuma Gününü Tazim Etmesi

Cuma gününü tazim etmesi, ona saygı göstermesi ve bugüne has birtakım ibadetler yapması Allah Rasulü'nün sünnetlerindendi.

1. Cuma günleri, sabah namazında Secde ve İnsan surelerini okurdu.¹¹¹Nitekim bu iki sure, bugünde olmuş ve olacak hâdiselerden bahsetmektedir.

2. Cuma gününün gündüzünde ve gecesinde Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e çokça salavât getirmek müstehabtır. Çünkü ümmeti, dünyada ve ahirette elde ettiği her hayrı, O'nun vesilesiyle elde etmiştir. İnsanlar bugünde cennetteki konaklarına gönderileceklerdir. İşte bugün, cennete girdikleri zaman kendilerine daha da fazlasının bahşedileceği Mezid günüdür. Kıyamet günü kulların Rablerine olan yakınlıkları ve Mezid günü diğerlerinin önüne geçmeleri, cuma günü imama olan yakınlıkları ve cuma namazına erken gelişlerine göre olacaktır.

3. Cuma günü gusletmek. Bugün gusletmek gerçekten müekked bir emirdir. Bu gusül, erkeklik organına dokunmaktan, burun kanamasından ve kusmadan dolayı icap eden gusülden ve son teşehhüdde Rasulullah (sallallahu aleyhi

¹¹⁰ İbn Hişam, Es-Siretun Nebeviyye, 1/501.

¹¹¹ Müslim, 879; Tirmizi, 520; Ebu Davud, 1074.

ve sellem)'a salat ve selam getirmekten daha kuvvetli bir emirdir.

4. Güzel koku kullanmak ve dişleri misvaklamak. Cuma günü bunları yapmak diğer günlerde yapmaktan daha faziletlidir.

5. Mescide erken gelmek, Allah'ı zikretmekle meşgul olmak ve imam, hutbeye çıkıncaya kadar namaz kılmak.

6. Cuma günü hutbe esnasında susmak vaciptir.

7. Cuma, Münafikun, A'la ve Ğaşiye surelerini okumak.¹¹²

8. En güzel elbiseleri giymek.¹¹³

9. Cuma namazı için mescide yürüyerek gelen kimseye attığı her adım için bir yıllık namaz ve oruç sevabı yazılır.¹¹⁴

10. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) cuma günü günahları affeder.

11. Bugünde dualara icabet edilen bir saat vardır.¹¹⁵

¹¹² Müslim, (877); Ebu Davud, 1124; Tirmizi, 519.

¹¹³ Ahmed, 5/420.

¹¹⁴ Ahmed, 4/8; Tirmizi, 496.

¹¹⁵ Buhari, 11/37; Müslim, 852; Nesai, 3/115.

Rasulullah (s.a.v)'In Hutbe Esnasındaki Tutumu

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hutbeye çıktığı zaman gözleri kızarır, sesi yükselir ve "Düşman sabah akşam saldıracaktır. Dikkat edin!" diyerek bir orduyu uyaran kimse gibi öfkelenirdi. Hutbesinde "emma ba'du" derdi.¹¹⁶ Hutbeyi kısa, namazı uzun tutardı.¹¹⁷ Hutbe sırasında ashabına dinin prensiplerini ve şer-i kanunları öğretirdi. Mescide giren bir adama iki rekât namaz kılmasını emrettiği gibi, hutbe esnasında emredilmesi yahut yasaklanması gereken bir durum olduğunda cemaate bunu emreder veya onları men ederdi. İçlerinde ihtiyaç sahibi yoksul bir kimse gördüğünde, ona sadaka verilmesini emreder ve sadaka vermeye teşvik ederdi.

Hutbe sırasında Allah'ı zikrettiğinde ve O'na dua ettiğinde işaret parmağını kaldırır.¹¹⁸ Yağmurun yağmadığı kuraklık zamanlarında hutbede yağmur duası ederdi.¹¹⁹ Cemaatin toplanması için dışarı çıkar, mescide girdiği zaman selam verirdi. Minbere çıktığı zaman, yüzünü cemaate doğru çevirirdi. Onlara selam verir sonra oturur, bu esnada Bilal ezan okurdu. Ezan bittikten sonra, Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kalkar ve hutbe verirdi. Hutbede yay veya bir âsâya dayanırdı. Allah Rasulü'nün minberi üç basamaklıydı. Bu minberden önce ağaç gövdesine dayanarak hutbe verirdi. Minberi mescidin ortasına değil batı tarafına konulmuştu. Minber ve duvarın arasında bir koyun geçecek kadar mesafe vardı. Allah Rasulü cuma günü hutbedeyken ya da cuma dışındaki günlerde minbere oturduğu

¹¹⁶ Buhari, 11/29.

¹¹⁷ Ahmed, Müsned, 4/263; Müslim, (869).

¹¹⁸ Müslim, (874).

¹¹⁹ Buhari, 11/35; Müslim, (897).

zaman, ashabı yüzlerini O'na doğru çevirirdi. Kalkar, hutbe verir, sonra biraz otururdu. Daha sonra ikinci kez hutbe vermek için tekrar kalkardı. İkinci hutbeyi de bitirince Bilal (*radiyallahu anh*) kalkıp kamet getirirdi. Cemaate, kendine doğru yaklaşımlarını ve sessiz olmalarını emrederdi. Arkadaşına "Sus!" diyen kimseyi "Boş konuşmuş oldun!" diyerek ikaz eder "Kim boş konuşursa, cuma sevabından mahrum olur" derdi.¹²⁰

Allah Rasulü cuma namazını kıldırıdıktan sonra evine gider, kalan iki rekât sünneti kılardı. Ashabına cumadan sonra dört rekât kılmalarını emrederdi. Şeyhimiz İbni Teymiyye (*rahimehullah*) bu hususta şöyle demiştir: "Kişi eğer mescidde kılacaksa dört rekât, evinde kılacaksa iki rekât kılar."

Rasulullah (s.a.v)'in Bayram Namazları

Bayram namazlarını, hacıların rahat yolculuk yapabilmeleri için develerine semer koydukları yerin (mahmil) olduğu, Medine'nin doğu kapısında bulunan namazgâhta kıldırırdı. Bayram namazını sadece bir defa dışarda yağmur yağdığından dolayı mescidde kıldırılmıştır.¹²¹

Bayram günlerinde en güzel elbiselerini giyerdi. Ramazan bayramında namaz için evden çıkmadan önce tekli sayıda hurma yerdı. Kurban bayramında ise, namazgâhtan dönünceye kadar hiçbir şey yemez, o gün ilk olarak kurbanından yerdı. Bayramlarda gusül alırdı. Bu konuda bir sahih hadis, iki tane de zayıf hadis vardır. Fakat bu gusül, sünnete son derece bağlı olan İbni Ömer (*radiyallahu anh*) tarafından sabit olmuştur. Mescide önünde büyük bir âsâ ile

¹²⁰ Buhari, 11/36; Müslim, (851); Ebu Davud, 1112.

¹²¹ Ebu Davud, 1160; İbn Mace, 1313.

yürüyerek giderdi. Vardığında âsâyâ doğru namaz kılmak için onu yere dikerdi. Çünkü namazgâh açık bir alandaydı, çevresinde hiç bina bulunmuyordu.

Ramazan bayramı namazını kıldırmaı geciktirir, kurbanda ise acele ederdi. Sünnete son derece bağılı olan İbni Ömer (*radıyallahu anh*) güneş doğana kadar evden çıkmaz, çıktıktan sonra da evinden namazgâha varıncaya kadar tekbir getirirdi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) namazgâha varınca ezan ve kamet olmaksızın namaza başlardı. 'Haydi, cemaatle namaza!' sözünü de söylemezdi. Ne O, ne de ashabı namazgâha vardıklarında öncesinde veya sonrasında başka bir namaz kılmazlardı. Hutbeden önce namazı kıldırırdı. Bu namaz iki rekâtta oluşuyordu. İlk rekâtta başlangıç tekbiriyle birlikte peş peşe yedi tekbir getiriyor, her tekbirin arasında biraz duruyordu. Bu tekbirlerin arasında muayyen bir zikir yaptığı nakledilmemiştir. Fakat İbni Mesud kendisinin tekbirlerin arasında Allah'a hamd edip, O'nu övdüğünü ve Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'a salavat getirdiğini zikretmiştir. İbni Ömer ise her tekbirde ellerini kaldırırdı.

Allah Rasulü tekbirleri tamamlayınca kıraate başlardı. İlk olarak Fatiha'yı, ardından Kaf suresini ikinci olarak ta Kamer suresini okurdu. Bu ikisi yerine A'la ve Ğaşiye surelerini okuduğu da olurdu. Bu hususta sahih olarak nakledilmiş başka rivayet yoktur. Kıraati bitirince, tekbir getirip rükuya eğilirdi. Daha sonra ikinci rekâta kalkınca peş peşe beş tekbir getirirdi. Ardından kıraate başlar bu şekilde namazını bitirirdi. Namazı bitirdikten sonra saflarında oturan cemaate doğru dönerdi. Onlara öğüt verir, iyiliği emrederdi. Gazveye gönderilecekleri, gazveye gönderir ya-

hut yapılmasını istediği bir şey varsa onu emrederdi. Namazgâhta minber bulunmuyordu. Allah Rasulü yerde hutbe veriyordu.

Buhari ve Müslim'de rivayet edilen ilgili hadisin "...indi ve kadınlara doğru geldi..." kısmına gelince, belki de O hutbe esnasında, yüksek bir yerde bulunuyordu. Mescid-i Nebevi'deki minberine gelince, onu ilk dışarı çıkaran kişi Mervan b. el-Hakem'dir. Bu davranışından dolayı kınanmıştır. Kerpiçten ve çamurdan minber yapılmasına gelince, bunu ilk yapan Mervan b. el-Hakem'in Medine emirliği zamanında Kesir b. Salt adlı kimse olmuştur.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bayram namazına katılan kimseleri, hutbeyi dinlemek yahut dinlemeden gitmek arasında muhayyer bırakmıştır.

Yine bayram cuma gününe denk geldiğinde ise bayram namazıyla yetinebileceklerini, cuma namazına gelmelerinin gerekli olmadığını ruhsat olarak bildirmiştir. Bayram günü (namaza giderken ve gelirken) yolunu değiştirdi. Rivayet edildiğine göre, arefe günü sabah namazından en sonuncu teşrik gününün ikindi vaktine kadar şöyle derdi:

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَلِلَّهِ الْحَمْدُ

"Allah en büyüktür. Allah en büyüktür. Allah'tan başka ilah yoktur. Allah en büyüktür. Allah en büyüktür. Hamd yalnız Allah'adır."

Kûsuf (Güneş Tutulması) Namazı

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) güneş tutulduğu zaman, ridasını yerde sürüyerek korku ve panik içinde hızlıca mescide gitti. Güneş doğup günün ilk vakitlerinde iki-üç mızrak boyu yükseldikten sonra tutulmuştu. Öne geçti ve iki rekât namaz kıldırdı. İlk rekâtta açıktan Fatiha ve uzun bir sure okudu. Daha sonra uzun bir rükû yaptı. Rükûdan kalktı, ilk kıyam kadar olmasa da uzun bir kıyam yaptı. Kalkarken ise سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ deyip kalkınca tekrar kıraate başladı. Sonra rükuya gitti ve rükuyu uzattıysa da ilk rükû kadar uzun olmadı. Rükûdan kalkıp secdeye gitti. Secdeyi de uzattı. Sonra ilk rekâtı kıldığı gibi ikinci rekâtı da kıldı. Böylece her iki rekâtta toplam dört rükû ve dört secde yaparak namazını tamamlamış oldu.

Bu kıldığı kûsuf namazında cennet ve cehennemi gördü. İnsanlara göstermek için cennetten bir salkım üzüm getirmek istedi. Cehennemde azaba uğrayan kimseleri de gördü. Bir kadının bir yere hapsedmesinden dolayı açlık ve susuzluktan ölmesine sebep olduğu kedisinin o kadını tırmaladığını gördü. İbrahim (aleyhisselam)'ın dinini ilk değiştiren kimse olan Amir b. Malik'i ateşte bağırsaklarını sürürken, hacıların mallarını çalan hırsız ise azap edilirken gördü. Daha sonra oradan dönüp etkileyici bir hutbe verdi. İmam Ahmed Rasulullah (aleyhisselam)'ın selam verdikten sonra, Allah'a hamd edip, övdüğünü, Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet getirdiğini ve daha sonra da şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ey insanlar! Vallahi size soruyorum, söyleyin bana Rabbimin risaletini tebliğ hususunda bir kusur ettim de bildiğiniz halde bunu bana söylemediğiniz oldu mu?" Bunun üzerine bir adam kalktı ve: "Biz senin risaleti tebliğ ettiğine, ümmetine nasihat ettiğine ve görevini

hakkıyla yerine getirdiğine şahidiz” dedi. Sonra hutbesine devam etti: “Bazı insanlar, yeryüzü halkından büyük adamların ölümlerinden dolayı güneş ve ayın tutulduğunu, yıldızların kaydığını iddia ediyorlar. Şüphe yok ki bunlar yalan söylüyorlar.

Bu olaylar Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’ın kulların bunlardan ibret alarak ibadet ve tevbe etmelerini görmesi için meydana getirdiği mucizelerdendir. Vallahi az önce namaza durduğum süre içinde sizin dünya ve ahiret işlerinizde karşılaşacağınız şeyleri gördüm. Allah’a yemin ederim ki otuz yalancı çıkıncaya kadar kıyamet kopmayacaktır. Onların sonuncuları ise sol gözü olmayıp şaşı olan Deccal’dir. Onun gözü sanki o zaman Ensar’dan yaşlı bir adam olan, evi Aişe (*radiyallahu anha*)’nın hücresi ile Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in arasında bulunan Ebu Tihya’nın gözü gibidir.

Deccal çıktığı zaman, kendinin Allah olduğunu iddia edecektir. Kim ona iman eder, tasdikler ve ona tabi olursa, önceden yaptığı salih amelleri ona hiçbir fayda sağlamayacaktır. Kim de onu inkâr edip yalanlarsa, önceden yaptığı kötü amelleri yüzünden cezalandırılmayacaktır. Harem ve Beyt-i Makdis dışında her yeri istila edecektir. Müslümanları Beyt-i Makdis’e sıkıştırarak; müslümanlar çok şiddetli bir sarsıntıya uğrayacaklar, sonra Allah (*Subhanehu ve Teâla*) onu ve ordusunu helak edecektir.

Öyle bir hal olacak ki, duvarın temeli yahu kökü ile ağaç kökleri bile: ‘Ey Mü’min! Ey Müslüman! Burada bir yahudi -yahut kâfir- var! Gel onu öldür!’ diye seslenecektir. İçinizde durumları karışık birtakım işler görüp, birbirinize: ‘Peygamberiniz size bunlardan hiç bahsetmemiş miydi?’ diye sormadan ve dağlar yerinden oynatılmadan

kıyamet kopmayacaktır. Bunlar olduktan sonra da bütün canlar alınacaktır.”¹²²

Rasulullah (aleyhisselam)’ın bu namazı kıldırırken her rekâtında üç-dört rükû yaptığı ya da sadece tek bir rükû yaptığı da nakledilmiştir. Fakat ümmetin ileri gelenleri bunları doğru görmemiş, yanlış kabul etmişlerdir.

Rasulullah (aleyhisselam) güneş tutulduğu zaman, Allah’ı zikretmeyi, namaz kılmayı, dua ve istiğfar etmeyi, sadaka-yı ve köle azad etmeyi emrederdi.

Rasulullah (s.a.v)’in Yağmur Duası

Allah Rasulü (aleyhisselam)’ın pek çok şekilde yağmur duası yaptığı sabit olmuştur.

Birincisi: Cuma günü minberde hutbe okuduğu esna-da.

İkincisi: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir gün halka, yağmur duası yapmak için onlarla beraber namazgâha gitmeye söz verdi. Güneş doğunca, mütevazı, gösterişsiz, vakarlı ve yalvarır bir halde evinden çıktı. Namazgâha varınca, (eğer doğru ise) minbere çıktı -bu hususta kalbimde bir şüphe var- Allah’a hamedip, övdü. O’nu büyükle-di. Bu esnada söylediği hutbe ve duası şu şekilde nakledilmiştir:

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، الرَّحْمَانِ الرَّحِيمِ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.
يَفْعَلْ مَا يُرِيدُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ تَفْعَلْ مَا تُرِيدُ اللَّهُمَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ الْغَنِيُّ وَنَحْنُ الْفُقَرَاءُ أَنْزِلْ عَلَيْنَا الْغَيْثَ وَاجْعَلْ مَا أَنْزَلْتَ عَلَيْنَا قُوَّةً
لَنَا وَبَلَاغًا إِلَى جَنَّاتِ

¹²² Ahmed, 5/16; Ebu Davud, 1184; Nesai, 3/140.

“Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur. O Rahmandır ve Rahimdir. Din gününün Malik’idir. Allah’tan başka ilah yoktur. O dilediğini yapar. Allah’ım! Senden başka ilah yoktur. Sen zenginsin, biz ise muhtacız. Üzerimize yağmur yağdır. Yağdırdığın yağmuru da bize kuvvet ve belli bir süre kalıcı kıl.”¹²³

Daha sonra ellerini kaldırdı ve yalvarıp yakararak dua etmeye başladı. Öyle ki koltuk altının beyazlığı görününceye kadar kollarını kaldırdı. Sonra insanlara sırtını dönüp, kibleye yöneldi. Ridasını kibleye doğru çevirdi. Sağını sola, solunu sağa attı. Ridası nakışlı ve siyah renkteydi. Halkla birlikte kibleye yönelerek dua etmeye başladı. Tıpkı bayram namazları gibi herhangi bir nida (ezan-kamet) olmaksızın iki rekât namaz kıldırdı. İlk rekâtta Fatiha’dan sonra A’la suresini okudu, ikinci rekâtta ise Gâşiye suresini okudu.

Üçüncüsü: Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) cuma günü dışında bir gün Medine minberinde yağmur duasında bulundu.¹²⁴ Bu esnada namaz kıldırıldığına dair bir rivayet yoktur.

Dördüncüsü: Bir gün mescidde oturduğu sırada ellerini kaldırarak yağmur duasında bulundu. Allah (*azze ve celle*)’ye dua etti.

Beşincisi: Bir gün “Babu’s Selam” denilen Medine mescidinin kapısına bir taş atımlık mesafede ve mescidin o kapısından çıkan kimsenin sağına düşen Zevra mevkiine

¹²³ Ebu Davud, 1173.

¹²⁴ İbn Mace, 1270.

yakın bir yer olan Ahcaru'z Zeyt'de yağmur duasında bulundu.¹²⁵

Altıncısı: Gazvelerinden birinde yağmur duası yapmıştı. Bu gazve sırasında müşrikler müslümanlardan önce davranıp su kuyularını tutmuşlardı. Bunun üzerine müslümanlar susuzluk çekmeye başladılar ve Rasulullah'a gidip bu durumu şikâyet ettiler. Münafıklardan bazıları ise: "Muhammed eğer gerçekten Peygamber olsaydı, Musa'nın yaptığı gibi kavmi için yağmur duasında bulunurdu." dediler. Bu sözleri Allah Rasulüne ulaştınca: "Böyle mi dediler? Umuyorum ki Rabbim size yağmur gönderecek" dedi. Sonra ellerini açıp dua etti. Daha ellerini indirmeden etrafı bulutlar kapladı. Yağmur yağmaya başladı.

Allah Rasulü her yağmur duası yaptığında yağmur yağardı. Yine bir defa yağmur duası yaptı. Ashabtan Ebu Lü-babe kalkıp "Ey Allah'ın Rasulü! Hurmalarım kurutulmak üzere ambardadır" dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü "Allah'ım! Ebu Lü-babe çıplak kalıp elbiseleriyle ambarın deliklerini tıkamaya mecbur kalıncaya kadar bize yağmur ver" diye dua etti. Yağmur yağmaya devam etti. Halk toplanıp Ebu Lü-babe'nin yanına gitti. "Bu yağmur sen çıplak kalıp elbiselerinle ambarın deliklerini kapatmadıkça kesilmeyecek" dediler. Ebu Lü-babe böyle yaptı ve gökyüzü hemen açıldı. Yağmur yoğun bir şekilde yağınca, Allah Rasulü'nden göğün açılması için dua etmesini istediler. Bunun üzerine şöyle dua etti:

اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا اللَّهُمَّ عَلَى الْأَكَامِ وَالطَّرَابِ وَطُفُونِ الْأُزْدِيَّةَ

وَمَنَابِ الشَّجَرِ

¹²⁵ Ebu Davud, 1168; Ahmed, 5/223.

“Allah'ım! Üzerimize değil etrafımıza yağdır. Allah'ım! Tepelere, dağlara, bayırlara, vadi içlerine ve otlaklara yağdır.” Allah Rasulü yağmur yağarken **اللَّهُمَّ مَتَّعْنَا** (Allah'ım! Faydalı yağmur ver) diye dua ederdi.¹²⁶ Yağmur yağarken elbisesini açar, yağmurun tenine değmesini sağlardı. Bunu yapmasının sebebi sorulduğu zaman “Çünkü o Rabbiyle yeni buluşmuştur” diye cevap vermişti.

İmam Şafi şöyle dedi: “İthamda bulunamayacağım biri olan Yezid b. Abdulhadi bana, Raslulullah (*aleyhisselam*)'ın sel aktığı zaman ashabına şöyle dediğini nakletmiştir: “Haydi Allah'ın temiz kıldığı şu şeyin yanına gidip onunla temizlenelim. Bundan dolayı da Allah'a hamdedelim.”¹²⁷

İmam Şafi şöyle devam etti. Yine ithamda bulunamayacağım biri olan İshak b. Abdullah, Ömer (*radiyallahu anh*)'ın sel zamanı ashabını sele doğru götürüp şöyle dediğini nakletti: “Sizden birinin buraya gelmesinin tek maksadı onunla temizlenmektir.”

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yağmur bulutlarını ve rüzgârı gördüğü zaman, bu O'nun yüzünden belli olurdu. Bir ileri bir geri giderdi. Yağmur yağmaya başlayınca sakinleşirdi. Bu halinin sebebi, o anda azap gelir diye korkmasından dolayıydı.

¹²⁶ Buhari, 15/23; Nesai, 3/164.

¹²⁷ Şafi, El-Umm, 1/252.

Rasulullah (s.a.v)'in Yolculukları ve Yolculuk Sırasındaki İbadetleri

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in yaptığı yolculuklar dört bölümde toplanır:

1- Hicret yolculuğu

2- Cihad yolculuğu ki yolculuklarının çoğu bu yüzendir

3- Umre yolculuğu

4- Hac yolculuğu

Yolculuğa çıkmak istediği zaman eşleri arasında kurra çekerdi. Hacca gittiği zaman ise hepsini götürürdü.

Yolculuğa günün ilk vakitlerinde çıkardı. Perşembe günü yolculuk yapmayı tercih ederdi.¹²⁸ Yolculuğa çıktıklarında ümmetinin erken gidip gelmesi için dua ederdi.¹²⁹ Bir seriye veya ordu göndereceğinde, onları günün ilk vakitlerinde yollardı. Yolculuğa çıkacak olanlara, eğer üç kişi gidiyorlarsa aralarından birini emir seçmelerini emrederdi.¹³⁰ Bir kişinin tek başına yolculuk yapmasını yasaklardı.¹³¹ Nitekim "Bir yolcu bir şeytan, iki yolcu iki şeytan, üç yolcu ise kafiyledir"¹³² buyurmuştur. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in yolculuğa çıkmak için kalktığında şöyle dua ettiği nakledilmiştir:

¹²⁸ Buhari, 56/13.

¹²⁹ Darimi, 2/214. Ebu Davud, 2606.

¹³⁰ Ebu Davud, 2608.

¹³¹ Buhari, 56/135.

¹³² Malik, Muvatta, İstizan; 2/978.

اللَّهُمَّ إِلَيْكَ تَوَجَّهْتُ وَبِكَ اغْتَصَمْتُ اللَّهُمَّ اكْفِنِي مَا هَمَّنِي وَمَا لَا أَهْتَمُّ
لَهُ اللَّهُمَّ رَوِّدْنِي التَّقْوَى وَاعْفِرْ لِي ذَنْبِي وَوَجِّهْنِي لِلْخَيْرِ أَيْنَمَا تَوَجَّهْتُ

“Allah’ım! Sana yöneldim. Sana sığındım. Allah’ım! Beni kederlendirip üzecek şeylerden koru. Allah’ım! Bana takva azığı ver. Günahlarımı bağışla. Her nereye yönelirsem beni hayra yönelt.”¹³³

Binmesi için bineği O’na getirilince, ayağını üzenkiye koyup “bismillah” der, sırtına oturduğu sırada ise şöyle buyururdu:

سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ، وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ

“Bunları emrimize veren Allah’ı bütün noksanlıklardan tenzih ederiz. Yoksa biz bunu güç yetiremezdik. Şüphesiz ki ahirette rabbimize döneceğiz. Sonra: “الحمد لله، الحمد لله” der. Daha sonra: “الله اكبر، الله اكبر، الله اكبر” der ardından şöyle dua eder:

سُبْحَانَكَ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذَّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ

“Allah’ım! Sen her türlü eksiklikten münezzehsin. Ben gerçekten kendime zulmettim. Beni bağışla. Senden başka günahları bağışlayacak yoktur.”¹³⁴ Yine şu şekilde dua eder:

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى ، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى
اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ

¹³³ İbnu’s Sunnî, Amelu’l Yevm ve’l Leyl, 185.

¹³⁴ Tirmizi, 3443; Ebu Davud, 2602.

، وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ الشَّغْرِ ، وَكَأَبَةِ الْمَنْظَرِ ،
وَسُوءِ الْمَنْقَلَبِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ.

“Allah'ım! Bu yolculuğumuzda Sen'den hayır, takva ve razı olduğun amelleri yapmayı isteriz. Allah'ım! Bize bu yolculuğumuzu kolaylaştır. Uzak yolumuzu kolaylaştır. Allah'ım! Sen yolculukta bana arkadaş, geri de kalan ailem için ise koruyucusun. Allah'ım! Yolculuğun zorluklarından, üzücü manzaralarından ve döndüğümde ailem ve malımda kötü haller görmekten sana sığınırım. Yolculuktan döndüğünde de bu duayı okur ve şu sözleri ilave ederdi: (Tevbe ederek, günahlarımızdan dönerek, Rabbimize kulluk ve hamdederek geri döndük.”¹³⁵

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve ashabı yüksek tepelere çıktıklarında tekbir getirirler, vadilere indiklerinde ise tesbih ederlerdi. Bir yerleşim yerine girmek üzere olduğunda şöyle derdi:

اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَمَا أُظْلِنَ ، وَرَبَّ الْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَمَا أُقْلِنَ ، وَرَبَّ الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضْلِنَ ، وَرَبَّ الرِّيَّاحِ وَمَا ذَرِنَ ، أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ وَخَيْرِ أَهْلِهَا ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ أَهْلِهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا .

“Yedi gök ve onların gölgeledikleri şeylerin Rabbi olan Allah'ım! Yedi kat yer ve onların yüklendikleri şeylerin Rabbi! Şeytanlar ve onların saptırdıklarının Rabbi! Rüzgârlar ve onların sürüklediklerinin Rabbi! Senden bu köyün hayrını ve halkının hayrını diliyorum. Bu köyün

¹³⁵ Müslim, (1342), Tirmizi, 3444; Ebu Davud.

şerrinden ve halkının şerrinden ve orada bulunanların şerrinden Sana sığınıyorum.”¹³⁶

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yolculukta dört rekâtlık namazları kısaltırdı. Umeyye b. Halid şöyle dedi: “Biz mukim namazını ve korku namazını Kur’an’da buluyoruz fakat seferi namazı bulamıyoruz.” Bunun üzerine İbni Ömer şöyle dedi: “Ey kardeşim! Allah, biz hiçbir şey bilmezken Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’i gönderdi. Bu yüzden biz O’nu ne yaparken görürsek onu yaparız.”

Yolculukta farz namazları kısaltmak O’nun sünnetindendir. Sabah namazının sünneti ve vitir dışında farz namazların öncesinde veya sonrasında başka bir namaz kıldığı nakledilmemiştir. Fakat farz namazlardan önce veya sonra, revatib sünnetlerden olmayan mutlak bir nafile namaz kılınmasını men etmemiştir. Fetih günü sekiz rekât kuşluk namazı kıldığı sabit olmuştur.

Deve üzerinde, deve nereye yönelirse yönelsin, ima ile rukü yaparak nafile namaz kılmak Allah Rasulü’nün sünnetlerindedi. Bir yere gün devrilmeden varmak isterse, öğle namazını ikindiye kadar geciktirirdi. Eğer gün devrildiyse öğle namazını kılardı. Sonra yola çıkardı. Yolculukta acele ettiğinde, akşam namazını geciktirip, yatsı namazıyla birleştirirdi. Binekli iken ya da ikamet halinde cem yapmak Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’ın sünnetinden değildi.

¹³⁶ İbn Hibban, 2377; Hâkim, 2/100.

Rasulullah (s.a.v)'ın Kur'an Okuyuşu

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hiç terk etmediği bir hizbi vardı. O'nun okuyuşu tertil üzereydi. Kur'an'ı harf harf okurdu. Her ayette okumayı keserdi. Med harflerine geldiğinde uzatırdı. Rahman ve Rahim kelimelerini uzatarak okurdu. Kıraate بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ اَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ diyerek başlardı. Bazen de şöyle derdi:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمَزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ

“Allah'ım! Şeytanın kışkırtmasından, üflemesinden ve fısıldamasından sana sığınırım.”¹³⁷

Kur'an'ı başkasından dinlemeyi severdi. Bir keresinde İbni Mesud'a Kur'an okumasını emretti. İbni Mesud'un okuyuşunu huşu ile dinlerken gözlerinden yaşlar boşalmıştı. Kur'an'ı otururken, ayakta, uzanmış bir haldeyken, abdestli ve abdestsizken okurdu. Cünüplük dışındaki hiçbir hal O'nu Kur'an okumaktan alıkoymazdı. Kur'an'ı nağmeli okurdu. Bazen sesini yükseltip nağme ile titretirdi. Buhari'nin zikrettiğine göre bunu İbni Muğaffel nakletmiştir.

Bunu, “Kur'an'ı seslerinizle güzelleştirin”¹³⁸ ve “Allah, sesi güzel herhangi bir peygambere, Kur'an'ı teğanni etmesine izin verdiği kadar hiçbir şeye izin vermemiştir”¹³⁹ hadisleriyle birlikte düşünürsen, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın bu uzatarak nameli okuma işini, devenin sallamasından dolayı değil, bizzat kendi istediğinden dolayı yapmış olduğunu anlarsın. Diğer türlü İbni Muğaffel Ra-

¹³⁷ Ahmed, 4/80; Ebu Davud, 764; İbn Mace, 807.

¹³⁸ Ebu Davud, 1468.

¹³⁹ Müslim, 764; Ebu Davud, 1473.

sulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın isteyerek nameli okuduğunu nakledip bunu örnek almaz ve "Kur'an okurken nameli okurdu" demezdi.

Teğanni iki türlüdür:

1. Bir zorlama olmadan içten gelerek yapılan teğanni. Bu caizdir. İsterse kişi bunu arttırma noktasında tabiatına yardım etsin, yine de caizdir. Ebu Musa'nın Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'a şöyle demesi buna örnektir: "Eğer dinlediğini bilseydim, senin için daha güzel okurdum." Bu selefın yaptığı bir ameldi. Caiz olduğunu söyleyenlerin delilleri buna bağlanır.

2. Bir sanat türü olandır. İcad edilmiş notalara göre nağmelerle şarkı seslerini çıkarmayı öğrenmede olduğu gibi öğrenimle elde edilir. Selefın kerih gördüğü bu türdür. Kerih görenlerin delilleri bunu kapsar.

Rasulullah (s.a.v)'in Hasta Ziyareti

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ashabından hasta olanları ziyaret ederdi. Kendisine hizmet eden Ehli Kitap bir çocuk ile müşrik amcasını da hastayken ziyaret etmiş, onlara İslam'ı tebliğ etmişti. Bunun üzerine Yahudi çocuk Müslüman olmuştu. Hasta ziyareti sırasında hastaya yaklaşır, başucuna oturup halini hatırını sorardı. Sağ elini hastaya sürüp şöyle dua ederdi:

اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ ، اذْهَبِ الْبَاسَ ، اشفِ اَنْتَ الشَّافِي ، لَا شَافِيَ إِلَّا اَنْتَ
شِفَاءَ لَا يُغَادِرُ سَقَمًا

"Ey insanların rabbi olan Allah'ım! Sıkıntıyı gider ve şifa ihsan et. Şifa veren sadece sensin. Senden başka şifa

veren yoktur. Öyle bir şifa ver ki hiçbir hastalık bırakmasın.”¹⁴⁰

“Allah’ım! Sa’d’a şifa ver”¹⁴¹ diyerek dua ettiği gibi, hastaya üç kez dua ederdi.

Hastanın yanına girdiğinde لا بَأْسَ طَهُورٍ إِنْ شَاءَ اللَّهُ (Zararı yok, günahlarını temizliyor inşallah)¹⁴²ya da كَفَّارَةٌ وَ طَهُورٌ (Günahlara kefarete ve günahların temizleyicisidir) derdi.

Çürüğü, yarası ya da herhangi bir rahatsızlığı olan kimseyi okuyarak tedavi ederdi. İşaret parmağını yere koyup kaldırır ve şöyle dua ederdi:

بِسْمِ اللَّهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا، بِرِيقَةٍ بَغَضْنَا يُشْفِي سَقِيمَنَا، يَا ذَنْ رَبَّنَا.

“Allah’ın adıyla, dünyamızın toprağı, bazımızın tükürüğü ile hastamız şifa bulur. Rabbimizin izniyle.”¹⁴³

Bu hadis Buhari ve Müslim’de geçmektedir. Yetmiş bin kişinin bahsedildiği hadiste geçen “Onlar okuyarak tedavi etmezler” lafzını iptal etmektedir. Bu lafız ravinin hatasıdır.

Ziyaret için özel bir gün veya özel bir saat tahsis etmek, Allah Rasülü’nün sünnetinden değildi. Ümmetine hem gece hem gündüz hasta ziyareti yapmayı meşru kılmıştır. Göz iltihaplanması vs. gibi hastalıklar için de hasta ziyareti yapardı. Bazen elini hastanın alnına koyar, sonra göğsüne ve karnına elini sürerdi. Bu esnada “Allah’ım şifa ver” diye dua ederdi. Bazen de hastanın yüzüne elini sü-

¹⁴⁰ Müttefekun aleyh.

¹⁴¹ Müttefekun aleyh.

¹⁴² Buhari.

¹⁴³ Müttefekun aleyh.

rerdi. Hastanın hayatından umudu kesince **إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ** (Şüphesiz biz Allah'a aitiz, yine O'na döneceğiz) derdi.

Rasulullah (s.a.v)'in Cenazeler Hususundaki Sünneti

Cenazeler hususundaki sünneti, geçmiş ümmetlerin tutumundan farklı olup, bu konudaki en mükemmel tutumdur. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in cenazeler hususundaki sünneti; hem ölüye, hem ehline ve akrabalarına iyiliği, hem de geride kalan kişinin ölüye olan muameleleriyle Rabbine olan kulluk görevini en mükemmel şekilde yerine getirmesini kapsıyordu. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın sünneti şu şekildeydi: Rabbine olan kulluk görevini en güzel şekilde yerine getirir, ölüyü Allah Tealâ'ya en güzel şekilde hazırlar, ashabıyla birlikte Allah'a hamdederek saf halinde dururlar, O'ndan bağışlanma dilerler sonra ölü kabrine konulana kadar önünde yürürlerdi. O ve ashabı ölünün kabri başında onun için dinde sebat etmesi için dua ederlerdi. Sonra kabrinde onu ziyaret ederler, ona selam verip dua ederlerdi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ilk olarak kişiyi hastalığında ziyaret eder, ona ahireti hatırlatır, tövbe etmesini ve geride kalanlar için vasiyette bulunmasını (mirası paylaşmasını) emrederdi. Yakınlarına, son sözünün "La ilahe illallah" olması için ona bu kelimeyi telkin etmelerini emrederdi. Yeniden dirilişe inanmayan önceki ümmetlerin adetlerinde olduğu gibi, yüzlerini tokatlamayı, bağırıp, çağırmayı, ölünün iyiliklerini sayıp dökmeyi ve feryat figan ağlamayı yasaklamıştır. Ölüye saygılı davranmak, sessiz ağlamak ve kalpten üzölmek O'nun sünnetlerindendi. Nitekim bu şekilde yapmış ve şöyle demiştir: "Göz yaşarır,

kalp hüznülenir fakat biz ancak Rabbimizin razı olduğu şeyi söyleriz.”¹⁴⁴

Ümmetine Allah’a hamdetmeyi, istircayı (İnna lillahi ve inna ileyhi raciun sözünü) ve Allah’tan razı olmayı tavsiye etmiştir. Ölünün hızlıca hazırlanıp rabbine kavuşturulması O’nun sünnetindendi. Ölü güzelce temizlenir abdest aldırılır, güzel kokular sürülür ve beyaz kefenle kefenlenirdi. Sonra Allah Rasulü’ne getirilir, Allah Rasulü onun için dua ettikten sonra namazını kıldırırdı.

İlk zamanlar Allah Rasulü ölünün can verdiği sırada yanında bulunur, öldükten sonra onu hazırlar, namazını kıldırır ve kabrine kadar onu takip ederdi. Daha sonra Ashab-ı Kiram bunun Allah Rasulü’ne zor geldiğini gördü. Böylece ölülerini kendileri hazırlayıp Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’a getirmeye başladılar. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de mescidin dışında namazlarını kıldırıyordu. Bazen de Süheyl b. Beyza ve kardeşinde olduğu gibi mescidde kıldırıyordu.

Ölünün yüzünü ve bedenini örtüp, gözlerini kapatmak O’nun sünnetlerindendi. Osman b. Ma’zun’u öptükten sonra ağladığı gibi bazen ölüyü öperdi. Ölünün üç, beş ya da yıkayan kişinin isteğine göre daha fazla yıkanmasını emrederdi. Son yıkamaşının kâfur adlı koku ile yapılmasını emrederdi.

Savaş meydanında şehid olmuş kimseyi yıkamazdı. Üzerindeki deriden ve demirden olan şeyleri çıkarır, elbiseleriyle defnederdi.¹⁴⁵ Namazını da kılmazdı.

¹⁴⁴ Muttefekun aleyh.

¹⁴⁵ Ebu Davud, 3134; İbn Mace, 1515.

İhramlı iken ölen kimsenin de su ve sidr ile yıkanıp, ihram kıyafetleriyle kefenlenmesini emretmiş, güzel koku sürülüp, başının örtülmesini yasaklamıştır.

Ölüyü kefenleyen kimseye kefenini güzel yapmasını, pahalı olmayan beyaz kumaşla kefenlemesini emretmiştir. Kefen tüm bedeni örtmeye yetmediğinde, başı örter ayaklarını da otlarla kapatırdı.

O'na bir ölü getirildiğinde: "Borcu var mı?" diye sorar, borcu yoksa namazını kılar, borcu varsa namazını kılmaz ashabına kılmalarını emrederdi. Nitekim O'nun namaz kıldırması şefaattir. Ve şefaati de ölünün günahlarının bağışlanmasını icap ettirir. Kul ise borcuna rehindir. Ödeyene kadar cennete giremez.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*), Allah (*Subhanehu ve Teâla*) fetihler nasip ettikten sonra, borçluların da namazlarını kıldırmağa başlamıştı. Ölünün borcunu üstlenirdi yahut malı varsa varislere bırakırdı.¹⁴⁶

Cenaze namazına başladığında tekbir getirir, Allah'a hamdeder, O'nu överdi. Bir defasında İbni Abbas cenaze namazı kıldırması ilk tekbirden sonra Fatiha suresini açığtan okumuştur. "Bunun sünnet olduğunu bilsinler"¹⁴⁷ diye böyle yaptığını söylemiştir.

Şeyhimiz İbni Teymiyye "Fatiha suresinin kıraati vacip değil, sünnettir." demiştir. Ebu Uname b. Sehl bir grup sahabeden, cenaze namazında Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e salavat getirileceğini nakletmiştir.

¹⁴⁶ Muttefekun aleyh.

¹⁴⁷ Tirmizi, 1027; Ebu Davud, 3198.

Yahya b. Said el-Ensari'nin, Said el-Makburi'den naklettiğine göre Ebu Hureyre, Ubade b. Samit'e cenaze namazını sormuş, o da şu şekilde cevap vermişti: Vallahi bunu sana anlatacağım. Önce tekbir alırsın sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e salavat getirip şöyle dersin:

اللَّهُمَّ إِنَّ عَبْدَكَ فَلَانًا كَانَ لَا يُشْرِكُ بِكَ وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ، إِنَّ كَانَ
مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ، وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ، اللَّهُمَّ لَا
تُخْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ

“Allah’ım! Falan kulun sana ortak koşmazdı. Sen O’nu daha iyi bilirsin. İyi idiye sevakbını arttır, kötü idiye günahlarını affet. Allah’ım! Onun mükâfatından bizi mahrum etme. Ondan sonra da bizi saptırma.”¹⁴⁸

Cenaze namazı kılmanın amacı ölüye dua etmektir. Bu yüzden, Fatiha okunması ve salavat getirilmesi gibi konulardan daha çok Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in yaptığı dualar nakledilmiştir. O’ndan nakledilen dualardan bazıları şunlardır:

اللَّهُمَّ إِنَّ فَلَانَ بَنَ فَلَانٍ فِي ذِمَّتِكَ وَحَبْلِ جِوَارِكَ، فَقِهِ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ
وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ، وَأَنْتَ أَهْلُ الْوَفَاءِ وَالْحَقِّ، فَاعْفُزْ لَهُ وَارْحَمْهُ إِنَّكَ أَنْتَ
الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

“Allah’ım! Falanın oğlu falan, senin koruman ve emanın altındadır. Onu kabir fitnesinden ve cehennem azabından korus. Sen vefa ve hak ehlisin. Onu bağışla, ona acı.

¹⁴⁸ Beyhaki, 4/40.

Sen vefa ve hak ehlin. Şüphesiz ki Sen çok bağıslayan ve çok merhamet edensin.”¹⁴⁹

اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبُّهَا، وَأَنْتَ خَلَقْتَهَا، وَأَنْتَ رَزَقْتَهَا وَأَنْتَ هَدَيْتَهَا لِلْإِسْلَامِ،
وَأَنْتَ قَبَضْتَ رُوحَهَا، وَتَعَلَّمُ سِرَّهَا وَعَلَّيْتَهَا جَنَّتَا شَفَعَاءَ فَأَغْفِرْ لَهَا

“Allah’ım! Bu kadının Rabbi Sensin. Onu Sen yarattın, rızkını Sen verdin. Onu İslam’a Sen ilettin, ruhunu Sen aldın. Onun gizli-açık her durumunu bilen Sensin. Biz şefaatçi olarak geldik, onu bağışla.”¹⁵⁰

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ölüye ihlâşlı bir şekilde dua edilmesini emrederdi.

Cenaze namazına başlarken dört tekbir alırdı. Nitekim beş tekbir aldığı da sahih olarak nakledilmiştir. Sahabeler dört, beş veya altı kez tekbir getirirlerdi. Alkame diyor ki: Abdullah’a “Muaz’ın Şam’dan gelen arkadaşlarından bazıları, ölüye beş defa tekbir alıyorlar” dediğimde “Ölüye tekbir alma konusunda bir sınırlama yoktur. İmamın tekbir aldığı kadar sen de al, imam bırakınca sende bırak” dedi.

İmam Ahmed’e “Sahabeden herhangi birinin cenaze namazını iki selamla kıldırıldığını biliyor musun?” diye sorulduğunda “Hayır, fakat sağ taraflarına hafif bir selam vererek kıldırmak sahabenin sünnetiydi” cevabını vermiştir. Bunu İbni Ömer, İbni Abbas ve Ebu Hureyre zikretmiştir.

Elleri kaldırmaya gelince; İmam Şafi diyor ki: “Aktarılan eserden dolayı ve namazın sünnetine kıyasen eller kaldırılır. Eserden kastedilen, İbni Ömer ve Enes’ten nakledilen “Bu iki sahabe, cenaze namazında her tekbir alışlarının

¹⁴⁹ Ebu Davud, 3202; İbn Mace, 1499; Ahmed, 3/491.

¹⁵⁰ Ebu Davud, 3200.

da ellerini kaldırırlardı” rivayetidir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) cenaze namazını kaçırdığı zaman, kabrinin üzerinde kılardı. Bir defa cenaze namazından bir gece sonra, bir defa üç gece sonra, bir defa da bir ay sonra kabrinde namaz kıldırmıştır. Bunun için muayyen bir vakit tayin etmemiştir.

Fakat İmam Malik bunu yasaklamış, sadece cenaze namazında bulunamayan velinin kılabilceğini söylemiştir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) cenaze namazında, cenaze erkek ise başının yanında, kadın ise orta kısmında dururdu. Çocuğun da cenaze namazını kaldırır, intihar edenin ve ganimet malını çalan kimsenin namazını kıldırılmazdı.

Zina gibi had gerektiren suçlardan dolayı öldürülenlerin cenaze namazına gelince; bu konuda ihtilaf bulunmak-tadır. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in Cüheyne kabile-sinden recmettiği kadının cenaze namazını kıldırıldığı sahih olarak nakledilmiştir. Maiz olayında ise ihtilaf vardır. Fakat bu hususta da ya “Hadisin lafızları arasında bir çelişki yoktur. Buradaki “salat” kelimesi dua anlamındadır. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona dua etmiş, fakat cezalandırmak ve diğerlerini sakındırmak için cenaze namazını terketmiştir” denilir ya da “Eğer hadisin lafızları birbiriyle çelişiyorsa, son hadise dönmek gerekir” denilir.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) cenaze namazını kıldırıktan sonra, önünde yürüyerek mezarlığa kadar ölüyü takip ederdi. Eğer binekli ise cenazenin arkasından takip etmek, yaya ise cenazeye yakın bir şekilde ya arkasında ya önünde ya sağında ya da solunda cenazeyi takip etmek O’nun sünnetindendi. Cenazenin adeta koşar gibi hızlıca götürülmesini emrederdi. Cenazeyi takip ettiği sırada yü-

rür ve “Melekler yürüyorlarken ben bineğe binemem” derdi. Cenazeden ayrılırken ise bazen bineğine binerdi.

Cenaze kabre konuncaya kadar oturmazdı. Şöyle buyurdu: “Eğer cenazeyi takip ediyorsanız, kabre konuluncaya kadar oturmayın.”¹⁵¹

Gıyabi cenaze namazı kaldırmak Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’ın sünnetlerinden değildi. Necaşi öldükten sonra onun gıyabî cenaze namazını kaldırdığı sahih olarak nakledilmiştir. Bu durum O’nun hem yaptığı hem de terkettiği bir sünnettir. Eğer uzakta olan kişinin yaşadığı belde cenaze namazı kılınmıyorsa, bu durumda onun gıyabî cenaze namazını kaldırır. Nitekim Necaşi de kâfir bir toplumun içinde ölmüştü.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’ın cenaze geçtiği sırada ayağa kalktığı sahih olarak nakledilmiştir. Yine cenaze geçtiği sırada oturduğu da sahih olarak nakledilmiştir. Bir görüşe göre “Ayağa kalkmak neshedilmiştir.”

Diğer görüşe göre ise “Her ikisi de caizdir. Allah Rasülü cenaze geçtiği sırada ayağa kalkmayı, ayağa kalkmanın müstehab olduğunu göstermek için, oturmayı ise oturmamanın caizliğini göstermek için yapmıştır.” İkinci görüş daha doğrudur. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ölüyü güneş doğarken, batarken ve tam tepede iken defnetmezdi.

Lahd¹⁵², kabri derinleştirmek, ölünün baş ve ayak kısmını genişletmek O’nun sünnetlerindendi.

¹⁵¹ Muttefekun aleyh.

¹⁵² Lahd yahut luht, kabrin kible tarafını cenazenin boyuna göre ve cenazeyi içine alacak şekilde oymaktır. Cenaze buraya konduktan sonra üzeri kerpiçlerle örülür.

Ölüyü kabre koyarken *بسم الله وبالله وعلى ملة رسول الله* ya da *derdi. 153* *بسم الله وفي سبيل الله وعلى ملة رسول الله*

Zikredildiğine göre ölü defnedilince baş tarafından ölüye üç defa toprak serperdi.¹⁵⁴ Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ashabı ile birlikte defin işi bittikten sonra ayağa kalkar, ölünün dinde sebat etmesi için dua eder, oradakilere de dua etmelerini emrederdi. Kabir başında oturup Kur'an okumaz, ölüye telkinde bulunmazdı.

Kabirleri yükseltmek, bina gibi yapmak, sıvamak ve üzerine kubbeler dikmek Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın sünnetlerinden değildi. Ali b. Ebi Talib'i yerle bir edilmemiş hiçbir put ve dümdüz edilmemiş yüksek bir kabir bırakmadan hepsini yok etmek için göndermişti.¹⁵⁵ Öyleyse yüksek olan tüm kabirleri düzlemek sünnettir. Kabirlerin kireçle yapılmasını, üzerine bina konmasını ve yazı yazılmasını yasaklamıştır. Kabrini bilmek istediği kimsenin kabrini taşından tanırdı. Kabirlerin mescid edinilmesini ve orada kandiller yakılmasını yasaklamıştır.¹⁵⁶

Böyle yapan kimseleri ise lanetlemiştir. Oralarda namaz kılınmasını, kabrinin bayram yerine dönüştürülmesini yasaklamıştır. Kabirlere saygısız davranmamak, onları çiğnememek, üzerine oturmamak, yaslanmamak; saygı göstermek amacıyla mescid edinmemek, oraları bayram yerine çevirmemek ve put edinmemek Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın sünneti idi.

¹⁵³ Tirmizi, 1036; İbn Mace, 1550.

¹⁵⁴ İbn Mace, 1565.

¹⁵⁵ Müslim, 969; Tirmizi, 1049; Ebu Davud, 3218.

¹⁵⁶ Ahmed, 1/229; Ebu Davud, 322.

Ashabının kabirlerini onlara dua etmek ve onlar için bağışlanma dilemek amacıyla ziyaret ederdi. İşte bunlar Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kabir ziyareti hususundaki sünneti idi. Ashabına kabirleri ziyaret ettiklerinde şöyle demelerini emretmiştir:

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ، مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ
بَكُمْ لَاحِقُونَ أَنَا اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ الْعَاقِبَةُ

“Bu diyarın mümin ve müslim sakinleri! Selam sizin üzerinize olsun. Biz de Allah'ın izniyle size kavuşacağız. Allah'tan bizim ve sizin için afiyet dilerim.”¹⁵⁷

Kabir ziyaretinde de cenaze namazında olduğu gibi dua eder, cenaze namazında yaptıklarını yapardı. Müşrikler ise Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yaptıklarının aksine bundan yüz çevirip ölüye dua eder, onu Allah'a denk tutar, ihtiyaçlarını ondan isterler, ondan yardım dileyip ona yönelirler. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yolu ise sadece Allah'ı birlemek ve ölüye iyilikte bulunmaktır. Yine ölünün ailesine taziye de bulunmak da O'nun sünneti idi. Bir araya gelip, ölü için kabrinde ya da başka bir yerde Kur'an okumak O'nun sünnetinden değildi. Ölünün ailesini, taziye için gelenlere yemek hazırlama külfetine sokmaz, bilakis taziyeye gelen kimselerin onlara yemek yapıp getirmesini emrederdi. Ölen kişinin ölümünün ilan edilmesini terk etmek O'nun sünnetindendi. Bunu yasaklamış ve “Bu iş, cahiliye adetlerindendir” buyurmuştur.

¹⁵⁷ Müslim, 975; Nesai, 4/94.

Rasulullah (s.a.v)'in Korku Namazı

Allah (*Subhanehu ve Teâla*), Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e korku ve yolculuk hali bir arada bulunduğu zaman, namazın rükünlerini kısaltmayı ve rekât sayısını azaltmayı mübah kılmıştır. Korku hali olmayıp sadece seferî olduğu zaman rekât sayısını kısaltır, seferî olmayıp sadece korku hali olduğu zaman ise namazın rükünlerini kısaltırdı. Böylece ayetteki "kasrın (kısaltma)" yeryüzünde dolaşmak ve korku hali ile sınırlandırılmasının hikmeti bilinmiş olur.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) düşman, kible ile kendi arasında bulunduğu zaman, tüm müslümanları iki saf halinde arkasına dizerdi. Kendisi tekbir alınca müslümanlar da hep birlikte tekbir alırlar, ardından rükuya gidip rükûdan doğrulurlardı. Sonra Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hemen arkasındaki ilk saf secdeye gider, arka saf ise düşmana karşı ayakta dururdu. İkinci rekâta kalktıkları zaman ise arka saf eğilip iki secde yapar sonra da kalkıp ilk safın yerine ilerler, ilk saf ise gerileyerek onların yerine geçerdi. Bu şekilde her iki grup da ilk safta bulunmanın faziletini elde etmiş ve ilk saf gibi arka saf da ikinci rekatta Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile birlikte secde yapmış olurdu. Nitekim adil olan da budur. İlk rekatta olduğu gibi ikinci rekatta da her iki grup beraber rükü yapardı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) teşehhüde oturunca arka saf iki secde yapar ardından teşehhüdde O'na katılırlar ve hep birlikte selam verirlerdi.¹⁵⁸

Düşmanın kible yönünde değil de başka tarafta olduğu durumlarda ise, bazen orduyu bir grubu düşmana karşı durmak, bir grubu da kendisiyle birlikte namaz kılmak

¹⁵⁸ Müslim, (840).

üzere ikiye ayırırdı. İlk grup, O'nunla birlikte ilk rekâtı kılar, sonra namaz sırasında ikinci grubun yerine geçerdi. Düşman karşısındaki ikinci grup da ilk grubun yerine geçip Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile ikinci rekâtı kılar sonra selam verirlerdi. Daha sonra da her grup kılmadığı rekâtı kaza ederdi.¹⁵⁹

Bazen de, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) iki gruptan birine ilk rekâtı kıldırır, sonra ikinci rekâtta durup beklerdi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bu şekilde dururken bu grup ikinci rekâtı kılar, daha O rükuya gitmemişken selam verirlerdi. Daha sonra ikinci grup onların yerine gelir, ikinci rekâtı Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile birlikte kılarlar, teşehhüde oturunca ise Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onları bekler, bu esnada onlar da kılmadıkları ilk rekâtı kaza ederlerdi. Teşehhüde oturduklarında da hep birlikte selam verirlerdi.¹⁶⁰ Bazen de gruptan birine iki rekât namaz kıldırıp, selam verdirirdi. Ardından ikinci grup gelir, onlara da aynı şekilde iki rekât kıldırıp selam verdirirdi. Böylece kendisi dört cemaat ise ikişer rekât kılmış olurdu.¹⁶¹

Bazen de iki gruptan birine bir rekât kıldırır, sonra bu grup gider ve kaza yapmazdı. Sonra ikinci grup gelir, onlara da bir rekât kıldırır, onlar da bir rekât kıldıktan sonra giderler ve diğer rekâtı kaza yapmazlardı. Böylece Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) iki rekât, onlar ise birer rekât namaz kılmış olurlardı.¹⁶² Bu aktarılan korku namazı çeşitlerinin hepsi caizdir.

¹⁵⁹ Müslim, (839); Ebu Davud, 1243.

¹⁶⁰ Müslim, (842).

¹⁶¹ Müslim, (843).

¹⁶² Nesai, 2/178.

İmam Ahmed şöyle dedi: "Bu konuda altı ya da yedi çeşit rivayet vardır. Hepsi de caizdir."

İmam Ahmed'in bu sözünden anlaşılıyor ki, o her iki grubun da bir rekat kılıp diğer rekati kaza etmemesini caiz görüyor. Nitekim bu görüş, Cabir, İbni Abbas, Tavus, Mücahid, Hasan, Katade, Hakem ve İshak'ı mezhebidir.

Korku namazının kılınış şekli hususunda başka rivayetler de nakledilmiştir fakat aslında hepsi yukarıda zikrettiklerimizle bağlantılıdır. Bazı kimseler on, İbni Hazm ise on beş tane kılınış şeklini daha zikretmiştir. Sahih olanlar bizim yukarıda aktardıklarımızdır. Bu kimseler, hadisi aktaran ravinin rivayet farklılıklarını gördükleri zaman bunu Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in farklı bir uygulaması olarak anlamışlardır.

Rasulullah (s.a.v)'in Zekât Konusundaki Sünneti

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in zekatın vakti, miktarı, nisâbı, kimlere farz olduğu ve nereye sarf edileceği konularındaki tutumu yeryüzündeki en mükemmel tutum ve düzendir. Bu konuda hem mal sahiplerinin hem de fakirlerin maslahatını gözetmiştir. Allah (Subhanehu ve Teâla) zekâtı mal ve mal sahibi için temizleyici kılınmış, verdikleri takdirde zenginler için onda fayda ve bolluk bulunduğunu belirtmiştir. Nitekim Allah (Subhanehu ve Teâla) zekât verenin malını korur ve artırır.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zekâtın, insanların arasında en çok dolaşan ve en çok ihtiyaç olan şu dört sınıf maldan verileceğini söylemiştir:

- 1- Tarım ürünleri ve meyveler.
- 2- Hayvanlar. Deve, inek, koyun vs.

3- Dünyanın düzenin kendisine bağlı olduğu iki mücevher: Altın ve gümüş.

4- Ticaret malları.

Zekâtın her yıl bir defa verilmesi farz kılınmıştır. Tarım ürünleri ve meyvelerin zekât zamanları, yetiştirilme vakitleri olarak tayin edilmiştir. Bu en adil olanıdır. Şayet zekât her ay yahut her cuma verilseydi bundan dolayı mal sahipleri zarara uğrar, ömürde bir defa verilmesi farz kılınmış olsaydı bu sefer de yoksullar zarara uğrarlardı.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) malın elde edilmesi noktasındaki çalışma ve çabaya göre zekât miktarını farklı farklı belirlemiştir. Biriktirilmiş toplu bir define bulan kişinin defineden beşte bir oranda zekât vermesini farz kılmıştır. Bu durumda bulunan malın üzerinden bir yıl geçip geçmemesine itibar edilmez.

Kazanması bundan daha zor ve meşakkatli olan mallarda ise bu oranın yarısı olan onda bir oranında zekât verilmesini farz kılmıştır. Bu oran, ekimini ve sürümünü kullun, sulanmasını ise kula hiçbir külfet olmadan Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın üstlendiği ekin ve meyveler içindir. Kullun kovalar ve su çeken develer vs. ile külfete girerek sulamayı üstlendiği ürünlerde ise yirmide bir oranda zekât verilmesini farz kılmıştır.

Artırması, mal sahibinin aralıksız çalışmasıyla bağlantılı olup kimi zaman peş peşe yolculuğa çıkarak, kimi zaman dolaştırarak, kimi zaman da bekleyerek elde ettiği mallarda kırkta bir oranda zekât verilmesi farz kılınmıştır.

Her mal birbiriyle denk olmadığından dolayı, denklik taşıyan mal için, denk olduğu takdir edilen ve mal sahiple-

rini fakir düşürmeyip yoksulların da işini gören nisab miktarları belirlemiştir. Bu yüzden gümüşün nisab miktarı 200 dirhem, altınıniki 20 miskal, hububat ve meyvelerinki 5 vesk yani 5 deve yükü, koyununiki 40 baş, ineğinki 30 baş, deveninki ise 5 baştır. Fakat devenin nisabı kendi cinsiyle denklik taşımadığı için beş devede bir koyun verilmesini farz kılmıştır. Beş deve beş defa tekrarlandığında (yani beş katı olduğunda) 25 olur, bu durumda da nisabı bir deveye denk gelir. Bu yüzden bir devenin zekât olarak verilmesi farz olur.

Develerin çokluğuna ve azlığına göre verilecek olan zekât malının yaşında arttırma ve eksiltme yapılarak, bir yaşını doldurup, ikisine basmış erkek ve dişi deve; daha fazla deve için iki yaşını doldurup, üç yaşına basmış erkek ve dişi deve; daha fazla deve için üç yaşını doldurup, dört yaşına basmış erkek ve dişi deve; yine daha fazla deve için ise dört yaşını doldurup, beş yaşına basmış erkek ve dişi deve verilmesini tayin etmiştir. Böylece develerin sayısı arttıkça zekât olarak verilecek devenin de yaşını arttırmış, malın sayısının artışına göre zekâtın sayısının da arttırılmasına hükmetmiştir. Zekâtın hikmeti, denkleştirme imkânı bulunan mallarda, mal sahiplerini fakirleştirmeyen ve yoksullara da yeterli olan bir ölçü tayin etmesidir. Aksi halde iki grup arasında zulüm ortaya çıkardı. Zengin üzerine farz olanı vermez, alan kimse de hak etmediğini alırdı. Böylece yoksullar çok zarara uğrarlardı.

Zekât Verilecek Kimseler

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) zekât taksimini bizzat kendi yaptı. Zekâtı sekiz kısma ayırıp bu sekiz bölümü iki sınıf insana tahsis etti.

1- İhtiyacı sebebiyle alanlar. Bunlar ihtiyaçlarının şiddet ve zayıflığına, okluk ve azlığına göre alan fakirler, yoksullar, köleler ve yolculardır.

2- Menfaatleri için alanlar. Bunlar ise zekât memurları, kalpleri İslam'a ısındırılacaklar, durumunu düzeltebilmek için borlananlar ve Allah yolunda cihad eden gaziler.

Eğer zekâtı alan kimse muhtaç değilse yahut mslimanların bu hususta bir menfaatleri yoksa bu durumda onun zektta payı yoktur.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir kimsenin zekât verileceklerden olduğunu bilirse ona zekât verirdi. Durumunu bilmediği bir kimse ondan zekât istediği zaman önce ona zengin ve çalışıp geçimini sağlayabilen kimsenin zekttan nasibi olmadığını söyler, öyle verirdi. Zekâtı, malın bulunduğu yerdeki hak sahiplerine dağıttırdı. Dağıtıldıktan sonra artan kısmı kendine getirilir, bizzat kendi dağıttırdı. Bu yüzden zekât memurlarını çöllere gönderir, köylere gndermezdi. Muaz b. Cebel'e zekâtı Yemen halkının zenginlerinden alıp fakirlerine vermesini emretti.

Zekât memurlarını sadece sürüler, tarım ürünleri ve meyveler gibi görünen açık mal sahiplerine gönderirdi. Hurmalık ve üzüm bağı sahiplerine, hurmalıklarındaki hurmaları ve zmleri tahmin edecek, kaç vesk geleğine bakacak ve böylece onlara ne kadar zekât vermeleri gerektiğini hesaplayacak bir tahminci gönderirdi.

Hurmaların başına gelebilecek musibetlerden dolayı tahminciye hurmaların üçte birini ya da dörtte birini sahibine bırakmasını emrederdi. Bu tahmin işi meyveler yenmeden ve koparılmadan önce zekât hesaplınsın, sahipleri onda dilediği gibi tasarrufta bulunsun ve zekât miktarını temin edip desin diye yapılmaktaydı.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) atlardan, kölelerden, katırlardan, eşeklerden, sebzelerden ve kavun karpuzdan zekât almazdı. Sadece üzüm ve hurmanın zekâtını toplu alır, yaş-kuru ayırt etmezdi.

Bir adam zekât getirdiği zaman ona bazen, "Allah'ım! Bu adama bolluk ver ve develerini bereketlendir" diye bazen de, "Allah'ım bu adama rahmet et" diyerek dua ederdi.

Zekât olarak malın en iyi olanlarını değil orta haldeki-lerini alırdı. Zekât veren kimsenin verdiği malı satın almasını yasaklamıştır. Eğer fakir kimse zekât veren zengine, verdiği maldan hediye olarak ikram ederse bu durumda zenginin onu yemesini mübah sayardı.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) zaman zaman zekât mallarından müslümanların maslahatına kullanmak için borç alırdı. Zekât develerini bizzat kendi damgalardı. Başına bir iş geldiğinde, tıpkı amcası Abbas'tan iki yıllık zekâtı önce aldığı gibi, mal sahiplerinden de zekâtı vaktinden önce alırdı.

Rasulullah (s.a.v)'in Fıtır Sadakasındaki Sünneti

Her müslümana başta kendi olmak üzere daha sonra bakımını üstlendiği büyük-küçük kim varsa onlar için hurmadan, arpadan, yoğurt kurusundan yahut da kuru üzümünden bir sa' sadaka vermesini farz kılmıştır.¹⁶³

Bir rivayete göre "undan bir sâ", başka bir rivayette ise "Bu eşyalardan (yukarıda zikredilen ürünler) bir sâ yerine buğdaydan yarım sâ" diye nakledilmektedir. Bu rivayeti Ebu Davud¹⁶⁴ nakletmektedir. Fakat Sahihayn'da zikredil-

¹⁶³ Buhari, 24/71, 73; Müslim, (984).

¹⁶⁴ Ebu Davud, 1614.

diğine göre bu düzenlemeyi yapan Muaviye (*radiyallahu anh*)'dır.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bu sadakayı bayram namazından önce verirdi. Sahihayn'da İbni Ömer (*radiyallahu anh*)'dan nakledildiğine göre Allah Rasulü fitır sadakasının insanlar bayram namazına çıkmadan önce verilmesini emretmiştir.¹⁶⁵ Yine Sünen'de nakledildiğine göre Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Kim fitır sadakasını bayram namazından önce verirse, bu makbul bir sadaka olur. Kim de bayram namazından sonra verirse, bu da herhangi bir zamanda verilen sadaka gibi olur."¹⁶⁶ Bu iki hadis gereğince fitır sadakasını bayram namazından sonraya ertelemek caiz değildir. Bayram namazının bitmesiyle fitır sadakası kaçırılmış olur.

Bu meselenin bir benzeri de, kurban kesimi için namazın vaktinin değil, imamın namaz kıldırmasının gerekliliği meselesidir. Zira kim namazdan önce kurban keserse, bu kurban değil eti için kesilmiş bir koyun olur.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) fitır sadakasını yoksullara tahsis etmiştir. Sekiz sınıfa paylaştırmamıştır. Ne kendisi, ne ashabı, ne de onlardan sonra gelenler böyle yapmamıştır.

Rasulullah (s.a.v)'in Nafile Sadakadaki Sünneti

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) sahip olduğu maldan en çok sadaka veren kimse idi. Allah için verdiği şeyi ne çok ne de az görürdü. Bir kimse O'nun sahip olduğu bir şeyi istediğinde, ister az, ister çok olsun onu isteyen kimseye verirdi. Verdiği şeyden dolayı hissettiği sevinç ve

¹⁶⁵ Buhari, 24/70; Müslim, (986).

¹⁶⁶ Ebu Davud, 1609; İbn mace, 1827.

mutluluk alan kişinin hissettiği sevinç ve mutluluktan daha fazla olurdu.

İhtiyaç sahibi bir kimse geldiğinde, onunla kendi ilgilenmeyi isterdi. Bazen yemek yedirir, bazen giydirdi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'ın sadaka verme biçimi çeşit çeşitti. Bazen hediye, bazen sadaka, bazen hibe, bazen de bir şey satın alıp daha sonra hem aldığı eşyayı hem de ücretini sahibine vermek şeklindeydi. Bazen bir şey satın alır, ücretinden daha fazla para verirdi. Hediye kabul eder, iyiliğin tüm yollarına başvurarak bu hediyeye nazik bir biçimde daha fazlasıyla karşılık verirdi. Hem sahip olduğu şeylerle, hem davranışlarıyla, hem de sözleriyle iyilikte bulunurdu. Sadaka vermeyi emredip ona teşvik ederdi. Cimri bir kimse gördüğünde, onu cömert olmaya davet ederdi. O'nun hayatı cömertlik üzereydi. Gönlü en geniş ve nefsi en iyi kimseydi. Zira sadaka vermek ve iyilik yapmak gönül genişliğinde çok büyük etkiye sahip işlerdendir. Buna ek olarak, Allah (Subhanehu ve Teâla) O'nun göğsünü risalet ve bununla bağlantılı hususlarla genişletmiştir. Ayrıca bizzat maddi anlamda da göğsünü genişletip şeytanın ondaki payını çıkarmıştır.

Şüphe yok ki gönül genişliğinin en büyük sebeplerinden biri tevhidir. Onun mükemmelliğine, kuvvetine ve fazlalığına göre sahibinin gönlü genişler. Allah (Subhanehu ve Teâla) şöyle buyuruyor:

“Allah, kimin göğsünü İslam'a açmışsa, artık o, Rabbin-den bir nur üzere olmaz mı?” (Zümer, 22)

“Allah kimi hidayete erdirmek isterse, onun göğsünü İslam'a açar. Kimi de saptırmak isterse, o kimsenin göğsünü sanki göğe yükseliyormuşçasına dar ve sıkıntılı kılar.” (Enam,125)

Gönlü genişleten sebeplerden biri de, Allah'ın kişinin kalbine koyduğu nur olan iman nurudur. Tirmizi'de Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den merfu olarak nakledildiğine göre "Nur kalbe girdiği zaman, kalp açılıp genişler" buyurmuştur.

Bu sebeplerden biri de ilimdir. Şüphesiz ki ilim gönlü genişletip açar. Fakat bu sadece Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den aktarılan ilimler için geçerli olup, tüm ilimler için geçerli değildir.

Diğer bir sebep ise, Allah'a tevbe edip tüm kalp ile O'na muhabbet beslemektir. Allah'a olan muhabbetin kulun gönlünün genişlemesinde ve nefsin hoş olmasında çok büyük bir etkisi vardır. Allah'a olan muhabbet ne kadar güçlü olursa, gönül de o kadar geniş olur. Sadece bu hususta tembel olanları gördüğünde sıkışıp daralır.

Bir başka sebep de devamlı Allah'ı zikretmektir. Zikir de gönlü çok genişleten tesirlerden biridir. Halka iyilikte bulunma, sahip olunan mal ve konumdan onları faydalandırma, beden ile fayda sağlama ve farklı farklı iyilikler yapma da gönlü genişleten etkenlerdendir. Diğer etken ise cesarettir. Yine cesaret de kulun kalbini genişletir. Ruhun sevinç, mutluluk ve lezzetine gelince, korkak olan her kimseye bu haram kılınmıştır. Tıpkı bütün cimrilere, Allah'tan yüz çevirenlere, Allah'ın zikrinden gafil olanlara, O'nun isim ve sıfatları ve dini konusunda cahil olanlara ve kalbi Allah'tan başkasına bağlı olanlara haram olduğu gibi.

Arizî bir sebepten dolayı göğsün genişleyip daralmasına itibar edilmez. Çünkü bu arizî durumlar sebeplerin ortadan kalkmasıyla yok olurlar. Asıl itimat edilmesi gerek şey kulun kalbinde bulunduğu zaman onu genişleten ya da daraltan özelliklerdir. İşte asıl ölçü budur.

Gönlü genişleten en büyük sebeplerden biri, kalbi kötü sıfatlardan temizlemektir.

Yine bir diğer sebep de boş yere bakma, dinleme, konuşma, yeme ve içmedir.

Rasulullah (s.a.v)'in Orucu

Oruç ibadetiyle amaçlanan gaye; insanın içinde saadet ve mutluluğun bulunduğu şeyi araması ve ebedi hayatında kendisini arındırıp temizleyecek şeyleri kabul etmeyi istemesi için nefsi, şehvetlerden alıkoymaktır. Çünkü açlık ve susuzluk nefsin kötü isteklerini kırar, yoksulluktan ciğerleri yananların halini hatırlatır. Açlık yenip içilen şeylerin yerlerini daralttığı gibi şeytanın yerini de daraltır. Oruç, muttakilerin gemi, savaşanların kalkanı, iyilerin ve Allah'a yakın olanların (nefisleri kırmak için uyguladıkları) perhizidir. Oruç amellerin içinde sadece Allah'a ait bir ameldir. Çünkü oruçlu hiçbir şey yapmaz; isteklerini ve sevdiği şeyleri Allah'a olan muhabbetinden dolayı terk eder. Bu yüzden oruç, kul ve Rabbi arasında sırdır. Kullar sadece görünüşte kişinin orucu bozan şeyleri terk ettiğini görüp bilirler. Fakat bu terkin Allah için olup olmadığını hiçbir beşer bilemez. İşte orucun hakikati budur.

Orucun, insanın iç organlarını koruyup, dış âlemini de zararlı maddeleri çekerek onu kuşatan şeylere karşı güçlendirmede ve sağlığını engelleyen pis maddeleri boşaltmada son derece büyük tesiri vardır. Oruç, kulun takvasına yardım eden en büyük ibadetlerdendir. Nitekim Allah (Subhanchu ve Teâla) şöyle buyuruyor:

"Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki sakınırsınız." (Bakara, 183)

Yine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şehvetleri kabarıp evlenmeye gücü yetmeyenlere oruç tutmayı emretmiş, orucu şehvetlerin kırıcısı saymıştır.¹⁶⁷

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünneti bu konuda istenileni elde etmenin en muazzam yolu ve nefislere kolay gelen en mükemmel sünnettir. Nefisleri şehvetlerden ve istedikleri şeylerden koparmak en meşakkatli işlerdendir. Bu yüzden farz kılınışı hicretten sonraya ertelenmişti. Oruç ilk olarak dileyenin tutması dileyenin de her güne karşılık oruç yerine bir yoksulu doyurması arasında kulun muhayyer bırakılmasıyla farz kılındı. Daha sonra Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu yoksul doyurma hakkını sadece oruca güç yetiremeyen yaşlı erkek ve kadınlara verdi. Hasta ve yolcu olanların ise orucu bozup daha sonra kaza etmelerine izin verdi. Hamile yahut emzikli kadınlar kendilerine ve çocuklarına bir zarar gelmesinden korktuklarında hem kaza ederler hem de her bir gün için bir yoksulu doyururlar. Çünkü onların bu korkuları hastalık sebebiyle değildir. Sıhhatliyen oruç tutmamışlardır. Bu yüzden İslam'ın ilk başlarında sıhhatli kimsenin oruç tutmamasında olduğu gibi bunda da yoksulu doyurmak zorunlu kılınmıştır.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Ramazan ayı gelince ibadetlerini çoğaltırdı. Cebraîl, Ramazan'da O'nunla karşılıklı Kur'an okurdu. Bu ayda çokça sadaka verir, iyilikte bulunur, Kur'an tilaveti yapar, namaz kılar, zikir yapar ve itikâfa girerdi. Ramazan'a mahsus olan diğer aylarda yapmadığı birtakım ibadetler yapardı. Bazen gece ve gün-

¹⁶⁷ Buhari, 30/10; Müslim, (1400). Rasulullah (s.a.v) "Ey gençler topluluğu! İçinizden evlenmeye gücü yeten evlensin. Zira gözün ve iffetin en iyi koruyucusu budur. Buna güç yetiremeyen de oruç tutsun. Çünkü oruç, onun nefsinı kırar" buyurdu.

düz daha çok ibadet edebilmek için visal¹⁶⁸ orucu tutardı. Fakat ashabını bundan men ederdi. O'na "Ama sen visal orucu tutuyorsun?" denildiğinde "Ben sizin durumunuzda değilim. Ben Rabbimin yanında gecelerim, beni yedirip içirir" dedi.¹⁶⁹

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ümmetine olan merhametinden dolayı bunu yasaklamış, sadece sahur vaktine kadar oruç tutmaya izin vermiştir.

Ramazana Ayı Hilalinin Görülmesi

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Ramazan orucuna ya hilalin açık bir şekilde görülmesiyle ya da gören birinin şahitliğiyle başlardı. Hilal görülmediği ve şahit de olmadığı zaman Şaban ayını otuza tamamlardı. Otuzuncu gecede hava bulutlu olur ve hilal görülemezse Şaban'ı otuza tamamlar ve oruca başlardı. Hava bulutlu olduğunda oruç tutmaz ve tutulmasını emretmezdi. Aksine Şaban ayını otuza tamamlardı. Bu durum Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in "Eğer hava bulutlu olursa onun için takdir yapın!"¹⁷⁰ hadisi ile çelişmez. Buradaki takdirden kasıt, hesap yapmak ve otuza tamamlamaktır.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) iki şahidin şahitliğiyle oruçtan çıkardı. Bayram namazı vakti çıktıktan sonra iki kişi hilali gördüklerine şahitlik ederlerse, orucunu bozar ve halka bozmalarını emrederdi. Ertesi gün bayram namazı vaktinde de bayram namazını kıldırırdı.

¹⁶⁸ İftar vaktinde iftar etmeyip ertesi gününün orucuna niyetlenme ve oruca devam etme.

¹⁶⁹ Malik, Muvatta; 1/301; Buhari, 30/49; Müslim, (1103).

¹⁷⁰ Buhari, 30/11; Müslim, 1080.

İftar da acele eder, acele edilmesine teşvik ederdi. Sahur yapar ve sahur yapmaya teşvik ederdi. Sahuru geciktirir ve geciktirilmesini isterdi.¹⁷¹ İftarı hurma ile hurma bulunmazsa su ile açmaya teşvik ederdi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) oruçlunun çirkin sözler söylemesini, bağırıp çağırmasını ve sövmesini yasaklamıştır. Kendine söven kimseye "Ben oruçluyum"¹⁷² diye cevap vermesini emretmiştir. Ramazan'da yolculuk eder, bazen oruç tutar bazen de tutmazdı. Ashabını da bu ikisi arasında muhayyer bırakmıştır. Düşmana yaklaştıklarında oruç tutmayıp, iftar etmelerini emrederdi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) oruçlunun orucunu bozabileceği mesafe için bir sınır tayin etmemiştir. Sahabeler yolculuğa çıktıklarında evleri bile geçmeye itibar etmeden oruçlarını bozmaya başlıyorlar, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın da böyle yaptığını söyleyerek bunun caiz olduğunu haber veriyorlardı.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) fecir vaktine kadar cünüp bir halde durur, fecirden sonra gusleder ve oruç tutardı.¹⁷³ Ramazan'da oruçluyken hanımlarından bazılarını öperdi.¹⁷⁴ Oruçlunun öpmesini su ile mazmaza yapmaya benzetmiştir. Bu konuda genç ile yaşlı arasında bir ayırım da yapmamıştır.

¹⁷¹ Buhari, 30/45; Müslim, 1098.

¹⁷² Ebu Hureyre'den nakledildiğine göre Rasulullah (s.a.v): "Biriniz bir gün oruçlu olarak sabahlarsa, kötü söz söylemesin ve câhillik etmesin. Eğer birisi kendisine söverse veya kendisiyle kavga etmek isterse 'Ben oruçluyum, ben oruçluyum' desin." Muttefekun aleyh.

¹⁷³ Buhari, 30/21; Müslim, 1109.

¹⁷⁴ Buhari, 30/24; Müslim, 1106.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) oruçluyken unutarak bir şey yiyip içen kimseye orucunu kaza ettirmemiştir. Zira Allah (*Subhanehu ve Teâla*) o kulunu yedirip içirmiştir. Şu fillerin orucu bozduğu Allah Rasülü'nden sahih olarak nakledilmiştir: Yemek, içmek, kan aldırma¹⁷⁵, kusmak.¹⁷⁶

Kur'an'ı Kerim'de cimanın da orucu bozduğu geçmektedir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın oruçluyken gözüne sürme çektiği konusunda sahih bir rivayet bulunmamaktadır. Yine oruçluyken dişlerini misvakladığına dair sahih rivayetler bulunmaktadır.¹⁷⁷ İmam Ahmed Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın oruçluyken başına su döktüğünü nakletmiştir. Oruçluyken ağzına ve burnuna su verip yıkardı. Fakat buruna su verirken aşırıya kaçmaktan men ederdi.¹⁷⁸ Oruçluyken kan aldırıldığına dair nakledilen rivayetler sahih değildir. İmam Ahmed, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sürme hakkında nakledilen "Oruçlu onunla korunur" rivayeti sahih değildir. İbni Main ise rivayet hakkında "Bu hadis münkerdir" demiştir.

Rasulullah (s.a.v)'in Nafile Orucu

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) herhalde hiç iftar etmeyecek denilecek kadar oruç tutar, bazen de herhalde hiç oruç tutmayacak denilinceye kadar oruç tutmazdı. Ramazan dışında hiçbir ayın tamamını oruçlu geçirmezdi. Şaban ayından daha çok oruç tuttuğu başka bir ay yoktu. Hiçbir ayı oruç tutmadan geçirmezdi.¹⁷⁹ Pazartesi ve Per-

¹⁷⁵ Ebu Davud, 2369; İbn Mace, 1681.

¹⁷⁶ Tirmizi, 720; Ebu Davud, 2380.

¹⁷⁷ Tirmizi, 725; Ebu Davud, 2364.

¹⁷⁸ Ebu Davud, 142; İbn Mace, 407.

¹⁷⁹ Buhari, 30/54; Müslim, 1156.

şembe oruç tutmaya önem verirdi.¹⁸⁰ İbni Abbas (*radiyallahu anh*) “Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) mukim de olsa seferi de olsa dolunay günleri (Eyyam-ı Bîd) oruç tutardı” demiştir.¹⁸¹ Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) insanları bu oruca ve Zilhicce’nin onuncu gününde oruç tutmaya teşvik etmiştir. Fakat Zilhicce’nin onuncu gününde tutulan oruç hakkında ihtilaf edilmiştir.

Şevval ayında altı gün oruç tutmaya gelince, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in “Ramazan’la birlikte şevvalde tutulan altı gün oruç, bir yıllık oruca denktir”¹⁸² buyurduğu sahih olarak nakledilmiştir.

Aşure orucuna gelince, o gün oruç tutmaya diğer günlerde oruç tutmaktan daha fazla önem veriyordu. Medine’ye geldiğinde, Yahudilerin o gün de oruç tuttuklarını ve o günü tazim ettiklerini görüp “Biz Musa’ya sizden daha layıgız” demiştir. Böylece onda oruç tutmuş ve oruç tutulmasını emretmişti. Fakat bu Ramazan orucu farz olmadan önceydi. Ramazan orucu farz olunca “Dileyen bugün de oruç tutar, dileyen terk eder”¹⁸³ dedi.

Arefe günü Arafat’ta oruç tutmamak da O’nun sünnetlerindendi. Bu Sahihayn’de sabit olmuştur. Sünen sahiplelerinden nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) arefe günü Arafat’ta oruç tutmayı yasaklamıştır. Yine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’ın arefe günü tutulan orucun geçmiş ve gelecek yılın günahlarına kefaret olduğunu

¹⁸⁰ Tirmizi, 745; İbn Mace, 1739.

¹⁸¹ Nesai, senedi hasendir.

¹⁸² Müslim, 1164; Ebu Davud, 2433.

¹⁸³ Buhari, 30/69; Müslim, 1125.

söylediği¹⁸⁴ sahih olarak nakledilmiştir. Bunu Müslim nakletmiştir.

Bütün yılı oruçlu geçirmek (dehr orucu) Allah Rasulü'nün sünnetlerinden değildi. Aksine "Kim dehr orucu tutmuşsa ne oruç tutmuştur ne de iftar etmiştir."¹⁸⁵

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bazen ailesinin yanına gelir "Yanınızda yiyecek bir şey var mı?" diye sorardı. Eğer 'yok' derlerse "O zaman ben oruçluyum" derdi. Bazen nafile oruca niyetlenir sonra bozardı. Aişe (*radıyallahu anha*)'nın rivayet ettiği hadise gelince, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ona ve Hafsa (*radıyallahu anha*)'ya şöyle demiştir: "Bozduğunuz orucun yerine kaza edin" Fakat hadis illetlidir.

Allah Rasulü oruçluyken bir topluluğa misafir olduğunda orucunu bozmaz, tamamlardı. Nitekim Ümmü Süleym'in yanına geldiğinde olduğu gibi. Fakat Ümmü Süleym O'nun ev halkından bir kimse gibiydi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sahih olarak şöyle nakledilmiştir: "Sizden biri oruçluyken yemeğe davet edildiğinde "Ben oruçluyum" desin!"¹⁸⁶ Yine cuma günü oruç tutulmasını kerih görmüştür.

Rasulullah (s.a.v)'in İtikâfı

Kalbin düzgün olması ve Allah yolunda istikamet üzere olması, kulun bütünüyle Allah'a bağlanması ve kalp dağınıklığını O'na yönelerek gidermesine bağlıdır. Çünkü kalbi, Allah'a yönelmekten başka hiçbir şey toplayamaz. Çok yiyip, içmek, halkın arasına çok karışmak, çok uyu-

¹⁸⁴ Müslim, 1162.

¹⁸⁵ Ahmed, 4/24; Nesai, 4/207; İbn Mace, 1705.

¹⁸⁶ Müslim, 1150

mak ve çok konuşmak kalp dağınıklığını arttırıp, her bir vadiye dağıtan, Allah yolunda yürümesine engel olan, zayıflatan ve durduran şeylerdendir. Aziz ve Rahim olan Allah'ın hikmetidir ki; kulları için çok yiyip, içmeyi önleyen ve kalbi kuşatarak Allah yolundan alıkoyan şehvetlerden arındıran orucu koymuştur. Nitekim bunu da ihtiyaç miktarınca koymuştur. Kul bundan dolayı dünya ve ahirette zarar görmez aksine fayda görür.

Yine Allah (*Subhanehu ve Teâla*) amacı ve özü kulun kalbinin Allah'a hapsolması, halkla ilişkisini kesmesi, yalnız O'nunla meşgul olması ve halkla olan samimiyetinin yerini Allah'la dostluğun alması olan itikâf ibadetini koymuştur. Bu durumda halkla olan samimiyetin yerini Allah'la samimiyet ve dostluk alır. Böylece kul kabirdeki yalnızlık günlerinde Allah'ın dostluğuna hazırlanmış olur. Bu ibadet ancak oruçla tamamlanacağından, Allah itikâf ibadetini Ramazan'da oruç tutulan en faziletli günlerin bulunduğu son on güne koydu. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) oruç olmadan itikâfa girmeyi kabul etmemiş, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de bunu hiç yapmamıştır. İtikâf sırasında konuşmaya gelince; ümmete, ahirete fayda vermeyen her şeyden dillerini muhafaza etmeleri emredilmiştir.

Çok uyumaya gelince; Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ümmete en faziletli ve akıbeti en güzel uyanık kalmalardan olan gece ibadetini meşru kılmıştır. Bu kulun hem kalbine ve hem de bedenine fayda veren, kulu günlük maslahatlarından alıkoymayan uykunun arasında yer alan bir uyanık kalma halidir. Zühd ve tasavvuf erbabının nefis terbiyesi bu dört maddeye dayanmaktadır. Onların bu konudaki en iyileri Muhammedi menhec doğrultusunda ilerleyen, gafillerin sapıttıkları gibi sapıtmayan ve aşırıya kaçanlar gibi hatalı davranmayan kimselerdir. Böylece Rasulullah (*sallallahu*

aleyhi ve sellem)'in oruç, namaz ve konuşma hususlarındaki tutumlarını ve sünnetlerini zikretmiş olduk. Şimdi de O'nun itikaf hususundaki sünnetini zikredeceğiz.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Ramazan ayının son on günü itikâfa girerdi.¹⁸⁷ Bu Allah (*Subhanehu ve Teâla*) O'nu katına alana kadar böyle devam etti. İtikâf yalnızca bir defa terk etti ve Şevval ayında kaza etti. Kadir gecesini ararken bir defasında Ramazan'ın ilk on günü, bir defasında ortasındaki on günü ve bir defa da son on gününde itikâfa girdi. Böylece kadir gecesinin son on günde olduğunu anlamış oldu. Allah (*azze ve celle*)'ye intikal edene kadar bu ibadete devam etti.

Çadır kurulmasını emreder, mescide bir çadır kurulur ve orada Rabbi ile baş başa kalırdı. İtikâfa girmek istediğinde, sabah namazını kıldırıp girerdi. Bir defasında itikâf için çadır kurulmasını emredip eşlerine de çadırlarında olmalarını emretti. Sabah namazını kıldıktan sonra çadırları gördü ve çadırların bozulmasını emretti. Sonra Ramazan ayında itikâfı terk etti ve Şevval ayının ilk on gününde itikâfa girdi.

Allah Rasulü her sene on gün itikâfa girerdi. Vefat ettiği yıl yirmi gün itikâfa girdi. Cibril her yıl Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile Kur'an'ı karşılıklı bir defa okurdu. O yıl ise iki defa okudu. Yine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'de her yıl bir defa Cibril ile Kur'an'ı okurdu. O yıl iki defa okudu.¹⁸⁸ İtikâfa girdiği zaman, tek başına girer, sadece insani ihtiyaçları olduğu zaman evine giderdi. İtikâfta iken başını Aişe (*radiyallahu anha*)'nın odasına doğru çıkarır, o

¹⁸⁷ Buhari, 33/1; Müslim, 1172.

¹⁸⁸ Buhari, 66/7; İbn Mace, 1769.

da hayızlı olduğu halde O'nun saçlarını tarardı. Allah Rasulü itikâfta iken eşlerinden biri O'nu ziyaret etmiş, gitmek için ayağa kalktığı anda onu götürmek için O'da kalkmıştır. Bu hadise gece olmuştur. İtikâfta iken eşleriyle birlikte olmaz, onları öpmez veya başka bir şey yapmazdı.

İtikâfa girdiği yere yatağı serilirdi. İhtiyacı için mes-cidden çıktığında bir hastayla karşılaşmış, halini hatrını sormak için ona yönelmemiştir. Bir defasında Türk çadırında itikâfa girmiş ve üzerine hasır sermiştir. Bütün bunların zikredilmesinden maksad, cahillerin O'nun itikâf yerini toplanma ve ziyaretçilerin uğrak yeri haline getirmeleri değil, itikâfın özünü ve amacını elde etmektir. Çünkü bunların yaptıkları başka bir şey, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in itikâfı başka bir şeydir.

Rasulullah (s.a.v)'in Haccı ve Umresi

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) hepsi Zilkade ayında olmak üzere hicretten sonra dört defa umre yaptı.

Birincisi; Hicretin altıncı senesinde yaptığı Hudeybiye umresidir. Müşrikler onların Beytullah'a girmelerine engel olunca, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashabı engellendikleri yerde kurbanlarını kestiler, başlarını tıraş ettiler daha sonra Medine'ye geri döndüler.

İkincisi; Bir sonraki yıl yaptığı kaza umresi. Mekke'ye girip, üç gün kaldıktan sonra oradan çıkmıştır.

Üçüncüsü; Hac ile birlikte yaptığı umre.

Dördüncüsü; Cirane'den yaptığı umre.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yaptığı umreler arasında, bugün pek çok insanın yaptığı gibi Mekke'den çıkarak yaptığı bir umre yoktur. Umrelerinin hepsini Mekke'ye girince yapmıştır. Kendisine vahiy geldikten sonra 13 yıl boyunca Mekke'de kalmasına rağmen Mekke'den dışarı çıkarak umre yaptığı nakledilmemiştir. Aişe (radiyallahu anha) dışında yaşadığı dönemde hiç kimse de bunu yapmadı. Şöyle ki, Aişe (radiyallahu anha) umreye niyetlenmiş, ardından hayız olmuştu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona (hac ve umreye beraber niyet ederek) Kıran haccı yapmasını emretti o da kıran haccı yaptı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Kâbe'yi tavaf edip Safa ve Merve'de say yapmasının hac ve umresi için yeterli olduğunu haber verince, bu duruma üzüldü. Diğer peygamber eşleri ayrı ayrı hac ve umre yaparak döneceklerdi. Çünkü onlar temettü haccı yapmışlar, hayız olmamışlar ve kıran haccı yapmamışlardı. O ise hac sırasında yaptığı umre ile dönecekti. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)

onun gönlünü hoş tutmak için, kardeşine ona Tenim'den umre yaptırmasını emretti.

Müşriklerin uygulamalarının aksine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yaptığı bütün umreler hac aylarındaydı. Fakat onlar hac aylarında umre yapmayı kerih görmüşlerdir. Bu gösteriyor ki, hac aylarında yapılan umre Recep ayında yapılandan şüphesiz daha faziletlidir.

Ramazan'da yapılan umrenin faziletine gelince, bu tartışma konusudur. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den ondan umre yapmanın bir hacca bedel olduğu sahih olarak nakledilmiştir.¹⁸⁹ Yine denilir ki: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Ramazan ayında umreden daha önemli ibadetlerle meşgul olurdu. Hem umreyi hem de bu ibadetleri birlikte yapmayı terk etmesi ümmeti için rahmet olmuştur. Şayet böyle yapmış olsaydı, ümmet de bunu yapmaya çalışacak, böylece hem umre hem oruç onlara zor gelecekti. Nitekim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetine meşakkat verir korkusuyla yapmayı istediği halde birçok ameli yapmazdı.

Bir senede sadece bir defa umre yaptığı nakledilmiştir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hicretin onuncu yılında yaptığından başka hac yapmadığı konusunda ihtilaf yoktur. Ayet inip hac farz olunca, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) geciktirmeden hemen hacca koştu. Haccın farz kılınışı hicretin dokuzuncu veya onuncu senesine kadar ertelenmişti. Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın "Haccı ve umreyi Allah için tamamlayın!" (Bakara, 196) ayetine gelince, bu ayet hicri altıncı senede nazil olmuştur. Fakat ayette haccın farz kılındığı belirtilmemiştir. Sadece başlanan hac ve umrenin tamamlanması emredilmiştir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve

¹⁸⁹ Buhari, 26/4; Müslim, 1256.

sellem) hac yapmaya karar verdiği zaman halka hac yapacağını ilan etti. Halk da O'nunla birlikte hac yapmak için hazırlıklarını yaptı. Medine civarında yaşayanlar da bunu işitip Peygamber (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile beraber hac yapmak için geldiler. Yolda da sayısız birçok kimse Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e katıldı. Önünde, arkasında, sağında, solunda göz alabildiğince insan vardı.

Medine'den Zilkade ayının bitmesine altı gün kala, öğle namazını dört rekât kıldırdıktan sonra gündüz vakti yola çıktı. Namazı kıldırmadan önce, ihram, ihramın farzları ve sünnetleri hakkında insanları bilgilendirici bir hutbe verdi. Hutbeden sonra öğle namazını kıldırdı. Daha sonra saçlarını tarayıp güzel kokular süründü. İzarını ve ridasını giydi. Medine'den çıkıp Zulhuleyfe'de konakladı. Burada ikinci namazını iki rekât olarak kıldırdı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Zulhuleyfe'de geceleyip, akşam, yatsı namazlarını aynı zamanda da ertesi günün sabah ve öğle namazlarını orada kıldı. Bütün hanımları da onunla birlikte orada bulunuyorlardı. O gece bütün hanımlarını dolaştı. İhrama girmek isteyince (ilki cünüplük için) ikincisi ise ihrama girmek için olmak üzere iki defa gusletti. Sonra Aişe (*radiyallahu anha*) eliyle O'nun başına ve vücuduna Zerire adı verilen koku ile içinde misk bulunan başka bir güzel kokuyu sürdü. Hatta o kadar sürmüştü ki, miskin parlayışı Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in saçının ayırım yerlerinde ve sakalında görülüyordu. Fakat miski yıkamayıp bu şekilde devam etti. Daha sonra izarını ve ridasını giyip, iki rekât öğle namazı kıldırdı. Namaz kıldığı yerde hac ve umre için birlikte niyet edip telbiye getirdi. Bu iki rekâttan sonra ihram için herhangi bir namaz kıldığı nakledilmemiştir. İhrama girmeden develerin boyunlarına ikişer nal

takıp, kurbanlık alameti olmak üzere hörgüçlerinin sağ taraflarını yarıp kan akıttı.¹⁹⁰

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kıran haccı yaptığını sahih ve sarih olarak nakledilen yirmi biri aşkın hadise dayandırarak söyleyebiliriz. Saçlarını 'gısl' ile birbirine tutturdu. Gısl; hatmi çiçeği vb. gibi kendisiyle baş yıkanıp dağılmaması için saçları birbirine yapıştıran şeye verilen addır. Namaz kıldığı yerde niyet edip telbiye getirdi. Sonra devesine binip tekrar telbiye getirdi. Devesiyle Beyda tepesine çıkınca yine telbiye getirdi. Bazen hac ve umre için telbiye getirir bazen ise sadece hac için telbiye getirirdi. Çünkü umre zaten haccın bir parçasıdır. Bu sebeple Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hem kıran hem temettü hem de ifrad yaptığı söylenmiştir.

İbni Hazm "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in telbiye getirişi öğleden az önce idi" dese de bu onun yanılgısıydı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in öğleden sonra telbiye getirdiği bilinmektedir. O'nun öğleden önce ihrama girip telbiye getirdiğini hiç kimse nakletmemiştir. İbni Hazm'ın bunu neye dayanarak söylediğini bilmiyorum. Sonra şöyle diyerek telbiye getirdi:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ، وَالنِّعْمَةَ، لَكَ
وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ

"Buyur, Allah'ım buyur! Buyur, senin ortağın yoktur, buyur! Hamd sanadır. Nimet ve mülk sana aittir. Senin hiçbir ortağın yoktur."¹⁹¹

¹⁹⁰ Müslim, 1243.

¹⁹¹ Müslim, 1218.

Bu telbiye sırasında sesini ashabı duyana kadar yükseltti. Allah'ın kendisine emretmesiyle O'da onlara telbiye sırasında seslerini yükseltmelerini emretti. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yükü altındayken deve üzerinde hac yapmıştır.

İhramlı kimsenin mahfe, hevdec, ammariye vs. gibi bir şeyin içinde hac yapmasında ihtilaf edilmiştir. Allah Rasulü, ashabını haccın üç türü arasında serbest bıraktı. Sonra Mekke'ye yaklaştıklarında yanında kurbanlık bulunmayanların hac ve kıranı umreye çevirmelerini söyledi. Merve'ye geldiklerinde ise bunu onlara vacip kıldı. Esmâ binti Umeyy Zulhuleyfe'de Muhammed b. Ebi Bekir'i doğurdu. Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ona gusletmesini, elbisesinin uçlarını toplayıp uylukları arasına alıp beline bağlamasını ve ihrama girip telbiye getirmesini emretti.¹⁹² Bu hadiseyle ihramlının gusledeceği, hayızlı kadının ihram için gusledebileceği ve hayızlı kimsenin ihrama girebileceği meşru kılınmıştır.

Daha sonra Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yukarıda zikredilen telbiyeyi söyleyerek yoluna devam etti. Yanındaki insanlar bazen bu telbiyeye bir şeyler ekliyorlar bazen de kısaltıyorlardı. Allah Rasulü Ravha'ya vardıkları sırada yaralı bir yaban eşiği gördü. "Onu bırakın. Sahibi birazdan gelmek üzeredir" dedi. Sonra sahibi geldi ve "Ey Allah'ın Rasulü! Bu sizindir ne yapmak isterseniz yapın" dedi. Bunun üzerine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Ebu Bekir (*radıyallahu anı*)'a emretti ve o da yaban eşiğini insanlar arasında pay etti.¹⁹³ Bu hadisede de ihramlı kişinin kendisi

¹⁹² Müslim, 1218; Ebu Davud, 1905; İbn Mace, 2913.

¹⁹³ Malik, Muvattâ, 1/351; Ahmed, 3/452.

için olmamak kaydıyla ihramlı olmayan birinin avladığı avdan yemesinin meşru kılındığı anlaşılmaktadır.

Sonra yola devam edip Ruveyse ve Arc denilen yerlerin arasında bulunan Usaye'ye vardı. Burada başını eğip yere uzanmış halde ağaç gölgesinde yatmakta olan vücuduna ok saplanmış bir ceylana rastladı. Hiç kimsenin onu ürkütmemesi için başında beklemek üzere bir kişiyi görevlendirdi. Eşek hadisesi ve ceylan hadisesi arasındaki fark şudur ki; Allah Rasulü eşeği avlayanın ihramlı olmadığını biliyordu. Fakat ceylanı avlayanı görmediği için helal olup olmadığını bilmiyordu. Sonra yoluna devam edip Arc mevkiinde konakladı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile Ebu Bekir (*radiyallahu anh*)'ın yükleri Ebu Bekir (*radiyallahu anh*)'ın kölesindeydi. Köle geldiğinde deve yanında yoktu. Bunun üzerine Ebu Bekir: "Deve nerde?" diye sordu. Köle: "Bu gece kaybettim" diye cevap verdi. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) ise "Tek bir deveyi mi kaybettin!" diyerek köleye vurmaya başladı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ise "Şu ihramlı adamın yaptığına bakın!" diye gülümsedi.¹⁹⁴

Allah Rasulü tekrar yoluna devam etti. Ebva'ya varınca Sa'd b. Cessame O'na bir yaban eşeği budı hediye etti. Allah Rasulü ise hediyeyi reddedip "İhramlı olmasaydık, bunu reddetmezdik" dedi.¹⁹⁵

Usfan vadisinde bulundukları sırada "Ey Ebu Bekir! Bu hangi vadidir?" diye sordu. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) "Usfan vadisidir" diye cevap verince Allah Rasulü "Hud ve Salih yularları hurma lifinden yapılmış iki genç kırmızı deve üzerinde belden aşağılarına aba, belden yukarılarına

¹⁹⁴ Ebu Davud, 1818; İbn Mace, 2913.

¹⁹⁵ Buhari, 28/6; Müslim, 1193.

ise alacalı bir kumaş sarmış oldukları halde Beyt-i Atik'i ziyaret için telbiye getirerek buradan geçmişlerdi" buyurdu.¹⁹⁶ Hadisi İmam Ahmed zikretmiştir.

Serife vardıklarında Aişe (*radiyallahu anha*) hayız oldu. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ashabına, yanında kurbanlığı bulunmayan kimselerin haclarını umreye çevirmelerini; yanında kurbanlık bulunanların ise çevirmemelerini söyledi. Bu mikatta tanınan serbestlik hakkından daha kesin bir ifadedir. Mekke'ye varınca ise yanında kurbanlığı bulunmayan kimselerin haclarını umreye çevirip ihramdan çıkmalarını; yanında kurbanlık bulunanların ise ihramlı kalmalarını kesin olarak emretti. Bu konuda hiçbir şey nesh edilmiş değildir. Suraka b. Malik haccı çevirip yapmalarını istediği bu umrenin bu seneye mi mahsus yoksa ebedi mi olduğunu sormuş, O da "Hayır, ebediyen bu böyle" demiştir. Sonra Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kalkıp yola koyuldu. Zituva'da konakladı. Şimdi burası "Abaru-z Zahir" adıyla bilinmektedir. Zilhicce'nin dördüne denk gelen pazar gecesini burada geçirdi. Sabah namazını kıldı. O gün gusledip Mekke'ye doğru yola çıktı. Gündüz Hacun üzerinde bulunan Mekke'nin yukarı tarafına düşen yüksek tepeden Mekke'ye girdi. Umre'de ise aşağı taraftan girerdi. Sonra yürüyüp kuşluk vakti mescide girdi. Taberani, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın bugün Şeybeoğulları kapısı denilen Abdimenafogulları kapısından Mekke'ye girdiğini nakletmiştir.

İmam Ahmed'in naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Dar-ı Ya'la denilen yere geldiğinde Kâbe'ye yönelmiş ve dua etmiştir.

¹⁹⁶ Ahmed, Müsned, 1/232.

Taberani Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Kâbe'ye baktığında şöyle dua ettiğini nakletmiştir:

اللَّهُمَّ رُدْ هَذَا الْبَيْتَ تَعْظِيمًا وَتَشْرِيفًا وَتَكْرِيمًا وَمَهَابَةً

“Allah'ım! Şu Beytinin hürmetini, şerefini, değerini, heybetini ve iyiliğini daha da arttır.”

Yine Taberani'nin naklettiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Kabe'yi görünce ellerini kaldırır, tekbir getirir ve şöyle dua ederdi:

اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ حَيَّا رُبَّنَا بِالسَّلَامِ اللَّهُمَّ رُدْ هَذَا الْبَيْتَ تَعْظِيمًا وَتَشْرِيفًا وَتَكْرِيمًا وَمَهَابَةً وَبِرًّا ، وَرُدِّ مَنْ حُجَّهٖ أَوْ اعْتَمَرَهُ وَتَكْرِيمًا وَتَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا وَبِرًّا

“Allah'ım! Selâm Sensin. Selâm Sendendir. Rabbimiz! Bizi selâmla (yahut selametle yaşat). Allah'ım! Şu Beytinin hürmetini, şerefini, değerini, heybetini ve iyiliğini daha da arttır. Onu hac yahut umre yapma niyetiyle ziyaret edenlerin de değerlerini, şereflerini, saygılarını ve iyiliklerini arttır!”¹⁹⁷ Hadis mürseldir.

Mescid-i Haram'a girince doğru Kâbe'ye doğru gitti. Tahiyetü'l-mescid namazı kılmadı. Zira Mescid-i Haram'ın tahiyetü'l-mescidi tavaftır. Haceru'l Esved'in hizasına varınca onu selamladı, üzerine hücum etmedi. Onu geçip Rüknu Yemânî tarafına ilerlemedi. Ellerini kaldırmadı. Ne “Bu tavafımla şu ve şu yedi tura niyet ettim.” dedi ve ne de tavafa tekbirle başladı. Haceru'l Esved'i bütün bedeniyle hizasına alıp, sonra ondan yüz çevirip onu yan tarafına alma diye bir şey yapmadı. Aksine Haceru'l Esved'i karşısına alıp selamladı. Sonra Kabe'yi sağına aldı.

¹⁹⁷ Şafii, 1/339; Beyhaki, 5/73.

Ne Kabe kapısının yanında, ne olukların altında ve ne de Kabe'nin arkasında ve rükünleri yanında dua etmemiştir. Tavaf için muayyen bir zikir tayin etmemiştir. Sadece iki rükün arasında şöyle dua ettiği nakledilmiştir:

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

“Allah'ım! Bize dünyada iyilik ve güzellik, ahirette de iyilik, güzellik ver. Bizi ateş azabından koru.”¹⁹⁸

Bu tavafı sırasında ilk üç şavtta remel yapıp adımlarını kısa attı. Ridasını koluna alıp iki ucundan birini, kürek kemiklerinden birinin üzerine attı ve diğer kürek kemiği ile omuzunu açık bıraktı. Haceru'l Esved'in karşısına her gelişinde mihceni ile ona işaret ediyor veya selamlıyor ve mihceni öpüyordu. Mihcen, ucu eğri değnek demektir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Rük-n-u Yemani'yi selamladığı sabittir; ancak ne onu, ne de selamladığında elini öptüğü sabit olmamıştır. Fakat Haceru'l Esved'i öptüğü, onu eliyle selamladığı, elini üzerine koyup sonra elini öptüğü ve mihceni ile selamladığı sabit olmuştur. Böylece üç şekilde selamlama gerçekleşmiştir.

Taberani ceyyid senedle Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bu rüknu selamlarken “Bismillah, Vallahu Ekber” dediğini nakletmiştir. Haceru'l Esved'e her gelişinde ise “Allahu Ekber” demiştir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) iki yemani rükün dışında hiçbir rüknu selamlayıp sıvazlamamıştır.

Tavafını bitirince Makam-ı İbrahim'in arkasına gelip “Makam-ı İbrahim'den bir namazgâh edinin!” (Bakara, 125) ayetini okudu. Makam-ı İbrahim'i Kabe ile kendisinin ara-

¹⁹⁸ Şafi, 2/44; Ahmed, 1/141.

sına alarak iki rekât namaz kıldı. Bu iki rekâtta Fatiha'dan sonra İhlas ve Kafirun surelerini okudu. Namazı bitirince Haceru'l Esved'e yönelip onu selamladı. Daha sonra Safa tepesinin karşısında bulunan kapıdan Safa tepesine çıktı. Tepeye doğru yaklaşıncı: "Şüphesiz Safa ve Merve Allah'ın şiarlarındanandır" ayetini okuyup "Allah'ın başladığıyla başlıyorum" dedi. Nesai'nin naklettiği rivayette 'başlıyorum' yerine 'başlayın' kelimesiyle emir yer almaktadır.¹⁹⁹ Ardından tepeye tırmanıp, Kâbe'yi gördü. Kibleye yöneldi. Kelime-i Tevhid ve tekbir getirerek şöyle dua etti:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ أَنْجَزَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ

"Allah'tan başka ilah yoktur; Otektir, ortağı yoktur. Mülk O'nundur, hamd O'na mahsustur ve O her şeye kâdirdir. Tek olan Allah'tan başka ilah yoktur. O Allah ki sözünü tutmuş, kuluna yardım etmiş ve güçlü toplulukları tek başına hezimete uğratmıştır."

Bu arada dua etmiş ve üç defa bu şekilde söylemiştir. Sonra yürüyerek Merve'ye indi. Ayakları yokuş aşağı boşalınca koştu. Vadiyi geçip tepeye tırmanmaya başlayınca yürüdü. O gün sa'y yapılan yerin başlangıç ve sonunda bulunan iki yeşil alametin önüne gelene kadar koşuyordu. Nitekim vadinin konumu değişmemiştir.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Merve'ye ulaştığında tepesine tırmanır, Kâbe'ye yönelerek tekbir getirir ve kelime-i tevhidi söylerdi. Safa'da yaptıklarını burada da yapardı.

¹⁹⁹ Nesai, 5/236.

Merve'de sa'yını tamamladıktan sonra kurbanlığı olmayan herkesin kesinlikle ihramdan çıkmaları, ihramlıya yasak olan herşeyi yapmalarını ve tevriye gününe kadar bu hal üzere kalmalarını emretti. Kurbanlığı olduğu için kendi ihramdan çıkmayıp şöyle buyurdu: "Ben yapmakta olduğum hacca yeniden başlıyor olsaydım kurbanlık sevk etmez, hacı umreye çevirirdim."

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) saçlarını tamamen tıraş edenler için üç defa, kısaltanlar için ise bir defa dua edip onlar için mağfiret diledi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in eşlerine gelince, onlar kıran haccına niyetlenmişlerdi. Böylece Aişe (*radiyallahu anha*) dışında hepsi ihramdan çıktı. Çünkü hayız ihramdan çıkmaya özür olduğu için o ihramdan çıkamadı. Allah Rasülü kendisi gibi niyetlenip ihrama girenlere eğer yanlarında kurbanlıkları varsa ihramlı kalmalarını, kurbanlıkları yoksa ihramdan çıkmalarını emretti.

Tevriye gününe kadar Mekke'de kaldığı süre içinde, Mekke'nin dışında Müslümanlarla birlikte kaldığı yerde namazlarını kıldı. Burada kaldığı dört gün süresince namazlarını kısaltarak kıldı. Perşembe günü kuşluk vakti, yanındaki Müslümanlarla birlikte Mina'ya doğru hareket etti. İhramdan çıkmış olanlar konakladıkları yerde ihrama girdiler. (İhrama girmek için) Mescid-i Haram'a gitmediler. Üstelik bu esnada Mekke hemen arkalarında bulunuyordu.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Mina'ya ulaşınca öğle ve ikinci vakti burada konakladı. Geceyi de burada geçirdi. Güneş doğunca Arafat'a doğru hareket etti. Bugünkü insanların kullandığı yolun sağındaki Dab yolunu kullandı. Aşhabından kimileri telbiye, kimileri tekbir getiriyor Allah

Rasulü ise bunları işittiği halde men etmiyordu. Günümüzde harabe bir halde olan, Arafat'ın doğusundaki Nemire köyünde kurulmuş bir çadır buldu. Burada konakladı. Güneş batmaya başlayınca devesi Kasva'nın getirilmesini emretti. Sonra yola çıktı. Urene bölgesindeki Batnû'l Vadi'ye varınca devesinin üzerinde insanlara muazzam bir hutbe verdi. İslam'ın kaide ve kurallarını açıklayıp, şirk ve cahiliyenin kanun ve kaidelerini yerle bir etti. Haramlığı ve dokunulmazlığı konusunda bütün dinlerin ittifak ettiği; kanlar, mallar ve ırzların haramlıklarını açıkladı. Cahiliye adetlerini ayaklarının altına aldı. Cahiliyedeki bütün faizleri ayaklarının altına alıp, iptal etti.

Erkeklerle, kadınlarına karşı iyi davranmalarını tavsiye etti. Kadınların haklarını ve sorumluluklarını hatırlattı. Beslenme ve giyinme ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini söyledi fakat bunun için belli bir miktar tayin etmedi. İstemedikleri kimseleri evlerine aldıkları takdirde kocalarına, onlara vurmalarını mübah kıldı.

Ümmete, Allah'ın kitabına sarılmalarını tavsiye etti. Ona sarıldıkları müddetçe delaletle uğramayacaklarını haber verdi. Sonra onlara kendisinden sorulacaklarını haber verip soruldukları takdirde ne söyleyeceklerini, nasıl şahitlik yapacaklarını söylemelerini istedi. Onlar da: "Sen Allah'tan geleni tebliğ ettin, görevini yerine getirdin ve bize karşı nasihatçi oldun, diye şahitlik edeceğiz" dediler. Bunun üzerine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) parmağını göğe doğru kaldırdı ve üç defa Allah'ı onlara şahit tuttu. Orada bulunanların bulunmayanlara söylenenleri iletmelerini emretti.²⁰⁰

²⁰⁰ Müslim, 1218.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) burada tek bir hutbe yaptı. Arasında oturduğu iki hutbe yapmadı. Hutbesini bitirince Bilal'e ezan okumasını emretti. Ardından Bilal (radiyallahu anh) kamet getirdi. Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) iki rekât öğle namazı kıldırdı. Her iki rekâtta da kıraati içinden yaptı. Günlerden cuma idi. Bu hadise seferi kimsenin cuma namazı kılmadığına delildir. Daha sonra Bilal (radiyallahu anh) kamet getirdi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ikinci namazını yine iki rekât olarak kıldırdı. Yanında Mekkeliler de vardı. Onlarda namazlarını hem kısaltarak hem cem ederek kıldılar. Bu bize açık olarak gösteriyor ki, seferi olup namazları kısaltmak belli bir mesafe ile sınırlandırılmamıştır.

Namazını bitirince devesine binip vakfe yerine geldi. Dağın eteğinde kayalıkların yanında durdu, kibleye yöneldi. Devesinin üzerindeyken ip gibi uzamış halde yürüyen insanları önüne aldı. Güneş batıncaya kadar Allah'a yalvara yakara dua etti. İnsanlara Urene vadisinden yukarı çıkmalarını emredip Arafat'ın her yerinin vakfe yeri olduğunu haber verdi. İnsanlara haber gönderip ibadet yerlerinde bulunup oralarda vakfe yapmalarını, çünkü bu yerlerin babaları İbrahim (aleyhisselam)'dan miras kalan yerler olduğunu bildirdi. Yemek isteyen yoksul bir kimse gibi ellelerini göğsü hizasına kaldırıp dua ederdi. En hayırlı duanın arefe günü yapılan dua olduğu nakledilmektedir. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in vakfe yerinde yaptığı zikredilen dualardan bazıları şunlardır:

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كَالَّذِي نَقُولُ وَخَيْرًا مِمَّا نَقُولُ ، اللَّهُمَّ لَكَ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَخْيَايَ وَمَمَاتِي وَإِلَيْكَ مَأْيِي وَلَكَ رَبِّ تُرَاتِي ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ

مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَوَسْوَسةِ الصَّدْرِ وَشَتَاتِ الْأَمْرِ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَجِيءُ بِهِ الرِّيحُ

“Allah'ım! Deddiğimiz gibi ve dedüğümüzden daha hayırlı hamd Sana'dır. Allah'ım! Benim namazım, haccım, yaşamım ve ölümüm Senin içindir. Dönüşüm Sanadır. Mirasım Sana aittir. Allah'ım! Kabir azabından, kalbin vesvesesinden, işlerin dağınıklığından Sana sığınırım. Allah'ım rüzgârların getirdiği afetlerin şerlerinden Sana sığınırım.”²⁰¹ Hadisi Tirmizi nakletmiştir.

اللَّهُمَّ تَسْمَعْ كَلَامِي، وَتَعْلَمْ سِرِّي وَعَلَانِيَتِي، لَا يَخْفَى عَلَيْكَ شَيْءٌ مِنْ أَمْرِي، أَنَا الْبَائِسُ الْفَقِيرُ ، الْمُسْتَغِيثُ الْمُسْتَجِيرُ، الْوَجِلُ الْمَشْفِقُ، الْمَقْرُ الْمَغْتَرِبُ بِذَنْبِي، أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةَ الْمِسْكِينِ، وَأُبْتَهِلُ إِلَيْكَ ابْتِهَالُ الْمَذْذَبِ الذَّلِيلِ، وَأَذْعُوكَ دُعَاءَ الْخَائِفِ الضَّرِيرِ، مَنْ خَصَعَتْ لَكَ رَقَبَتَهُ، وَذَلَّ خَدُّهُ، وَرَغِمَ أَنْفُهُ لَكَ ، اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلَنِي بِدُعَائِكَ شَقِيًّا ، وَتَكُنْ بِي رَءُوفًا رَحِيمًا يَا خَيْرَ الْمُسْتَوَلِينَ وَيَا خَيْرَ الْمُغْطَيْنِ

“Allah'ım! Konuşmamı dinler, beni görür, gizli yanlarımı bilir, açık yanlarıma vakıf olursun. Hiçbir işim Sana gizli kalmaz. Ben fakir ve çaresiz bir kulunum. Korkan, şefkat dileyen veya günahını itiraf eden bir kulunum. Fakir bir kulun isteğiyle senden rahmet diliyorum. Zelil ve günahkâr bir kulun yalvarmasıyla sana yalvarıyorum. Zarar görmüş, hadiseler karşısında eğilmiş bir kulun sesi gibi sesimi yükseltiyorum. Senin huzurunda boynunu bükmüş, Senin için gözlerinden yaşlar boşanan, Senin uğrunda bütün varlığını zelil eden, burnunu yerlere sürten zarar uğ-

²⁰¹ Tirmizi, 3520.

ramış korku içinde bir kul nasıl Sana dua ederse, ben de öyle dua ediyorum. Ey Allah'ım! Beni duamı kabul buyurmaktan mahrum etme. Bana şefkatli ve merhametli ol. Ey yalvarılanların en hayırlısı ve verenlerin en hayırlısı Allah'ım!"²⁰² Hadisi Taberani nakletmiştir.

İmam Ahmed'in Amr b. Şuayb'ın babası ve dedesinden rivayet ettiği hadiste naklettiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) arefe günü çoğunlukla şu duayı yapmıştır:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Allah'tan başka ilah yoktur; O tektir, ortağı yoktur. Mülk O'nundur, hamd O'na mahsustur. Hayır O'nun elindedir ve O her şeye kadirdir."²⁰³ Bu duaların senedleri ley-yindir. "Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nime-timi tamamladım ve size din olarak İslam'ı seçtim" (Maide, 3) ayeti Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e burada nazil oldu.²⁰⁴ Arafat'ta vakfe sırasında bir adam devesinden düşüp öldü. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) adamın üzerindeki iki kıyafetle kefenlenmesini, güzel koku sürülmemesini, su ve sidr ile yıkanmasını ve başının ve yüzünün örtülmemesini emretti. Ve Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın kıyamet günü bu kimseyi telbiye getirir bir halde yeniden dirilteceğini haber verdi.²⁰⁵

Bu hadise 12 hüküm içermektedir:

²⁰² Taberani, El-Mu'cemus Sağır, 144.

²⁰³ Ahmed, 2/210.

²⁰⁴ Buhari, 65/2; Müslim, 3017.

²⁰⁵ Buhari, 23/22; Müslim, 1206.

1. Ölünün yıkanmasının farz oluşu.
2. Kişi ölmekle pis olmaz. Şayet pis olsaydı, yıkanması sadece pisliğini arttırırdı.
3. Ölü su ve sidr ile yıkanır.
4. Temiz şeylerle suyun değişikliğe uğraması onun temizliğini gidermez.
5. İhramlı kimsenin gusletmesinin mübah oluşu.
6. İhramlı kimsenin su ve sidr kullanması yasak değildir.

7. Ölünün kefenlenmesi, mirasının dağıtılmasından ve borcunun ödenmesinden önce gelir. Çünkü Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ölünün iki kıyafetiyle kefenlenmesini emretmiş ne mirasçısını ne de borcunu sormamıştır.

8. Ölüyü kefenlerken iki bez parçası (rida ve izar) ile yetinmek caizdir.

9. İhramlı kimseye güzel koku sürmek yasaklanmıştır.
10. İhramlı kimsenin başını örtmesi yasaklanmıştır.
11. İhramlı kimsenin yüzünü örtmesi yasaklanmıştır. Fakat bunun mübah olduğunu söyleyen altı sahabe vardır. Mübah olduğunu savunanlar bu sahabelerin sözlerini delil getirmişler ve Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in "Yüzünü örtmeyin" sözüne ise "Hadisteki bu söz sahih olarak nakledilmemiştir" diye cevap vermişlerdir.

12. İhram hali ölümünden sonra da devam eder.

Güneş batıp ufuktaki sarılık gidecek şekilde tamamen kaybolunca Arafat'tan indi. Usame b. Zeyd'i terkisine aldı. Sakin sakin yoluna devam etti. Devenin yularını devenin başı ayaklarının ucuna değecek şekilde kendine doğru çe-

kerken şöyle dedi: "Ey insanlar! Yavaş olunuz. İyilik hız yapmakta değildir."

Sonra Mezimeyn yolundan gitti. Arafat'a Dab yolundan girmişti. Aynı şekilde bayramlarda da yolunu değiştirmek Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in adeti idi. Daha sonra "anak" adı verilen ne hızlı ne yavaş bir yürüyüş şekliyle yola devam etti. Geniş bir alana geldiğinde hızını biraz arttırıyordu. Yokuşlardan birine denk geldiğinde tırmanabilmesi için devenin yularını biraz serbest bırakıyordu. Yolda devamlı telbiye getiriyor, telbiyeyi bırakmıyordu. Yola devam ederken durup devesinden indi. Abdest bozdu sonra hafif bir abdest aldı. Usame (*radiyallahu anhu*): "Namaz mı kılacaksın ey Allah'ın Rasulü?" diye sordu. O da: "Namazgâh önünde." dedi.

Sonra Müzdelife'ye geldi, namaz için abdest aldı. Ezan okunmasını emretti. Müezzin ezan okuyup kamet getirdi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yükler develerinden indirilip, develer çökmeden akşam namazını kıldırdı. Yükleri develerinden indirdiklerinde namaz için kamet getirilmesini emretti. Sonra ezansız sadece kametle yatsı namazını kıldırdı. Bu iki namaz arasında başka bir namaz kılmadı. Sonra sabaha kadar uyudu. O geceyi ihya etmedi.

Nitekim bayram gecelerini ihya ettiğine dair hiç sahih hadis yoktur. O gece ay kaybolunca ailesindeki zayıf kimselere fecirden önce Mina'ya gitmelerini ve güneş doğuncaya kadar şeytan taşlamamalarını emretti. Ummu Süleym'in fecirden önce şeytan taşıdığına dair nakledilen hadis münkerdir. İmam Ahmed ve bazıları bu hadisi münker saymışlardır. Daha sonra Sevde (*radiyallahu anha*)'nın hadisini ve başka hadisleri zikretmiş ve şöyle demiştir: "Sonra düşününce gördük ki bu hadisler arasında bir ihtilaf

yoktur.” Çünkü Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) çocuklara güneş doğuncaya kadar şeytan taşlamamalarını emretmiştir. Zira onların şeytan taşlamayı önce yapmaları için bir mazeretleri bulunmuyordu. Fakat Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in önden gönderip de güneş doğmadan şeytan taşılayan kadınların izdiham sebebiyle kendilerine bir zarar gelmesinden korktuklarından dolayı bir mazeretleri vardı. Sünnetin gösterdiği yol; hastalık yahut yaşlılık gibi mazereti bulunan kimselerin güneşin doğuşundan önce şeytan taşlamalarının caiz oluşudur. Fakat güç yetiren ve sağlıklı olan için böyle bir şey caiz değildir. Sünnetin gösterdiği; gece yarısı değil ay battıktan sonra acele edilmesi şeklindedir. Gece yarısı olarak sınırlandıranların delilleri yoktur.

Fecir vakti olunca bir ezan ve bir kametle vaktin başında sabah namazını kıldırdı. Sonra devesine binip Meşar-i Haram’daki vakfe yerine geldi. Kibleye yönelip, gün aydınlanana kadar yalvarıp yakararak dua etti, tehlil ve tekbir getirdi, Allah’ı zikretti. Vakfe yerinde vakfeye durdu ve insanlara Müzdelife’nin tamamının vakfe yeri olduğunu bildirdi. Sonra terkisine Fazl’ı alıp telbiye getirerek yoluna devam etti. Usame b. Zeyd Kureyş yarışçılarıyla yürüyerek geldi. Yolda İbni Abbas’a şeytan taşlarken kullanmak için kendisine yedi taş toplamasını emretti. Bilgisizlerin yaptığı gibi taşları o gece dağdan kırmadı veya gece oradan almadı. İbni Abbas O’nun için yedi taşı topladı. Onları avcunun içinde silkeleyerek şöyle buyurdu: “Attığınız taşlar bunlar gibi olsun. Dinde aşırılığa gitmekten sakının. Şüphesiz ki sizden öncekileri dinde aşırılığa gitmek helak etti.”²⁰⁶

Muhassır vadisine geldiği zaman devesini hareketlendirip, yol alma hızını artırdı. Allah düşmanlarına Allah’ın

²⁰⁶ Ahmed, 1/215; Nesâî, 5/268; İbn Mace, 3029.

azabının indiği yerlerde bu şekilde hızlanmak Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in âdeti idi. Çünkü Allah'ın bize anlattığı fil sahiplerinin başına gelen musibet burada gelmişti. Bu vadiye bu yüzden Muhassır (yoran, aciz bırakan) denmektedir. Çünkü filler burada yorulmuşlar ve Mekk'e'ye girmekten aciz kalmışlardı. Nitekim Semud kavminin yaşadığı yer olan Hıcr'a girdiğinde de böyle yapmıştır.

Muhassır, Müzdelife, Mina ve Meş'ar-i Haram arasında bir kanaldır. Ne Müzdelife'den ne de Mina'dan sayılır. Arafat, Arafat ve Meş'ar-i Haram arasında bir kanaldır. Her ikine de ait değildir. Mina, harem bölgesine aittir aynı zamanda da meş'ardır. Muhassır, harem bölgesine dâhildir ama meş'ar değildir. Müzdelife, hem hareme dâhildir hem de meş'ardır. Urene, meş'ar değildir, aynı zamanda harem dışı bir bölgedir. Arafat ise hem harem dışıdır hem de meş'ardır.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) iki yolun arasındaki büyük cemreye çıkan orta yolu tuttu. Mina'ya geldi. Akabe cemresine gitti. Vadinin aşağısına durup, Kâbe'yi soluna, Mina'yı sağına aldı. Devesinin üzerinde cemreye doğru yöneldi. Güneş doğduktan sonra bineğinin üzerinde tekbir getirerek taşları tek tek atmak suretiyle cemreyi taşıladı. Bu sırada telbiye getirmeyi kesti. Bilal ve Usame (radiyallahu an-huma) da O'nunla birlikteydiler. Biri devesinin yularını tutuyor, diğeri ise elbisesiyle gölgeleyerek güneşin sıcağından Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i koruyordu. Bu gölgeleme olayı ihramlı kimsenin mahfe vb. gibi şeylerle gölgelemenin caiz oluşuna delildir.

Rasulullah (s.a.v)'in Minâ'daki Hutbesi

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) daha sonra Mina'ya döndü. Orada insanlara kurban gününün saygınlığını, ha-

ramlığını ve Allah katındaki üstünlüğünü; aynı zamanda Mekke'nin diğer şehirlere olan saygınlığını anlattığı son derece edebi bir hutbe verdi. Halka, kendilerini Allah'ın kitabına göre idare eden idarecilerin sözlerini dinleyip onlara itaat etmelerini emretti. Yine insanlara haccın yapılışını kendisinden öğrenip o şekilde yapmalarını emredip "Belki bu seneden sonra hac yapmayacağım"²⁰⁷ buyurdu.

İnsanlara haccın yapılışını öğretti. Muhacirleri ve Ensar'ı yerlerine oturttu. İnsanlara kendinden sonra birbirlerinin boyunlarını vuran kâfirlere dönüşmemelerini emretti. Sözlerini diğer insanlara tebliğ etmelerini emredip, sözü işiteninden daha iyi belleyen kimselerin olduğunu haber verdi. Hutbesinde "Her canının işlediği cinayet kendi aleyhinedir" buyurdu. Muhacirleri kubenin sağına, Ensar'ı da soluna oturttu. Diğer insanlar da onların etrafındaydılar. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) insanların kulaklarını Rasullullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e açtı. Öyle ki tüm Mina halkı evlerinden O'nun hutbesini işitebildi. Hutbesine şöyle devam etti: "Rabbimize ibadet edin, beş vakit namazınızı kılın, Ramazan orucunuzu tutun ve emirlerinize itaat edin. Böylelikle cennete girin" buyurdu. Hutbeden sonra insanlara veda etti. Bundan dolayı insanlar bu hacca "Veda hacı" demişlerdir.

Sonra Mina'daki kurban kesim alanına gitti. Bizzat kendi eliyle develer ayakta ve sol ön ayakları bağlanmış bir haldeyken atmış üç deve kesti. Develerin sayısı O'nun geçirdiği ömrün senesi kadardı. Sonra kesim işini bıraktı, yüz deveden geri kalanı kesmesini Ali (*radiyallahu anh*)'a emretti. Yine Ali (*radiyallahu anh*)'a kesilen develerin semerlerini ve derilerini etleriyle beraber yoksullara sadaka olarak da-

²⁰⁷ Müslim, 1297.

ğıtmasını, kasaba kesim işinden dolayı ücret olarak kurbandan hiçbir şey vermemesini emretti. "Biz ücretini kendi yanımızdan veririz" ve "İsteyen kendine ayırabilir" buyurdu.²⁰⁸

Sahihayn'da Enes (*radiyallahu anh*)'dan Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ayakta bulunan yedi deveyi kestiği nakledilir. Enes (*radiyallahu anh*)'ın bu rivayeti üç şekilden biriyle açıklanabilir:

1-Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kendi eliyle yedi deveden fazla kesmemiş, atmış üçe tamamlanıncaya kadar başka birine kesmesini emretmiştir. Sonra o yerden ayrılmış, geriye kalanların kesimini Ali (*radiyallahu anh*)'a emretmiştir.

2- Enes (*radiyallahu anh*) Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sadece yedi deve kesitğine şahit olmuş olabilir. Cabir (*radiyallahu anh*) ise kesimin tamamına şahit olmuştur.

3- Enes (*radiyallahu anh*)'ın dediği gibi Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yedi tanesini kendi eliyle kesmiştir. Sonra Ali (*radiyallahu anh*) ile birlikte bıçağı tutup birlikte develerin sayısını atmış üçe tamamlayıncaya kadar bu şekilde kesmişlerdir. Nitekim Garafe b. Haris el-Kindi kendisinin o gün Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in bıçağın üst tarafından tuttuğunu, Ali (*radiyallahu anh*)'a ise altından tutmasını emrettiğini ve beraber o bıçakla develeri kestiklerini gördüğünü söylemiştir. Sonra Ali (*radiyallahu anh*), Cabir (*radiyallahu anh*)'ın dediği gibi yüz deveden geriye kalan develeri kendi başına kesmiştir. Allah en doğrusunu bilir.

Hiç kimse Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve ashabının hedy kurbanı ile bayram için kesilen kurbanı birleştire-

²⁰⁸ Buhari, 25/121; Müslim, 1317.

diğini nakletmemiştir. Aksine onların kestikleri hedy kurbanı kurbanlıkları oluyordu. Mina'da kesilen hedy, diğer yerde kesilen ise kurbandır. Aişe (*radiyallahu anha*)'nın "Peygamber hanımları için sığır kurban etti." sözüne gelince, burada hedy'e kurban adı verilmiştir. Peygamber hanımları temettü haccı yapıyorlardı. Bundan dolayı onların hedy kesmeleri gerekiyordu. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kestiği bu sığır onların kesmeleri gereken hedy'di. Fakat Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in dokuz eşi adına kestiği sığır konusunda başka bir mesele vardır. O da bir sığırın yedi kişiden fazlası için kesilmesinin caizliği konusudur. Bu hadis üç lafızla nakledilmiştir: 1- Onlar adına bir sığır kesildi. 2- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onlar adına o gün sığır kurban etti. 3- Aişe (*radiyallahu anha*) şöyle dedi: O gün yanıma sığır etiyle girildi. Ben: "Bu nedir?" dedim. "Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hanımları adına kurban kesti" dediler.

Bir deve veya sığırın kaç kişi adına kesilebileceği konusunda ihtilaf edilmiştir. Kimileri yedi demiştir. Kimileri de on demiştir. İshak bu görüştedir.

Sonra İbn Kayyım (*rahimehullah*) bu konuyla alakalı hadisleri zikretmiş ve şöyle demiştir: Bu hadisler şu üç şekilde açıklanabilir:

1- Ya yedi olduğunu söyleyen hadisler daha çok ve daha sahihtir, denir.

2- Ya da ganimet malları konusunda bir devenin on koyuna denk tutulması paylaştırmamanın adil ve denk olması içindir. Hacda kesilen kurbanlarda yedi kişi adına geçerli olması ise şer'i bir takdirdir, denir.

3- Veya şöyle denir: Bu durum zaman, mekân ve deve-lerin farklılığına göre değişebilir.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Mina'daki kurban kesme alanında kurbanını kesti. İnsanlara tüm Mina'nın kurban kesme alanı olduğunu, aynı zamanda Mekke'nin de hem yol, hem de kurban kesme alanı olduğunu bildirdi.²⁰⁹ Bu delil bize gösteriyor ki kurban kesme işi sadece Mina ile sınırlandırılmamıştır. Aksine Mekke'nin herhangi bir yerinde kesilen kurban da yeterli olur. Nitekim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Ben burada vakfe yaptım, fakat Arafat'ın hepsi vakfe yeridir." buyurdu. Mina'da kendisine sıcaktan korunması için bir bina yapmak istenilince "Hayır! Mina önce gelenin devesini çökertip konakladığı bir yerdir"²¹⁰ buyurdu. Bu bize göstermektedir ki, tüm müslümanlar Mina'da ortaktırlar. Kim önce gelip konaklarsa, ayrılana kadar orada daha hak sahibidir. Fakat bununla da oranın sahibi gibi olamaz.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kurban kesimini bitirince berberi çağırıp başını tıraş ettirdi. Başını tıraş edecek kişiye: "Ey Ma'mer! Allah'ın Rasulü kulağının yumuşak yerinden itibaren, elinde ustura olmasına rağmen kendini sana teslim etti." dedi. Ma'mer ise "Ey Allah'ın Rasulü! Vallahi bu iş bana Allah katından ihsan edilmiş bir nimettir." dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü "Tamam öyleyse sana teslim oluyorum" dedi. Bu hadisi İmam Ahmed zikretmiştir.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona başının sağ tarafını işaret ederek "Orayı da al!" buyurdu. Berber o kısmı tıraş etmeyi bitirince, saçlarını etrafındakilere paylaştırdı. Sonra işaret edip sol tarafını tıraş ettirdi. Sonra "Ebu Talha burada mı?" dedi. Bu defa kesilen saçları da ona ver-

²⁰⁹ Müslim, 1218; Ebu Davud, 137; İbn Mace, 3048.

²¹⁰ Ahmed, 6/187; Ebu Davud, 2019.

di.²¹¹ Saçlarını tamamen tıraş edenler için üç defa, kısaltanlar için ise bir defa bağışlanma diledi. Bu da başı tıraş etmenin hac vazifelerinden biri olup, yasaklı şeyden kurtulma olmadığının delilidir.

Ziyaret Tavafı

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) öğleden sonra binekli olarak Mekke'ye doğru hareket etti. İfâza tavafı (ziyaret tavafı) yaptı. Başka tavaf yapmadı. Bu tavafla birlikte sa'y da yapmadı. Doğru olan budur.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ne bu tavafta ne de veda tavafında remel yapmamıştır. Sadece kudüm tavafında remel yapmıştır. Sonra hacılar su dağıtırlarken zemzemin başına geldi. "Şayet sizden sonrakilerin size galebe çalmayacağını bilsem ben de sizinle beraber su dağıtırdım" buyurdu. Sonra kovayı O'na uzattılar. O da ayaktayken suyu içti. Kimileri buna "Bu yasak tercihle alakalıdır" demişler, kimileri ise "İhtiyaç halinde böyle yapmıştır" demişlerdir. En doğru olan da budur.

Sahih'de İbn Abbas'tan nakledildiğine göre şöyle demiştir: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Veda haccında devesinin üzerinde Haceru'l Esved'i değneği ile selamlayarak tavaf yaptı."²¹² Yine Cabir'in naklettiği hadis de bu rivayetin benzeridir. Hadiste "İnsanlar O'nu görsünler, sorsunlar diye yüksekteydi. Çünkü etrafını insanlar sarmıştı"²¹³ ifadeleri yer almaktadır. Bu tavaf, veda tavafı değildir. Çünkü bu tavafı gece yapmıştır. Kudüm tavafı da değildir. Çünkü Allah Rasulü kudüm tavafında remel

²¹¹ Müslim, 1305.

²¹² Buhari, 25/58; Müslim, 1272.

²¹³ Müslim, 1273; Ebu Davud, 1880.

yapmıştır. Fakat bunda devesinin üzerinde remel yaptığına dair kimse bir şey nakletmemiştir.

Allah Rasulü daha sonra Mina'ya döndü. O gün öğle namazını burada mı yoksa Mina'da mı kıldığına dair ihtilaf vardır. Aişe (*radiyallahu anha*) o gün tek bir tavaf ve tek bir sa'y yaptı. Bu onun hac ve umresi için yeterli oldu. Safiye (*radiyallahu anha*) da tavaf yaptı. Sonra hayız oldu. Yaptığı bu tavafta veda tavafı yerine geçti. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hayızlı kadın hakkındaki sünneti şudur: Eğer kadın tavaftan önce hayız olursa kıran haccına niyet eder, bir tavaf ve bir sa'y onun için yeterli olur. Yok, eğer ifaza tavaftan sonra hayız olursa, yaptığı bu tavaf veda tavafının yerine de geçer.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) o gün Mina'ya döndü. Geceyi orada geçirdi. Sabah olunca güneşin tepe noktasından batıya doğru yönelmesini bekledi. Güneş tepe noktasından batıya yönelince bineksiz bir şekilde cemreye doğru yürüdü. Hayf mescidini takip eden ilk cemreden başladı. Oraya teker teker yedi çakıl taşı attı. Her taş atışında da "Allahu Ekber" dedi. Sonra onun önündeki cemreye doğru yürüyüp vadinin düzlüğüne geldi. Kiblenin karşısına dikildi. Sonra ellerini kaldırıp Bakara suresi kadar uzun bir dua yaptı. Sonra orta cemreye geldi. Aynı şekilde onu da taşıladı. Vadinin sol tarafına indi. Yine kibleyi karşısına alarak ellerini kaldırıp ilk duruşundakine yakın bir süre dua etti. Daha sonra Akabe cemresine geldi. Vadinin içinde girdi. Kâbe'yi soluna alarak aynı şekilde yedi taşla cemreyi taşıladı. İş bitince döndü, cemrenin yanında kalmadı.

Kimileri bulundukları yerin darlığından dolayı ayrıldığını söylemişlerdir. Kimileri de -en doğru olan da budur: Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bizzat ibadetin içindey-

ken, daha bitirmeden duasını ederdi. Akabe cemresini taşılayınca taşlama ibadeti de bitti. Nitekim duanın ibadetin içinde yapılması daha faziletlidir.

Kendi kendime devamlı Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) namazdan önce mi yoksa sonra mı cemre taşlar diye sorardım. Zann-ı galibe göre namazdan önce taşlardı. Çünkü Cabir (*radiyallahu anh*) ve bazıları: "Güneş tepe noktasından batıya yönelince cemre taşlardı." demişlerdir.

Hac Sırasında Dua Ettiği Yerler

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hac sırasında altı yerde durup dua etmiştir:

- 1-Safa tepesinde,
- 2- Merve Tepesinde,
- 3- Arafat'ta,
- 4- Müzdelife'de,
- 5- İlk cemrenin yanında,
- 6- İkinci cemrenin yanında,

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ilki Kurban bayramının ilk günü, ikincisi ise teşrik günlerinin ortasında olmak üzere halka Mina'da iki hutbe verdi.

Abbas (*radiyallahu anh*) hacılara su dağıtma görevinden dolayı Mina gecelerinde, Mekke'de geceleme için Allah Rasulü'nden izin istedi. O'da izin verdi. Deve çobanları da kendisinden Mina'nın dışında develerin yanında geceleme için izin istediler. Onlara kurban günü cemre taşılayıp ondan sonraki cemre taşlanan iki günün ibadetini de birleştirerek bu iki günden birinde taşlamaları karşılığında ruhsat verdi.

İmam Malik şöyle dedi: "Zannediyorum ki o iki günün ilkinde taşlayıp hacıların Mina'dan Mekke'ye akın ettikleri gün cemre taşlamaya ruhsat vermiştir, demiştir."

İbn Uyeyne bu hadis hakkında şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) çobanlara bir gün taşlama, bir gün taşlamaya ara verme ruhsatı vermiştir. Sünnete göre her iki grup için de Mina'da gecelemeği terk etmek caizdir. Fakat cemre taşlamayı terk etmiyorlardı. Erteleyip gece taşıyorlar yahutta iki günün cemre taşlama ibadetini birleştirip tek bir günde yapıyorlardı. Bir kimse malının kaybolmasından yahut ondan geri kalmaktan korksa ya da hasta olduğu için Mina'da gecelemeği mümkün olmasa nassın bunlara tenbihinden dolayı bu kimselerden Mina'da geceleme görevi düşer."

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) acele ederek cemre taşlama görevini iki günde yapmadı. Aksine üç günde tamamlayacak şekilde taşlamayı geciktirdi. Salı günü öğleden sonra Muhassab'a doğru hareket etti. Oraya Ebtah veya Beni Kinane yokuşu da denmektedir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebu Rafi'nin orada kendisine çadır kurduğunu gördü. Ebu Rafi kendisine emredilmeksizin gönüllü olarak Allah'ın yardımıyla Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yüküne koruyuculuk yapıyordu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) orada öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını kıldırıp bir müddet uyudu. Sonra kalkıp Mekke'ye doğru yola çıktı. Geceleyin seher vaktinde veda tavafını yaptı.

O gece Aişe (radiyallahu anha) Allah Rasülü'nden kendisine ayrı bir umre yaptırmasını istedi. Allah Rasülü, yaptığı tavaf ve sa'y'ın umre ve hacı için yeterli olacağını haber verse de Aişe (radiyallahu anha) ayrı bir umre yapmakta ısrarcı oldu. Allah Rasülü bunun üzerine Aişe (radiyallahu anha)'nın

kardeşine ona Tenim'den umre yaptırmasını emretti. Aişe (*radıyallahu anha*) gece umresini bitirdi. Sonra kardeşiyle birlikte gecenin ortasında Muhassab'a geldiler. Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ona "Bitirdin mi?" diye sordu. Aişe (*radıyallahu anha*) "Evet" deyince, ashabına yola çıkacaklarını ilan etti. Böylelikle yola çıktılar.²¹⁴

Yine Sahih'te Esved'den nakledilen hadise gelince, Aişe (*radıyallahu anha*) şöyle söylemiştir: "Allah Rasulü, O Mekke'den çıkarken ben de oraya girerken yahutta ben çıkıp O girerken benimle karşılaştı." Bu rivayette Allah Rasulü ve Aişe (*radıyallahu anha*)'nın karşılaştığı nakledilmektedir. İlk rivayette ise Allah Rasulü'nün konaklama yerinde beklediği nakledilmişti. Şayet Esved hadisi iyi bellenip nakledilmişse işin doğrusu: "Allah Rasulü ben Mekke'den çıkarken ve kendisi oraya girerken bana rastladı." şeklinde olacaktır. Çünkü Aişe (*radıyallahu anha*) umresini yapmış sözleşilen yere gitmek için yola çıkmıştı. Bunun üzerine veda tavafını yapmak için Mekke'ye inmeye başlamış olan Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile karşılaştı. Âlimler, Muhassab'ta konaklamanın bir sünnet mi yoksa raslantı mı olduğu konusunda ihtilaf edip iki görüş ileri sürmüşlerdir.

* * *

Pek çok insan Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hac sırasında Kâbe'ye girdiğini düşünerek O'na uymak amaçlı Kâbe'ye girmeyi hacın sünnetlerinden saymaktadır. Fakat aksine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünneti göstermektedir ki; o ne hacda ne de umrede Kâbe'ye girmemiştir. Yalnızca Mekke'nin fethedildiği yıl girmiştir. Aynı şe-

²¹⁴ Buhari, 25/33; 26/9; Müslim, 1211.

kilde rivayete göre fetih günü Mültezim'de durması da böyledir.

Ebu Davud'un Amr b. Şuayb'dan onun da babasından rivayetine göre dedesi ona şunları anlatmıştır: Göğsünü, yüzünü ve kollarını şu şekilde koydu. Kollarını yaydı ve "Allah Rasulünü böyle yaparken gördüm" dedi.²¹⁵

Bunun veda zamanında yahut başka zamanda olması da muhtemeldir. Fakat Mücahid ve başkaları: "Veda tavafında Mültezim'de durmak müstehaptır" demişlerdir. İbn Abbas (*radiyallahu anh*) Rukün ile kapı arasında beklerdi.

Sahih-i Buhari'de nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yola çıkmak istediğinde Ümmü Seleme henüz Kâbe'yi tavaf etmemişti. Rahatsız olduğunu söyleyip yola çıkmak istemişti. Allah Rasulü ona: "Sabah namazı için kamet getirildiğinde, insanlar namaz kılarlarken sen de devenin üzerinde tavaf yap!" buyurdu. O da böyle yaptı ve namaz kılmadan dışarı çıktı.²¹⁶ Bugünün Kurban bayramının ilk günü olması imkânsızdır. Şüphesiz bu veda tavafidir. Böylelikle Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sabah namazını Mekke'de kıldığı ve Ümmü Seleme'nin de O'nun namazda Tur suresini okuduğunu işittiği ortaya çıkmıştır. Sonra Medine'ye dönmek için yola çıktı. Ravha'ya vardıklarında bir kafiye rastladı ve onlara selam verip "Hangi kavimdensiniz?" diye sordu. Kafiledekiler "Müslümanlarsınız. Peki ya siz kimsiniz?" diye sordular. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Allah'ın Rasulü" diye cevap verdi. Bunun üzerine kafiye mahfesi içinde bulunan bir kadın küçük oğlunu kaldırıp "Ey Allah'ın Rasulü! Buna

²¹⁵ Ebu Davud, 1899; İbn Mace, 2962.

²¹⁶ Buhari, 25/71.

hac var mı?" diye sordu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem):
"Evet. Sana da ecri var"²¹⁷ buyurdu.

Zulhuleyfe'ye gelince geceyi orada geçirdi. Medine'yi görünce üç defa tekbir getirdi ve şu duayı okudu:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ آيُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ سَاجِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ صَدَقَ وَعْدُهُ وَنَصَرَ غَدَّهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ

"Tek olan Allah'tan başka ilah yoktur. O'nun ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'nundur. O'nun herşeye gücü yeter. Biz dönenleriz, tevbe edenleriz, secde edenleriz ve Rabbimize hamd edenleriz. Allah sözünü tuttu, kuluna yardım etti, kabileleri tek başına bozguna uğrattı."²¹⁸

Sonra gündüz Muarras yolundan Medine'ye girdi. Çikarken ise Şecere yolundan çıkmıştı.

Hedy, Bayram ve Akika Kurbanları

Zikredilen tüm bu kurbanlar En'am suresinde geçen sekiz çift hayvandan kesilebilir. Bu da Kur'an'daki dört ayetten çıkarılmıştır:

"Dört ayaklı hayvanlar sizin için helal kılınmıştır." (Maide, 1)

"Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği (kurbanlık) hayvanlar üzerine belli günlerde (onları kurban ederken) Allah'ın adını ansınlar." (Hac, 28)

"Yine O, hayvanlardan da irili ufaklı var edendir." (En'am, 142)

²¹⁷ Müslim, 1336; Ebu Davud, 1736.

²¹⁸ Muttefekun aleyh.

"Kâbe'ye ulaşmış bir kurbanlık olmak üzere..." (Maide, 95)

Ayet bize gösteriyor ki, Kâbe'ye ulaşan kurbanlık işte bu sekiz çift hayvandır. Ali b. Ebi Talib (*radiyallahu anh*)'ın da ayetten çıkardığı hüküm budur.

İbadet amacıyla kesilen kurbanlıklar üç gruba ayrılır:

1- Hedy

2-(Bayramda kesilen) Kurban

3- Akika Kurbanı

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hedy kurbanı olarak hem koyun hem deve kesmiştir. Hanımları adına da sığır kurban etmiştir. Hem ikameti sırasında hem hacda hem de umrede kurban kesmiştir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünneti koyunları damgalamak değil, boyunlarına nişane takmaktır. Mukimken hacda kesilmek üzere kurbanlık gönderdiğinde ihramlıya haram olan şeyler O'na haram olmazdı. Hedy kurbanı olarak deve gönderdiği zaman develerin boynuna nişane takıp damgalardı. Hörgüçlerinin sağ yanını kan akacak şekilde biraz yarardı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hedy kurbanı gönderdiğinde götüren elçiye kurbanlıklarından biri ölmek üzere olursa onu kesmesini, hayvanın ayağını kanına bulayıp yan tarafına koymasını ve ne kendisinin ne de arkadaşlarının ondan yememesini emreder, sonra etini kendi paylaşırdı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hayvanın yenmesini yasaklaması, götüren kimselerin hayvanları korumada gevşek davranmamaları için mazeret kapılarını tıkamadır.

Allah Rasulü bir deve ve sığırı yedi kişinin ortak kesebileceklerini söyleyerek ashabını hac kurbanında ortak yaptı. Hac kurbanını götüren kimseye, ihtiyacı olduğunda

başka bir binek bulana kadar uygun bir şekilde hedy kurbanına binmesini mübah kıldı. Ali (*radıyallahu anh*) ise "Yavrusundan arta kalan sütü de içebilir" demiştir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) develeri sol ön ayakları bağlanmış ayakta dururlarken keserdi. Kesim sırasında besmele çekip tekbir getirirdi. Kurbanını kendi eliyle keserdi. Bazen de bir kısmını kesmesi için vekil tayin ederdi. Koyun keseceği zaman ayağını hayvanın yan tarafına koyar, sonra besmele çeker, tekbir getirip keserdi.

Ümmetine kestikleri kurbanlıklarından ve hedy kurbanından yemelerini ve azık edinmelerini mübah kılmıştır. Bir defasında (civardan Medine'ye gelen bir grup yoksul muhacirden ötürü) ashabına üç günden fazla kurban etleri saklamalarını yasaklamıştır.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hedy kurbanlarının etlerini paylaştırır bazen de "İsteyen kendine parça ayırabilir." buyururdu. Bu düğün vb. durumlarda etrafa saçılan şeyleri toplamaya delil gösterilmiştir. Bu ikisinin arası anlaşılmayacak bir şekilde ayrılmıştır.

Umre kurbanını Merve tepesinin yanında, kıran kurbanını da Mina'da keserdi. Hac kurbanını asla ihramdan çıkmadan önce kesmezdi. Aynı şekilde güneş doğduktan ve şeytan taşladıktan sonra keserdi. İşte kurban günü yapılan dört şey sırasıyla şöyledir:

- 1- Şeytan taşlama,
- 2- Kurban kesme,
- 3- Tıraş olma,
- 4- Tavaf. Güneş doğmadan kurban kesmeye kesinlikle izin vermemiştir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kurban kesmeyi terketmezdi. İki koç kurban eder, bunları bayram namazını kıldırdıktan sonra keserdi. Bayram namazından önce kesen kimselerin kestikleri hayvanın kurban yerine geçmeyeceğini, yalnızca ailelerine sundukları bir et olacağını haber vermiştir. İşte bu Allah'ın dini olarak kabul ettiğimiz şeydir. Bu hususta namazın vaktinin girmesine itibar edilmez. (Esas olan namazın kılınmış olmasıdır.)

Halka koyun cinsinden toklu, bunun dışındakilerden de iki yaşında olan hayvanları kesmelerini emretmiştir. Şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Teşrik günlerinin hepsi kurban günüdür." Fakat hadis munkatı'dır. Bu Ata, Hasan-ı Basri ve İmam Şafii'nin mezhebidir. İbni Münzir'de bu görüşü tercih etmiştir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kurban seçerken hayvanın iyi ve kusursuz olmasına özen gösterirdi. Kulağı kesik, boynuzu kırık olan hayvanı kurban etmeyi yasaklamıştır.

Ebu Davud'un naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kurbanlık hayvanın gözünün ve kulağının iyi olmasına bakılmasını; bir gözü kör, kulağı önden ya da arkadan kesik, yarık veya delik hayvanın kurban edilmemesini emretti.²¹⁹

Kurbanını namazgâhta keserdi. Ebu Davud'un Cabir'den naklettiğine göre, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Kurban bayramının ilk günü alacalı, boynuzlu ve iğdiş edilmiş iki koç kesti. Koçları kibleye çevirince şu duayı okudu:

²¹⁹ Ebu Davud, 2804; Tirmizi, 1504.

وَجِئْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ عَلَى مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِهِ وَمَا
 أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ. إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا
 شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ وَالْيَاكُفُّ. اللَّهُمَّ
 عَنِ مُحَمَّدٍ وَأُمَّتِهِ. بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ

“Şüphesiz ki ben, bir muvahhid olarak yüzümü o gök-
 leri ve yeri yaratmış olan Allah’a yönelttim. Ben müşrik-
 lardan değilim ve şüphesiz benim namazım da, menasikim
 de, hayatım da, ölümüm de hiçbir ortağı olmayan, alemle-
 rin Rabbi Allah’ındır. Ben böyle emrolundum. Ve ben
 müslüman olanların ilkiyim. Ey Rabbim (bu kurban bize)
 sendendir, senin rızan için (kesiyoruz) ve sana (ulaşa-
 cak)tır. Ey Rabbim, Muhammed ve ümmetinden bunu ka-
 bul buyur. Bismillahi vallahu ekber!”²²⁰

Ardından kurbanı kesti. İnsanlara kurban keserken
 iyilikle kesmelerini, aynı zamanda öldürürken de iyilikle
 öldürmelerini emredip “Şüphesiz Allah herşeyde iyiliği
 emretmiştir” buyurdu. Sünnete göre kesilen bir koyun
 hem kesen kişi adına hem de ev halkı adına yeterli olur.

Rasulullah (s.a.v)’in Akika Kurbanı

Muvatta’da nakledildiğine göre Rasulullah (sallallahu
 aleyhi ve sellem)’e akika kurbanı hakkında soruldu. Kendisi
 ismini beğenmediğinden ötürü olsa gerek “Ukuk’u sev-
 mem” buyurdu. Aişe (radiyallahu anha)’dan sahih olarak nak-
 ledildiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): “Erkek
 çocuk için iki koyun, kız çocuk için bir koyun” buyurdu.²²¹
 Başka bir hadiste ise “Her çocuk akikasına rehindir. Do-

²²⁰ Ebu Davud, 2795; İbn Mace, 3121.

²²¹ Tirmizi, 1513; İbn Mace, 3163.

ğumunun yedinci gününde akika kurbanı kesilir, başı tıraş edilip ismi konur"²²²buyurdu. Rehin; hapsolan demektir. Denilir ki, çocuk anne babasına şefaatten hapsolmuş, alıkonulmuştur. Hadisin zahirine göre, her çocuk kendi hakkında rehin olmuştur, kendisine istenilen hayırdan alıkonulmuştur. Fakat böyle olması onun ahirette cezalandırılmasını gerektirmez. Çocuk ebeveyninin hatası sebebiyle bu hayrı kaçırabilir. Tıpkı cima sırasında besmele çekilmesi gibi.

Ebu Davud'un el-Merasil adlı eserinde Cafer b. Muhammed'in babasından neklettğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Hasan ve Hüseyin için kestiği akika hakkında: "Ebenin evine bir but gönderin. Kurbanın etinden hem siz yiyin hemde başkalarına yedin. Hayvanın hiçbir kemiğini kırmayın." buyurdu.

Meymuni dedi ki: "Çocuğa adının ne zaman konulacağı hakkında görüştük. Ebu Abdullah (İmam Ahmed): 'Enes'ten rivayet edildiğine göre üçüncü gün adı konur. Semure'ye gelince, O yedinci gün konulacağını söylüyor' dedi."

İsim ve Künyeler

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın şöyle buyurduğu sabit olmuştur: "Allah (*azze ve celle*) katında en aşağılık isim, Meliku'l Emlak (Hükümdarlar Hükümdarı) ismidir. Zira Allah'tan başka hükümdar yoktur."²²³ Yine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sabit olduğuna göre "Allah'a en sevimli isim Abdullah ve Abdurrahman, en doğru isim ise

²²² Ebu Davud, 2838 Nesai, 7/166.

²²³ Buhari, 78/114; Müslim, 2143. Sufyan b. Uyeyne: "Meliku'l emlak ismi, "şahan şah" (padişahlar padişahı) ismi ile aynıdır" demiştir.

Haris ve Hemmam'dır. En çirkin isimler ise Harb ve Mürre'dir" buyurdu.²²⁴ Başka bir rivayette şöyle buyurmuştur: "Erkek çocuğuna Yesar, Rabah, Necih ve Eflah isimlerini koyma! Çünkü sen onu aramak için "Orada mı?" diye sorarsın. Çocuk orada olmaz bu durumda orada bulunanlar "Hayır" derler."²²⁵

Diğer bir rivayete göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Asiye ismini değiştirmiş ve "Sen Cemile'sin" demiştir.²²⁶ Cüveyriye'nin ismi aslında Berre idi. Onu da Cüveyriye ismine değiştirdi.²²⁷

Zeyneb binti Seleme şöyle dedi: "Allah Rasülü bu ismi koymayı yasakladı ve 'Kendinizi temize çıkarmayın. Allah sizden iyilik sahibi olanları daha iyi bilir' dedi."²²⁸ Ebu'l Hakem'in ismini Ebu Şurayh olarak, Esram'ın ismini de Zür'a olarak değiştirdi. Said b. Museyyeb'in dedesi Hazn'ın ismini ise Sehl olarak değiştirdi. Fakat o istemedi ve "Sehl çiğnenip basite alınır" dedi. Ebu Davud'un naklettiğine göre "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) As, Aziz, Atle, Şeytan, Hakem, Gurab, Hubab ve Şihab adlı kimselerin isimlerini değiştirip onlara Hişam adını verdi. Harb adlı kişiye Silm ismini verdi. Müzdaci adının yerine Münbais adını koydu. "Arz-ı Afre" yerine ise "Arz-ı Hadır" ve "Şi'bu'd Dalale" adını taşıyan yere "Şi'bul Hidaye" adını koydu. "Benu Muğviye" kabilesine de "Benu Rişde" adını verdi.²²⁹

²²⁴ Ebu Davud, 4950; Nesâi, 6/218.

²²⁵ Müslim, 2137; Tirmizi, 2838.

²²⁶ Müslim, 2139.

²²⁷ Müslim, 2140.

²²⁸ Müslim, 2142.

²²⁹ Ebu Davud, 4956.

İsimler manaların kalıpları ve onlara delalet eden şeyler oldukları için, hikmet gereği isimlerle manalar arasında bir irtibat ve münasebetin bulunması gerekir. Hikmet, isim ve mananın arasında bir ilişkinin bulunmayıp tamamen yabancı durumunda olmasını kabul etmez. Vakıa da bunun aksine şahitlik eder. Zira kişiler kendilerine verilen isimlerden etkilenmektedirler. Aynı şekilde güzellik çirkinlik, hafiflik ağırlık ve incelik yoğunluk hakkındaki isimlerin de sahipleri üzerinde etkileri vardır. Nitekim şöyle denilmiştir:

“Nadir haller dışında, gözlerin lakaplı bir kimse gördüğünde, onun manasını düşünsen, lakabındadır.”

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) güzel ismi severdi. Kendisine bir haberci gönderilmesini istediğinde ismi ve yüzü güzel bir kimseyi göndermelerini emrederdi. Gerek rüyada gerek uyanırken anlamları isimlerinden çıkarırdı. Bir defasında gördüğü bir rüyada ashabıyla birlikte Ukbe b. Rafi'nin evinde bulunuyorlardı. Kendisine İbn Tabe adı verilen hurmalardan ikram edildi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bunu, dünyada mutlu sonun ahirette ise üstünlüğün kendine ait olduğuna, Allah'ın onlar için seçtiği dinin kemale erdiğine ve iyi bir durumda olduğuna yorumladı. Hudeybiye günü kendine Süheyl b. Amr'ın gelmesini işlerin kolaya gittiğine yorumladı. (Süheyl ismi kolaylık kelimesinden gelmiştir.)

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir defasında bir topluluğu bir koyunun sütünü sağmaya davet etti. Bir adam onu sağmak için ayağa kalktı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*): “Adın nedir?” dedi. Adam: “Mürre” dedi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) “Sen otur” dedi. Başka biri kalktı. Ona da “Senin adın nedir?” diye sordu. Adam “Harb” dedi.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Sen de otur" dedi. Daha sonra başka bir adam kalktı. Yine ona da "Adın nedir?" diye sordu. Adam ise: "Yaiş" cevabını verince "Sen sağ" buyurdu.

Kötü isimli yerleri ve oralardan geçmeyi sevmezdi. Bir gün iki dağın arasına gelince dağların adını sordu. "Fadıh²³⁰ ve Muhzi²³¹" dediler. Bunun üzerine ordan yolunu değiştirdi. İsimler ile ve o isimlerin sahipleri arasında, varlıkların kalıpları ve hakikatleri arasında ve ruhlarla bedenler arasında bir irtibat, münasebet ve yakınlık bulunduğundan akıl bunların birinden diğerine geçer. Nitekim İyas b. Muaviye ve birtakım kimseler bir kişiyi görürler ve "Bu kişinin ismini şöyle şöyle olması gerekir." derler ve hemen hemen tahminleri yanlış çıkmaz. Bunun tam zıddı yani aklın isimden, ismin sahibine intikal etmeside mümkündür.

Bir gün Ömer (radiyallahu anı) bir adama ismini sordu. Adam "Cemre" diye cevap verdi. Ömer (radiyallahu anı) "Babanın adı nedir?" dedi. Adam: "Şihab" dedi. Sonra "Nerede oturuyorsun?" diye sordu. Bu defa adam: "Harretu'n Nar'da" dedi. Ömer (radiyallahu anı) "Evin nerede?" diye sorunca "Zat-ı Leza'da" diye cevap verdi. Bunun üzerine Ömer (radiyallahu anı) adama "Derhal git, evin yandı" dedi. Bunun üzerine adam evine gitti ve evini Ömer (radiyallahu anı)'ın dediği gibi buldu. Aynı şekilde Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Hudeybiye günü Süheyl isminden işlerin kolaylaşacağına yorumlamış ve öyle de olmuştu. Ümmetine güzel isim koymalarını, kıyamet günü bu isimlerle çağırılacaklarını haber verdi.

²³⁰ Utandırıcı, yüz kızartıcı suç.

²³¹ Utanç veren yüz karası.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) için O'nun vasfından, manasıyla uyum içinde iki isim olan Ahmed ve Muhammed isimlerinin nasıl türetildiğini bir düşün! O kendisinde övülen sıfatların çok olmasından ötürü Muhammed, bu sıfatların başka kimselerin sıfatlarına karşı üstünlüğünün bulunmasından ötürü de Ahmed'dir. Bu sebepten dolayı da Ebu'l Hakem'i Ebu Cehil diye künyelemiştir. Aynı şekilde Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın Abduluzza'yı Ebu Leheb diye künyelemesi de böyledir. Zira onun gideceği yer alev alev yanan ateştir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Medine'ye geldiğinde şehrin adı "Yesrib" idi. O, bu ismi "Taybe (hoş, güzel)" ismiyle değiştirdi. Yesrib kelimesinin ifade ettiği kınamak azarlamak anlamları, Taybe kelimesinin ifade ettiği anlama izale olunca bu isme hak kazandı.

Güzel isim, kendini taşıyana manasını icabettirdiğinden, Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bazı Arap kabilelerini İslam'a davet ederken "Ey Beni Abdillah! Doğrusu Allah hem sizin hem de babalarınızın isimlerini güzel kıldı" demiştir. Allah Rasulü'nün davet yaparken onları isimlerine dikkat çekerek nasıl Allah'a kulluğa çağırdığına bir bak! Bedir günü düello yapan şu altı kişinin isimlerini düşün. Velid (yeni doğmuş çocuk) ismi başlangıçtaki zayıflığı, Şeybe (ihtiyarlık) ismi sondaki zayıflığı ifade eder. Utbe ismi ise noksanlık kökünden türemiştir. Onların karşısındaki akranları ise, Ali, Ubeyde ve Haris idi. Bu isimlerin manaları; üstün gelmek, kulluk ve ziraatçilikten ibaret olan çalışmaktır.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın yanında isimlerin en sevimlisi, O'nun vasıflarının en sevimlisi ile nitelenmesini icabettiren isimlerdir. Kulluğun Allah ve Rahman isimlerine

izafe edilmesi, Kadir, Kahir ya da diğerlerine izafe edilmesinden Allah katında daha sevimlidir. Zira kul ile Rabbi arasındaki alaka saf ve halis bir kulluktur. Rabbi ile kul arasındaki alaka ise saf ve halis bir rahmettir. Kulun varlığı ve varlığının kemale ermesi O'nun rahmeti sayesinde. Allah'ın o kulu var etmesinin gayesi, kulun muhabbetle, korkuyla ve ümitle yalnızca Allah'a kulluk etmesidir. O'nu ilah kabul etmesidir.

Azmedip karar verme iradenin başlangıcı olduğundan, kulun hareket ve kazancı da iradeye bağlı olduğundan dolayı isimlerin en doğrusu Hemmam ve Haris'tir. Gerçek hükümler sadece Allah'a ait olduğu için, Allah katında isimlerin en çirkini ve Allah'ın en çok buğzettiği isim Şehinşah yani Padişahlar Padişahı, Hükümler Hükümleri'dir. Çünkü bu Allah'tan başka kimse için söz konusu değildir. O'ndan başkasını böyle isimlendirmek batıldır ve Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'da batılı sevmez.

İlim ehlinin bazıları bunlara Kadî'l Kudat (Kadılar Kadısı) ismini de dâhil etmişlerdir. Çirkinlik bakımından Seyyidü'n Nas (İnsanların Efendisi) ismi de bunları takip etmektedir. Çünkü bunlar Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den başkası için kullanılamaz. Nitekim Harb ve Mürre isimlerinin ifade ettikleri anlamlar insanlara en kötü gelen şeylerdir. Çünkü savaş ve acı en çirkin şeylerdir. Hanzale, Hazn ve bunlara benzer isimler de bu isimlere kıyas edilir.

Peygamberler, insanlık içinde en üstün ahlaka sahip kimselerdi. Onların isimleri de en güzel isimlerdi. Bu sebeple Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ümmetine onların isimleriyle isimlenmelerini tavsiye etmiştir. Ebu Davud ve Nesai'nin Sünen'lerinde naklettiklerine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Peygamberlerin

isimleriyle isimlenin.”²³² Bunda bir fayda olmasa bile, isim kendisini taşıyanı hatırlatır. Manasıyla alakadar olmayı gerektirir. Nitekim bu da bir fayda olarak yeterlidir.

Erkek çocuğa Yesar, Eflah vb. isimlerinin konmasını yasaklaması, hadiste başka bir anlama işaret ettiğinden ötürüdür. O da şu şekildedir: Zira bu isimde birini ararken “O orada mı?” diye sorduğunda “Hayır” cevabını alabilirsin. Bu ilave hadisin kendinden mi yoksa bir sahabe sözü mü Allah en doğrusunu bilir. Bu isimler uğursuzluk düşüncesi yaratır. Bu düşünce o kimseyi iyi olandan alıkoyar.

Ümmetine karşı son derece merhametli olan Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) hikmeti gereği, kerih görülen bir şeyi işitmelerini veya başlarına hoşlanılmayan bir hal gelmesini gerektirecek sebeplerden men etmiştir. Aksine birde ismin zıddının kişiye verilmesi yani en fakir olan insanlardan birine “Yesar; Bolluk”, başarısı olmayan birine “Necih; Başaran” ve kaybedenlerden olan birine “Rabah; Kar” isminin verilip hem o kimseye hem de Allah’a karşı yalancı durumuna düşme hali eklenir. Bir diğer husus da ismi taşıyan kimsenin, ismin gereklerini yerine getirip getirmediği araştırılır ve getirmediği görülürse bu durum o kişinin kötülenmesine sebep olur. Nitekim şiirde ifade edildiği gibi;

Cahilliklerinden ötürü (Sedid; doğru olan) adını verdiler

Fakat Vallahi sende doğruluk adına hiçbir şey yok!

Öyle övgüler de vardır ki; kötüleme yerine geçer ve övülen kimseyi insanların içinde küçük düşürür. Çünkü bir kimse kendinde olmayan bir şeyle övüldüğünde, insan-

²³² Ebu Davud, 4950.

lar övüldüğü şeyin o kimsede olup olmadığını arar, özelliğın o kimsede bulunduğunu sanırlar. Fakat bu özelliğında göremeyince bu defa onu kötülemeye başlarlar. Ancak kişi övülmeden bırakılsa bu ona bir zarar vermez. Başka bir hususta, ismi taşıyan kimse kendinin öyle olduğuna inanır. Kendini temize çıkarmaya başlar. Nitekim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Berre" isminin koyulmasını yasaklamıştır. Bu yüzden "Reşid", "Muti", "Tai" vb. isimlerin konulması da mekruh olur. Kâfirler bu isimleri koyduklarında onlara bu imkânı sağlamak ve onları bu isimlerle çağırarak da caiz değildir.

Künye konusuna gelince, bu verildiğı kimseye bir övgü ifadesidir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Suheyb (radiyallahu anh)'ı Ebu Yahya, Ali (radiyallahu anh)'ı Ebu Turab, Enes (radiyallahu anh)'ın küçük kardeşini ise Ebu Umeyr diye künyelemiştir.

Çocuğı olanı da olmayanı da künyelemek O'nun sünnetlerindendi. Ebu'l Kasım dışında başka bir şeyle künyelenmeyi yasakladığı sabit olmamıştır. Fakat bu konuda ihtilaf edilmiştir:

Birinci görüş; Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in künyesini almak mutlak anlamda caiz değildir.

İkinci görüş: Yasaklama yalnızca isim ve künyesini birlikte kullanma içindir. Bu konuda Tirmizi sahih bir hadis nakletmiştir.

Üçüncü görüş: İsim ve künyesini birlikte kullanmak caizdir. Bu konuda Ali (radiyallahu anh) şu hadisi nakletmiştir: "Ey Allah'ın Rasulü! Senden sonra benim bir çocuğın olursa ona senin ismini ve künyeni vereyim mi?" diye sordum. "Evet" diye cevap verdi." Tirmizi hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

Dördüncü görüş: Bu yasak yalnızca Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sağlığına mahsustu. Doğru olan; Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in künyesi ile künyelenmek yasaktır. Sağlığındaki yasak daha kuvvetliydi. İsim ve künyesini beraber almak da yasaklanmıştır. Ali (*radiyallahu anh*)'ın rivayet ettiği hadis düşündürücüdür. Tirmizi'de ise bu hadisi sahih kabul etme konusunda gevşeklik vardır. Nitekim Ali (*radiyallahu anh*) "Bu bana has bir ruhsattır" demiştir. Bu da başkaları için yasağın devam ettiğine delil olur. Aişe (*radiyallahu anha*)'nın rivayet ettiği "İsmimi helal, künyemi haram kılan nedir?" hadisine gelince, bu hadis gariptir. Böyle bir hadis sahih hadise karşı delil getirilemez.

Seleften bazıları Ebu İsa künyesini almayı mekruh saymışlardır. Diğerleri ise bunu caiz görmüşlerdir. Ebu Davud'un Zeyd b. Eslem'den naklettiğine göre Ömer (*radiyallahu anh*)'ın Ebu İsa künyeli bir oğlu vardır. Muğire b. Şube'de Ebu İsa künyesi ile künyelenmişti. Ömer (*radiyallahu anh*) ona "Ebu Abdillah künyesi sana yetmedi mi?" diye sordu. Muğire b. Şube: "Bana bu künyeyi Allah Rasulü verdi." dedi. Ömer (*radiyallahu anh*) ise "Allah Rasulü'nün geçmiş ve gelecek günahları bağışlandı. Bizim emsalimiz müslümanların sayıları azaldı, bize de ne olacağını bilmiyoruz" dedi. Bunun üzerine Muğire b. Şube ölümüne kadar Ebu Abdillah künyesini taşımaya devam etti.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) üzüme "kerm" denmesini yasakladı ve "Kerm müminin kalbidir"²³³buyurdu. Çünkü bu kelime adlandırıldığı şeyde çokça hayrın ve faydanın olduğunu gösterir.

²³³ Müslim, 2247.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurdu: “Be-deviler size yatsı namazının ismi konusunda galib gelmesinler. Dikkat edin, bu namazın ismi “İşâ”dır. Onlar ise “Atame” diyorlar.”²³⁴ Fakat başka bir hadiste ise “İnsanlar atame ve sabah namazındaki hayrı bilselerdi, ona emekleyerek gelirlerdi”²³⁵ buyurmuştur.

İşin doğrusu; Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bu ismi tamamen yasaklamamıştı. Sadece bu ismin “İşâ” isminin yerini tamamen almasını yasaklamıştı. Bu davranışıyla Allah’ın ibadetlere verdiği isimleri korumayı, sonraki nesillerin yaptığı gibi nasların lafızlarını terk edip sonradan çıkan ıstılahları tercih ederek yaptıklarını önlemek istemiştir. Çünkü bu durumun neticesinde insanlarda cehalet ve fesad yerleşmiştir. Buna bir benzer uygulama da Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’nın öne aldığını öne alıp, sonraya bıraktığını sonraya bırakma konusunda yapmış olduğu muhafazasıdır. Bayrama önce namazla başlar sonra kurban keserdi. (Kevser suresindeki sıradan ötürü) Kur’an’ı Kerim’deki sıraya göre abdestte önce yüzünü, sonra ellerini yıkar, sonra başını meshedip ayaklarını yıkardı. Şu ayette geçtiği üzere “Arınmış olan (zekât veren) ve Rabbinin adını anıp namaz kılan kurtuluşa ermiştir” (Âlâ, 14-15) fitır sadakasını bayram namazından önce verirdi. Bunun gibi örnekler çok fazladır.

²³⁴ Buhari, 8/20.

²³⁵ Buhari, 9/9, 52/31; Müslim, 437.

Rasulullah (s.a.v)'ın Dili Muhafaza Etme ve Sözleri Seçme Hususundaki Sünneti

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) konuşmasında ümmeti için sözlerin en güzelini seçer, çirkin ve kaba konuşan kimselerin sözlerine benzer sözler söylemekten uzak dururdu. Çirkin, yüz kızartıcı, bağırarak ve sert bir biçimde konuşmazdı.

İyi ve değerli bir sözün, buna layık olmayan kimse için kullanılmasını kerih görürdü. Aynı şekilde layık olmayan kimseler için de kötü ve kınayıcı sözlerin kullanılmasından hoşlanmazdı. İlk kısma örnek olarak; bir münafığa “Efendimiz” ve üzüme de “kerm” denmesini yasaklamıştır. Ebu Cehil’in, Ebu’l Hakem diye adlandırılmasını da yasaklamıştır. Aynı şekilde Ebu’l Hakem adlı sahabenin adını Ebu Şurah diye değiştirmiş ve “Şüphesiz ki hakem olan Allah’tır ve hüküm O’na aittir”²³⁶ buyurmuştur.

Yine kölenin efendisine “Rabbim” demesini, efendinin de kölesine “Kulum” demesini yasaklamıştır.²³⁷ Tabip olduğunu söyleyen bir kimseye ise “Sen refiksin. Onun tabibi onu yaratandır”²³⁸ demiştir. Cahiller ise bugün biraz tabiat bilgisine sahip olan kâfir bir kimseyi “Hâkim (hikmet sahibi, filozof)” diye adlandırırlar.

“Kim Allah’a ve Rasulüne itaat ederse hidayete ermiştir; kim de onlara isyan ederse sapmıştır” diyen hatibe “Sen ne kötü bir hatipsin” demiştir.²³⁹ Nitekim “Allah ve

²³⁶ Ebu Davud, 4955.

²³⁷ Müslim, 2249; Ebu Davud, 4975.

²³⁸ Ebu Davud, 4207.

²³⁹ Müslim, 870; Ebu Davud, 1099. Hadisin devamında Rasulullah (s.a.v) “Kim de Allah’a ve Rasulüne isyan ederse, de!” buyurmuştur.

falan kişi dilerse, demeyin! Ama Allah dilerse, sonra falan dilerse deyin!”²⁴⁰ sözü de bunlardandır.

Allah’a şirk koştuktan sakınmayan kimsenin şu sözleri de yukarıdaki gibi şirk koşma anlamına gelir: “Ben Allah’la ve seninleyim. Bana Allah ve sen yetersin. Allah’tan ve senden başka kimsem yok. Allah’a ve sana güveniyorum. Bu Allah’tan ve sendendir. Allah’a ve senin hayatına yemin olsun ki” Bunlar; söyleyenin yaratılanı Yaratana ortak koştığı sözlerle örnektir. Bunların hepsi “Allah ve sen dilerse” sözünden daha çirkin ve daha yasaklanmış sözlerdir. “Önce Allah’la, sonra seninleyim”, “Allah diler, sonra da sen dilerse” sözlerine gelince, bunlarda bir sakınca yoktur. Nitekim üç kişinin yaşadıkları hadisenin anlatıldığı hadiste geçen şu söz gibi: “Bugün önce sen sonra senden başka beni ulaştıracak yoktur”²⁴¹ İkinci kısma gelince; bu layık olmayan kimselere kınayıcı sözler söylenmesidir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in zamana sövmeyi yasaklaması buna örnektir. Bununla ilgili olarak “Şüphesiz ki Allah, zamandır”²⁴² buyurmuştur.

Bu konuda üç mefsedet vardır:

1. Hak etmeyen bir şeye sövmektir.

2. Zamana küfretmek şirk içerir. Çünkü söven kimse zamanın kendine fayda ve zarar verdiğini sandığı için küfretmiştir. Bu kişilere göre zaman zalimdir. Zamana söven bu kimselerin pek çok şiiiri vardır. Birçok cahil de zamana lanet etmektedir.

²⁴⁰ Ebu Davud, 4980.

²⁴¹ Buhari, 83/8; Müslim, 2964.

²⁴² Buhari, 97/35; Müslim, 2246.

3. Onların sövmeleri aslında bu fiilleri yapanadır. Şayet hak, onların heva ve heveslerine uysa gökler ve yer fesda uğrar. Ancak isteklerine uygun bir şey olduğunda hamederler ve onu överler.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) buyurdu ki: “Sizden biri şeytana lanet etmesin. Çünkü bunun üzerine şeytan ev gibi olana kadar büyüklendir ve ‘Gücümle onu yendim’ der. Bunun yerine ‘Bismillah’ desin! Böylece o bir sinek gibi olana kadar küçülür.”²⁴³

Başka bir hadiste şöyle geçmektedir: “Kul şeytana lanet ettiğinde şeytan ‘Sen lanetlenmiş birine lanet ettin’ der. ‘Allah şeytanı kahretsin’, ‘Allah şeytanı hayırdan uzak etsin’ sözleri de böyledir. Bütün bu sözler onu sevin-dirir ve ‘Âdemoğlu bunu kendi gücümle elde ettiğimi bildi’ der. Bu şeytanın daha da azmasına sebep olur. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kendisine şeytandan bir vesvese bulaşan kimseye Allah’ı zikretmesini, O’nun adını anmasını ve O’na sığınmasını tavsiye edip göstermiştir. Çünkü bu, o kimse için en yararlı olan ve şeytanı en çok kızdıran şeydir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in bir kimseye “İğrendim” demeyi yasaklayıp “Midem bulandı” demeyi tavsiye etmesi²⁴⁴ de bu kabildendir. Aslında ikisinin de anlamı aynıdır. Yani midem karıştı ve tabiatı bozuldu. Ancak Allah Rasulü “iğrenç ve pis” sözleri çirkinlik ve kötülük ihtiva ettiği için sahabenin bunu söylemesini kerih gördü. Bir kimsenin bir şeyi kaçırdıktan sonra “Keşke şöyle şöyle yapsaydım” demesini yasaklamış “Bu şeytanın ameline

²⁴³ Ebu Davud, 4982; Ahmed, Musned, 5/59.

²⁴⁴ Buhari, 78/100; Müslim, 2251; Ebu Davud, 4989.

kapı açar" buyurmuştur. Bu sözü söyleyen kimseye ondan daha faydalısını göstermiş "Allah takdir etti, O dilediğini yapar"²⁴⁵demeyi tavsiye etmiştir.

Çünkü "Eğer şöyle şöyle yapsaydım bu kaçırdığım şeyi kaçırmazdım" veya "Bu düştüğüm duruma düşmezdim" sözleri fayda vermeyen sözlerdir. Bu sözle ne kaçırdığını geri getirebilir ne de keşke demekle düşmesini önleyebilir. "Keşke" sözünde, durum kendi takdiri gibi olsaydı, Allah'ın takdir ettiği gibi olmazdı, iddiası vardır. Zira takdir edilmiş şeyin aksinin olması imkânsızdır. Bu yüzden kişinin bu sözü; yalan, cehalet ve imkânsızlık ihtiva eder. Bu kişi kaderi yalanlamaktan kurtulsa bile "keşke" kelimesiyle kadere karşı gelmekten kurtulamaz.

"Bu sözde kaderi reddetmek yoktur. Çünkü temenni edilen sebepler de aynı şekilde kaderdendir" denilirse şöyle cevap verilir: Doğrudur fakat bu, istenilmeyen kaderin gerçekleşmesinden önce fayda verir. İş olduktan sonra ne bu işi def eder ne de hafifletir. Bu durumda kişiye düşen görev, olan olayın etkisini giderecek ya da hafifletecek şeyler yapması ve olması ümit edilmeyen şeyleri temenni etmemesidir. Çünkü bu acziyettir. Allah (*Suhbanehu ve Teâla*) acizliği kınar ve güzel anlayış ve kavrayışı sever. Bu da kulun sebeplere sarılmasıdır. Bu şekilde kula hayır kapıları açılır. Acziyet ise şeytanın ameline kapı açar. Kul kendisine fayda veren işlerden aciz kaldığında boş temennilere kapılır. Bu yüzden Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) acizlik ve tembellikten Allah'a sığınmıştır. Bu ikisi bütün kötülüklerin anahtarıdır. Endişe, üzüntü, korkaklık, cimrilik, bor-

²⁴⁵ "Başına bir musibet geldiğinde "Keşke şöyle şöyle yapsaydım." deme. Fakat "Allah'ın takdiri, O ne dilerse yapar." de. Zira keşke sözü şeytanın ameline yol açar." Müslim, 2664.

ca aldırış etmemek ve adamların kendine galebe çalması gibi kötü şeylerin kaynağı acizlik ve tembelliktir. Bunların asıl adresleri ise “keşke” sözüdür. Bunun için Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): “Keşke sözü şeytanın ameline kapı açar” buyurmuştur. Temenni eden kimse insanların en âcizi ve en iflas etmişidir.

Bütün masiyetlerin aslı acizliktir. Çünkü kul kendini ibadete sevk eden ve masiyetlerden alıkoyan sebeplerden aciz kalır. Bu yüzden ikisi arasında bocalar. Bu hadis, şerrin köklerini ve çeşitlerini, başlangıç ve neticelerini, yollarını ve kaynaklarını biraraya toplamıştır. Bu sekiz hasleti kapsamaktadır. Her bir haslet birbirine benzer ve kardeş-tir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): “Allah’ım! Endişe ve hüzünden sana sığınırım”²⁴⁶ demiştir. Endişe ve hüznün kardeşler. Kalbe hoş gelmeyen şey, sebebi itibariyle ya geçmişte meydana gelen bir şeydir -ki bu hüznü doğurur- ya da gerçekleşmesi beklenen bir iştir -ki bu da endişeyi doğurur- Her ikisi de acizliktir. Zira geçmişte olan bir şey hüznle def edilmez aksine rıza, hamd, sabır, kadere iman ve kulun “Allah’ın takdiri! O dilediğini yapar” demesi ile def edilir. Geleceğe gelince, o da endişe ile def edilmez. Aksine ya onun def edilmesine bir çare vardır ve kul ondan aciz değildir ya da def edilmesine bir çare yoktur. Kul bu durumda tevhide, tevekkülü, sevdiği ve sevmeyişi herşeyde Allah (Subhanehu ve Teâla)’dan razı olmayı kuşanır. Endişe ve hüzn ise azmi zayıflatan etkenlerdendir. Kalbi zayıflattır ve kulun kendine fayda veren hususlarda çalışmasına engel olur. Endişe ve hüzn, hayat yolunda yürüyen kimsenin sırtında ağır bir yükür.

²⁴⁶ Buhari, 80/36; Tirmizi, 3480.

ca aldırış etmemek ve adamların kendine galebe çalması gibi kötü şeylerin kaynağı acizlik ve tembelliktir. Bunların asıl adresleri ise “keşke” sözüdür. Bunun için Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): “Keşke sözü şeytanın ameline kapı açar” buyurmuştur. Temenni eden kimse insanların en âcizi ve en iflas etmişidir.

Bütün masiyetlerin aslı acizliktir. Çünkü kul kendini ibadete sevk eden ve masiyetlerden alıkoyan sebeplerden aciz kalır. Bu yüzden ikisi arasında bocalar. Bu hadis, şerrin köklerini ve çeşitlerini, başlangıç ve neticelerini, yollarını ve kaynaklarını biraraya toplamıştır. Bu sekiz hasleti kapsamaktadır. Her bir haslet birbirine benzer ve kardeş-tir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): “Allah’ım! Endişe ve hüzünden sana sığınırım”²⁴⁶ demiştir. Endişe ve hüznün kardeşirler. Kalbe hoş gelmeyen şey, sebebi itibariyle ya geçmişte meydana gelen bir şeydir -ki bu hüznü doğurur- ya da gerçekleşmesi beklenen bir iştir -ki bu da endişeyi doğurur- Her ikisi de acizliktir. Zira geçmişte olan bir şey hüznle def edilmez aksine rıza, hamd, sabır, kadere iman ve kulun “Allah’ın takdiri! O dilediğini yapar” demesi ile def edilir. Geleceğe gelince, o da endişe ile def edilmez. Aksine ya onun def edilmesine bir çare vardır ve kul ondan aciz değildir ya da def edilmesine bir çare yoktur. Kul bu durumda tevhide, tevekkülü, sevdiği ve sevmediği herşeyde Allah (Subhanehu ve Teâla)’dan razı olmayı kuşanır. Endişe ve hüznün ise azmi zayıflatan etkenlerdendir. Kalbi zayıflattır ve kulun kendine fayda veren hususlarda çalışmasına engel olur. Endişe ve hüzn, hayat yolunda yürüyen kim-senin sırtında ağır bir yükür.

²⁴⁶ Buhari, 80/36; Tirmizi, 3480.

Aziz ve Hâkim olan Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın hikmetindendir; bu iki askeri kendinden yüz çevirmiş kimselerin kalplerine gönderir ki böylece pek çok günahattan uzaklaşsınlar. Nitekim kalpler tevhide yönelip Allah'a dönmedikçe bu iki askerin hapsinden kurtulamazlar. Çünkü bu haptisten kurtulmanın başka bir yolu yoktur ve buna da yalnızca Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın yardımıyla ulaşabilir. Buna ancak O'nun sayesinde varabilir ve buna sadece Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kılavuzluk yapabilir. Kul hangi makamda olursa olsun onu bu makama hamdi ve hikmeti ile Allah (*Subhanehu ve Teâla*) getirmiştir. O, kulunun hakkı olanı engellemez. Bilakis kulun sevdiği şeylerle kendisine tevessül etmesi için onu engeller. Onunla kulu kendine yöneltmek, Rabbinin karşısındaki zilletiyle onu şerefliendirmek, kendisine muhtaç olmasıyla onu zenginleştirmek, önünde eğilip bükülmekle gönlünü yapmak, görevden uzaklaştırmakla onu en şerefli makamlara erdirmek, kudretindeki hikmetini ve izzetindeki rahmetini göstermek içindir. O'nun engellemesi verme, cezası terbiye, düşmanlarını musallat etmesi ise o kulu Rabbine yönelten bir aracıdır. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ihsanı ve risaleti nereye vereceğini en iyi bilendir. Nitekim şöyle buyurmuştur:

"Böylece 'Allah içimizden bunlara mı lütufta bulundu?' demeleri için onlardan bazısını bazısıyla denedik. Allah, şükredenleri daha iyi bilen değil mi?" (Enam, 53)

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ayrıcalıklı kılacağı yerleri en iyi bilendir. Kimileri için Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın engellemesi hayra, kimileri için ise ihsanı, kulu O'ndan alıkoyduğu için engellemeye dönüşmüştür. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bizim daima istikamet üzere olmamızı ve kendine yönelmemizi ister. İstikamet üzere olup Allah'a yönelmemizin, kendisi bize bu konuda yardım etmeyi ve bizim için onu

murad etmeyi irade buyuruncaya kadar gerçekleşmeyeceğini de haber vermektedir. Nitekim "Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz bir şey dileyemezsiniz." (Tekvir, 29) buyurmuştur.

Kulun, ruhunun bedenine nisbeti gibi ruhuna nisbeti olan başka bir ruhu bulunsa, bu ruhla Allah'ın kendiliğinden ona, kendisiyle kulun yapacağı şeyi irade etmesini icabettirsin. Aksi takdirde kulun konumu ihsana kâbil değildir. Ve ihsan doldurulacak bir kabı da yoktur. Kapsız gelen mahrum döner. O zaman bu durumdan ötürü yalnızca kendisini kınasın. Sözün özü; Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) hüznü ve endişeden Allah'a sığınmıştır. Bunlar birbirlerinin kardeşidirler. Aynı şekilde acizlik ve tembellikten de Allah'a sığınmıştır. Bunlar da birbirlerinin kardeşidirler. Zira kulun kemale ermemesi ve salih bir kimse olmaması, ya güç yetiremediğinden -ki bu acziyettir- ya da gücü yettiği halde istemediğindendir -ki bu da tembelliktir- Bütün hayırların kaçması ve bütün şerlerin elde edilmesi bu iki özellik sebebiyledir. Bu şerlerden biri de kendi bedeninden yararlanamamaktır ki, bu korkaklıktır. Bir diğeri de malından faydalanmayı terketmektir, bu da cimriliktir. Böylece o kişi hakkında iki üstün gelme meydana çıkar. İlki; hak bir sebep olan borçla üstün gelinmesidir. İkincisi ise; batıl bir sebeple olan adamların ona üstün gelmesidir. Tüm bunlar acziyet ve tembelliğin semereleridir.

Sahih bir hadiste Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), aleyhine hüküm verdiği bir kimse "Allah bana yeter, O ne güzel vekildir" deyince şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah Teâla acizliği kınar. Senin üzerine vazife olan tedbirli davranmandır. Bir iş sana galebe çaldığında 'Allah bana yeter, O ne güzel vekildir' de!"

O sahabî, tedbirli davransaydı kendi lehine hüküm verilecekken tedbirli davranmaktan acizlik gösterdikten sonra bu sözü söylemiştir. Şayet sebeplere sarıldıktan sonra başarısız olduğunda bu sözü söyleseydi, söz yerinde olurdu. Nitekim Allah'ın dostu İbrahim (aleyhisselam) emrolunduğu sebeplere sarılmış, bunları terk ederek aciz kalmamış fakat düşmanları ona galip gelmiş ve ateşe atmışlardı. İbrahim (aleyhisselam) işte bu durumda: "Allah bana yeter, O ne güzel vekildir" demiş ve böylece söz yerli yerinde olmuş, etkisini göstermişti. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashabı da böyle yapmışlardı. Uhud günü Uhud'dan ayrıldıklarında kendilerine "İnsanlar sizinle savaşmak üzere toplandılar" denilince teçhizatlarını kuşandılar. Onlarla savaşmak üzere yola çıktılar. Bu şekilde tedbirli davrandıktan sonra bu sözü söylediler. Böylece söz etkisini gösterdi. Allah (Subhanehu ve Teâla) şöyle buyurdu:

"Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona bir kurtuluş yolu sağlar ve ummadığı yerden rızık verir. Kim Allah'a tevekkül ederse, O ona yeter." (Talak, 2)

"Allah'tan sakının. Müminler yalnız O'na tevekkül etsinler." (Maide, 11)

Sebeplere sarılmaksızın tevekkül etmek sadece acziyettir. Buna azıcık tevekkül karışmış olsa bile bu acziyettir. Kul tevekkülü acizliğe, acizliğide tevekküle dönüştürmemelidir. Tam tersi tevekkülü sarılması gereken sebeplerin arasına dâhil etmelidir. Zira maksad ancak bu sebeplerle tamamlanır. Bu hususta iki grup insan yanlış düşmüştür.

Birinci grup: Tevekkülün tek başına yeterli bir sebep olduğunu zannettiler. Böylece Allah'ın hikmeti gereği olan sebeplere sarılmayı terk ettiler.

İkinci grup: Sebeplere sarılıp tevekkülден yüz çevirdiler.

Sözün özü: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) insana, içinde kemalinin zirvesi bulunan, kendine yararlı olan bir şeyi şiddetle istemesi ve bunun için çaba sarfetmesi yolunu göstermiştir. Aciz kaldıktan sonra "Allah bana yeter, O ne güzel vekildir" diyen, Allah'ın kendisini kınadığı ve vekili olmadığı kimsenin aksine Allah, takva sahibi olup sonra kendine tevekkül eden kimsenin vekilidir ve ona yeter.

Rasulullah (s.a.v)'in Duaları

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah'ı zikretme hususunda insanların en üstünü idi. Bilakis konuştuğu her şey Allah'ı zikretme ve ona yakın şeylerdi. Onun ümmetine bir şeyleri emretmesi, yasaklaması ve hüküm koyması hepsi Allah'ı zikretmesiydi. Yine Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın isim ve sıfatlarından, hükümlerinden, fiillerinden, vaadlerinden ve tehditlerinden haber vermesi de Allah'ı zikretmesiydi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Allah (Subhanehu ve Teâla)'ı nimetleriyle övmesi, yüceltmesi, tesbih ve hamd etmesi hep O'nun zikriydi. Allah'tan istemesi, O'na dua etmesi, Allah'tan ümitvar olması ve korkması da zikirdi. Sükut etmesi de kalbiyle zikretmesiydi. Her anında Allah (Subhanehu ve Teâla)'yı zikrederdi. Ayakta, otururken, yatar-ken, yürürken, bineğe binerken, yolculukta, konaklamasında, seferinde ve ikamet halinde hep Allah'ı zikrederdi.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) uykudan uyandığında şöyle derdi:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَحْيَاَنَا بَعْدَ مَا اَمَاتَنَا وَ اِلَيْهِ التَّشَوُّرُ

“Bizi öldürdükten sonra dirilten Allah’a hamdolsun. Dönüş, yalnızca O’nadır.”²⁴⁷

İbn Kayyım (*rahimehullah*) konunun devamında Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in uykudan uyandığında, namaza başlarken, evden çıkarken, mescide girerken ve sabah akşam okuduğu duaların aynı zamanda kıyafet giyerken, eve girerken, tuvalete girerken, abdest aldığı ve ezan okunduğu esnada, hilali gördüğünde, yemek yediğinde ve aksırdığında ne söylediğine dair rivayet edilen hadisleri zikretmiştir.

Rasulullah (s.a.v)’in Eve Giriş Adabı

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ailesinin yanına aniden ve onları şaşırtacak şekilde girmezdi. Aksine ailesi eve girdiğinden haberdar olacak şekilde girerdi. Ailesine selam verirdi. Eve girdiğinde hal hatır sormaya başlar, onlardan bir şeyler isterdi. Bazen “Yemeğiniz var mı?” diye sorar bazen de önüne hazır bir şeyler getirilinceye kadar susardı.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in bevlederken kendisine selam veren bir adamın selamını almadığı sabit olmuştur. Aynı zamanda Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’nın abdest bozarken konuşana öfkelenişini haber vermiştir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) abdest bozarken, kibleyi önüne yahut arkasına almaz ve böyle yapılmasını da yasaklardı.

* * *

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’den ezanın terci’li veya terci’siz okunmasının sünnet olduğuna ve kamet lafızlarının çift veya tek olarak meşru kıldığına dair hadisler sabit olmuştur. Fakat kamet sözü olan “Kad Kameti’s Sala-

²⁴⁷ Buhari, 11/113; Müslim, 2711.

tu"nün bir defa söylendiği sahih olarak nakledilmemiştir. Aynı şekilde ezanın başındaki tekbirin de iki defa tekrarlandığına dair rivayet sahih değildir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ümmetine ezan sırasında beş çeşit sünnet koymuştur:

1- Ezanı işten kimsenin, müezzinin söylediklerini tekrarlaması ve "Hayya ale's Salah" ve "Hayya ale'l Felah" kelimeleri yerine "La havle ve la guvvete illa billah" sözünü söyleyerek tekrar etmesini emretmiştir.²⁴⁸ Bu ikisini beraber söylemesi ya da sadece "Hayya ale's Salah" ve "Hayya ale'l Felah" sözlerini söylemesi konusunda herhangi bir sahih rivayet bulunmamaktadır. Şüphesiz ki bu hikmet gereği böyledir. Zira ezanın kelimeleri zikirdir. Fakat "Hayya ale's Salah" ve "Hayya ale'l Felah" kelimeleri namaza çağrıdır. Dolayısıyla bu çağrıyı işiten kimsenin çağrıya icabet edebilmesi için yardım ifade eden bu cümle ile yardım talep etmesi sünnettir.

2- Şu duanın okunmasıdır:

رَضِيتُ بِاللّٰهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيًّا

"Rab olarak Allah'tan, din olarak İslam'dan, nebi olarak Muhammed (s.a.v)'den razı oldum." Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bunu söyleyen bir kimse için "Günahları bağışlandı" demiştir.²⁴⁹

3- Müezzine icabetten sonra Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e salavat getirilmesidir. Bu salavatın en mükemmel, bilgiçlik taslayanlar ne kadar bilgiçlik taslasa da O'nun ümmetine öğrettiği salavattır.

²⁴⁸ Buhari, 10/7; Müslim, 383.

²⁴⁹ Ahmed, 4/337; Ebu Davud, 5072. Tirmizi, 3389.

4- Rasulullah'a salavat getirdikten sonra:

اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ الثَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ
وَالْفَضِيلَةَ وَالدَّرَجَةَ الرَّافِعَةَ وَأَبْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ إِنَّكَ لَا تَخْلِفُ
الْمِيعَادَ

“Ey şu eksiksiz davetin ve kılınacak namazın rabbi Allah'ım! Muhammed'e vesileyi ve fazileti ver. Onu, kendisine vaadettiğin makam-ı mahmuda ulaştır, Muhakkak ki sen vaadinden dönmezsin”²⁵⁰denmesidir.

5- Bundan sonra da kendisine dua etmesidir. Nitekim Sünen'de Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in: “Ezan ve kamet arasında yapılan dua geri çevirilmez”²⁵¹buyurduğu nakledilmektedir. Bunun üzerine ashab “Ne diye dua edelim ya Rasulullah?” dediler. Rasulullah “Allah'tan dünyada ve ahirette afiyet vermesini isteyin” buyurdu. Hadis sahihtir.

Teşrik Tekbirleri

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Zilhicce'nin onuncu gününde duayı çoğaltırdı. Tehlil, tekbir ve tahmidin bugünde çokça yapılmasını emrederdi. Arefe günü sabah namazından teşrik tekbirlerinin son gününün ikindi namazına kadar tekbir getirir:

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَلِلَّهِ الْحَمْدُ

“Allah en büyüktür, Allah en büyüktür. Allah'tan başka ilah yoktur. O Allah en büyüktür, Allah en büyüktür.

²⁵⁰ Buhari, 10/8.

²⁵¹ Ebu Davud., 521; Tirmizi, 212. Tirmizi “Hadis sahihtir” demiştir.

Hamd Allah'a mahsustur"²⁵² derdi. Bu hadisin isnadı her ne kadar sahih değilse de uygulama bu şekilde yapılmaktadır. Bu rivayete göre hadisin evvelindeki tekbir iki defadır. Üç defa olmasına gelince, bu görüş Cabir (*radiyallahu anh*)'in rivayetine dayandırılmaktadır. İmam Şafi: "Şayet bir kimse arttırmak isterse *والحمد لله كثيراً ، وسبحان الله* الله أكبر كبيراً ، والحمد لله كثيراً ، وسبحان الله" demesi iyi olur" demiştir.

Rasulullah (s.a.v)'in Yemek Konusundaki Sünneti

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) elini yemeğe uzattığında "Bismillah"²⁵³ der ve yemeğe başlarken besmele çekmeyi emrederdi. "Sizden biri başında besmeleyi unutursa 'Bismillahi fi evvelihi ve ahirihi' desin"²⁵⁴buyurmuştur. Hadis sahihtir. Sahih olan görüşe göre yemekte besmele çekmek vaciptir. Besmeleyi terk eden kişinin yemesi ve içmesinde şeytan onun ortağı olur. Besmele çekilmesini emreden hadisler sahih ve sarihtir. Kapalılık bulunmamaktadır. Bunlara muhalefeti meşru gören ve bu hadisleri zahirinden başka bir anlama hamleden bir icma yoktur.

Bir topluluk yemek yerken sadece birinin besmele çekmesi şeytanın yemeğe ortak olmasına engel olur mu yoksa hepsini besmele çekmesi mi gereklidir? İmam Şafi bir kişinin besmele çekmesini yeterli görmüştür. Deniliyor ki: "Şeytanın yemekteki ortaklığı bizzat kişi kendi besmele çekmedikçe düşmez."

Tirmizi'nin Aişe (*radiyallahu anha*)'dan sahih olarak naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ashabından

²⁵² Darakutni, 2/50; Hakim, Müstedrek, 1/299.

²⁵³ Ömer b. Ebi Seleme şöyle rivayet etmiştir: Allah Rasulü bana şöyle demişti: "Besmele çek. Sağ elinle ve önünden ye!" Muttefekun aleyh.

²⁵⁴ Ebu Davud, 3767; Tirmizi, 1858.

altı kişiyle beraber yemek yiyordu. Bu sırada bir bedevi geldi ve iki lokma yedi. Bunun üzerine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*): “Bu bedevi besmele çekseydi sizin için de yeterli olurdu”²⁵⁵ buyurdu. Şu biliniyor ki; Allah Rasulü de ashabı da besmele çekmişlerdi.

Huzeyfe (*radıyallahu anh*)’dan nakledilen hadis buna işaret etmektedir: “Bize bir yemek geldi. Bu sırada bir carie koşarcasına geldi ve elini yemeği yemek için uzattı. Allah Rasulü ise onun elini tuttu. Daha sonra da bir bedevi geldi. Allah Rasulü onun elini de tuttu ve şöyle buyurdu: “Şüphesiz ki şeytan üzerine Allah’ın adının anılmadığı yemeği yemek ister. Şeytan, bu carie ile yemeğe katılmak için geldi ve ben elini tuttum. Sonra da bu bedevi ile yemeğe katılmak için geldi ve onun da elini tuttum. Nefsim elinde olan Allah’a yemin olsun ki, şeytanın eli bu carie ve bedevinin eli ile birlikte avcumdadır” buyurmuştur.²⁵⁶ Allah Rasulü daha sonra besmele çekti ve yemekten yedi. Aksi olan görüşe şu şekilde cevap verilir: Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) daha yemeğe elini uzatmadan carie yemeği yemek için elini uzatmıştı.

Salam alma ve hapsirana rahmet dileme meselelerine gelince, bunlarda ihtilaf vardır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’den sahih olarak nakledildiğine göre: “Sizden biriniz aksırdığında ‘elhamdulillah’ desin. Zira bunu işiten tüm Müslümanların üzerine ona rahmet dilemek hak olur” buyurmuştur. Şayet bu iki husustaki hüküm kabul edilmiş olsa da, bunlarla yemek meselesi arasındaki fark çok açıktır. Çünkü şeytan besmele çekilmeden yenen yemekte, yiyen kişiye ortak olur. Başkasının besmele çekmesiyle belki

²⁵⁵ Tirmizi, 1858.

²⁵⁶ Müslim, 2017; Ebu Davud, 3766.

şeytanların yemeğe ortaklıkları azalır fakat besmele çekmeyenlerle birlikte yemeğe ortaklığa devam ederler.

Nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir kaptan su içerken üç defa nefes alır, her nefes alışında 'elhamdulillah' derdi. İçmeyi bitirince de şükrederdi.²⁵⁷

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hiçbir yemeğe kusur bulmazdı. Yemeği sevmediği zaman onu bırakır, bir şey söylemezdi. Bazen de "Ondan hoşlanmıyorum, ona karşı iştah duymuyorum"²⁵⁸ derdi.

Bazen yemeği överdi. "Evde sirkeden başka bir şey yok" denildiğinde, onu getirtmiş ve "Sirke ne güzel katıktır" demiştir. Yoksa bu, sirkenin diğer yiyeceklere olan üstünlüğünden dolayı değildir. Oruçluyken Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e yemek ikram edildiğinde "Ben oruçluyum" derdi. Oruçluyken kendine yemek ikram edilen kimsede yemeği ikram eden için dua etmesini, eğer oruçlu değilse yemesini emrederdi.

Allah Rasulü bir yemeğe davet edildiğinde eğer ashabtan biri peşine takılırsa "Bu bize katıldı, dilersen gelmesine izin ver, dilersen geri dönsün"²⁵⁹ diyerek ev sahibine bildirirdi. Yemek esnasında konuşurdu. Nitekim üvey evladına "Besmele çek ve önünden ye!" demiştir.

Bazen misafirlerine ikram etmeyi seven kimseler gibi defalarca yemek teklifinde bulunurdu. Nitekim Ebu Hureyre hadisindeki süt meselesinde olduğu gibi...

²⁵⁷ İbnu's Sunni, Amelu'l Yevm vel-Leyl, 472.

²⁵⁸ Buhari, 70/14; Müslim, 1945.

²⁵⁹ Buhari, 70/57.

Bir toplulukta yemek yediği zaman onlara dua etmeden oradan ayrılmazdı. Ebu Davud'tan nakledilen Ebu'l Haysem hadisesinde olduğu gibi... Peygamber ve ashâbı yemek yediler. Yemek bittikten sonra Allah Rasulü "Kardeşinize yediğiniz yemeğin karşılığını verin!" buyurdu. Bunun üzerine ashâb "Karşılığı nedir ya Rasulullah?" deyince, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Bir adamın evine girilir, yemeği yenip suyu içilince, onun için Allah'a dua edilir. İşte karşılık vermek bu şekilde olur" buyurdu.²⁶⁰

Yine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sahih olarak nakledildiğine göre bir gece evine girdi. Yiyecek bir şey istedi fakat bulamadı. Bunun üzerine "Rabbim beni doyurmanı doyur. Bana su verene, Sen de su ver" buyurdu.²⁶¹ Yoksulları misafir edenlere dua eder, onları överdi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) büyük, küçük, hür, köle kim olursa olsun bunlarla yemek yemekten çekinmezdi. Sağ elle yemek yemeyi emreder, sol elle yemekten men ederdi. "Şüphesiz ki şeytan sol eliyle yer, sol eliyle içer" buyurmuştur.²⁶² Bu hadisle sol elle yemenin haramlığına hükmedilmiştir. Sahih olan görüş de budur. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) doyamıyoruz diye şikâyetçi olanlara, beraber yemelerini, ayrı yememelerini ve besmele ile başlamalarını emretmiştir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Yediğiniz yemekleri, Allah'ı zikrederek ve namaz kılarak eritiniz. Yemek yer yemez uyumayınız ki kalpleriniz katı-

²⁶⁰ Ebu Davud, 3853.

²⁶¹ Müslim, 2055.

²⁶² Müslim, 2020.

laşmasın.”²⁶³ Bu hadis hakkında söylenecek en uygun söz, hadisin sahih oluşudur. Nitekim tecrübe ile sabittir.

Rasulullah (s.a.v)’in Selamlaşma ve İzin İsteme

Hususundaki Tutumu

Buhari ve Müslim’de nakledildiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz ki İslam’ın en faziletlisi; yemek yedirmen, tanıdığına ve tanımadığına selam vermendir.”²⁶⁴

Sahihayn’da nakledildiğine göre “Allah (Subhanehu ve Teâla) Âdem’i yarattığında ‘Şu melek topluluğunun yanına git, onlara selam ver. Ve selamına nasıl karşılık vereceklerini dinle. Çünkü o şekilde selam alma, senin ve zürriyetinin selamlaşması için örnek olacaktır’ buyurdu. Bunun üzerine Adem (aleyhisselam) “Es Selamu Aleykum” dedi. Melekler de “Es Selamu Aleyke ve Rahmetullah” diyerek onun söylediğine “Ve Rahmetullahi” lafzını eklediler.”²⁶⁵

Yine Sahihayn’da, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in selamın yayılmasını emrettiği, şayet selamı yayarlarsa birbirlerini sevecekleri, iman etmedikçe cennete giremeyecekleri ve birbirlerini sevmedikçe de iman etmiş olmayacakları haber verilmiştir.

Buhari Sahih’inde Ammar (radiyallahu anh)’ın şöyle dediğini nakletmiştir: “Üç şey vardır ki, kim bunları kendinde toplarsa, imanı da toplamış olur: Nefsine karşı bile olsa in-safî elden bırakmamak, herkese selam vermek, fakir iken

²⁶³ İbnu’s Sunni, Amelu’l Yevm vel-Leyl, 489.

²⁶⁴ Buhari, 2/6; Müslim, 39.

²⁶⁵ Muttefekun Aleyh.

sadaka vermek.”²⁶⁶ Bu kelimeler hayrın hem esaslarını hem de ayrıntılarını içermektedir. Çünkü insafılı davranmak hem Allah'ın hem de kul haklarının eda edilmesini gerekli kılar. Aynı şekilde kendine yapılmasından hoşlandığı şeyi onlara yapmasını da gerekli kılar. Buna nefse karşı insafılı davranması da girer. Zira nefsine karşı insafılı davranan kimse, kendinde olmayan ile övünmez ve Allah'a isyanla kendisini küçük düşürecek davranışları işlemez. Kişinin kendi nefsine insafılı davranmasıyla amaçlanan şudur: Nefsine karşı insafılı davranan kişi Rabbini ve kendini tanır. Malik'ine isyan ederek ona mağlup olmaz. İradesini kendi isteği ve efendisinin isteği arasında bölüştürmez. Zira bu tıpkı şöyle diyen kimselerinki gibi çok kötü bir taksim olur:

“O'nun üretilip türettiği ekin ve hayvanlardan Allah için bir pay ayırdılar, sonra kendi zanlarıncı 'Bu Allah'ındır, bu da ortaklarımızındır' dediler. Kendi ortakları için olan (pay), Allah tarafına geçmez, ama Allah'a ait olan kendi ortaklarının tarafına (payına) geçer. Ne kötü hüküm veriyorlar?” (Enam, 136)

Bir kul, Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ile O'na ortak koştukları şeyleri ve kendi nefsi arasında cehalet, zulüm ve farkında olmadan basiretini örten bir örtü içinde taksim yapan bu kimselerden olmamaya dikkat etsin! Çünkü insan çok zalim ve çok cahil olarak yaratılmıştır. Zulüm ve cehaletle vasıflandırılan bir kişiden nasıl insaf beklenebilir ki? Yaratıcıya insaf etmeyen bir kişi yaratılmışsa nasıl insaf edebilir? Nitekim bir hadis-i kudside Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyuruyor: “Ey Âdemoğlu! Bana karşı insafılı olmadın. Benim hayrım sana inip durduğu halde, senin şerrin bana

²⁶⁶ Buhari, 2/30.

yükselmekte...” Başka bir hadiste ise “Ey Âdemoğlu! Bana karşı hiç insafı değilsin. Seni ben yarattığım halde, sen başkasına kulluk ediyorsun. Seni ben rızıklandırıdığım halde, sen başkasına teşekkür ediyorsun.” Kendi nefesine karşı insafı olmayan ve ona ikram ettiğini düşünerek en kötü zulmü yapan kişi nasıl başkalarına karşı insafı olabilir?

Herkese selam vermek tevazudandır. Nitekim böyle yapan kişi kimseye karşı kibirlenmez.

Fakirken infak etmek ise ancak Allah’a olan güvenin gücünden, yakinden, tevekkül ve merhametten, zühd ve gönül zenginliğinden, infak edince fakirleşeceğini söyleyen ve kötülüğü emreden sözünü yalanlamaktan sadır olur.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in bir gün çocukların yanından geçip onlara selam verdiği sabit olmuştur. Tirmizi’de nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir gün bir grup kadının yanından geçti ve onlara eliyle işaret ederek selam verdi.²⁶⁷ Ebu Davud, Esmâ bt. Yezid’in şöyle dediğini naklediyor: “Biz kadınların içindeyken Allah Rasulü yanımıza uğradı ve selam verdi.”²⁶⁸ Bu hanım ravi yukarıdaki Tirmizi hadisinin ravisi ile aynıdır. Bundan anlaşılmaktadır ki bu iki hadise aynıdır. Allah Rasulü onlara selam verirken eliyle işaret ederek selam vermiştir.

Buhari’de nakledildiğine göre Ashabı Kiram bir defasında cumadan dönerlerken, yollarının üzerinde yaşlı bir kadına rastladılar ve ona selam verdiler. Yaşlı kadın da onlara arpadan ve silk adında bir bitki kökünden pişirilmiş

²⁶⁷ Tirmizi, 2697.

²⁶⁸ Ebu Davud, 5204.

bir yemek ikram etti. Bu hadise, kadınlara selam verme hususunda mahrem olmayanların dışında yaşlı ve mahrem olan kadınlara selam verilebileceğini göstermektedir. Yine Sahih-i Buhari'de nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Küçük olan büyüğe, yürüyen kimse oturana, binitli olan kimse yürüyene ve azınlık çoğunluğa selam verir"²⁶⁹ buyurmuştur. Tirmizi'de ise "Yürüyen, ayakta durana selam verir"²⁷⁰ buyurmuştur.

Ebu Davud'un Sünen'inde Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den nakledildiğine göre şöyle buyurmuştur: "Allah katında ikrama en layık kişi, ilk selam veren kişidir."²⁷¹

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünneti, bir kavmin yanına geldiğinde ve yanlarından ayrılırken selam vermesiydi. Şöyle dediği sabit olmuştur: "Sizden biri oturduğunda selam versin. Kalktığında da selam versin. Çünkü ilk selam ikincisinden daha üstün değildir."²⁷²

Ebu Davud'un naklettiğine göre Allah Rasulü şöyle buyurdu: "Sizden biri arkadaşıyla karşılaştığında hemen selam versin. Şayet aralarına bir ağaç ve duvar girer de sonra tekrar karşılaşırlarsa yine selam versin."²⁷³

Enes b. Malik diyor ki: Ashab-ı Kiram beraber yürürlerdi. Karşılarına bir ağaç veya yüksek bir yer çıktığında sağa sola dağılırlardı. Ardından karşılaştıklarında birbirlerine selam verirlerdi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in mescide girdiğinde önce iki rekât tahiyyetu'l mescid na-

²⁶⁹ Buhari, 79/5; Müslim, 2160.

²⁷⁰ Tirmizi, 2705.

²⁷¹ Ebu Davud, 5197.

²⁷² Ebu Davud, 5208; Tirmizi, 2706.

²⁷³ Ebu Davud, 5200.

mazı kılar sonra cemaatin yanına gelip selam verirdi. Mescid ehline selam vermeden önce mescide selam verirdi. Çünkü tahiyyetu'l mescid Allah'ın hakkı, selam ise kulun hakkıdır. Böyle bir durumda mali meselelerin aksine Allah'ın hakkı kulun hakkından önde tutulur. Allah hakkı ile kul hakkı arasındaki fark şudur: Mali haklarda, kişinin her ikisini de ödemeye gücü bulunmazsa, kulun ihtiyacı göz önünde bulundurularak önce kul hakkı ödenir. Bir kimse içinde cemaat varken mescide girdiğinde peşpeşe şu üç selam vermesi sünnettir:

- 1- Girerken "bismillah" deyip salavat getirmesi,
- 2- Tahiyyetu'l Mescid namazı kılması,
- 3- Sonra da cemaate selam vermesi.

Allah Rasulü geceleyin ehlinin yanına girdiğinde, uyananın uykusundan kalkmayacağı ve uyanık olanın da işitebileceği bir biçimde selam verirdi. Bunu Müslim zikretmiştir.

Tirmizi, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Selam, konuşmadan öncedir."²⁷⁴

İbn Ömer'den merfu olarak nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Soru sormadan önce selam verilir. Kim size selam vermeden önce soru sorarsa cevap vermeyin!"²⁷⁵

Yine Rasulullah'tan aktarıldığına göre "Selam ile başlamayanın konuşmasına müsaade etmeyin"²⁷⁶ buyurmuştur.

²⁷⁴ Tirmizi, 2700.

²⁷⁵ İbn Adiy, Kâmil, 2/303.

²⁷⁶ Heysemi, Mecmuuz Zevaid, 8/32.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir kavmin kapısına geldiğinde, kapının karşısına doğru durmaz, sağ veya sol yanına doğru durur ve “Es-Selamu Aleykum” derdi.²⁷⁷ Kendine doğru yönelen kimseye önce o selam verirdi. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’nın Hatice (*radiyallahu anha*)’ya gönderdiği selamı almasında olduğu gibi başkalarına ulaştırmak için selam alırdı. Aynı şekilde ikinci sıddıkâ (doğru sözlü kadın) olan Aişe (*radiyallahu anha*)’ya “Bu Cibril’dir. Sana selam söylüyor”²⁷⁸ buyurmuştur. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in sünneti selamın sonuna “ve berekatuhu” lafzını eklemesi idi.

Buhari’nin Enes (*radiyallahu anh*)’tan aktardığına göre üç defa selam vermek Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in sünnetiydi. Bu durum Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in birinci selamı işittiremediyse, ikinci ve üçüncüde işittirmek için tekrarlamış olmasıdır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in bu sünneti üzerinde düşünen kimse bunun arzi bir sebepten dolayı olduğunu anlar.

Karşılaştığı kimseye önce o selam verirdi. Eğer bir kimse kendisine selam verirse selamı ya misliyle ya da daha güzeliyle, def-i hacet gibi bir özür hali dışında bekletmeksizin hemen alırdı. Namaz dışında selama eliyle, başıyla ya da parmaklarıyla karşılık vermezdi. İşaretle selam veren kimsenin selamını aldığı sabit olmuştur.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in sünneti selama “Es selamu aleykum ve rahmetullahi” ile başlamasıydı. İlk selam verenin “Aleykes Selam” demesini kerih görürdü.

²⁷⁷ Ebu Davud, 5186.

²⁷⁸ Muttefekun aleyh.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) selam veren bir Müslümanın selamını “ve” getirerek “Ve Aleykum es-Selam” diye alırdı. Şayet vavı kaldırarak selam alınsa bu sahih olur mu sorusuna gelince; bu hususta bir grup şöyle demiştir: Bu şekilde, selam alma farızası yerine getirilmemiş olur. Zira bu sünnete muhaliftir. Çünkü bu şekilde bunun selam alma mı yoksa selam verme mi olduğu bilinemez. Bir başka grup ise bunun sahih olduğunu söylemişlerdir. İmam Şafiî de bu görüşte olduğunu bildirmiş ve Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’nın şu buyruğunu delil getirmiştir:

“Hani onlar, İbrahim’in yanına varmışlar ve “Selam olsun sana!” demişlerdi. O da “Size de selam olsun.” demiş, “Bunlar tanınmamış kimseler” (diye düşünmüştü).” (Zariyat, 25)

Yani “Selamun aleykum” demiş olması gerekir. Fakat ilk selam verenin “aleykum” lafzını hazfetmesinden dolayı, cevap verenin de hazfetmesi iyi olmuştur. Aynı şekilde daha önce geçen meleklerin Adem (*aleyhisselam*)’ın selamını alma şeklini de delil getirmiştir.

Rasulullah (s.a.v)’in Ehl-i Kitaba Selam Verişi

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’den sahih olarak nakledildiğine göre şöyle buyurmuştur: “Onlara, önce siz selam vermeyin. Onlarla yolda karşılaştığınızda onları yolun en dar kısmından geçecek şekilde sıkıştırın” Fakat deniliyor ki, bu hususî bir hükümdür. Ben-i Kurayza’ya yürüdükleri zaman “Onlara önce siz selam vermeyiniz” buyurmuştur. Acaba bu hüküm ehl-i zimmetin hepsini mi kapsamaktadır yoksa durumu onlar gibi olanlara mı has kılınmıştır? Ancak Müslim’de nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: “Yahudi ve hristiyanlara ilk siz selam vermeyin. Onlardan biriyle yol-

da karşılaşırırsanız onları yolun en dar yerine sıkıştırın!"²⁷⁹ Hadisin zahirine göre hüküm umumidir. Ehl-i kitabın selamını alma konusu ise ihtilaflıdır. Doğru olan görüşe göre almak vaciptir. Bidat ehlinin selamını almakla ehl-i kitabın selamını almak arasındaki fark; biz ehl-i bidatten uzak kalmaya, onlardan yüz çevirmeye me'muruz. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den nakledildiğine göre; bir gün müslümanların ve müşriklerin birarada oldukları bir topluluğa uğradı ve onlara selam verdi. Heraklius ve diğer devlet başkanlarına yazdığı mektuplarda "Selam hidayete tabi olana..."²⁸⁰ şeklinde yazmıştır.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den nakledildiğine göre şöyle buyurmuştur: "Cemaat halinde yürünürken, birinin selamı alması yeterlidir." Bu hadise dayanarak bazıları "Selam almak farz-ı kifayedir" demişlerdir. Bu hadis sabit olsaydı güzel olurdu. Fakat hadisin senedinde Said b. Halid bulunmaktadır. Ebu Zür'a "Hadis zayıftır" demiştir. Ebu Hatim de aynı şekilde söylemiştir.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünneti; bir kimse bir arkadaşından O'na selam getirdiğinde hem arkadaşının hem de getiren kimsenin selamını almasıydı. Yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünneti gereği; günah işleyen kimse tevbe edinceye kadar ne selam verir ne de selamını alırdı.

²⁷⁹ Müslim, 2167; Ebu Davud, 5205.

²⁸⁰ Buhari, 79/22; Müslim, 1773.

Rasulullah (s.a.v)'in İzin İstemesi

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sahih olarak aktarıldığına göre şöyle buyurmuştur: "İzin isteme üç defadır. İzin verilirse girersin aksi halde dönersin."²⁸¹

Sahihs olarak nakledildiğine göre "İzin isteme, göz için emredilmiştir" buyurmuştur.²⁸²

Yine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den nakledildiğine göre odasının deliğinden evin içine bakan kişinin gözünü çıkarmak istemiş ve şöyle demiştir: "İzin isteme, göz için emredilmiştir."

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den hem fiilen selam vermiş olmak için hem de selam vermenin izin istemeden önce olduğunu öğretmek için O'nun bu şekilde yaptığı nakledilmiştir. Nitekim bir adam Allah Rasulü'nden izin isteyip "Girebilir miyim?" dedi. Allah Rasulü ise başka bir adama şöyle buyurdu: "Bu adamı çıkart ve ona selam vermeyi öğret!" Bunun üzerine adam "Es selamu Aleykum, girebilir miyim?" de, dedi. Adam, bunu işitince "Es selamu Aleykum, girebilir miyim?" dedi. Allah Rasulü ise adama izin verdi ve böylece adam girdi.²⁸³ Bu hadis, "İzin selamdan öncedir" ve "Bir kimse girmeden önce ev sahibini görürse selam verir, şayet göremezse selamdan önce izin ister" diyenlerin görüşlerini reddetmektedir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünneti üç defa izin istedikten sonra şayet ev sahibi izin vermezse oradan ayrılmaktı. Nitekim bu da "İşitmediklerini düşündüğünden

²⁸¹ Buhari, 79/13; Müslim, 2153.

²⁸² Buhari, 79/11; Müslim, 2156.

²⁸³ Ebu Davud, 5177. Sahih senedle nakletmiştir.

dolayı üç defa izin istemiştir” ya da “Farklı ifadelerle izin istemiştir” görüşlerini reddetmektedir.

Yine izin isteyen kimseye “Sen kimsin?” diye sorulduğunda “Falan oğlu falanım” diyerek künyesini zikretmesi de O’nun sünnetlerindendi. Kim olduğu sorulunca sadece “ben” demezdi.

Ebu Davud’dan nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) “Bir kimsenin diğer bir kimseye elçi göndermesi onun izin vermesi anlamındadır”²⁸⁴ buyurmuştur.

İmam Buhari bu konuyla alakalı olarak, davet edildikten sonra da izin istemeye itibar edileceğine delalet eden bir hadis nakletmiştir. Bu, Suffe ehlinin davet edildiği hadistir. Sahabe şöyle demiştir: “Ben Suffe ehlini davet ettim. Bunun üzerine onlar geldiler ve izin istediler...”²⁸⁵

Bir grup bu hususta şöyle demiştir: Bu iki hadis şu iki duruma hamledilir. Şayet elçi hemen dönerse, izine gerek olmaz. Fakat gelmesi uzar ve vakit geçerse izin istemek gerekir. Diğer grup ise şöyle demiştir: Eğer davet eden kimsenin yanında, davetli kişi gelmeden önce izin almış bir kimse varsa tekrar izin almaya gerek yoktur. Aksi halde davetli izin verilene kadar içeri girmez.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yalnız kalmak için bir yere girdiğinde, kapıyı tutan kimseye, izin istemeden kimsenin içeri alınmamasını emrederdi.²⁸⁶

Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’nın köleler ve buluğa ermemiş çocuklara sabahtan önce, öğle vaktinde ve gece uyku za-

²⁸⁴ Ebu Davud, 5189.

²⁸⁵ Buhari, 79/14.

²⁸⁶ Ebu Davud, 5188.

manındaki üç mahrem vakitte emretmiş olduğu izin istemeye gelince; İbni Abbas (*radıyallahu anh*)’da bunu emreder: “İnsanlar bununla amel etmeyi terk etmişlerdir” derdi.

Bir grup âlim; bu ayetin nesh edildiğini söylemiş fakat bu hususta bir delil getirmemişlerdir. Diğer bir grup ise “Ayetteki emir kesin bir farziyet değil mendupluk bildirir” demişlerdir. Ancak bunların da ayeti zahirinden başka bir manaya hamletmeye delalet edecek bir delilleri yoktur. Bir grup da “Bu emir kadınlara has olup erkekler her vakit için izin isterler” demiştir. Yine başka bir grup; diğer grubun tam tersi emrin kadınlar hariç erkekler için olduğunu söylemişler ve burada geçen “ellezine” lafzını delil göstermişlerdir. Fakat ayetin siyakı buna manidir. Bunun üzerinde iyi düşün! Bir grup âlim ise “Hüküm bir illete mebni olarak geldi. Sonra bu ihtiyaç zail oldu” demiştir.

Ebu Davud’un Sünen’inde naklettiğine göre, bir grup İbni Abbas’a şöyle sordu: “Ey İbni Abbas! Emrolunduğumuz fakat halkın amel etmeyi terk ettiği bu ayet hakkında ne dersin?” İbni Abbas (*radıyallahu anh*): “Allah (*Subhanehu ve Teâla*) müminlere karşı çok merhametli olup, ayıp ve kusurların gizlenmesini sever. İslam’ın ilk günlerinde insanların evlerinin çoğunun kapılarında perde ve odaların arasında örtü yoktu. Bu yüzden adam ehlinin yanındayken ansızın kölesi veya beslediği yetimi veyahut kendi çocukları içeri girer, manzaraya şahid olurlardı. Bunun üzerine Allah (*Subhanehu ve Teâla*) insanlara bu üç mahrem vakitte izin alınarak eve girmelerini emretti. Allah bu emirle insanlara gizlilik ve hayır diledi. Hiçbir kimseyi de bundan sonra böyle yaparken görmedim” demiştir. Fakat bazıları bu rivayetin İbni Abbas’tan sabit olduğunu inkâr etmişlerdir. Senedde bulunan İkrime ve Amr b. Ebi Amr’ı birtakım kusurlarla tenkid etmişlerdir. Hâlbuki bu rivayeti Sahih sa-

hipleri delil getirmişlerdir. Aslında onların bu inkârı sadece inat olup bir kıymeti yoktur.

Bir grup alim de “Ayet muhkemdir karşı bir hüküm yoktur” demişlerdir. Sahih olan; ayetin işaret ettiğine göre bu hüküm bir illete tabidir. Şayet evde kapının açılması, perdenin kaldırılması veya girenin çıkanın olması vs gibi izin alma anlamına gelen bir durum olursa, izin almaya gerek kalmaz. Şayet böyle bir durum olmazsa mutlaka izin almak gerekir. İlet bulunursa hüküm de bulunur. Eğer illet bulunmazsa hüküm de bulunmaz.

Aksırma ve Esneme

Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’den sabit olduğuna göre şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz ki Allah aksırmaktan hoşlanır. Esnemekten ise hoşlanmaz. Sizden biri aksırıp da “elhamdulillah” derse, bu hamdi işiten her müslümanın üzerine “yerhamukellah” demesi hak olur. Esnemeye gelince, o ancak şeytandandır. Sizden biri esneyeceği zaman gücü yettiği kadar engellemeye çalışsın. Çünkü sizden biriniz esnediğinde şeytan ona güler”²⁸⁷ Hadisi Buhari nakletmiştir.

Yine Buhari’nin Sahih’inde naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: “Sizden biriniz aksırdığında ‘elhamdulillah’ desin. Kardeşi ya da arkadaşı da ona ‘yerhamukellah’ desin. Kardeşi ya da arkadaşı ‘yerhamukellah’ deyince o da ‘yehdikumullah ve yuslih bâlekum’ desin.”²⁸⁸

Müslim’in Sahih’inde nakledildiğine göre şöyle buyurmuştur: “Sizden biriniz aksırdığında ‘elhamdulillah’

²⁸⁷ Buhari, 78/128; Tirmizi, 2747.

²⁸⁸ Buhari, 78/126.

derse, 'yerhamukellah' deyiniz. Şayet 'elhamdulillah' demezse, 'yerhamukellah' demeyin!"²⁸⁹ Yine Sahih'de nakledildiğine göre Allah Rasulü şöyle buyurmuştur: "Müslümanın müslüman üzerindeki hakkı altıdır; Görünce selam vermek, davet edince gitmek, nasihat isterse nasihat etmek, aksırıp elhamdülillah derse yerhamükellah demek, ölünce cenazesinde bulunmak, hasta olunca hatırını sormak."²⁹⁰

Tirmizi'nin İbn Ömer (*radiyallahu anh*)'tan rivayet ettiğine göre şöyle dedi: "Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) aksırduğımızda bize "elhamdulillah ala kulli hal" dememizi öğretti."²⁹¹

İmam Malik, Nafi yoluyla İbn Ömer'den şunu rivayet etmiştir: "Sizden biri aksırdığında kendisine 'yerhamukellah' denildiğinde 'Allah bize de size de merhamet etsin. Biz de sizi de bağışlasın' desin!"

Bu hadisin zahirine göre "yerhamukellah" demek farzı ayndır. Ebi Zeyd'in tercih ettiği görüş budur. Buna aykırı bir delil yoktur. Aksıran kimse bu aksırmayla beraber hastalıklara sebep olacak buharların dışarı çıkmasından dolayı nimet ve menfaat elde etmiş olur. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bu menfaatten ve tıpkı yerin sarsılması gibi olan bedendeki bu sarsılmadan dolayı Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ya hamdetmeyi meşru kılmıştır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) aksırırken eli veya kıyafetiyle ağzını kapatırdı. Sesini kısırdı. O'ndan aktarıldığına göre şöyle buyurmuştur: "Şiddetli esneme ve aksırma şeytandandır."²⁹² Sahih

²⁸⁹ Müslim, 2992.

²⁹⁰ Buhari, 23/2; Müslim, 2162.

²⁹¹ Tirmizî, 2738.

²⁹² İbnu's Sunnî, 264. Senedi zayıftır.

olarak Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’den nakledildiğine göre bir adam yanında aksırdığında ona “yerhamukellah” dedi. Sonra adam bir defa daha aksırdı. Bunun üzerine “Adam nezle olmuştur” buyurdu. Bu Müslim’in rivayet ettiği Tirmizi’nin metninde adam üçüncü kez aksırdığında Allah Rasulü’nün böyle dediği nakledilmiştir. Tirmizi hadise sahih demiştir.

Ebu Davud’un Ebu Hureyre (*radiyallahu anh*)’dan mevkuf olarak naklettiğine göre şöyle buyurmuştur: “Kardeşine üç defa ‘yerhamukellah’ de! Daha fazla aksırırsa bil ki o nezledir.”²⁹³

Bu hususta “Nezle olan bir kimse kendisi için dua edilmeye en layık olan kimselerdendir” denilmiştir. Ayrıca “Bu durumda olan kimseye hastaya dua edildiği gibi dua edilir” denilmiştir.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’nın sevdiği bir sünnet olan aksırmaya gelince, o bir nimettir ve üç defa ile tamamlanır. Hadiste geçen “Adam nezledir” sözü, bu kimseye afiyeti için dua edilmesini tenbihler. Yine bu ifadeden üçüncü aksırmadan sonra “yerhamukellah” demeyen kimsenin mazur olduğu anlaşılmaktadır.

Aksıran bir kimsenin hamdettiğini bir grup duyar bir grup duymazsa bu durumda doğru olan görüşe göre, duymayan kimse aksıranın “elhamdulillah” dediğini anladığında “yerhamukellah” der. Çünkü Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*): “Şayet hamdederse ona ‘yerhamukellah’ deyin!” buyurmuştur.

Hamdetmeyi unutan bir kimse hususunda Allah Rasulü’nün sünneti, İbn Arabi’nin “Ona hamdetmeyi hatırlat-

²⁹³ Ebu Davud, 5034.

mazdı" sözünü kuvvetlendirmektedir. Nitekim Allah Rasulü sünneti gereği unutan kimseye hamdetmeyi hatırlatmazdı. Şayet bu sünnette olmuş olsaydı Allah Rasulü bunu yapmaya ve öğretmeye daha layık olurdu.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sahih olarak aktarıldığına göre yahudiler Allah Rasulü'nün yanında kendilerine "yerhamukellah" desin diye aksırırlardı. Bunun üzerine O 'Allah size hidayet etsin. Aklınızı, kalbinizi doğrultsun' derdi.

Rasulullah (s.a.v)'in Yolculuk Konusundaki Sünneti

İstihare Duası

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Sizden biri bir iş yapmak istediğinde iki rekat namaz kılsın"²⁹⁴ buyurmuştur.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) cahiliye işlerinden olan kuş uçurma ve müşriklerin çektikleri kuralara benzer olan fal oklarıyla kısmet aramalarına karşı ümmetine bu ameli tavsiye etti. Müşrikler bunu gaybta kendileri için yapılmış taksimi öğrenmek için yapıyorlardı. Buna "istiksam" denilmektedir. Allah Rasulü ise ümmetine içeriği tevhidi, tevekkülü, hayrı O'ndan başkasının getiremediği, şerri O'ndan başkasının geri çeviremediği, ne uğurla ne de yıldızlarla rahmetin kendisine ulaşmasını sağlayamadığı Allah'tan isteme gibi şeyleri barındıran bu duayı öğretti.

²⁹⁴ Hadis Sahih-i Buhari'de teheccüd kısmında nakledilmiştir. İkişer ikişer nafle namaz kılmaya dair olan babta Cabir (*radıyallahu anh*) tarafından rivayet edilmiştir. Hadisin tamamı için oraya müracaat edilebilir.

"Ki onlar, Allah ile beraber başka ilahları (ortak) kılmaktadırlar; onlar yakında bilip öğreneceklerdir." (Hicr, 96)

Aynı zamanda bu dua, Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın kemal sıfatlarının ve rububiyetinin ikrarını, O'na tevekkülü, kulun nefsinin maslahatına olan şeyi bilmekten, ona güç yetirmekten ve onu istemekten aciz olduğunu itiraf etmesini içermektedir. İmam Ahmed'in Sa'd (*radiyallahu anh*)'tan merfu olarak naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Âdemoğlunun saadeti, istihare yapması ve sonucunda da Allah'ın hükmüne razı olmasıyladır. Âdemoğlunun mutsuzluğu ise istihareyi terk etmesi ve sonucunda da Allah'ın hükmüne kızmasıyladır."²⁹⁵

Kaderin iki şeyi kuşatarak nasıl meydana geldiğini bir düşün: 1- Olaydan önce yapılan istiharenin içinde bulunan tevekkül, 2- Olaydan sonra Allah'ın hükmüne razı olmak...

Yolculuğa Çıkışı

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bineğine bindiğinde üç defa tekbir getirir sonra şu duayı okurdu:

سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ، وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ

"Bunu bizim hizmetimize veren Allah'ı tüm noksanlıklardan tenzih ederiz. Yoksa biz buna güç yetiremezdik. Şüphesiz ki biz, (ahirette) Rabbimize döneceğiz." (Zuh-ruf,13)

Ardından şöyle derdi:

²⁹⁵ Ahmed b. Hanbel, 1/168; Tirmizi, 2151.

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى،
اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرِنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ
وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ اللَّهُمَّ أَصْحَبْنَا فِي سَفَرِنَا وَأَخْلَقْنَا فِي أَهْلِنَا

“Allah’ım, bu yolculuğumuzda senden iyilik, takva ve razı olacağın amelleri dilerim. Allah’ım, yolculuğumuzu bize kolaylaştır ve uzaklığını, yakın eyle. Allah’ım, yolculukta arkadaş ve (geride bıraktığımız) ailemiz üzerinde vekilsin. Allah’ım! Yolculuğumuzda bize dost, ailemize halife ol.”

“آيُونُ، تَائِبُونَ، عَابِدُونَ، لِرَبِّنَا حَامِدُونَ”
(Tevbekar olarak, günahlarımızdan dönerek, Rabbimize kulluk ve hamdederek geri geldik)²⁹⁶derdi.

Şehre girdiğinde ise “Tevbe ederek, tevbe ederektir dönüşümüz. Bizi günahımızla başbaşa bırakmayan rabbimizdir yönelişimiz” derdi.

Bineğine binmek için ayağını üzengiye koyduğunda “bismillah” der, bineğin sırtında doğrulduğunda “elhamdülillah” der, ardından da “Bunu bizim hizmetimize veren Allah’ı tüm noksanlıklardan tenzih ederiz. Yoksa biz buna güç yetiremezdik” derdi.²⁹⁷

Allah Rasulü ashabından herhangi birini sefere uğurlarken “أَسْتَوْدِعُ اللَّهَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ” Dinini, emanetini ve işlerinin akıbetini Allah’a emanet ederim”²⁹⁸ derdi. Bir defasında bir adam Allah Rasulüne sefere çıkmak istediğini bildirdi. Bunun üzerine Allah Rasulü (sallallahu aleyhi ve sellem):

²⁹⁶ Müslim, 1342.

²⁹⁷ Tirmizi 3446; Ebu Davud, 2602.

²⁹⁸ Tirmizi, 3444.

“Sana Allah’tan korkmanı ve her yüksek tepeye çıktığında “Allahu Ekber” demesini tavsiye ederim.” buyurdu. Zira Allah Rasulü ve ashabı yüksek tepeye çıktıklarında tekbir getirirler, indiklerinde ise tesbih ederlerdi. Nitekim namazda da aynı şekilde yapılmaktadır.

Enes (*radiyallahu anhu*) şöyle demiştir: “Allah Rasulü yüksek bir tepeye çıktığında ‘Allah’ım! Her türlü üstünlüğün üzerinde üstünlük Sana aittir. Her türlü hamdin üzerinde hamd Sana mahsustur’ diye dua ederdi.”

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) “Melekler, yanlarında köpek ve çingirak bulunanlara yol arkadaşlığı etmezler”²⁹⁹ buyurdu.

Allah Rasulü tek başına gece yolculuğa çıkmayı kerih görür ve “Şayet insanlar tek başına olmanın sakıncasını bilselerdi, hiç kimse tek başına yola çıkmazdı”³⁰⁰ derdi.

Bir kimsenin yalnız yolculuk etmesini de kerih görür: “Bir kişi şeytandır, iki kişi şeytandır. Üç kişi ise kafilendir”³⁰¹ derdi. Yine şöyle buyururdu: “Sizden biri bir yerde konakladığında “أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ” Yaratıklarının şerrinden Allah’ın tam kelimelerine sığınırım” desin. Bunu söyleyen kimseye konakladığı yerden ayrılıncaya kadar hiçbir şey zarar vermez.”³⁰²

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle derdi: “Otların bolluk zamanında seyahat ettiğinizde, develere yerden nasiplerini veriniz. Kıtık zamanı yola çıktığınızda ise hızlı

²⁹⁹ Müslim, 2113; Tirmizi, 1703..

³⁰⁰ Buhari, 56/135.

³⁰¹ Ebu Davud, 2607; Tirmizi, 1674.

³⁰² Müslim, 2708; Ebu Davud, 2607.

davranınız. Geceleyin konakladığınızda yoldan uzaklaşınız. Çünkü yol, hayvanların yolları ve haşeratların barınagıdır.”³⁰³

Allah Rasulü düşmanın eline geçer endişesiyle, Kur'an ile düşmanın bulunduğu memlekete seyahat yapılmasını nehyederdi. Yaklaşık 12 mil mesafe bile olsa, kadının mahremsiz olarak tek başına yolculuk etmesini nehyederdi.

Yolcuya seyahat sebebi olan işini hallettikten sonra hızlıca ehline dönmesini emrederdi. Yine bir kişinin uzun süre kaldıktan sonra yolculuktan ailesinin yanına gece dönmesini nehyederdi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yolculuktan döndüğünde ehl-i beytinden olan çocuklarla beraber karşılanırdı. Seferden dönen bir kimseye sarılırdı, eğer bu kimse ehl-i beytinden ise öperdi.

Şa'bi dedi ki: “Allah Rasulü'nün ashabı yolculuktan döndüklerinde birbirlerine sarılırlardı.”³⁰⁴

Allah Rasulü bir seferden döndüğünde önce mescide gelir, iki rekât namaz kılardı.³⁰⁵

Hutbetu'l Hâce

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashabına Hutbetu'l Hâce'yi öğrettiği sabit olmuştur:

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا
وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ
وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

³⁰³ Müslim, 1926; Ebu Davud, 2569.

³⁰⁴ Heysemi, Mecmau'z Zevaid, 8/36.

³⁰⁵ Buhari, 56/198; Müslim, 2769.

“Şüphesiz hamd Allah’a mahsustur. O’na hamdeder, O’ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah’a sığınırız. Allah’ın hidayete ilettiğini kimse saptıramaz. Saptırdığını da kimse hidayete iletemez. Şehadet ederim ki Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur. O bir ve tektir, O’nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki Muhammed O’nun kulu ve Rasûlüdür.”

Bundan sonra da şu üç ayeti okudu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

“Ey iman edenler! Allah’tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve siz ancak müslümanlar olarak ölünüz.” (Al-i İmran, 102)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا.

“Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da zevcesini var eden, her ikisinden de birçok erkek ve kadın türeten Rabbinizden korkun. Kendisi adına birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah’tan ve akrabalık bağını kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyecidir.” (Nisa, 1)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

“Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağfiret etsin. Kim Allah’a ve Rasûlü’ne

itaat ederse, büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur.” (Ah-zab, 70-71)³⁰⁶

Şu'be dedi ki: “Ebu İshak'a ‘Bu nikâh hutbesi mi yoksa başka bir şey için mi?’ diye sordum. ‘Her ihtiyaç için okunur’ diye cevap verdi.”

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Sizden biri, bir kadın yahut bir hizmetçi ve yahut da bir hayvan aldığı zaman, onun alnından tutsun, Allah'a bereketle dua etsin, Allah'ın ismini zikretsin ve şöyle desin:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا،
وَشَرِّ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ.

“Allah'ım! Bunun hayrını ve bunda yarattığın şeyin hayrını (güzel ahlakını) dilerim. Bunun şerrinden ve bunda yarattığın şeyin şerrinden (kötü ahlakından) sana sığınırım.”³⁰⁷

Evlenen kimseye ise şöyle dua ederdi:

بَارَكَ اللَّهُ لَكَ، وَبَارَكَ عَلَيْكَ، وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ

“Allah senin için bereketli kılsın ve bereketini dâim etsin. İkinizin arasını hayırda birleştirsin.”³⁰⁸

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

“Sizden biri dini veya dünyevi bir hususta belaya uğramış birini görürse:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفَضُّلاً

³⁰⁶ Tirmizi, 1105; İbn Mace, 1892.

³⁰⁷ Ebu Davud, 2160. Sahih senedle nakletmiştir.

³⁰⁸ Ebu Davud, 2130; Tirmizi, 1091. Hasen-sahih olduğunu söylemiştir.

“Hamd olsun o Allah'a ki, seni uğrattığı dertten bana afiyet verdi ve beni yarattığı şeylerin birçoğundan üstün kıldı” derse o dert onun başına ebediyyen gelmez.”³⁰⁹

Rivayet edildiğine göre bir defasında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında bazı şeylerin uğursuzluk sayıldığından bahsedilince şöyle buyurdu:

“Bunun en güzeli, güzel sözdür. Zira güzel söz müslümana zarar vermez. Şayet uğursuzluk sayılmasından dolayı kerih gördüğün bir şey görürsen şöyle de:

اللَّهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلَّا أَنْتَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ

“Allah'ım! Hayır ancak sen verebilirsin, kötülüğü de ancak sen defedebilirsin. Güç ve kuvvet de ancak sendendir.”³¹⁰

Kötü Rüya Gören Kimse Ne Yapmalıdır?

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sahih olarak rivayet edildiğine göre şöyle buyurmuştur:

“İyi rüya Allah'tandır. Kötü rüya ise şeytandandır. Biriniz hoşlanmadığı bir rüya gördüğünde soluna üç defa tükürsün ve şeytanın şerrinden Allah'a sığınsın, artık o kötü rüya ona zarar veremez. Bu rüyayı da kimseye anlatmasın. Biriniz sevdiği bir rüya gördüğünde ise Allah'a hamdetsin ve onu sadece sevdiği kimselere anlatsın.”³¹¹ Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kötü rüya gören bir kimseye diğer

³⁰⁹ Tirmizi, 3431; İbn Mace, 3982.

³¹⁰ Ebu Davud, 3919.

³¹¹ Buhari, 91/10; Müslim, 2261.

yanına dönmesini³¹² ve namaz kılmasını³¹³ emretmiştir. Böylece kötü rüya gören kimselere şu beş şeyi emretmiştir:

- 1- Sol tarafına tükürmesini,
- 2- Şeytan'ın şerrinden Allah'a sığınmasını,
- 3- Rüyaı kimseye haber vermemesini,
- 4- Diğer tarafına dönmesini,
- 5- Namaz kılmasını.

Yine şöyle buyurmuştur: "Rüya tabir edilmediği müddetçe kuşun ayağındadır. Tabir edildiğinde gerçekleşir. Rüya ya sevilen bir dosta ya da rüya tabirinde mahir bir kimseye anlatılmalıdır."³¹⁴

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) rüyaı görene rüyaı tabir etmeden önce "Hayır görmüşsün" der sonra tabir ederdi.

Vesveseye Uğramış Kimse Ne Yapmalıdır?

Abdullah b. Mesud'dan merfu olarak şöyle nakledilmiştir:

"Âdemoğlunun kalbinde bir meleğin bir de şeytanın etkisi vardır. Meleğin etkisi hayır vaadetmesi, hakkı tasdik etmesi, ibadetlerin sevabını umması şeklinde tezahür eder. Şeytanın etkisi ise, şerri vadetmesi, hakkı yalanlaması, hayırdan umut kesmesidir. Kalbinizde meleğin etkisini bulduğunuzda Allah'a hamdedip fazlasını vermesini dile-

³¹² Müslim, 2262.

³¹³ Müslim, 2263.

³¹⁴ Tirmizi, 2278.

yin. Şeytanın etkisini hissettiğinizde ise Allah'a sığının ve O'ndan bağışlanma dileyin."³¹⁵

Osman ibn Ebi'l A's Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e 'Ya Rasulallah! Şeytan benimle namazım ve kıraatim arasına girdi' deyince Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Bu Hinzeb³¹⁶ denilen şeytandır. Sizden biriniz onu hissettiğinizde, ondan Allah'a sığınsın ve sol tarafına üç defa tükürsün" buyurmuştur."³¹⁷

Sahabe-i Kiram Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e: "Bizden biri kalbinde, inanç yönünden onu anlatması kendinin yanıp kül olmasından daha sevimli gelen kötü şeyler hissediyor" diye şikâyetinde bulundu. Bunun üzerine Allah Rasulü: "Allah-u Ekber! Allah-u Ekber! Şeytanın hilesini vesveseye çeviren Allah'a hamdolsun" buyurdu."³¹⁸

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Allah mahlûkatı yarattı, öyleyse Allah'ı kim yarattı?" diyerek zincirleme olarak failerin vesvesesine kapılmış olan bir kimseye şu ayeti okumayı öğretti:

"O (Allah) Evvel'dir, Ahir'dir; Zahir'dir, Batın'dır. Ve herşeyi bilendir." (Hadid, 3)

Ebu Zümeyl'in İbni Abbas'a "Kalbimdeki bu şey nedir?" diye sorması üzerine İbni Abbas şöyle dedi: "O ne-

³¹⁵ Tirmizi, 2988.

³¹⁶ Âlimler "Hinzeb" ismindeki "h" harfinin harekesi hususunda ihtilaf etmişlerdir. Kimisi harfin fetha ile kimisi kesra ile kimisi de damme ile yazıldığını söylemiştir. Fetha ve kesra meşhur olandır. İbn Esir "Niha-yetu'l Ğarib" adlı eserinde fetha ve kesranın maruf olduğunu söylemiştir.

³¹⁷ Müslim.

³¹⁸ Ahmed b. Hanbel, 1/235.

dir?" Ebu Zümeyl: "Vallahi ondan bahsedemem" dedi. İbni Abbas: "O bir şüphe midir?" diye sorunca "Evet" dedi. Bunun üzerine İbni Abbas (*radıyallahu anh*) şöyle dedi: "Allah (*Subhanehu ve Teâla*) "Eğer sana indirdiğimizden şüphede isen senden önce Tevrat'ı okuyanlara sor" (Yunus, 94) ayetini indirinceye kadar hiç kimse şüpheden kurtulamamıştı. Nefsinde bir şüphe bulduğun zaman : "O (Allah) Evvel'dir, Ahir'dir; Zahir'dir, Batın'dır. Ve herşeyi bilendir." (Hadid, 3) de!"

Allah Rasulü bu ayet ile hemen teselsülün (zincirleme) batıllığını gösterdi. Aynı şekilde gösterdi ki; mahlukatın yaratılış sebeplerinin teselsülü, başlangıç itibariyle O'ndan önce hiçbir şey olmayan "el-Evvel"e kadar gider, bu teselsül sonuç itibariyle O'ndan başka bir son olmayan "el-Ahir"e dayanır. Nitekim O'nun zuhuru, üstünde hiçbir kimsenin olmayacağı yüceliktedir. Batın oluşu ise; O'nun altında hiçbir şeyin bulunmamasıdır. Şayet O'ndan önce biri olsaydı bir tesiri olurdu. Rab ve yaratıcı o olurdu. Hiç şüphesiz iş, kendisinden başkasına muhtaç olmayan, herşey kendisine muhtaç olan, zatı ile kaim, herşey O'nunla kaim, zatı ile mevcut, başlangıcı olmayan kadim olan, O'ndan başka her şey yokluktan meydana gelen, zatıyla baki ve herşeyin bekası O'nun bekası ile olan bir Hâlık ile sonuçlanır.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurdu: "İnsanlar içlerinden biri şöyle soruncaya kadar soru sormaya devam edecekler: Allah bütün mahlukatı yarattı. O halde Allah'ı kim yarattı? Kim böyle bir şeyi içinde bulursa Allah'a sığınsın ve böyle düşünmeyi bıraksın."³¹⁹

³¹⁹ Buhari, 59/11.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyurdu:

"Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni dürtecek olursa, hemen Allah'a sığın. Çünkü O senin sığınmanı işiten, niyetini de çok iyi bilendir." (Fussilet, 36)

Şeytan iki çeşittir:

- 1- Görülebilen insî (insanlardan olan) şeytan,
- 2- Görülemeyen cinnî (cinlerden olan) şeytan.

Bu sebepten Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e insandan olan şeytanın şerrinden, ondan yüz çevirerek, terkederek, en güzel yolla yanından uzaklaştırarak; cinden olan şeytanın şerrinden ise Allah'a sığınarak korunmasını emretmiştir. Bu iki cinsin hileleri ve onlardan korunma yolları Araf, Müminun ve Fussilet surelerinde bildirilmiştir.

Şair şöyle demiştir:

Şeytanı boyun eğdirmek için istenen en güzel şey

Ya Allah'a sığınmak ya da güzellikle uzaklaştırmaktır

İlki görünmeyen şeytanın şerrinden,

İkincisi ise görünen şeytanın şerrinden kurtuluştur.

Öfke Anında Ne Yapılmalıdır?

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) öfkelenen bir kimseye gazap ateşini söndürmesi için abdest almasını, ayakta ise oturmasını, oturuyorsa yatmasını ve kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınmasını emretmiştir. Öfke ve şehvet Ademoğlunun kalbinde, ateşten birer parça olarak bulunduğundan bu ikisinin yukarıda zikredilenlerle söndürülmesini emretmiştir. Nitekim Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyurmuştur:

"İnsanlara iyiliği emrediyor da kendinizi unutuyor musunuz?" (Bakara, 44)

Şiddetli şehvet, öfke hükmünde kabul edilmiştir. Bu yüzden insanlara, şehveti sabır ve namazdan yardım alarak söndürmelerini emretmiştir. Yine şeytanın dürtmelerinden de O'na sığınılmasını emretmiştir.

Şüphe yok ki, masiyetlerin hepsi gazap ve şehvetten meydana gelir. Şiddetli gazabın sonu adam öldürmek, şiddetli şehvetin sonu ise zinadır. Bu sebeple Allahu Teâla bu ikisini, Enam, İsra ve Furkan surelerinde birarada zikretmiştir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) sevdiği bir şeyi gördüğünde: "Nimetiyle hayırlı şeyleri tamamlayan Allah'a hamdolsun" der, hoşlanmadığı bir şeyi gördüğünde ise "Her hal ve durumda hamd Allah'adır" derdi. Yanına yaklaşan bir kimseye hoşuna giden bir şeyle dua ederdi.

Bir gün İbni Abbas (*radiyallahu anh*) abdest suyunu hazırladığında Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*): "Ey Allah'ım! Onu dinde fakih kıl. Ve ona tevili öğret"³²⁰ diye dua etmiştir.

Bir gece bineğinin üzerinde uyuduğu için düşmeye meyleden Allah Rasulü'ne gece boyunca destek veren Ebu Katade'ye "Peygamberini koruduğun gibi Allah da seni korusun"³²¹ diye dua etmiştir.

Yine şöyle buyurmuştur: "Kendisine iyilik yapılan bir kimse, iyiliği yapana 'Cezakallahu hayran/Allah seni hayır

³²⁰ Ahmed b. Hanbel, 1/266.

³²¹ Müslim, 681.

ile mükâfatlandırırsın' derse, ona karşı övgüsünü yapmış olur."³²²

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) borçlandığı kişiye borcunu geri öderken şöyle demiştir: "Allah seni, ehlini ve malını mübarek kılsın." Çünkü daha önce alınmış bir borcun mükâfatı ancak o kişiyi övmek ve borcu ödemekle gerçekleşir.

Allah Rasulü kendine bir hediye verildiğinde, onu kabul eder ve daha fazlasıyla karşılık verirdi. Şayet hediye kabul etmeyecekse, hediye takdim eden kişiye özür beyan ederdi. Nitekim Sa'b (*radıyallahu anh*)'a: "Onu ihramlı olduğumuz için reddediyoruz" demesi gibi.

Ümmetine eşek anırması işittiklerinde kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınmalarını; horuzun ötüşünü işittiklerinde ise Allah'ın fazlından istemelerini emretmiştir.

Rivayet edildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*), yangın gördüğünde tekbir getirilmesini emretmiştir. Çünkü tekbir ateşi söndürmektedir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir meclisteki insanların, orada Allah'ı zikretmeden meclisten ayrılmasını kerih görürdü. Nitekim şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın zikredilmediği bir yerde oturan kimseye, Allah'tan bir pişmanlık ulaşır. Yine içinde Allah'ın zikredilmediği bir yatağa uzanan kimseye de, Allah'tan bir pişmanlık ulaşır."³²³

³²² Tirmizi, 2035.

³²³ Ebu Davud, 4856.

Allah Rasulü buyurdu ki: “Kim bir mecliste oturur, orada çokça lakırdı yapar ve oturduğu yerden kalkarken:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

“Allah’ım! Seni her türlü noksanlıklardan tenzih eder, Sana hamd ederim. Senden başka hiçbir ilah bulunmadığına şehadet ederim. Senden mağfiret diler ve sana tevbe ederim” derse, o mecliste işlediği bütün günahlar affedilir.”³²⁴

Ebu Davud’un Sünen’inde nakledildiğine göre, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir meclisten kalkıp gitmek istediğinde, bu duayı okudu. Bunun üzerine bir adam bunun ne olduğunu sordu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): “Bu mecliste işlenen günahlara kefarettir”³²⁵ buyurdu.

Rasulullah (s.a.v)’in Kerih Gördüğü Sözler

“İğrendim veya içim bozuldu” sözleri ve üzüme “kerm” denmesi bu kabildendir. Yine “İnsanlar helak oldu” sözünden hoşlanmaz: “Böyle söyleyen kişi, insanların helake en yakın olanıdır”³²⁶ derdi. “İnsanlar bozuldu” ve “Zaman bozuldu” gibi sözler de aynı anlamdadır.

Daha önce geçtiği üzere “Şu ve bu yıldızın doğmasından dolayı yağmur yağdı” ve “Allah ve sen ne güzel dilediniz” gibi sözlerin söylenmesini de nehyetti.³²⁷ Nitekim Allah’tan başkası adına yemin etmesini ve kişinin yeminin-

³²⁴ Tirmizi, 2429.

³²⁵ Ebu Davud, 4859.

³²⁶ Müslim, 2623.

³²⁷ Yağmur hadisi Muttefekun Aleyh, “Allah ve sen ne güzel dilediniz” hadisi ise Ebu Davud tarafından sahih senedle nakledilmiştir.

de, başka biri için “Şayet şöyle yaparsa o yahudidir vs vs.” demesini de nehyederdi.

Padişaha; “Mâliku'l Mülk” denmesini, efendinin kölesine “kulum” demesini, rüzgâra, sıtmaya ve horoza sövülmesini nehyetmiştir. Kabilelere, kabile taassubuna ve soy-la övünmeye davet etmek gibi Cahiliye döneminin iddialarına çağırmaktan da men etmiştir. Bunların misalleri ise; mezheb, tarikat ve bir şeylere taassubla bağlanmaktır.

Gecenin ilk karanlığı veya akşamla yatsı arası manasına gelen “ışa” kelimesi yerine, gece karanlığı veya gecenin ilk üçte biri, yatsı manasına olan “ateme” kelimesinin daha fazla kullanılmasını yasaklamıştır.

Müslümana sövmek, üç kişinin bulunduğu yerde iki kişinin fısıldaşması ve bir kadının kocasına başka bir kadının güzelliklerinden bahsetmesi de bu kabildendir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir kimsenin: “Allah'ım! Şayet dilersen beni affet, istersen merhamet et” demesini nehyetmiştir.

Çokça yemin edilmesini, “Kavs-ı Kuzah” denilmesini, bir kimsenin “Allah'ın yüzü suyu hürmetine” diyerek dua etmesini, Medine'ye Yesrib denilmesini, bir adama zaruret olmadıkça, karısını neden dövdüğünün sorulmasını, “Ramazan'ın tamamını oruçlu geçirdim” ve “Gecenin tamamını ibadetle geçirdim” denmesini nehyetmiştir.

Kinaye ile kullanılması gerektiği halde, sarîh olarak söylenilmesi mekruh olan lafızlar şunlardır:

“Allah senin bekanı uzatsın.” vb cümleler, oruçlu kimsenin: “Mührü kâfirin ağzında olanın hakkına yemin olsun ki” demesi, vergilere “hukuk” demek, Allah yolunda infak ettiği şeyler için “Zarar ettim” ve “Dünyada çok mal infak

ettim.” demesi, kendisine fetva sorulan bir kimsenin ictihadî meselelerde: “Allah bunu helal kıldı” veya “Allah bunu haram kıldı” diye fetva vermesi bu lafızlardandır.

Kur'an ve Sünnet delillerinin mecazlar diye adlandırılması da bu kabildendir. Bu özellikle, kelamcı ve felsefecilerin şüpheli şeyleri “aklî kesinlikler” diye adlandırmaları gibidir. Allah'tan başka ilah yoktur. Bu tür ikili ve çarpık isimlendirme, akılların, dinlerin, dinin ve dünyanın fesada uğramasına sebep olmuştur.

Bir kimsenin ailesi arasındaki gizli hususları sefihlerin yaptığı gibi anlatması da kerih görülen şeylerdendir.

Senedsiz sözleri aktarmayı, “zannettiler”, “rivayet ettiler”, “dediler” vb. lafızları kullanmayı da kerih görmüştür.

Bir sultan için “Allah'ın halifesi” demek de mekruhtur. Zira Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ehlerinden uzak olan kimsenin halifesi, mü'min kulun vekilidir.

“Ben”, “bana ait” ve “benim tarafımdan” gibi kelimelerle azgınlaşmaktan son derece sakınmalısın! Zira bunlar İblis, Firavun ve Karun'un imtihan edilip kaybettikleri lafızlardır.

İblis: “Ben ondan daha hayırlıyım”,

Firavun: “Mısır'ın mülkü ve saltanatı benimdir”,

Karun da “Ben bu mülkü kendi ilmimle elde ettim” demiştir. “Ben” kelimesinin kullanıldığı en güzel yer, “Ben günahkâr, af dileyen ve günahını itiraf eden bir kulum” gibi yerler; “bana ait” lafzının kullanıldığı en güzel yer, “Günah, suç, muhtaçlık ve zillet bana aittir” gibi yerler; “Benim tarafımdan” lafzının kullanıldığı en güzel yer ise “Cid-

diyetimi, şakamı, hatamı ve kastettiğim benim tarafımdan sadır olan herşeyi bağışla” cümlelerindedir.

Rasulullah (s.a.v)'in Cihadı ve Gazveleri

Cihad, İslam tepesinin zirve noktası olduğu ve cihad ehlinin cennetteki makamları da en yüce makam olduğu için -ki cihad ehli dünyada da en yüce makamdadır- Allah Rasulü de bu zirvenin en yüksek noktasında ve cihadın tüm çeşitlerinde hâkimdi. Allah yolunda kalp ve gönülle, davet ve anlatımla, kılıç ve mızrakla hakkıyla cihad etmiştir. Onun vakti cihadla doluydu. Bu sebeple Allah (*Subhanehu ve Teâla*) katında en çok kıymet sahibi kişiydi.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Peygamber olarak gönderdiği andan itibaren Rasulullah'a cihadı emretmiştir. Şöyle buyurmuştur: "*Sen kâfirlere uyma ve onlara karşı büyük bir cihad ver!*" (*Furkan, 51-52*) Bu sure Mekki olmakla birlikte Allah (*Subhanehu ve Teâla*) tebliğ ile cihadı emretmiştir. Aynı şekilde münafıklarla cihad da hücceti tebliğ iledir ve bu, kâfirlerle cihadın en zorlu biçimidir. Bu ümmetin seçkinlerinin, Peygamberlerin varislerinin, cihadı ayakta tutan ve bu hususta yardımlaşan fertlerin cihadıdır. Bunlar sayı bakımından az olsalar da, Allah katında en kıymetli olanlardır.

Cihadın en yüce mertebelerinden biri, eziyetinden korkulan kimsenin yanında hakkı söylemek gibi, düşmanın şiddetine rağmen hakkı ortaya koymaktır. Bu hususta en büyük pay sahibi olanlar rasullerdir (*aleyhimusselam*). En mükemmel ve kusursuzu ise Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e aittir.

Nefisle cihad ise savaş meydanında düşmana karşı yapılan cihaddan önde gelir ve onun aslını teşkil eder. Allah

Rasulü şöyle buyurmuştur: "Mücahid, Allah yolunda nefsiyle cihad edendir."³²⁸

Kullar, bu iki düşmanla cihad etme hususunda imtihan edilmektedir. Bu ikisinden başka üçüncü bir düşman daha vardır ki, kul onunla cihad etmeden bu iki cihadı gerçekleştiremez. Zira bu üçüncü düşman nefisle cihad ve bedenle cihadın arasında durur ve kulu bu iki cihaddan alıkoymaya çalışır. İşte savaşılmaması gereken bu düşman şeytandır. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz ki şeytan sizin düşmanınızdır. Öyle ise onu düşman edinin." (*Fatır*, 6) Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın bu emri adeta şeytani düşman edinip onunla savaşma yolunda tüm çabanın sarfedilmesi gerektiğine yönelik bir tenbihtir. Böylece kul, bu üç düşmanla savaşmakla emrolunmuştur. Bu düşmanlar Allah katından bir imtihan olmak üzere kulun üzerine salındı. Kula da bunlarla cihad etme gücü, kuvveti ve yardımı verildi. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) nasıl davranacaklarına bakmak için, iki grubu birbiriyle imtihan etmiş, birini diğeri için fitne kılmıştır.

Allah (*azze ve celle*) kullarına kulaklar, gözler, akıllar ve güç kuvvet vermiş; kitaplar indirmiş, elçiler göndermiş, melekleriyle onların yardımına yetişmiş ve düşmanla savaşmak için kullarına en mükemmel yardım biçimini emretmiştir. Kullarına ise şayet Allah'ın emirlerini yerine getirirlerse hem kendi düşmanlarına hem de Allah'ın düşmanlarına karşı yardım göreceklerini haber vermiştir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) eğer onların üzerine düşmanlarını salmışsa, bu onların Allah'ın emirlerini terk etmeleri sebebiyledir. Fakat bu onların ümitlerini kırmamış; bilakis on-

³²⁸ Ahmed b. Hanbel, 6/21.

lara yaralarını tedavi edip yeniden düşmana karşı koymaya ve hücum etmeye dönmelerini emretmiştir.

Yine Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kendisinin muttakilerle, muhsinlerle, sabredenlerle ve müminlerle beraber olduğunu haber vermiştir. Mümin kullarını, onların kendilerini savunamayacağı bir şekilde savunacaktır ve böylece düşmana karşı muzaffer olacaklardır. Şayet Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın bu savunması olmasa düşmanları onları yok eder. Nitekim bu müdafa da kulun imanı nisbetindedir. Eğer iman kuvvetliyse müdafa da kuvvetli olur. Hayır bulan kimse Allah'a hamdetsin, hayırdan başkasını bulanda sadece kendi nefsini kınasın...

Allah (*azze ve celle*) kullarına, nasıl kendisinden hakkıyla sakınmalarını emrettiyse, hakkıyla cihad etmelerini de öyle emretmiştir. Nasıl O'ndan hakkıyla sakınmak O'na itaat edip isyan edilmemesi, adının unutulmayıp zikredilmesi, kendisine şükredilip nankörlük edilmemesi ise hakkıyla cihadda, kulun kalbini, dilini ve azalarını Allah'a teslim etmek için nefsiyle cihad etmesi ve daima Allah'la beraber olması, kendine ait ve kendi başına buyruk olmaması; vâdini yalanlamak, onun emrine karşı gelmekle şeytânıyla cihad etmesi şeklindedir. Nitekim şeytan ona boş temennilerde bulunur, fakirlikle korkutur, kötülüğü emreder, hidayet, güzel ahlak ve imandan men eder. Kul ise bu iki cihaddan güç ve destek alarak, Allah'ın kelimesinin en yüce olması için, Allah düşmanlarıyla kalbi, dili, eli ve malı ile cihad eder.

Selef âlimleri "Hakkıyla cihad" etme hususunda ihtilaf etmişlerdir.

İbni Abbas (*radiyallahu anh*): “Bu yolda tüm çabayı sarfetme ve Allah yolunda cihad konusunda hiçbir kınayıcının kınamasından korkmamaktır” demiştir.

İbn Mübarek: “Nefis ve heva ile mücahededir” demıştır. Bunun güç yetirilemeyecek bir şey olduğunu zannettiklerinden dolayı bu iki ayetin nesh edildiğini söyleyen kimseler doğruya isabet edememişlerdir. “Hakkıyla sakınma” ve “Hakkıyla cihad etme” her kulun gücünün yetebileceği işlerdir. Bu konu mükelliflerin durumlarına göre çeşitlilik gösterir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’nın “O, sizi seçmiştir ve dinde sizin için bir zorluk ve darlık kılmamıştır.” (*Hac, 78*) buyrğunu düşün! Allah Rasulü şöyle buyurmuştur: “Kolay bir hanif din ile gönderildim” Yani bu din, tevhid hususunda hanif, amelde ise müsamahakârdır.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) dini, rızık vermesi, affı ve bağışlaması hususlarında son derece genişlik tanımış; ruh bedende bulunduğu müddetçe kullara tevbe imkânı vermiştir. Her günah için onu telafi eden bir kefarete ve her haram için de onun yerine geçen bir helal kılmıştır. İmtihan ettiği kulları için biri imtihandan önce biri de imtihandan sonra olmak üzere iki kolaylık dilemiştir. Bütün bunlardan sonra, onların güç yetiremeyeceklerinden öte onların çabalarını aşacak bir şeyle onları nasıl mükellef tutabilir?

Eğer bu anlattıklarımız anlaşıldı ise cihad dört mertebeden müteşekkildir:

- 1- Nefisle cihad,
- 2- Şeytanla cihad,
- 3- Kafirlerle cihad,
- 4- Münafıklarla cihad.

1. Nefisle Cihad

Nefisle cihad da kendi içinde dörde ayrılmaktadır:

1- Hidayeti öğrenme hususunda nefisle cihad,

2- Hak bilgiyi öğrendikten sonra onunla amel etme hususunda nefisle cihad,

3- Hakkı tebliğ hususunda nefisle cihad. Nitekim eğer kişi hakkı tebliğ etmezse Allah'ın indirdiklerini gizleyenlerin konumuna düşer.

4- Davetin meşakkatlerine sabretme ve bunlara yalnızca Allah için tahammül etme hususunda nefisle cihad.

Eğer kişi bu dört hususu tamamladığında "rabbani"den olur. Selef alimleri, bir alimin hakkı bilip onunla amel etmeden, onu öğretip, ona davet etmeden "rabbani" olamayacağı hususunda icma etmişlerdir.

2. Şeytanla Cihad

Bu da kendi içinde ikiye ayrılmaktadır:

1- Şeytanın kişinin kalbine attığı şüphe ve kuruntuları defetme hususunda cihad,

2- Şeytanın kişinin kalbine attığı şehvetleri defetme hususunda cihad. Birinci cihadın sonunda "yakın" (kesin inanç), ikinci cihadın sonunda ise sabır oluşur. Allah (Subhanehu ve Teâla) şöyle buyurmuştur:

"Ve onların içinden, sabrettikleri zaman emrimizle doğru yola iletip yönelten önderler kıldık; onlar bizim ayetlerimize kesin bilgiyle inanıyorlardı." (Secde, 24)

3. Kâfirler ve Münafıklarla Cihad

Bu cihad ise dört mertebeden oluşur:

- 1- Kalp ile,
- 2- Dil ile,
- 3- Mal ile,
- 4- Can ile.

Nitekim kafirlerle cihad bilhassa el iledir. Münafıklar-
la cihad ise dilledir.

Zalimler, kötülük yapanlar ve bidat ehli ile cihad ise üç
mertebeden oluşur:

- 1- Güç yeterse elle,
- 2- Eğer ilkinden aciz kalınırsa dille,
- 3- İkinciden aciz kalınırsa kalple buğzetmedir.

İşte cihadın on üç basamağı bunlardır. “Kim gazaya
çıkmadan ve içinde gazaya çıkmayı kurmadan ölürse mü-
nafıklığın bir şubesi üzere ölmüş olur.”³²⁹

Nitekim cihad ancak hicretle, hicret ve cihad ise ancak
imanla tamamlanır. Allah'ın rahmetini uman kimseler an-
cak bu üçünü yerine getirenlerdir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)
şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz iman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda ci-
had edenler; işte onlar, Allah'ın rahmetini umabilirler. Allah
bağışlayandır, esirgeyendir.” (Bakara, 218)

İman herkese farz olduğu gibi her vakitte olan şu iki
cihad da herkes için farz kılınmıştır:

- 1- İhlas ile Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ya hicret,
- 2- Tâbi olmakla Allah Rasulüne hicret.

³²⁹ Müslim, 1910.

Zira Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kişinin nefsiyle ve şeytanı ile cihadı farz kılmıştır. Bu cihad farz-ı ayn olup bu hususta hiç kimse kimse adına bir şey ödeyemez. Kâfirler ve münafıklarla cihada gelince, ümmetin bir kısmının bunu gerçekleştirmesi yeterli olacaktır.

Allah (*azze ve celle*) katında en mükemmel insan cihad mertebelerinin hepsini tamamlayan insandır. Bu yüzden Allah (*azze ve celle*) katında en mükemmel ve en üstün kimse nebilerin sonuncusu Muhammed (*aleyhisselam*)'dır.

Şüphesiz o, cihadın tüm mertebelerini tamamlamış ve Allah yolunda hakkıyla cihad etmiştir. Peygamber olarak gönderilmesinden başlayıp vefatına kadar da cihadını sürdürdü. "Ey örtüsüne bürünen! Kalk ve uyar. Rabbini yücelt. Elbiseni temiz tut!" (*Muddessir, 1-4*) ayeti indiği zaman hemen davet için harekete geçti, Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın zatı için en mükemmel şekilde kıyama kalktı. İnsanları gece-gündüz, gizli-açık Allah'a davet etti. "Sana emrolunanı açıkça ortaya koy" (*Hicr, 94*) ayeti indiğinde de hiçbir kınayıcının kınamasından korkmadan Allah'ın emrini açıkça ortaya koydu. Büyük-küçük, hür-köle, kadın-erkek, insan-cin herkesi Allah'a davet etti.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Allah'ın emrini açıkça ortaya koyup kavmini Allah'a davet edip onları ilahlarına sövmeye ve dinlerini ayıplamaya çağırınca, onların Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve daveti kabul edenlere olan eziyetleri şiddetlendi. Nitekim bu Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın yarattıkları arasındaki sünnetidir. Şöyle buyurmuştur:

"Sana söylenenler, senden önceki peygamberlere de söylenmişti." (*Fussilet, 43*)

"İşte böyle cin ve insan şeytanlarını her peygambere düşman yaptık." (En'am, 112)

"Onlardan öncekilere herhangi bir peygamber gelince mutlaka 'Sihirbazdır' veya 'Delidir' derlerdi. Öncekiler sonrakilere böyle mi vasiyet ettiler? Hayır! Bunlar azgın bir millettir." (Zariyat, 52-53)

Allah (Subhanehu ve Teâla) nebisini teselli etti ve kendinden önceki geçmiş ümmetlerde O'nun için bir örnek olduğunu haber verdi. Ardından O'na tâbi olanları da şu buyruğu ile teselli etti:

"Sizden önce gelip geçenlerin durumu sizin başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız?" (Bakara, 214)

"İnsanlar 'İman ettik' demekle sınanmadan bırakılıverceklerini mi sanırlar?" (Ankebut, 1)

"Allah herkesin kalplerinde olanı en iyi bilen değil midir?" (Ankebut, 10)

Kul, bu ayetlerinin akışını, içeriğindeki ibretleri ve hikmet dolu hazineleri düşünsün! İnsanlar kendilerine bir rasul gönderildiğinde şu iki durum arasındadırlar: Ya "inandık" diyecekler ya da "inandık" demeyip kötülük üzere yaşamayı sürdüreceklerdir. "İnandık" diyen kimseyi Rabbi bir fitneye tâbi tutacaktır. Fitne ise sadık olanın yalancıdan ayrılması için yapılan sınamaya denir. "İnandık" demeyen kimse ise Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın elinden kaçıp kurtulduğunu sanmasın.

Rasullere iman edenlere, Rasullerin düşmanları, düşmanlık ve eziyet ederler. Böylece acılarla sınanmış olurlar. Kişi eğer Rasullere iman etmezse, dünyada ve ahirette acılarla cezalandırılır. İman etmeyen her nefsin bu acılara maruz kalması kaçınılmazdır. Fakat mümin başlangıçta

acılar ve sıkıntılarla denenir sonrasında ise hem dünyada hem de ahirette mutlu sona nail olur. Allah'tan yüz çeviren kimse ise başlangıçta bir lezzet elde eder fakat sonrasında devamlı bir eleme maruz kalır.

İmam Şafi (rahimehullah)'a: "Bir kimse için, yerinde kararlı kılınması mı yoksa imtihan edilmesi mi daha hayırlıdır?" diye soruldu. Bunun üzerine İmam Şafi: "Bir kimse imtihan edilmeden yerinde kararlı kılınmaz" diye cevap verdi.

Allah (azze ve celle) Rasullerinden ulu'l azm olanları denemiş, sabrettikleri vakit onları yerlerinde kararlı kılmıştır.

Sizden hiç kimse elemden kurtulacağını sanmasın. Elem ehli, yalnızca akıl bakımından birbirinden ayrılır. Bunların en akıllıları, büyük ve sürekli olan elemi, küçük ve devamı olmayan az bir elem karşılığında satanlardır. Bunların en sefihleri ise devamı olmayan ve az bir elemi, büyük ve sürekli olan elem karşılığında satan kimselerdir. Denilir ki: "Akıllı kimse nasıl böyle bir seçim yapar?" Şöyle cevap verilir: "Onu buna sürükleyen, peşin karşılık ve veresiyedir." Nefis peşin olanın sevgisine bağımlıdır.

"Hayır! Sizler acil olanı sever, ahireti bir kenara bırakırsınız." (Kıyamet, 20-21)

"Doğrusu onlar acil olanı severler." (İnsan, 27)

Şüphe yok ki bu durum herkeste ortaya çıkar. İnsan oğlunun, hem cinsleriyle birlikte yaşama zorunluluğu vardır. Şüphesiz insanların tümünün kendi tercih ve görüşleri vardır. Eğer buna uymayan olursa ona eziyet ederler ve işkenceye uğratırlar. Şayet onlara katılsa bile bazen onlar bazen de başkaları tarafından yine eziyete maruz kalır.

Mesela, dindar ve takva sahibi bir kimsenin zalim ve facir bir topluluğun arasında kaldığını düşünelim. Bu topluluk, zulüm ve işledikleri günahlara onu ortak etmeden yahut da o kimse onların yaptıklarına ses çıkarmaz hale gelmeden rahat edemezler. Böyle yaptığında ise başlangıçta onların şerlerinden selamette olsa bile sonrasında başlangıçta korktuğundan daha fazla eziyet ederek ve küçük düşürerek ona musallat olurlar. Eğer onları yaptıkları şeylerden vazgeçirmeye çalışsa ve onlara karşı dursa, onlardan selamette olsa bile başkalarının elinden eziyet görmesi ve alay konusu olması kaçınılmazdır. O halde bütünüyle ihtiyat Aişe (*radiyallahu anha*)'nın Muaviye'ye söylediği şu söze tutunmaktadır: "İnsanları kızdırarak Allah'ı hoşnut eden kimseye insanlardan gelebilecek eziyetlere karşı Allah yardım eder. Allah'ı kızdırarak insanları hoşnut eden kimseyi, insanlar Allah'tan hiçbir şekilde müstağni kılamazlar."

Dünyanın halini iyice düşünen kimse; cezalarından kaçmak için liderlerine ve bidat ehline yardım edenlerde bu durumu çokça görür. Allah'ın nefsinin şerrinden kendisini koruduğu kimse, harama katılmaktan imtina eder ve o kimselerin düşmanlıklarına sabreder. Ardından Peygamberlere, tâbilerine, imtihan edilen âlimlere ve diğer salih kimselere olduğu gibi dünya ve ahirette mutlu son bu kimseye ait olur.

Elemden kurtuluşun imkânı olmadığı için Allah (*Subhanehu ve Teâla*) devamlı olmayan ve az olan elemi sürekli ve büyük olan eleme tercih edenlere şöyle buyurmuştur:

"Allah'a kavuşmayı uman bilsin ki, Allah'ın koyduğu vakit elbet gelecektir. O, herşeyi işitir ve bilir." (Ankebut, 5)

Allah (*azze ve celle*) devamlı olmayan bu elem için bir süre koydu: O süre de Allah'a kavuşma günüdür. Kul, O'nun

nızası için katlandığı bu eleme karşılık, en büyük lezzeti tadacaktır. Allahu Teâla, Rabbine kavuşma özlemi kulu bu geçici eleme katlanmaya sevketsin diye bu teşviki Allah'a kavuşmakla destekledi. Bazen O'na kavuşma özlemi, o eleme görülmez ve hissedilmez kılar. Bu sebepten ötürü Allah Rasulü, Allah (*azze ve celle*)'den O'na kavuşma özlemi dilemiştir. Zira O'na kavuşmaya özlem duymak en büyük nimetlerdendir. Ancak bu nimetin bazı söz ve amelleri vardır. Bu nimetin elde edilmesinin sebebi bu söz ve amellerdir. Allah (*azze ve celle*) ise o sözleri işitir ve o amelleri bilir. Aynı zamanda kimin bu nimet için uygun olduğunu da bilir. Nitekim şöyle buyurmuştur:

“Aramızdan Allah bunlara mı iyilikte bulundu? demeleri için işte böyle onları birbirleriye sınadık. Allah şükredenleri en iyi bilen değil midir?” (En'am, 53)

Kul bir nimeti kaçırdığı zaman kendi kendine şu ayeti okusun: “Allah şükredenleri en iyi bilen değil midir?”

Allah (*azze ve celle*) onları bir başka şekilde daha teselli etti: Onların Allah yolunda yapacakları cihad yalnız kendi nefisleri içindir. O alemlere muhtaç değildir. Bu cihadın maslahatı Allah'a değil kendi nefislerine dönecektir. Ardından onlara bu cihadın ve imanlarının sayesinde salihler zümresine katılacaklarını haber vermiştir.

Daha sonra ise Allah (*azze ve celle*) basiretsiz bir şekilde imana giren kimsenin halini haber verip, insanların fitnesine maruz kaldıklarında bunu, müminlerin imanları sebebiyle kaçtıkları Allah'ın azabıyla bir tuttuklarından bahsetmiştir. “İnsanların fitnesi”nden maksad; onların eziyetleri ve kaçınılmaz bir şekilde uğrattıkları elemidir. Böyle bir kimse Allah'ın ordusuna yardımını ve zaferi erişince “Ben de sizinle beraberdim” diyerek ortaya çıkar. Fakat Al-

lah (*azze ve celle*) kimin göğsünde nifak taşıdığını çok iyi bilendir.

Sözün özü; Allah (*azze ve celle*) hikmeti gereği, nefisleri imtihan eder. Böylece iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırır. Nefisler asılları itibariyle cahil ve zalimdirler. Cehalet ve zulümleri sebebiyle nefislerde, çıkarılması için tasfiyeye ihtiyaç duyulan pislikler meydana gelmiştir. İşte bu pislikler ya bu dünyada çıkar ya da cehennem körüğünde. Kul ancak bunlardan temizlendiğinde onun cennete girmesine izin verilir.

* * *

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Allah'ın dinine davete başlayınca, her kabileden pek çok insan O'nun davetini kabul etti. Daveti kabul yarışını ilk kazanan kişi ise ümmetin sıddıki Ebu Bekir (*radiyallahu anh*)'dı. Allah'ın dini hususunda daima Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e destek oldu ve O'nunla beraber Allah'a davette bulundu. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*)'ın davetini Osman b. Affan, Talha b. Ubeydullah ve Sa'd b. Ebi Vakkas kabul etti.

Kadınların sıddıki Hatice (*radiyallahu anha*) Rasulullah'ın davetini kabulde erken davrandı ve sıddıklık yükünü sırtlandı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ona: "Kendimden korktum" deyince o; "Müjde sana! Vallahi Allah seni asla utandırmaz" demişti. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'deki üstün özelliklerden yola çıkarak böyle bir kimseyi Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın asla utandırmayacağı çıkarımında bulundu. Fıtratı ve mükemmel aklıyla salih amellerin ve üstün ahlakın, Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın keremi ve ihsanına munasip olduğunu, kınama ve utandırılmaya munasip olmadığını bildi. Böylece Hatice (*radiyallahu anh*) bu mükemmel aklıyla, iki elçisi Cibril ve Muhammed (*aleyhisselam*) ara-

cılığıyla Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın kendisine selam göndermesini haketti.

Ali b. Ebi Talib (*radiyallahu anh*) da İslam davetini kabul etmede erken davrandı. Daveti kabul ettiğinde henüz sekiz yaşındaydı. Yaşının daha büyük olduğu da nakledilmiştir. Ali (*radiyallahu anh*) Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in gözetimi altındaydı. Onu bir kuraklık senesinde yardım amaçlı amcasından almıştı.

Peygamber sevdalısı Zeyd b. Harise (*radiyallahu anh*) da İslam'a girmede erken davrananlardandı. Zeyd aslında Hatice (*radiyallahu anha*)'nın kölesi idi. Fakat Hatice (*radiyallahu anha*) onu Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e vermişti.

Daha sonra Zeyd (*radiyallahu anh*)'ın babası ve amcası fidyeye karşılığında onu geri almak için geldiler. Bunun üzerine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*): "Bundan başka bir çözüm olmaz mı?" dedi. Onlar ise: "Nedir bu çözüm?" dediler. Allah Rasulü: "Onu çağıralım ve seçim yaptıralım. Eğer sizi seçerse, o sizindir. Şayet beni seçerse vallahi ben beni tercih edeni başkasına tercih edecek değilim" dedi.

"Bize insafli bir karşılık verdin ve güzel davrandın" dediler. Bunun üzerine Zeyd'i çağırdılar ve ona seçim hakkı sundular. Zeyd (*radiyallahu anh*) Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e: "Ben senin üzerine başka birini tercih edecek değilim" dedi. Bu cevabın üzerine babası ve amcası: "Yazıklar olsun sana Zeyd! Köleliği hürriyete ve ehline mi tercih ediyorsun?" dediler. Zeyd ise "Evet. Zira ben bu adamda öyle bir şey gördüm ki, ben O'nun üzerine asla başkasını tercih edecek değilim" dedi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bu manzarayı görünce onu Hicr'e götürdü ve "Şahid olun ki, Zeyd benim oğlumdur ve benim mirasçımdır" buyurdu.

Babası ve amcası bu durumu görünce gönülleri rahat bir şekilde oradan ayrıldılar. Böylece o Allah (*Subhanehu ve Teâla*) İslam'ı indirinceye kadar Zeyd b. Muhammed olarak çağırıldı. "Onları (evlat edindiklerinizi) babalarına nisbet ederek çağırın!" (*Ahzab*, 5) ayeti inince, o günden sonra Zeyd b. Harise olarak çağırılmaya başlandı.

Ma'mer, Zühri'den şöyle dediğini nakletmiştir: "Biz, Zeyd b. Harise'den önce müslüman olmuş bir kimseyi bilmiyoruz." Tirmizi'de nakledildiğine göre ise Allah Rasulü, Zeyd b. Harise'yi rüyasında iyi bir hal üzere görmüştür.

İslam daveti başlayınca insanlar bir bir Allah'ın dinine girmeye başladılar. Kureyş ilk başlarda buna karşı gelmiyordu. Fakat ne zaman Allah Rasulü onların dinlerini ayıplayıp ilahlarına sövmeye başladı, o zaman O'na ve ashabına karşı düşmanca davranmaya başladılar. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu süreçte rasulünü Ebu Talib aracılığıyla himaye etti. Zira Ebu Talib kavmi içinde şerefli ve saygı gören biriydi. Fakat Hakimler Hakimi olan Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın hikmeti gereği Ebu Talib kavminin dini üzere kaldı. Bunda düşünen kimselerin anlayacağı birçok faydalar vardır.

Allah Rasulü'nün ashabına gelince; bu süreçte kimin aşireti varsa onlar aracılığıyla himaye edildi ve müşriklerden uzak tutuldu. Geri kalanlar ise onların eziyetlerine maruz kaldılar. Ammar b. Yasir, annesi ve ehli bu eziyeti gören kimselerdendi. Onlar Allah yolunda eziyet gördüler. Allah Rasulü (*aleyhisselam*) onlar eziyet görürken yanlarından geçtiği zaman:

"Sabır ey Yasir ailesi! Şüphesiz sizin buluşacağınız yer cennettir" dedi.

Bilal (*radiyallahu anh*) da bu kimseler arasındaydı. O da Allah yolunda en şiddetli ezalara maruz kaldı. Müşrikleri ve Allah yolunda kendi nefsinin hiç önemsemedi. Eziyetleri artıp iyice şiddetlendiğinde: “Allah birdir. Allah birdir.” derdi. Varaka b. Nevfel de onun yanından geçerken: “Valahi birdir, birdir ey Bilal!...” dedi.

Müşriklerin müslümanlara olan eziyetleri ve musibetleri iyice artınca, Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ilk hicret olan Habeş topraklarına hicret için izin verdi. Oraya ilk hicret eden Osman (*radiyallahu anh*) ve eşi Allah Rasulü’nün kızı Rukiye (*radiyallahu anha*) oldu. İlk hicret esnasında on iki erkek ve dört kadın bulunuyordu. Gizlice çıkıp yola koyuldular ve sahile ulaştıkları zaman Allah’ın yardımıyla iki gemi ile karşılaştılar. Gemiler onları Habeşistan’a götürdü. Onların yola çıkışları bisetin beşinci yılı Recep ayına denk gelmiştir. Kureyşliler de onların peşlerinden yola çıktılar ve sahile geldiler. Fakat onlara yetişemediler. Sonra kafiye, Kureyş’in Allah Rasulü ile uğraşmaktan vazgeçtiği haberi ulaşınca, geri döndüler. Mekke’ye yaklaştıkları bir vakitte ise Kureyş’in aslında Allah Rasulü’ne eskisinden daha fazla eziyet ettiği haberini aldılar. Bu halde şehre girenler oldu. İbn Mesud’da bu sırada şehre girdi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) namazdayken O’na selam verdi. Fakat Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) selamını almadı. Doğru olan görüş budur.

Nitekim İbni İshak da bu şekilde söylemiş: “Rasulullah’ın Habeş’e hicret eden ashabına Mekke halkının müslüman olduğu haberi ulaştı. Bu haber kendilerine ulaşınca döndüler. Mekke’ye yaklaştıklarında bu haberin batıl olduğu bilgisi onlara ulaştı. Emanla veya gizlice girenler dışında hiç kimse şehre girmede. O kimselerden şehre girenler ve orada kalıp Medine’ye hicret ederek Bedir ve Uhud’a

katılanlar şunlardır..." demiştir. Bu kimseler arasında İbni Mesud'u da zikretmiştir.

Zeyd B. Erkam hadisine ise şu iki cevapla cevap verilir:

1- Namazda konuşmak Mekke'de yasaklanmış, Medine'de izin verilmiştir. Sonra tekrar yasaklanmıştır.

2- Zeyd (*radıyallahu anh*) ashabın küçüklerindendi. O ve bir grup insan alışkanlıkları üzere namazda konuşurlardı. Bu yasak onlara ulaşmamıştı. Yasak kendilerine ulaşınca ise bunu terk ettiler.

Kureyş'in eziyetleri Habeşistan'dan dönen Müslümanların ve diğerlerinin üzerinde iyice arttı. Aşiretleri de onların üzerine hücum ettiler. Hal böyle olunca Rasulullah (*salallahu aleyhi ve sellem*) Habeşistan'a ikinci bir hicrete izin verdi. Fakat bu ikinci hicret onlara daha zor geldi. Kureyş'in şiddetli eziyetlerine maruz kaldılar. Necaşi'nin oraya hicret edenlerle iyi ilişkiler içinde olduğu haberi ulaşınca bu haber müşriklerin zoruna gitti. İkinci hicrette bulunanların sayısı, eğer Ammar b. Yasir'de hicret edenler arasında idiyse, seksen üç erkek ve on dokuz kadındır.

Ben derim ki: Bu ikinci hicrette Osman b. Affan ve Bedir'e katılan bir grup sahabenin de adı zikredilmiştir. Bu nakil ya bir yanılıdır ya da Bedir'den önce buraya bir kez daha gelinmiştir. Böyle kabul edildiğinde Habeşistan'a üç defa gelinmiş olur. Bundan dolayı İbni Sa'd ve bazıları: Onlar Allah Rasulü'nün Medine'ye hicret ettiğini duyunca, içlerinden otuz üç erkek ve sekiz kadın geri döndü. Aralarından iki erkek Mekke'ye vefat etti, yedisi hapsedildi ve yirmi dört erkek ise Bedir savaşına katıldı.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) hicretin yedinci yılı Rebiulevvel ayında Necaşi'ye İslam'a davet mektubu yazdı ve bunu Amr b. Umeyye ile gönderdi. Bu mektuptan sonra Necaşi müslüman oldu ve "Vallahi eğer O'na gitmeye güç yetirebilseydim giderdim" dedi. Ardından Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e O'nu Ummu Habibe ile nikahladığına dair bir mektup yazdı. Ummu Habibe, eşi Ubeydullah b. Cahş ile Habeşistan'a hicret edenler arasındaydı. Hicretten sonra eşi burada hristiyan oldu ve bu şekilde öldü. Necaşi Ummu Habibe'yi bizzat kendi evlendirdi ve dört yüz dinar mehir verdi. Nikahında Ummu Habibe'nin velisi Halid b. Said b. As idi.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ise ona bir mektup yazdı ve kalan sahabilerin de gemiye bindirilip kendisine gönderilmesini istedi. Necaşi bu istek üzerine Amr b. Umeyye ile beraber onları iki gemiye bindirip gönderdi. Sahabiler Allah Rasulü'nün huzuruna O Hayber'de iken geldiler. O'nu Hayber'i fethetmiş olarak buldular.

Bu rivayet üzerine İbni Mesud ve Zeyd b. Erkam hadisleri arasındaki çelişki ortadan kalkmış olur. Aynı zamanda da namazda konuşmanın Medine'de haram kılındığı ortaya çıkmış olur.

Buna itiraz edenler şöyle demiştir: İbni İshak'ın "İbni Mesud Habeşistan'dan dönünce Medine'ye hicrete kadar Mekke'de kaldı" sözleri olmasaydı bu söylenenler ne güzel yerli yerinde olurdu!

Buna şöyle cevap verilir: Fakat İbni Sa'd şöyle nakletmiştir: "İbni Mesud Habeşistan'dan döndükten sonra biraz kaldı sonra geri döndü" Bu en açık olan görüştür. Çünkü İbni Mesud'un Mekke'de kalabilmesi için onu himaye edecek kimsesi yoktu. İbni Sa'd'ın nakli, İbni İshak'ın far-

kında olmadığı bu ziyadeyi içermektedir. İbni İshak bu rivayeti kimin naklettiğini zikretmemiştir. İbni Sa'd ise rivayeti Muttalib b. Abdullah Hantab'a isnad etmiştir. Böylece şek ve şüpheler ortadan kalkmış oldu. Ve lillahi'l Hamd!

İbni İshak Habeş'e yapılan bu hicrette hicret edenler arasında Ebu Musa el-Eşari'yi de zikretmiştir. Fakat el-Vakıdî ve başkaları bunu inkâr etmişler ve "Bu durum İbni İshak ve ondan daha öncelikli olarak raviden nasıl gizli kalmıştır?" demişlerdir.

Ben derim ki: Böyle bir durum İbni İshak'tan ve daha öncelikli olarak raviden gizli kalacak bir şey değildir. Fakat yanlış şundan kaynaklanmıştır: Ebu Musa, Yemen'den Cafer ve arkadaşlarının yanına Habeş'e gelmiş sonra onlarla beraber Hayber'e gelmişlerdir. İbni İshak ise Ebu Musa için bunu hicret olarak kabul etmiştir. İbni İshak "Ebu Musa Mekke'den Habeşistan'a hicret etti." dememiştir ki ona karşı gelinsin.

* * *

Müslümanlar Necaşi'nin yurduna emniyet içinde yerleştiler. Kureyş ise onların peşinden Abdullah b. Ebu Rabia ve Amr b. As'ı hediyelerle, müslümanları kendilerine iade etmesi için Necaşi'ye gönderdi. Müşrikler ileri gelen patrikleri de aracı kıldılar. Fakat Necaşi bunu kabul etmedi. Ardından müslümanların İsa (aleyhisselam) hakkında büyük bir söz söylediklerini, ona "Allah'ın kulu" dediklerini ihbar ettiler. Bunun üzerine Necaşi onları çağırttı.

Cafer b. Ebi Talib müslümanların lideri konumundaydı. Huzuruna girmek istediklerinde Cafer "Allah'ın hızi sende huzuruna girmek için izin istiyor" dedi. Necaşi görevliye "Bu izni tekrar etmesini ona söyle" dedi. Cafer b. Ebi Talib iznini tekrarladı. Huzura girince Necaşi "İsa

hakkında ne diyorsunuz?” diye sordu. Cafer (*radiyallahu anh*) ona Meryem suresinin ilk kısmını okudu. Bunun üzerine Necaşi, yerden bir çöp alıp “İsa buna, şu çöp kadar ilavede bulunmamıştır” dedi. Bu söz üzerine etrafındaki patrikler homurdandılar. Necaşi ise: “Vallahı istediğiniz kadar homurdanın!” dedi. Müslümanlara ise “Siz de gidin artık benim yurdunda seyumsunuz. Sizinle uğraşan cezasını çeker” dedi. “Seyum” kelimesi onların dilinde “emin olarak” demekti. Sonra da elçilere “Bana bir dağ altın verseniz de onları size teslim etmem” dedi. Ardından hediyelerin iade edilmesini emretti. Kureyş’in elçileri kötü bir halde geri döndüler.

Sonra Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’ın amcası Hamza ve pek çok kişi müslüman oldu. Kureyş Allah Rasulü’nün davetinin üstün geldiğini ve işlerin durulmayıp ilerlediğini görünce, bir araya gelip kendilerine Rasulullah’ı teslim edinceye kadar, Haşimoğulları ve Abdimenafogulları ile alışveriş yapmamak, kız alıp vermemek, konuşmamak ve onlarla birlikte oturup kalkmamak üzere bir anlaşma yaptılar ve bu anlaşmayı bir sayfaya yazıp Kabe’nin tavanına astılar. Anlaşmayı yazan Bağd b. Amr b. Haşim’dir. Allah Rasulü ona beddua etmiş ve bu sebeple eli çolak olmuştur.

Haşimoğulları Ebu Leheb dışında mümini ve kâfiri, müşriklere karşı biraraya geldiler. Ebu Leheb ise onlara karşı Kureyş’i destekledi. Bu olay bisetin yedinci yılında gerçekleşmiştir. Müslümanlar bu şekilde üç yıl boyunca baskı altında hapis kaldılar. Durum dayanılmaz olmaya başlamıştı. Mahallenin diğer tarafından çocukların ağlama sesleri işitiliyordu. Ebu Talib Kaside-i Lamiye’sini orada söylemiştir.

Kureyş'in bir kısmı bu durumdan razı bir kısmı ise razı değildi. Razı olmayan kimseler bu anlaşmayı bozmaya çalıştılar. Sonra Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Rasulüne bu anlaşma sahifesinin durumunu, ona bir ağaç kurdu musallat ettiğini ve kurdun sahifedeki Allah (*azze ve celle*)'nin ismi dışındaki bütün akrabalık ilişkilerini kesme ve zulme yönelik yazılı olan kısımları yediğini bildirdi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de bunu amcasına haber verdi. Ebu Talib çıkıp bunu Kureyş'e haber verdi ve şöyle dedi: "Şayet o yalancıysa sizinle onun arasından çekiliriz. Doğruysa da yaptığınızdan vazgeçersiniz." Onlar da "Haklısın" dediler ve sahifeyi indirdiler. İşin Allah Rasulü'nün dediği gibi olduğunu görünce, küfürleri arttı. Allah Rasulü ve beraberindekiler bu oldukları mahalleden çıktılar. Bu olaydan altı ay sonra Ebu Talib, ondan üç gün sonra da Hatice (*radiyallahu anha*) vefat etti. Bundan başka tarihler de verilmiştir.

Kavmin sefihlerinin Allah Rasulü'ne olan şiddetleri iyice arttı. Bunun üzerine Allah Rasulü onlara karşı kendine yardım ederler umuduyla Taife gitti.

Taiflileri Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ya davet etti. Orada kendisini barındıran ya da yardım eden kimseyi bulamadı. Aksine O'na en şiddetli eziyeti ettiler. Kavminin yapmadığını yaptılar.

Bu sırada yanında Zeyd b. Harise bulunuyordu. Taiflilerin arasında on gün kaldı. Eşraftan konuşmadığı kimse kalmadı. "Beldemizden çık" dediler ve ayak takımını ona karşı kıskırttılar. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in geçtiği yolun iki kenarına durup ayakları kanayınca kadar O'nu taşıdılar. Zeyd (*radiyallahu anh*) ise Allah Rasulü'nü koruyabilmek için kendini siper ediyordu. Atılan taşlar onun da başına isabet etmişti.

Kureyş'in bir kısmı bu durumdan razı bir kısmı ise razı değildi. Razı olmayan kimseler bu anlaşmayı bozmaya çalıştılar. Sonra Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Rasulüne bu anlaşma sahifesinin durumunu, ona bir ağaç kurdu musallat ettiğini ve kurdun sahifedeki Allah (*azze ve celle*)'nin ismi dışındaki bütün akrabalık ilişkilerini kesme ve zulme yönelik yazılı olan kısımları yediğini bildirdi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de bunu amcasına haber verdi. Ebu Talib çıkıp bunu Kureyş'e haber verdi ve şöyle dedi: "Şayet o yalancıysa sizinle onun arasından çekiliriz. Doğruysa da yaptığınızdan vazgeçersiniz." Onlar da "Haklısın" dediler ve sahifeyi indirdiler. İşin Allah Rasulü'nün dediği gibi olduğunu görünce, küfürleri arttı. Allah Rasulü ve beraberindekiler bulundukları mahalleden çıktılar. Bu olaydan altı ay sonra Ebu Talib, ondan üç gün sonra da Hatice (*radiyallahu anha*) vefat etti. Bundan başka tarihler de verilmiştir.

Kavmin sefihlerinin Allah Rasulü'ne olan şiddetleri iyice arttı. Bunun üzerine Allah Rasulü onlara karşı kendine yardım ederler umuduyla Taife gitti.

Taiflileri Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ya davet etti. Orada kendisini barındıran ya da yardım eden kimseyi bulamadı. Aksine O'na en şiddetli eziyeti ettiler. Kavminin yapmadığını yaptılar.

Bu sırada yanında Zeyd b. Harise bulunuyordu. Taiflilerin arasında on gün kaldı. Eşraftan konuşmadığı kimse kalmadı. "Beldemizden çık" dediler ve ayak takımını ona karşı kıskırttılar. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in geçtiği yolun iki kenarına durup ayakları kanayıncaya kadar O'nu taşladılar. Zeyd (*radiyallahu anh*) ise Allah Rasulü'nü koruyabilmek için kendini siper ediyordu. Atılan taşlar onun da başına isabet etmişti.

Allah Rasulü bu hadiseden sonra mahzun bir şekilde Mekke'ye döndü. Dönerken de şu meşhur duasını etti:

اللَّهُمَّ إِلَيْكَ أَشْكُو ضَعْفَ قُوَّتِي ، وَقَلَّةَ حِيلَتِي ، وَهَوَانِي عَلَى النَّاسِ

“Allah'ım! Gücsüz ve çaresiz kaldığımı, halk nazarında hor görüldüğümü ancak sana arz ve şikayet ederim...”

Bunun üzerine Rabbi “Dağlar meleğini” O'na gönderip eğer dilerse Mekke'nin aralarında bulunduğu iki dağı onların üzerine geçirebileceğini emrettiğini söyledi ise de Allah Rasulü: “Hayır. Onlara mühlet verilmesini istiyorum. Umulur ki Allah (*Subhanehu ve Teâla*) onların zürriyetlerinden Allah'a ibadet edip O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan kimse-ler çıkarır” buyurdu.

Dönüş yolunda Nahle'de konakladığı sırada gece namaz kılmak için kalktı. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) O'na bir cin topluluğu gönderdi. Cinler Allah Rasulü'nün Kur'an okuyuşunu dinlediler. Şu ayet ininceye kadar Allah Rasulü onları farketmedi: “Hani biz sana bir cin topluluğu göndermiştik...”³³⁰

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Nahle'de birkaç gün kaldı. Zeyd O'na Kureyş'i kastederek: “Seni oradan çıkarmışlarken Mekke'ye onların yanına nasıl gireceksin?” diye sordu. Şöyle buyurdu: “Ey Zeyd! Göreceksin, Allah mutlaka bir çıkış yolu gösterecektir. Şüphesiz ki Allah dininin yardımcısı, nebisinin destekçisidir.”

Mekke'ye vardıklarında Allah Rasulü Huzaa kabilesinden bir adamı Mut'im b. Adiy'e gönderip “Himayene girebilir miyim?” diye sordurdu. Mut'im b. Adiy ise “Evet” cevabını verdi. Ardından kavmini ve oğullarını çağırıp “Si-

³³⁰ Ahkaf, 46/29.

lahlarınızı kuşanın. Kabe'nin rükünlerinin yanında olun. Şüphesiz ki ben Muhammed'i himayeme aldım" dedi. Allah Rasulü Zeyd b. Harise ile girdi ve Mescid-i Haram'a vardı. Mut'im b. Adiy devesinin üzerinde doğruldu ve "Ey Kureyş Topluluğu! Şüphesiz ki ben Muhammed'i himayeme aldım. Sizden hiç kimse O'na zarar vermesin" diye seslendi. Allah Rasulü ise rükne vardı ve ona selam verdi. Ardından iki rekat namaz kılıp evine döndü. Mut'im ve oğulları evine girene kadar silahları ile O'nu koruma altına almışlardı.

İsra ve Mirac Hadisesi

Sonra sahih olan görüşe göre, Allah Rasulü (*aleyhisselam*) bizzat bedeni ile Burak'a binmiş olarak Cebrail ile geceleyin Mescid-i Haram'dan Beyt-i Makdis'e götürüldü. Oraya indi ve bütün Peygamberlere imam olup namaz kıldırdı. Burak'ı mescidin kapısına bağladı. Beyt-i Lahm'e inip orada namaz kıldığı da söylenmiştir fakat bu sahih değildir.

Sonra o gece Beyt-i Makdis'den en yakın dünya semasına yükseltildi. Cebrail O'nun için semanın kapısının açılmasını istedi ve kapılar açıldı. Orada insanlığın babası Âdem (*aleyhisselam*)'ı gördü ve ona selam verdi. Âdem (*aleyhisselam*) da selamını aldı ve O'nu karşıladı. Allah Rasulü'nün nübüvvetini tasdikledi. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) O'na sağ tarafında mesud kimselerin ruhlarını, sol tarafında ise bedbaht kimselerin ruhlarını gösterdi. Sonra O'nu ikinci semaya yükseltti. Orada İsa ve Yahya (*aleyhumusselam*)'ı gördü. Sonra üçüncü semaya yükseltti. Orada Yusuf (*aleyhisselam*)'ı gördü. Ardından dörde yükselip orda İdris (*aleyhisselam*)'ı gördü. Daha sonra beşinci semaya yükseltti. Orada Harun (*aleyhisselam*) ile karşılaştı. Altıncı semaya yükseltildi ve orada da Musa (*aleyhisselam*)'ı gördü.

Onu geçip gidince Musa (*aleyhisselam*) ağladı. Ona "Seni ağlatan nedir?" diye sorulunca "Ben sonra gönderilen bu gencin ümmetinden cennete girenler, benimkilerden daha fazladır bu yüzden ağlıyorum" diye cevap verdi. Sonra yedinci semaya yükseltildi. Burada İbrahim (*aleyhisselam*) ile karşılaştı. Ardından Sidretü'l Munteha'ya çıkarıldı. Sonra ona Beyt-i Mamur çıkartılıp gösterildi. Daha sonra da Cebbar olan Allah'a yükseltildi. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ya

olan yakınlığı iki yay aralığı kadar ya da daha az oldu.³³¹ Sonra Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kuluna vahyetti. O'na elli rekât namazı farz kıldı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) döndü ve Musa (*aleyhisselam*)'e uğradı. Musa (*aleyhisselam*) "Ne ile emrolundun?" diye sordu. "Elli rekât namazla" dedi. Bunun üzerine Musa (*aleyhisselam*) "Ümmetin buna güç yetiremez. Rabbine geri dön. Ümmetin için bunu hafifletmesini iste" dedi. Allah Rasulü ise Cebrail'e dönüp onunla istişare etti. Cebrail: "Tamam, istersen." dedi. Allah Rasulü'nü yükseltip Cebbar Tebareke ve Teâla'ya getirdi. O yerinde idi. -Bu Buhari'nin Sahih'indeki lafızdır.- Bazı nakillerde şöyle aktarılır: Allah (*Subhanehu ve Teâla*) on vakit namazı kaldırdı. Ardından Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) indirildi ve tekrar Musa (*aleyhisselam*)'a uğradı. Ona bu durumu haber verdi. Musa (*aleyhisselam*): "Rabbine dön ve O'ndan bunun hafifletilmesini iste" buyurdu. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*), Musa (*aleyhisselam*) ve Allah (*Subhanehu ve Teâla*) arasında namaz beş vakite ininceye kadar gidip gelmeye devam etti. Sonra Musa (*aleyhisselam*) yine Rabbine dönüp hafifletmesini istemesini söylediye de Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*): "Rabbimden utandım. Onun hükmüne razı ve teslim oldum" buyurdu. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) uzaklaştıktan sonra bir münadi şöyle seslendi:

"Farzımı kesinleştirip yürürlüğe koydum. Kullarımın sorumluluklarını da hafiflettim."

Ashab, Allah Rasulü'nün o gece Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'yı görüp görmediği hususunda ihtilaf etmiştir. İbni Abbas (*radiyallahu anh*)'dan gelen sahih bir rivayete göre Al-

³³¹ Necm suresindeki ilgili ayetlerde de sarîh olarak varid olduğuna göre yaklaşan İbn Mesud ve Aîşe (*radiyallahu anha*)'nın zikrettiği gibi Cebrail'dir. Şerik hadisindeki gibi Allah (*Subhanehu ve Teâla*) değildir.

lah Rasulü Rabbini görmüştür. Yine ondan nakledilen başka bir görüşe göre Rabbini kalbi ile görmüştür. Aişe (*radiyallahu anha*) ile İbni Mesud (*radiyallahu anh*) ise bu görüşü reddetmişler ve “Bir başka inişte O’nu görmüştür”³³² ayetindeki gören kişinin Cebrail olduğunu söylemişlerdir.

Sahih bir rivayette Ebu Zer (*radiyallahu anh*)’ın “Rabbini gördün mü?” diye sorduğu, bunun üzerine Allah Rasulü’nün “O bir nurdur. O’nu nasıl göreyim!” dediği nakledilmiştir. Başka bir metne göre “Bir nur gördüm” demiştir.

Darimi, sahabelerin Allah Rasulü’nün Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’yı görmediği hususunda ittifak ettilerini nakletmiştir. Şeyhulislam ise şöyle demiştir: İbni Abbas’ın ne bu sözü ne de: “Rabbini kalbiyle gördü.” sözü bu görüşle çatışmamaktadır. Allah Rasulü’nden sahih olarak nakledildiğine göre: “Rabbimi gördüm.” demiştir. Fakat bu Medine’de iken rüyasında gerçekleşmiştir. İmam Ahmed’de buna dayanarak: “Evet. Gerçekten Rabbini gördü. Zira peygamberlerin rüyası haktır.” demiştir. Ancak İmam Ahmed: “O’nu uyanırken gördü.” dememiştir. Bir defasında: “O’nu gördü.”, bir defasında ise “O’nu kalbiyle gördü.” demiştir. Bazı arkadaşlarından onun: “O’nu baş gözüyle gördü” dediği nakledilmiştir. Fakat İmam Ahmed’in görüşleri mevcuttur. Böyle bir görüşü bulunmamaktadır.

İbni Abbas’ın: “O’nu kalbiyle iki defa gördü.” sözüne gelince, sözün dayanağı şayet “O’nun gözünün gördüğünü kalbi yalanlamadı” (*Necm, 11*) ve sonrasında “Andolsun ki, bir başka inişte O’nu görmüştür” ayetleri ise -ki açık olan dayanak budur- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’den sahih olarak nakledildiğine göre bu görülen Cebrail’dir. Allah

³³² Necm, 53/13.

Rasulü Cebrail'i suretiyle iki defa gördü. İmam Ahmed'in "O'nu kalbiyle gördü" sözünün dayanağı İbni Abbas'ın bu sözüdür.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın: "Sonra yaklaştı, yanına vardı" (*Necm*, 8) ayetinde bildirilen İsra olayındaki yaklaşma ve varma değildir. Aişe (*radıyallahu anha*) ve İbni Mesud (*radıyallahu anh*)'ın söylediği gibi Cebrail'in yaklaşması ve yanına varmasıdır. Ayetin siyaki bunu göstermektedir. Çünkü Allah (*Subhanehu ve Teâla*): "Onu çetin güçlere sahip olan öğretmiştir" buyurmuştur. Hadisteki yaklaşma ve varmaya gelince, onun Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ya olan yakınlık olduğu sarihtir.³³³

Sabah olduğunda Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kavmine bu olayları anlatınca, onların Rasulullah'ı yalamaları daha da arttı. O'ndan Beyt-i Makdis'i tasvir etmesini istediler. Allah (*Subhanehu ve Teâla*), Rasulü'nün gözünden perdeyi kaldırdı öyle ki onu ayan beyan gördü. Böylece onu tasvir etmeye başladı. Kavmi ise onu reddedemedi. Gece gidiş yolunun üzerinde ve dönüş yolunda onların kervanını gördüğünü söyledi ve kervanın dönüş vaktini de onlara haber verdi. Hangi devenin yürüdüğünü dahi söyledi. Nitekim iş O'nun dediği gibi de çıktı. Fakat bu ancak kavminin nefretini arttırdı.

İbni İshak, Aişe (*radıyallahu anha*) ile Muaviye'nin şöyle dediğini nakletti: "İsra hadisesi Allah Rasulü'nün ruhu ile gerçekleşti" Fakat "İsra hadisesi uykuda gerçekleşmiştir" sözü ile "İsra hadisesi Allah Rasulü'nün cesedi ile değil ruhu ile gerçekleşmiştir" sözü arasında fark olduğunun bilinmesi gerekir. Bu ikisi arasındaki fark büyüktür. Çünkü

³³³ Bunun Şerik'in yanlıgısı olup tek başına naklettiği bir rivayet olduğu daha önce geçmişti.

kişinin uykuda gördüğü şeyler, bilinen bir şeyin hissedilen yöntemlerle örneklendirilmesidir. Kişi kendinin gökyüzüne çıkarıldığını yahutta Mekke'ye götürüldüğünü görür fakat ruhu yükselmez ve gitmez. Yalnızca rüya meleği o kişiye örnek göstermiştir.

“Mirac hadisesi Allah Rasulü'nün ruhu ile gerçekleşti” diyenler bunun rüyada olduğunu kastetmemişlerdir. O'nun ruhunun gerçekten Mirac'a çıkarılıp bedenden ayrıldıktan sonra temas edeceği cinsten temasta bulunduğunu söylemek istemişlerdir. Fakat Allah Rasulü canlı iken karnı yarılrsa acı duymayacak şekilde üst düzey bir makamda olduğu için öldürülmeksizin bizzat ruhu ile miraca çıkarılmıştır. O'ndan başkaları ise ölmeden ruhları ile bu hadiseye nail olmazlar. Diğer Peygamberlerin ruhları ile Allah Rasulü'nün ruhu Refik-i A'la'ya birlikte yerleşmişlerdir. Bununla birlikte Allah Rasulü'nün ruhu bedenini gözetlemekte, öyle ki kendine selam verenin selamını almaktadır. Musa (*aleyhisselam*)'ı kabrinde namaz kılarken ve semada görmesi de buna taalluk etmektedir. Zira Musa (*aleyhisselam*)'ın kabrinden yükseltilip sonra geri iade edildiği malum değildir. Bu yalnızca onun ruhunun makamı ve kaldığı yerdir. Kabri ise bedenin, ruhların bedenlere döndürüleceği güne kadar kaldığı yerdir. Bu olayı idrak edemeyen kimse güneşin konumunun yüksekliğine rağmen yeryüzüyle olan ilişkisine, bitkilere ve hayvanlara nasıl hayat veriyor buna baksın! Ki ruhun konumu bunun daha da üstündedir.

“Hasta gözlere ‘Güneşin göz kamaştırıcı ışığını görürken, gecenin karanlığına bürünmekten seni sakındırırım’ de!”

İbni Abdi'l Ber şöyle dedi: "İsra hadisesi ile hicret arasında bir sene iki ay geçmiştir. Kimilerine göre İsra bir defa gerçekleşmiştir. Kimileri ise biri uyanık biri uykuda olmak üzere iki defa gerçekleşmiştir, demişlerdir. Bu görüşün liderleri sanki Şerik'in hadisindeki: "Sonra uyandım. Meccidde bulunuyordum" kısmı ile diğer hadisler arasında birleştirmek istemişler. Onlardan bazıları Şerik'in hadisinin "Bu hadise bana vahiy gelmeden önce gerçekleşmiştir" kısmından dolayı İsra olayının üç defa gerçekleştiğini söylemişlerdir. Bunların hepsi gelişi güzel sözlerdir. Bu yöntem nakil erbabı Zahirilerin zayıf olanlarının yöntemidir. Nakil imamlarının benimsediği doğru olan görüşe göre, İsra hadisesi yalnızca bir defa gerçekleşmiştir.

Şaşırtıcı olan şu ki; defalarca İsra hadisesinin olduğunu söyleyenlerin her defasında namazın elli vakit olarak farz kılındığını sanmaları nasıl mümkün oluyor?! Hadis hafızları Şerik'in, İsra olayı ile ilgili hadisteki birtakım metinlerde yanıldığını söylemişlerdir. Müslim onun hadisinin müsned olanını naklettikten sonra: "Şerik lafızların kimini öne aldı, kimini geriye aldı. Eklemeler ve çıkarmalar yaptı" dedi ve hadisin tamamını aktarmadı. İyi de etti. Allah ona rahmet etsin.

HİCRETİN BAŞLANGICI

Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın dostları ile düşmanlarını ayırdığı, dinini izzetli kılmak ve rasulüne yardım etmek için bir başlangıç kıldığı hicrete hazırlık.

Tirmizi dedi ki: “Muhammed b. Salih'in, Asım b. İmran b. Katade, Yezid b. Ruman ve diğerlerinden bana aktardığına göre şöyle demişlerdir: “Allah Rasulü nübüvvetinin ilk üç yılı gizli bir şekilde yaşadı. Nübüvvetinin dördüncü yılında peygamberliğini ilan etti. On yıl boyunca insanları İslam'a davet etti. Her yıl hac mevsiminde hacıların konakladıkları yerlere gider, Ukaz, Mecenne ve Zulmecaz'da insanları Rabbinden gelen risaleti tebliğ edebilmesi için kendisini korumaya çağırır, bu çağrıya icabet edenlere cenneti vaadederd. Fakat kendine yardım edip davetini kabul edecek kimseleri bulamadı. Kabile kabile herkesi ve kaldıkları yerleri sorar: “Ey insanlar! La ilahe illallah deyin kurtuluşa erin ve bu sözle Arapların efendisi olun, Acemler de size boyun eğsin. Eğer iman ederseniz cennette hükümdarlar olursunuz” derdi. Ebu Leheb ise O'nun peşinden “O'na aldırış etmeyin. O kendi dinini terketmiş bir yalancıdır” derdi. Bunun üzerine diğerleri de Allah Rasulü'ne en kötü şekilde karşılık verirler. O'na eziyet ederler ve “Aşiretin seni daha iyi bilir. Buna rağmen onlar bile sana tâbi olmuyorlar!” derlerdi. Allah Rasulü yine de onları Allah'a davet eder, “Allah'ım! Sen dilerse böyle olmazlar” derdi.

Allah Rasulü'nün kendini bu çağrıyı yaptığı kabilelerin isimleri şöyle bildirilmiştir: Amir b. Sa'saa, Muharib b. Hasafe, Fezare, Gassan, Mürre, Hanife, Süleym, Absoğulları, Nadiroğulları, Kinde, Kelb, Haris b. Kab, Uzre ve

Hadramut. Bunlardan hiçbiri Allah Rasulü'nün davetini kabul etmedi.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın yardımındır ki, Evs ve Hazrec kabileleri müttefikleri olan Medine Yahudilerinin "Yakın zamanda bir nebi çıkacak biz de hemen ona tabi olacağız. O'nunla birlikte Ad ve İrem'in kazındığı gibi sizin de kökünüzü kazıyacağız" dediklerini işitirlerdi. Yahudilerin aksine Ensar da Arapların haccetttikleri gibi hac ederdi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in insanları Allah'a davet ettiğini gördüklerinde, O'nun halini iyice düşündüler. Birbirlerine "Ey kavmim! Vallahi bildiğiniz gibi bu kimse yahudilerin sizi korkuttuğu kimsedir. Onlar ona tabi olmada sakın sizi geçmesinler!" dediler.

Evs kabilesinden Suveyd b. Sâmit, Mekke'ye gelmişti. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onu İslam'a davet etti. O ise ne O'nu yanından uzaklaştırdı ne de davetini kabul etti. Enes b. Rafi, yanında Abdüleşheloğullarından birkaç gençle birlikte anlaşıma yapmak için gelmişti. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onu da İslam'a davet etti. Henüz genç olan İyas b. Muaz "Ey kavmim! Bu kendisi için geldiğimiz şeyden daha hayırlıdır" dedi. Bunun üzerine Enes onu dövdü ve azarladı. İyas da sustu. Sonra anlaşıma yapılamadan Medine'ye geri döndüler.

Akabe Biat'ı

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hac mevsiminde Ensar'dan altı kişi ile Akabe'de buluştu. Bu altı kişinin hepsi Hazrecli olup şunlardı: Esad b. Zurare, Cabir b. Abdillan b. Riab, Avf b. Haris, Rafi b. Malik, Kutbe b. Amir, Ukbe b. Amir. Onları İslam'a davet etti. Hepsi Müslüman olup Medine'ye döndüler. İnsanları Medine'de İslam'a davet ettiler.

Ertesi yıl, önceki altı kişiden Cabir b. Abdullah dışındakilerle birlikte on iki kişi Mekke'ye geldi. Bunlar: Avf'ın kardeşi Muaz b. Haris, Zekvan b. Abdulkays, -Zekvan Medine'ye hicrete kadar Mekke'de ikamet etmiştir. Böylece o hem Muhacir hem Ensar olmuştur- Ubade b. Samit, Yezid b. Salebe, Ebu'l Heysem b. Teyyihan, Uveymir b. Malik.

Ebu Zubeyr, Cabir'den şöyle nakletmektedir: "Allah Rasulü Mekke'de on sene kaldı. Hac mevsiminde Ukaz ve Mecenne panayırlarında insanların konakladıkları yerleri takip eder: "Rabbimin risaletini tebliğ etmem için kim beni barındırır, kim bana yardım eder ve böylece cenneti kazanır?" der fakat kimseyi bulamazdı. Bir adam Mudar veya Yemen'den akrabalarını ziyaret etmek için geldiğinde kavmi o adama gelir ve "Kureyşli gençten uzak dur!" derlerdi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) insanlar arasında yürür, onları Allah'a davet ederdi. Onlarda parmakları ile O'na işaret ederlerdi. Sonunda Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bizi Yesrib'ten gönderdi. İçimizden bir adam O'na gelir, iman eder, Allah Rasulü ona Kur'an öğretirdi. Sonra bu adam ehline döner, onun müslüman olması vesilesi ile aileside müslüman olurdu. Ardından toplandık ve: "Allah Rasulü ne zamana kadar Mekke'nin dağlarında kovulup duracak?" dedik. Yola çıkıp Hac mevsiminde oraya geldik. Akabe biatında buluşmak üzere onunla sözleştik. Abbas O'na şöyle dedi: "Ben Yesrib ehlini iyi tanıdığım halde neden bunları tanımıyorum?" Onun yanında birer ikişer toplandık. Abbas yüzümüze bakınca "Biz bu kavmi tanımıyoruz. Bunlar onların gençleridir" dedi. Bunun üzerine biz "Ey Allah'ın Rasulü! Ne üzerine Sana biat ediyoruz?" dedik. Allah Rasulü "Dinç/neşeli olduğunuzda da tembel/neşesiz olduğunuzda da itaat; zorlukta ve kolaylıkta

infak, iyiliği emretmek kötülükten nehyetmek, Allah'ın dinini hususunda hiçbir kınayıcının kınamasından korkmamak, sizin yanınıza geldiğimde bana yardımcı olmak ve kendinizi, eşlerinizi ve oğullarınızı koruduğunuz gibi beni de korumak üzere... Bunu yaparsanız size cennet vardır" buyurdu. Hepimiz kalktık ve O'na biat ettik. İçlerinden en küçükleri olan Esad b. Zürene O'nun elini tutup "Yavaş olun ey Yesribliler! Biz ancak O'nun Allah'ın elçisi olduğunu bildiğimizden ötürü hayvanlarımızı kamçılıyıp buraya geldik. Bugün O'nu yurdundan çıkarmak Arapların hepsinden ayrı düşmek ve kılıçların size çekilmesi demektir. Eğer buna sabrediyorsanız elini tutun. Muhakkak ki eciriniz Allah katındadır. Eğer kendinize gelecek zarardan korkuyorsanız, O'nu bırakın. Bu Allah katında sizin için daha çok mazeret olsun." dedi. Orada bulunanlar: "Bizden elini çek! Vallahi bu biati ne bırakırız ne de bozmayı düşünüyoruz" dediler. Bunun üzerine O'na doğru birer birer kalktık. Bizden karşılığı cennet olmak üzere söz aldı."

Sonra Medine'ye geri döndüler. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onlarla birlikte insanları Allah'a çağırma ve Kur'an'ı öğretmeleri için İbn Ummu Mektum ve Musab b. Umeyr'i gönderdi. Her ikisi de Esad b. Zürene'ye konuk oldular. Musab b. Umeyr onlara imamlik yapıyordu. Sayıları kırka ulaştınca Cuma namazı kıldılar. Bu iki sahabenin vesilesiyle pek çok kimse müslüman oldu. Useyd b. Hudaire ve Sa'd b. Muaz bunlardandır. O gün onların müslüman olmasıyla Usayrim dışında Abdüleşheloğullarının hepsi müslüman oldu. Usayrim'in müslüman olması Uhud gününe kadar gecikti. O gün müslüman oldu ve savaşa katıldı. Allah için bir kere bile secde edemedi öldürüldü. Bunun üzerine Allah Rasulü: "Az amel işledi, çok ecir aldı"

buyurdu.³³⁴ İslam Medine'de çoğaldı ve yaygınlaştı. Musab (radiyallahu anh) Mekke'ye döndü. O yıl hac mevsiminde Ensar'dan müslüman ve müşrik pek çok kişi hacca katıldı. Kafilenin başkanı Bera b. Ma'rur idi. O gün, Allah Rasulü'ne ilk biat eden kişi Bera b. Ma'rur'du. Onun elleri beyazdı. Akdi pekiştirmiş ve acele etmişti. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) o gece onların içinden on iki vekil seçti. Biat tamamlanınca Allah Rasulü'nden akabe halkını kılıçlarından geçirmek için izin istedilerse de Allah Rasulü buna izin vermedi. Bunun üzerine şeytan: "Sizinle savaşmak üzere toplandılar" diye bağırdı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ise "Bu akabe şeytanıdır. Ey Allah'ın düşmanı! Valahi senin işini bitireceğim" buyurdu.

Sonra herkese bineklerinin yanına dağılmalarını emretti. Sabah olunca Kureyş eşrafı onlara gelerek "Duyduğumuza göre siz bizim arkadaşımızla buluşmuş, bizimle savaşmak üzere biat edip sözleşmişsiniz. Allah'a yemin ederiz ki, Araplar arasında, aramızda savaş olması sizden daha kötü gelen başka bir kabile yoktur" dediler. Oradaki müşrikler hemen "Böyle bir şey olmadı" diyerek Allah adına yemin etmeye başladılar. Abdullah ibni Ubey "Bu batıl bir haberdur. Kavmim bana danışmadan böyle bir şey asla yapmaz. Şayet Yesrib'te olsaydım kavmim benden emir almadan böyle bir iş yapmazdı" demeye başladı. Bunun üzerine Kureyş dönüp gitti.

Bera b. Ma'rur Batn-ı Yecec'e doğru gitti. Müslüman arkadaşları ona yetiştiler. Kureyş ise (olayın gerçek olduğunu öğrenip) onların peşine düştüler. Sa'd b. Ubade'ye yetişip Mekke'ye sokuncaya kadar onu dövmeye başladılar. Bunun üzerine Mutim b. Adiy ile Haris b. Harb b.

³³⁴ Müslim, 1899.

Umeyye geldiler ve onu, onların elinden kurtardılar. En-sar, Sa'd b. Ubade'yi kaybedince onun için geri dönmek hususunda istişare ederken bu esnada Sa'd geldi ve böylece hepsi beraber yola devam ettiler.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) müslümanlara Medine'ye hicret için izin verdi. Bunun üzerine insanlar hemen hicret etmeye başladılar. İlk hicret eden Ebu Seleme ve hanımıydı. Fakat hanımı o sene onunla beraber gitmekten alıkonuldu. Sonraki yıl oğlu ile beraber Medine'ye hicret etti. Osman b. Talha ona destek oldu.

İnsanlar bölük bölük hicret ettiler. Mekke'de Rasulullah, Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) Ali (*radiyallahu anh*) –ikisi de Allah Rasulü'nün emri ile kaldılar- ve müşriklerin zorla alıkoymaları dışında kimse kalmadı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ise hazırlık yapıp kendisine hicret emrinin gelmesini beklemeye başladı. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) da hazırlığını yapmıştı. Müşrikler Allah Rasulü'nün ashabının Medine'ye hicret ettiklerini, evlatlarını ve mallarını oraya sevkettiklerini görüp, Medine'nin korunaklı bir yer ve halkının da güçlü kuvvetli zorluk ehli olduklarını bilince, Allah Rasulü'nün onlara katılıp gücünü iyice arttırmasından korktular.

Bunun üzerine Daru'n Nedve'de toplandılar. İblis de sert elbiseler giymiş Necidli yaşlı bir adam suretinde onlara katıldı. Herkes bir görüş söylüyor bu yaşlı adam hiçbirinin görüşünden razı olmuyordu. Ta ki Ebu Cehil: "Benim görüşüme göre, her kabileden güçlü kuvvetli bir genç alı-rız, sonra herbirine keskin birer kılıç veririz, sonra herbiri sanki bir adam vuruyormuş gibi ona vurur. Bundan sonra Abdimenafogulları ne yapacaklarını şaşırırlar. Biz de onlara onun diyetini öderiz" dedi. Bunun üzerine bu yaşlı

adam "Vallahi işte aradığımız görüş budur!" dedi. Bu görüş üzerine anlaşp dağıldılar. Cebrail ise Allah Rasulü'ne gelip bu anlaşmayı bildirdi. O gece yatağında uyumamasını emretti. Bunun üzerine Allah Rasulü öğle vakti, daha önce hiç gelmediği bir saatte başı örtülü bir halde Ebu Bekir (*radiyallahu anh*)'a geldi ve "Yanıdakileri dışarı çıkar" dedi. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) "Onlar senin ailendir ey Allah'ın Rasulü" dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü: "Allah bana hicret için izin verdi" buyurdu. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*): "Sana arkadaşlık edebilir miyim ey Allah'ın Rasulü?" diye sorunca "Evet" buyurdu. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) "Anam babam sana feda olsun, şu iki devemden birini sen al" dedi. Allah Rasulü "Ücreti ile!" buyurdu.

Allah Rasulü sonra Ali (*radiyallahu anh*)'a o gece kendi yatağında gecelemesini emretti. Kureyşli o topluluk toplandılar. Kapının aralığından baskın yapmak için Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i gözetliyorlar ve hangilerinin en bedbaht olacağı hakkında konuşuyorlardı. Allah Rasulü bu esnada evinden çıktı, bir avuç dolusu çakıl ve kum alıp onların başlarına saçtı. Müşrikler O'nu görmüyorlardı. O ise "Biz önlerinde bir sed, arkalarında bir sed çektik. Böylelikle onları örtüverdik, artık görmezler" (Yasin, 9) ayetini okuyordu. Bu şekilde Ebu Bekir (*radiyallahu anh*)'ın evine gitti. Onunla beraber evinin küçük kapısından geceleyin yola çıktılar.

Bir adam kavmini Allah Rasulü'nün kapısında görünce: "Neyi bekliyorsunuz?" diye sordu. "Muhammed'i bekliyoruz" diye cevap verdiler. Bunun üzerine adam "Yaptığınız iş boşa gitti! Hüsrana uğradınız! Vallahi O yanınıza gelmiş ve başınıza toprak saçıp gitmiş" dedi. Kavmi başlarındaki toprağı silkelemeye başladı. Sabah olunca Ali (*radiyallahu anh*) Allah Rasulü'nün yatağından kalktı. Ona Allah Rasulü hakkında sormaya başladılar. O da "Ben bir şey

bilmiyorum” dedi. Sonra Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) ile birlikte Sevr mağarasına girdi. Onlar girdikten sonra bir örümcek mağaranın kapısına yuva yaptı.

İbni Uraykıt el-Leysi'yi ücretli olarak tutmuşlardı. Yol konusunda uzman bir kılavuzdu. Kavminin dini üzereydi. Bu konuda ondan eman aldılar ve develerini ona teslim edip üç gün sonra Sevr mağarasında buluşmak üzere sözleştiler.

Kureyşliler, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile Ebu Bekir (*radiyallahu anh*)'ı bulma konusunda ciddi davrandı. Yanlarına iz takip eden uzman kimseleri aldılar ve mağaranın kapısına kadar gelip orada durdular. Amir b. Fuheyre ise Ebu Bekir (*radiyallahu anh*)'ın koyunlarını otlatır gece olunca da onların yanına gelir olan bitenden haber verirdi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) orada Kureyş'in takip ateşi sönünceye kadar üç gün kaldılar. Sonra Abdullah b. Uraykıt onlara iki deve getirdi ve yola koyuldular. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) Amir b. Fuheyre'yi tergisine aldı. Kılavuz önlerinde onlara yol gösteriyordu. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) onları gözetliyor ve yardımı onlara iniyordu. Müşrikler onlardan umutlarını kesince, onları getirenlere herbiri için ayrı ayrı diyet vereceklerini ilan ettiler. Bunun üzerine insanlar ciddiyetle onları aramaya koyuldular. Fakat Allah (*Subhanehu ve Teâla*) emrinde galip olandır.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve beraberindekiler Kudeyd'den çıkıp Müdlicoğulları mahallesinden geçerlerken bir adam onları gördü ve kavmine “Sahilde bir karartı gördüm. Bu Muhammed ve arkadaşından başkası değildi!” dedi. Süraka durumu hemen anladı. Zekice davranıp zafe-

rin yalnızca kendisine ait olmasını istedi. Fakat hesabında olmayan zafer onu çoktan geçmişti. Oradakilere “Hayır! Onlar falan ve falandır. İhtiyaçları için çıktılar” dedi. Sonra biraz bekledi. Ardından çadırına girip hizmetçisine “Atı çadırın arkasından çıkar. Tepenin arkasında buluşalım” dedi. Mızrağını aldı ve baş aşağı çevirip yerde sürüyerek gelip atına bindi.

Süraka onlara iyice yaklaşmıştı. Hatta Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in kıraatini istiyordu. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*)’in sürekli dönüp ona bakmasına rağmen Allah Rasulü hiç bakmıyordu. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) “Ey Allah’ın Rasulü! İşte bu Süraka bize yetiştii. Bunun üzerine Allah Rasulü ona beddua etti ve Süraka’nın atının ayakları toprağa gömüldü. Süraka: “Anladım ki bu bana isabet eden sizin duanız sayesinde oldu. Bana dua edin de bundan kurtulayım ve insanları sizden geri çevireyim” dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü onun için dua etti ve serbest kaldı. Süraka Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’den kendisi için bir eman yazmasını istedi. Rasulullah’ın emri ile Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) onun için derinin üzerine bir eman yazdı. Bu eman, Mekke’nin fethine kadar onun yanındaydı. Fetih günü bu emanı O’na getirdi. Allah Rasulü ise ona vefa gösterip: “Bugün vefa ve iyilik günüdür.” buyurdu. Süraka onlara azık ve eşya vermek istedi fakat: “Buna ihtiyacımız yok. Bizim peşimizden onları sav” dediler. Bunun üzerine “Bunu yaparım” dedi. Sonra dönüp gitti. Döndüğünde insanları onları ararlarken buldu. Onlara “Sizin için orayı araştırdım” dedi. Böylece Süraka günün başında onlara düşman, günün sonunda ise onların koruyucusu oldu.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) yola devam ederken Ummu Ma’bed el-Huzaiyye ait iki çadıra uğradılar. Ondan azık istediler. Fakat kıtlık se-

nesinde oldukları için kadının yanında bir şey bulamadılar. Sonra Allah Rasulü oradaki bir koyun gördü ve kadına “Bu süt verir mi?” diye sordu. Kadın “O güçsüzlükten dolayı sürüden geri kalmış bir koyundur” dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü dua etti. Elini koyunun göğsüne koyup sıvazladı. Besmele çekti. Koyun hemen bacaklarını açtı ve sütünü akıttı. Allah Rasulü bir topluluğu doyuracak büyüklükte bir kap istedi. Sonra onun içine köpükleri taşana kadar sütü sağdı. Sütü önce Ummu Ma’bed içti. Ardından arkadaşı, en sonda kendi içti. Sonra onu kadının yanında bırakıp ayrıldılar.

Mekke’den şu şiiri söyleyen bir ses yükseldi. Ses duyuldu fakat söyleyeni görülmedi:

Arşın Rabbi olan Allah, Ummu Ma’bed’in çadırında kalan iki arkadaşa en iyi mükâfatı verdi.

O ikisi, iyilikle konup iyilikle kalktılar.

Muhammed’in yol arkadaşı olan kimse felah buldu.

Ey Kusayy ailesi! Onun sayesinde Allah, sizden karşılığı görülmeyecek hiçbir cömertliği ve şerefi uzaklaştırmaz.

Kız kardeşinize koyununu ve kabını sorun! Eğer siz koyunu sorarsanız o da şahitlik eder.

Müminleri gözetlemek için genç kızlarının oturdukları yer ve mekan Kaboğullarına kutlu olsun!

Esmâ (radiyallahu anh) şöyle demiştir: “Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in nereye gittiğini bilmiyorduk. Mekke’nin aşağısından bir cin geldi ve bu şiiri okudu. İnsanlar onu takip ediyorlar, sesini işitiyor fakat onu görmüyorlardı. Sonunda şehrin üst kısmından çıktı. O cinin söylediklerini

işitince nereye yöneldiğini öğrendik. Medine'ye yönelmişti."

* * *

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Mekke'den çıktığı haberi Medine'ye ulaşınca her gün Harre denilen yere çıkıp O'nu gözlüyorlardı. Günün sıcaklığı şiddetlenince de evlerine geri dönüyorlardı. Nübüvvetin on ikinci yılı Rebi-ulevvel ayının on ikisi, pazartesi günü adetleri üzere yine oraya çıktılar. Güneşin sıcaklığı şiddetlenince döndüler. Bir yahudi işi için Medine'nin surlarından birine çıkmıştı. Allah Rasulü ve arkadaşını beyazlar giymiş bir halde gördü. En yüksek sesiyle:

"Ey Kayleoğulları! İşte arkadaşınız! İşte beklediğiniz atanız!" diye bağırdı. Bunu duyan Ensar, Allah Rasulü'nü karşılamak için silahlarına sarıldı. Amr b. Avfoğullarının içinden bağırışmalar ve tekbir sesleri işitildi. Müslümanlar O'nun gelişiyse sevinçlerinden tekbir getirmeye başladılar. Onu karşılamaya çıktılar ve peygamberlik selamı ile onu selamladılar. Etrafını sarıp çevrelediler. Allah Rasulü'nü sekinet hali bürümüştü. Kendisine vahiy iniyordu:

"Bilin ki onun dostu Allah, bundan başka Cebrail, salih müminlerdir ve melekler de onun yardımcısıdır." (Tahrim, 4)

Yoluna devam edip Amr b. Avf oğullarının yurdunda Kuba'da, Gülsüm b. Hidm'in evinde konakladı. İbn Hayseme'nin evinde konakladığı söylenmişse de ilk rivayet daha sabittir. On dört gece onların arasında konakladı. Kuba mescidini kurdu. Bu, nübüvvetten sonra kurulmuş ilk mesciddir.

Cuma günü Allah'ın emri ile bineğine bindi. Salim b. Avf oğullarında Cuma vakti girince, vadinin ortasındaki mescidde Cuma namazını kıldırdı. Sonra devesine bindi. Devesinin yularını tuttular. Sayısız insan, malzeme, silah ve kuvvet vardı. Allah Rasulü: "Yolunu açın. Zira O emrini almıştır." buyurdu. Deve Allah Rasulü'nü götürmeye devam etti. Ensar'ın evlerinden hangisinden geçse, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'ın kendisine konuk olmasını istiyorlardı. Allah Rasulü ise: "Bırakın onu! O emrini almıştır." diyordu. Yürümeye devam etti. Nihayet bugünkü mescidin yerine varınca oraya çöktü. Allah Rasulü ondan inmeden tekrar kalktı. Biraz daha yürüdü. Etrafa baktı. Tekrar ilk yerine dönüp oraya çöktü. Allah Rasulü deveden indi. Orası Allah Rasulü'nün dayıları Neccaroğullarının yeri idi. Bu Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın bir tevfikidir. Zira Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'de kendilerine ikram olsun diye onlarda konaklamayı istemişti. İnsanlar kendilerine misafir olması için Rasulullah ile konuşmaya başladılar. Ebu Eyyup el-Ensari hızlıca yükünü aldı ve kendi evine taşıdı. Bunun üzerine Allah Rasulü şöyle demeye başladı: "Kişi yükünün yanında olmalı." Esad b. Zürare ise gelip O'nun devesini aldı. Deve onun yanında kaldı. Nitekim Kays b. Sırma el-Ensari'nin şiirinde dediği gibi oldu. -İbn Abbas bu kimseye gider gelirdi. Ondan şu beyitleri ezberledi:-

Kureyş içinde on yıldan fazla kaldı.

Uyumlu bir dostla karşılaşınca ona hücceti anlatırdı.

Hac mevsiminde kendini arz ederdi.

Kendini ne barındıracak bir kimse ne de davetçi buldu.

Bize gelip menzil onunla istikrar bulunca

Mutlu oldu Taybe'de, razı oldu.

Ne uzaktaki zalimin zulmünden korkar oldu

Ne de azgın insanlardan...

Malımızın helalinden ona mallar sunduk.

Savaşta da barışta da canımızı ona feda ettik.

Onun düşmanlarının tamamına

Samimi dostumuz olsa da düşman oluruz.

Biliyoruz ki Allah'tan başka rab yoktur.

Allah'ın kitabı da bir yol göstericidir.

İbni Abbas (*radiyallahu anh*) diyor ki: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Mekke'de idi. Hicret etmesi emredildi ve şu ayet nazil oldu: "*De ki: Rabbim! Beni doğruluk girişiyle gir-dir; doğruluk çıkışıyla çıkar. Katından beni destekleyecek bir güç ver.*" (İsra, 80)

Katade diyor ki: "Allah (*Subhanehu ve Teâla*) O'nu Mekke'den Medine'ye doğruluk çıkışıyla çıkardı. Allah Rasulü bunu gücü olmadan yapamayacağını biliyordu. Bu yüzden Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'dan güç ve yardım istedi. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ise O'na Mekke'de iken hicret yurdunu gösterdi. Allah Rasulü şöyle buyurdu: "Bana sizin hicret yeriniz, hurmalık olan iki karataşlık arazideki çorak bir yer olarak gösterildi."

Bera şöyle dedi: "Bize Allah Rasulü'nün ashabından ilk gelen Musab b. Umeyr ve İbn Ummu Mektum idi. İnsanlara Kur'an'ı öğretiyorlardı. Sonra Ammar b. Yasir, Bilal ve Sa'd geldi. Sonra Ömer b. Hattab yirmi kişilik bir süvari ile beraber geldi. Sonra da Allah Rasulü geldi. İnsanların O'nun gelişine sevindikleri gibi başka bir şeye sevin-

diğini görmemiştim. Öyle ki kadınların, çocukların ve cariyelerin de “Bu gelen Allah’ın Rasulü!” diyerek sevindiklerini gördüm.”

Allah Rasulü mescidi ve odaları inşa edilene kadar Ebu Eyyüb’ün evinde misafir oldu. Ebu Eyyüb’ün evinde iken Halid b. Zeyd ve Ebu Rafi’yi iki deve ve beş yüz dirhem vererek Mekke’ye gönderdi. Onlardan kızları Fatıma ile Ummu Gülsüm’ü, hanımı Sevde’yi, Usame b. Zeyd ve Ummu Eymen’i getirmelerini istedi. Kızı Zeyneb’e gelince, kocası Ebu’l As onun hicret etmesine izin vermedi. Ebu Bekir (*radıyallahu anh*)’ın oğlu onlarla beraber içinde Aişe (*radıyallahu anha*)’nın da bulunduğu Ebu Bekir (*radıyallahu anh*)’ın ailesi ile yola çıktı. Bunlar Harise b. Numan’ın evinde konakladılar.

Mescid’in İnşası

Zühri şöyle anlatıyor: “Allah Rasulü’nün devesi mescidin yerine çöktü. O zamanlar orada bazı Müslüman erkekler namaz kılarlardı. Bu yer Esad b. Zürare’nin himayesindeki iki yetime ait hurma kurutma yeri idi. Allah Rasulü bu yer hususunda iki yetimle pazarlığa girişti. Yetimler: “Hayır onu sana bağışlıyoruz” dediler. Fakat Allah Rasulü bunu geri çevirdi ve araziye on dinara satın aldı.

Arazi duvarla çevirili idi. Tavanı yoktu. Kiblesi Beyt-i Makdis’e doğru idi. Allah Rasulü gelmeden önce Esad b. Zürare orada vakit namazları ve Cuma namazlarını kıldırırdı. Bu arazide ağaçlar, dikenler, hurmalıklar ve müşriklerin kabirleri bulunuyordu. Allah Rasulü’nün emriyle kabirler açıldı, hurmalıklar ve ağaçlar kesilip kible tarafına dizildi.

Allah Rasulü mescidin uzunluğunu kible cihetinden beriye yüz kulaç, genişliğini de bu kadar ya da buna yakın

yaptı. Temelini de üç kulaca yakın yaptı. Mescidi kerpiçe inşa ettiler. Allah Rasulü de inşada onlarla beraberdi. Biz-zat kendi kerpiç ve taş taşırken şu beyitleri söylüyordu:

“Allah’ım! Dirlik yalnız ahiret dirliğidir.

Ensar ve Muhacire merhamet et.”

Yine şöyle diyordu:

“Bu yük Hayber yükü değildir.

Rabbimiz! Bu daha hayırlı ve daha temizdir.”

Sahabeler de kerpiç taşırken recez söylüyorlardı. Kimileri recezinde şöyle diyordu:

“Eğer Rasul çalışırken biz oturursak

Bu bizim sapmış bir amelimizdir.”

Allah Rasulü mescidin kiblesini Beyt-i Makdis’e doğru yaptı. Arkasında bir kapı, “rahmet kapısı” denilen bir kapı ve Allah Rasulü’ne mahsus bir kapı olmak üzere üç kapı yaptı. Direklerini hurma ağaçlarından, tavanını da yaprakları soyulmuş hurma çubuklarından yaptı. “Üzerine bir çatı yapsanız?” denilse de “Hayır! Musa’nın çatısı gibi bir çatı olamaz” dedi. Mescidin yanına hanımları için kerpiçten odalar inşa etti. Bu odaların tavanını da soyulmuş hurma çubukları ve hurma direkleriyle örttü. Bina etme işini bitirince mescidin doğu tarafına inşa ettiği Aişe (radiyallahu anha)’nın odasında onunla zifafa girdi. Sevde (radiyallahu anha)’ya da başka bir oda yaptı. Sonra Muhacir ve Ensar arasında kardeşlik kuruldu. Katılanlar yarısı Muhacirden yarısı da Ensar’dan olmak üzere doksan erkekti. Bedir savaşına kadar ölümden sonra birbirlerine mirasçı oluyorlardı.

“Akrabalar miras hususunda Allah’ın kitabında birbirlerine

daha yakındır." (Ahzab, 6) ayeti nazil olunca, mirasçı olmayı akrabalık bağına geri çevirdi.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sadece muhacirler arasında ikinci bir kardeşlik kurduğu ve Ali (radiyallahu anh)'ı da kendine kardeş edindiği söylene de ilk görüş sabit olan görüştür. Şayet böyle bir şey olsaydı Allah Rasulü ile kardeş olmaya en hak sahibi kimse Ebu Bekir es-Sıddık olurdu. Zira Allah Rasulü onun için "Şayet yeryüzü halkından bir dost edinseydim, Ebu Bekir'i dost edinirdim. O benim kardeşim ve arkadaşımıdır" buyurmuştu.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Kardeşlerimizi görmeyi isterdim" buyurdu. Ashab "Senin kardeşlerin biz değil miyiz?" dediler. Bunun üzerine Allah Rasulü "Siz benim arkadaşlarımsınız. Kardeşlerim, benden sonra gelip beni görmedikleri halde bana iman edenlerdir" buyurdu. Bu hadiste varid olduğu üzere kardeşlik umumi olsa da Ebu Bekir es-Sıddık bu kardeşlik mertebesinin en üstünde idi. Aynı zamanda sahabeliğin de en üst mertebesinde bulunuyordu.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'de bulunan Yahudilerle bir anlaşma yaptı ve aralarında bir sözleşme yazıldı. Onların hahamları olan Abdullah b. Selam hızlı davranıp İslam'a girdi. Yahudilerin umumu ise İslam'dan yüz çevirip küfür üzere kaldılar. Bunlar üç kabileden oluşuyorlardı:

- 1- Kaynukaoğulları,
- 2- Nadiroğulları,
- 3-Kurayzaoğulları.

Allah Rasulü üç grup ile de savaştı. Kaynukaoğullarına bir şey yapmadı. Nadiroğullarını sürgün etti. Kurayzaoğul-

larının erkeklerini öldürüp kadın ve çocuklarını esir aldı. Haşr suresi Nadiroğulları hakkında, Ahzab suresi ise Kurayzoğulları hakkında nazil olmuştur.

Kiblenin Kâbe'ye Çevrilmesi

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Beyt-i Makdis'e doğru namaz kılardı. Cebrail'e "Allah Teâla'nın yönümü yahudilerin kiblesinden çevirmesini isterdim" buyurdu. Cebrail "Ben de bir kulum. Rabbine dua edip O'ndan iste" dedi. Bunun üzerine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bunu umarak yüzünü semaya çevirip durmaya başladı. Allah (*Subhanehu ve Teâla*): "Yüzünü göğe çevirip durduğunu görüyoruz." (*Bakara, 144*) ayetini indirdi. Bu olay Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Medine'ye gelişinden 16 ay sonra Bedir'e 2 ay kala meydana geldi.

Kiblenin değiştirilme hadisesinde gerçekten büyük hikmetler ve müslümanlar, müşrikler, yahudiler ve münafıklar için bir imtihan vardı. Bu hadise karşısında Müslümanlar:

"Buna iman ettik, hepsi Rabbimizin katındandır" dediler. İşte onlar Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Bu sebeple hadiseyi kabullenmek onlara zor gelmedi.

Müşrikler, "Kiblemize döndüğü gibi yakında dinimize de geri dönecek. Kiblemize dönmesinin tek sebebi bunun hak olmasından dolayıdır" dediler.

Yahudiler, "Kendisinden önceki peygamberlerin kiblesine muhalefet etti" demişlerdi.

Münafıklar "O daha nereye yöneleceğini bilmiyor. Şayet birincisi doğruysa onu terk etti. Yok, ikincisi doğru ise demek ki önceden batıl üzere idi" demişlerdi.

İnsanlardan sefih olanların sözleri gittikçe çoğaldı. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın şu buyruğu gibi oldu: "Gerçekten bu, Allah'ın hidayete erdirdiği kimselerden başkalarına güç gelecek bir şeydir." (Bakara, 143) Bu, Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın katından kimin rasule tabi olduğu, kimin de topukları üzere gerisin geri döndüğünün görülmesi açısından bir imtihan oldu.

Kıblenin değiştirilme hadisesi büyük bir olay olduğundan ötürü Allah (*Subhanehu ve Teâla*) öncesinde nesh olayını, kendisinin nesh yapmaya muktedir olduğunu ve neshedilenden daha hayırlısını ya da mislini getireceğini açıklayarak söze başladı. Ardından Rasulü'nü sorgulayıp O'na itaat etmeyenleri azarlama ile cezalandırdı. Sonrasında da yahudi ve hristiyanların aralarındaki ayrılığı ve birbirlerine: "Onlar hiçbir şey üzere değiller" diyerek suçlamalarını zikretti. Kullarını onlara muvafakat etmekten ve onların hevalarına uymaktan sakındırdı. Sonra onların kendine olan küfürlerini ve "Allah çocuk edindi" sözlerini zikretti. Allah onların sözlerinden münezzehtir. Bundan sonra doğunun ve batının kendisine ait olduğunu, kullarının yüzlerini nereye çevirirlerse O'nun yüzünün orada olduğunu ve kendisinin ilmiyle herşeyi kuşattığını ve bildiğini bildirdi. O'nun azameti, genişliği ve kuşatıcılığından ötürü kul nereye dönerse dönsün Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın yüzü oradadır.

Sonra Rasulü'nün cehennem halkından ve kendisine tabi olmayanlardan ötürü sorguya çekilmeyeceğini haber verdi. Daha sonra da Rasulüne ehli kitabın, onların dinine girmeden kendisinden razı olmayacağını bildirdi. Ehli kitaba olan nimetlerini zikretti ve azabından onları korkuttu. Ardından Kabe'yi yapan dostu İbrahim (*aleyhisselam*)'dan bahsederek onu övdü. Onu insanlara imam kıldığını bil-

dirdi. Sonra Kabe'yi ve dostunun onu yapışını anlattı. Bu da "Kâbe'yi yapan nasıl insanlara imam kılındıysa aynı şekilde Kâbe de insanlar için kılınmıştır" düşüncesini içermektedir.

Sonra insanlara imam kılınmış bu kimsenin dininden sefihlerden başkasının yüz çevirmeyeceğini bildirdi. Kullanına, Peygamberine uymalarını ve diğer Peygamberlere indirilenlere de iman etmelerini emretti. Ardından "İbrahim ve ehli yahudi veya hristiyandı" diyenlerin sözlerini reddetti. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bütün bu anlatılanları kiblenin değiştirilmesine bir önsöz yaptı. Bu emri defalarca tekrarlayarak tekid etti. Rasulü'ne bulunduğu yerde ve dışarıya çıktığı yerde yüzünü orada doğru çevirmesini emretti. Dilediği kimseyi doğru yola ileten Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın onları bu kibleye çevirdiğini ve bu kiblenin onların olduğunu, onların da bu kiblenin ehli olduklarını haber verdi. Çünkü bu kible en faziletli kible, onlar da en faziletli ümmettir. Nitekim onlar için rasullerin ve kitapların en faziletlisini seçmiş, onları en hayırlı asırda çıkarmış, şeriatlerin en faziletlisini onlara has kılmış, ahlakların en hayırlısını onlara vermiş, yeryüzünün en hayırlı yerine onları yerleştirmiş, konaklayacakları yerleri cennetteki en hayırlı konak yerleri kılmış, duracakları yerleri kıyametteki en hayırlı durak yerleri yapmıştır. Onlar kıyamet günü tepededirler, insanlar ise onların altındadırlar. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) rahmetini dilediğine tahsis eder. Bu, O'nun lütfudur ve O, lütfunu dilediğine verir.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) insanların onlar aleyhinde bir delilleri olmasın diye bunu yaptığını haber verdi. Ancak zalimler, zikredilen bu delilleri onlar aleyhinde delil getirdiler. Dinsizler de rasullerine ancak bu ve bunun benzeri şeylerle karşı koyarlar. Peygamberlerinin sözlerine karşı

başka sözleri tercih edenlerin hepsinin delilleri bunların delil olarak getirdikleri şeyler gibidir.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bunu, onların üzerindeki nime-tini tamamlamak ve onları doğru yola iletmek için yaptığı-nı haber vermektedir. Sonra onlara kendilerini arındır-mak, kitabı ve hikmeti öğretmek ve onlara bilmediklerini öğretmek için rasuller gönderip kitaplar indirdiğini bildir-di. Ardından kendini zikredip O'na şükretmelerini emretti. Zira bu ikisi ile nimetin tamamlanmasına ve arttırılmasına hak kazanırlar. O'nun kendilerini anmasını ve muhabbet etmesini celb ederler. Bundan sonra onlara ancak kendi-sinden yardım dilediklerinde elde edebilecekleri şeyleri; sabır ve namazı emretti. Kendisinin ise sabredenlerle be-raber olduğunu bildirdi.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kible ile birlikte gece ve gündüz beş kez ezan okunmasını meşru kılarak onlara olan nime-tini tamamladı. Öğle, ikindi ve yatsı namazları iki rekat iken onlara iki rekat daha ilave etti. Tüm bu olanlar Allah Rasulü'nün Medine'ye gelişinden sonra gerçekleşti.

Cihada İzin Verilmesi

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Medine'ye iyice yer-leşti. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) O'nu yardımıyla ve Müslü-manlar ile destekledi. Düşmanlıklarından sonra kalplerini birbirine ısındırdı. Allah'ın yardımcıları ve İslam'ın asker-leri Allah Rasulü'nü düşmandan ve suikastten korudular. Kendilerini ona feda ettiler. Onun sevgisini babalarının, oğullarının ve eşlerinin sevgisinin önüne geçirdiler. Allah Rasulü onlara kendilerinden daha önde gelir oldu. Araplar ve Yahudiler ise bir yaydan atılmışçasına onlara saldırdı-lar, düşmanlık için kollarını sıvadılar. Her yerden seslerini yükseltmeye başladılar. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) da Müslü-

manlara sabrı, affı ve aldırış etmemeyi emretti. Müslümanlar kuvvetlenip güçlenince de savaş için izin verdi. Fakat bunu farz kılmadı. Şöyle buyurdu:

“Zulme uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyup savaşmalarına izin verildi. Doğrusu Allah, onlara yardım etmeye kadirdir.” (Hac, 39)

Bazıları şöyle demiştir: “Bu Mekke’de nazil olmuştur. Çünkü sure mekkidir.” Fakat şu sebeplerden dolayı bu yanlıştır:

1- Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Mekke’de savaşa izin vermedi.

2- Ayetin siyakı iznin, onların haksız yere yurtlarından çıkarılmalarından sonra verildiğini gösteriyor.

3- “İşte Rableri hakkında birbirleriyle mücadeleye giren iki taraf...” ayeti Bedir günü karşılıklı düelloya çıkanlar hakkında nazil olmuştur.

4- Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ayette: “Ey iman edenler” diye hitap ediyor. Bu şekilde hitap edilen ayetlerin hepsi Medenîdir.

5- Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu surede elle ve başka şekillerde cihad etmeyi kapsayan cihadı emretmiştir. Şüphesiz mutlak cihad emri hicretten sonra verilmişti.

6- Hakim, Müstedrek’inde İbni Abbas’ın şöyle dediğini nakleder: “Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Mekke’den çıkınca, Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) şöyle dedi: “Peygamberlerini çıkarıyorlar. -İnna lillahi ve inna ileyhi raciun- Hiç şüphesiz helak olacaksınız.”

Bunun üzerine Allah (*Subhanehu ve Teâla*) “Zulme uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyup savaşma-

larına izin verildi" (Hac, 36) buyurdu. Savaş hususunda nazil olmuş ilk ayet budur. Sûrenin gidişatı, içinde hem Mekki hem de Medeni ayetlerin bulunduğunu göstermektedir. Çünkü Allah Rasulü'nün arzusuna şeytanın karışması kissası Mekke'de meydana gelmiştir. Allah en doğrusunu bilir.

Sonra Allah (Subhanehu ve Teâla) kendilerine savaş açanlara karşı savaşmalarını onlara farz kıldı ve şöyle buyurdu: "Allah yolunda size savaş açanlarla savaşın." (Bakara, 190) Bundan sonra da bütün müşriklerle savaşmayı farz kıldı. Bu ilk önce haramdı fakat sonra onlarla savaşmaya izin verildi. Sonra savaş açanlarla savaşmak emredildi. Bundan sonra da bütün müşriklerle savaşmak emredildi. Bu iki görüşten birine göre farz-ı ayn, meşhur olan diğer görüşe göre ise farz-ı kifayedir.

İncelemeye göre cihad farz-ı ayndır. Bu ya kalp ile, ya dil ile, ya el ile ya da mal iledir. Her müslümanın bu cihad türlerinden biriyle cihad etmesi gerekir. Bedenle cihada gelince o farz-ı kifayedir. Mal ile cihadın farz olup olmadığı hakkında iki görüş vardır. Sahih olan görüş farz olduğudur. Çünkü Kur'an'da mal ile cihad ve bedenle cihad eşit olarak emredilmiştir. Allah (Subhanehu ve Teâla) cehennemden kurtuluşu, mağfireti ve cennete girişi buna bağlamış ve şöyle buyurmuştur: "Ey iman edenler! Size can yakıcı bir azaptan kurtaracak kazançlı bir ticareti göstereyim mi?" (Saf, 10) Allah (Subhanehu ve Teâla) karşılığında cennet vermek üzere müminlerden canlarını ve mallarını satın aldığını haber verdi. Bu sözleşme ve vaadi en faziletli kitaplarında muhafaza etti. Sonrasında kendisinden daha sözüne sadık biri olmadığını onlara bildirerek bunu pekiştirdi. Yine bunu yaptıkları sözleşmeden ötürü sevinmelerini emrederek pe-

kiştirdi. Sonra bunun büyük bir kurtuluş olduğunu onlara bildirdi.

Akıllı kimse Rabbiyle yaptığı bu akdin ne kadar yüce olduğunu düşünsün! Çünkü bu akidde müşteri Allah (*Subhanehu ve Teâla*), ücret ise cennettir. Bu akdin elinde gerçekleştigi kimse meleklerin ve insanların Allah katında en şerefli ve en değerlisi olan Rasulü'dür. Böyle bir ticaret malı ancak büyük bir iş ve durum için hazırlanmıştır.

“Seni öyle bir şey için hazırladılar ki, eğer bunun farkına varırsan başıboş develerle beraber otlamaktan uzaklaştır kendini!”

Cennetin ve muhabbetin mehri, canı ve malı bu ikisinin sahibine feda etmektir. Korkak, yüz çevirmiş ve iflas etmiş bir kimsenin bu ticaret malının ticaretini yapması söz konusu olamaz. Vallahi bu mal o kadar ayağa düşmedi ki müflisler onun fiyatını sorsun. O kadar değerini yitirmedi ki fakirler onu veresiye olarak satın alsın. Bu mal onu isteyenlerin çarşısında pazara sunuldu. Sahibi de ücret olarak, canları feda etmekten başka bir şeye razı olmamakta. Bu sebeple tembeller erteledi. Aşıklar ise ayağa kalkıp hangisinin canının bunun karşılığı olacağını gözlemektedir. Mal bunların arasında döndü dolaştı. Nihayet “Müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı şiddetli” (*Maide*, 54) olanların eline düştü.

Muhabbet iddiasında bulunanların sayısı artınca, bu konuda delil getirmeleri istendi. Şayet sırf insanlara iddia etmeleri sebebiyle iddia ettikleri şey verilecek olsaydı, boş adam meşgul adamın sanatını iddia ederdi. Bunun üzerine davacılar çeşitli şahitler getirmeye başladılar. Denildi ki: “Bu dava delil olmadan isbat edilemez. “De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız, bana uyun ki Allah da sizi sevsin.” (*Al-i İmran*,

31) Bundan sonra halk geriledi. Sadece sözlerinde, fiillerinde, yolunda ve ahlakında Rasule tabi olanlar sebat etti. Bunun üzerine âdil delil getirmeleri istendi.

Denildi ki: *“Adalet ancak ‘Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kınayıcının kınamasından korkmazlar.” (Maide, 54)* ayetinin temize çıkarması ile kabul edilir. Bunun üzerine muhabbet iddiasında bulunanların çoğu geriledi. Mücahidler ayakta kaldı. Onlara denildi ki: *“Aşıkların canları ve malları kendilerine ait değildir. Akdin konusu olan şeyi teslim edin! Alışveriş akdi her iki tarafın da üzerine düşeni teslim etmesini gerektirir. Tacirler müşterinin büyüklüğünü, ücretin miktarını, akdin elinde gerçekleştiği kişinin yüceliğini ve bu akdin yazıldığı kitabın kıymetini görünce, satışa çıkarılan malın diğerleri gibi olmadığını anladılar. Bu yüzden bu malı lezzeti gidip geriye yorgunluğu kalacak az bir paha olan sayılı dirhemlere satmanın apaçık bir ziyan olduğunu gördüler ve müşteriyle muhayyerlik şartı ileri sürmeksizin gönül rızası ile alışveriş akdini gerçekleştirdiler. Akit tamamlanıp mal teslim edilince onlara: “Canlarınız ve mallarınız bizim oldu. Şimdi onları size olduğundan daha fazla olarak ve mallarınızı arttırarak geri veriyoruz” denildi. “Allah yolunda öldürülenleri ölü sanmayın! Bilakis onlar, Rableri katında diridirler, rızıklandırılırlar.” (Ali İmran, 169) Biz canlarınızı ve mallarınızı, üzerinden kâr sağlamak için istemedik. Bilakis cömertlik ve keremin eseri ortaya çıksın diye onu satın alıp karşılığında en yüksek ücreti verdik. Sonra hem ücreti hem de ücretin karşılığı alınan malı size verdik” denildi.*

Cabir ve devesinin kıssasını düşün! Allah Rasulü ondan devesini satın aldı. Sonra hem devesinin ücretini ve daha fazlasını hem de devesini ona geri verdi. Bu davranışla Allah Rasulü ona babasının Allah katındaki halini

hatırlattı. Ona Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın babasını diriltip onunla karşı karşıya konuştuğunu ve: "Ey kulum! İşte sana vereyim" dediğini haber verdi.

Cömertlik ve keremi büyük olan Allah Teâla, mahlûkâtın ilminin kendisini kuşatmasından münezzehtir! Şüphesiz ki hem malı verdi hem de ücreti verdi. Hem akdın tamamlanmasını sağladı hem de kusuruna rağmen malı kabul etti. Hatta en büyük ücreti verdi. Hem kulu, kendisinden malı karşılığında satın aldı hem de ücreti ve ücretin karşılığını onda topladı. Hem de bu akidden dolayı onu övüp methetti. Halbuki buna kulu muvaffak kılan da bunu ondan isteyen de bizzat O'dur.

"Haydi, koş, himmet sahibi isen. Arzu sürücüsü seni sürdü, artık mesafeleri katlayıver.

Onların sevgi ve hoşnutluk münadisinin çağırdığı şeye bin defa "Buyur!" de.

Önlerindeki yükselere bakma! Eğer yüksek tepelere bakarsan onlar engele dönüşür.

Yola devam ederken oturanın arkadaşlığını bekleme, onu bırak. Zira seni taşımak için şevk yeter.

Onlardan azık al onlara gidebilmek için. Hidayet ve sevgi yolunda yürü ki hedefine varasın.

Ayakların atını mahmuzlayamaz duruma gelip üzengilere yakın seyrettiği zamanda onları hatırlayıp hareketlerini canlandır. Zira hatırlamak seni gayrete getirecektir.

Eğer yorgunluktan korkarsan ona "Önünde vuslat payı var, su kaynakları ara" de!

Onların nurundan bir kıvılcım al. Sonra onunla yürü! Onların nuru seni doğru yola iletir, meşaleler değil.

Erak vadisine koş. Orada kaylule yap! Belki de onları görürsün. Sonra eğer dilerse orada ya da,

Dilersen benim yanımda dostların durakladığı Arafat yakınındaki Na'man'da kalırsın. Dilediğin zaman onları ararsın.

Bu da olmazsa geceyi Müzdelife'de geçirirsin. Bunu da kaçırsan Mina'da geçirirsin. Gafil olan kimseye yazıklar olsun!

Haydi, Adn cennetlerine koş! Çünkü onlar senin konakladığın ilk menzillerindendir.

Ancak menzillere ağlayıp tepelerde durduğun için düşmanlar seni esir aldı.

Haydi, Huld cennetindeki mezid gününe koş! Feda edeceksen nefisini cömertçe feda et.

Onları silik izlerle bırak. Orada kaylule yapacak hiç yer yoktur. Oradan geçip git, konak yeri değildir orası.

Halk sık sık gidip geldiğinde o izleri sildi. O izlerden nicesi öldürülmüş ve onlar arasında nicesi de halkı öldürmüştür.

Dostlar kervanının şen bir şekilde üzerinde yolculuk ettiği bu yoldaki izlerden sağ taraftakini tut ve de ki:

“Ey nefis, bir saat sabrederek bana yardım elini uzat! Kavuşulduğunda bu sıkıntı da gider.

Yalnız bir saat, o da geçer. Üzüntü, keder içinde bocalayan kişi de sevinir, rahat nefes alır.”

Allah'ın ve selam yurdunun davetçisi, onurlu nefisleri ve yüce himmetleri harekete geçirdi. İman münadisi anlayışlı ve dikkatli kulaklara davetini, diri olanlara ise Allah'ı

duyurdu. Bunları işitenleri iyilerin makamlarını elde etmek için can atar hale getirdi. Gittiği yolda onu teşvik etti. Bineği ancak karar kılınacak yurtta onu indirdi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyuruyor:

“Kendi yolunda cihada çıkanlara Allah ‘Yalnız bana iman ettiği ve peygamberimi tasdik ettiği için onu elde ettiği kazanç ya da ganimetle döndüreceğim. Yahut da onu cennete koyacağım’ diyerek garanti vermiştir. Şayet ümmetime zor geleceğini bilmeseydim hiçbir seriyenin arkasından yerimde oturmazdım. Allah yolunda öldürülmeyi ve sonra diriltilmeyi arzu ederim. Sonra tekrar öldürülüp tekrar diriltilmeyi ve tekrar öldürülmeyi isterim.”³³⁵

“Allah yolunda savaşan mücahidin misali, gündüz oruç tutan gece namaz kılan, Allah’ın ayetlerine itaat eden ve oruç tutmaktan rabbine döneceği güne kadar bıkmayan kimsenin misali gibidir.”

“Allah yolunda sabah yahut akşam yapılan bir yürüyüş, dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır.”³³⁶

“Allah yolunda cihad, cennet kapılarından bir kapıdır. Allah onun sayesinde kişiyi endişe ve tasadan kurtarır.”³³⁷

“Ben bana inanan, müslüman olan ve Allah yolunda cihad eden kimseye, cennetin etrafında bir köşke, cennetin ortasında bir köşke ve cennetin yükseklerinde bir köşke kefilim. Bunu yapan kimse hayır arzulamak için bir kapı

³³⁵ Buhari, 2/26, 57/8; Ahmed ve Müslim.

³³⁶ Buhari, 56/5; Müslim, 1880.

³³⁷ Ahmed b. Hanbel, 5/314, 316. Senedi hasendir.

ve şerden kaçmak için bir kapı bırakmamıştır. Ölmeyi dilediği yerde ölür.”³³⁸

“Bir deve sağımı müddetince Allah yolunda cihad eden müslüman bir kimse cenneti hak eder.”³³⁹

“Cennette yüz derece vardır. Allah bunları kendi yolunda cihad eden mücahidler için hazırlamıştır. Her iki derecenin arası yerle gök arası kadardır. Allah’tan istediğinizde Firdevs’i isteyin. Çünkü o cennetin ortası ve en yüksek yeridir. Onun üzerinde Rahman’ın arşı vardır. Cennetin nehirleri ordan fışkırır.”³⁴⁰

“Allah yolundaki bir mücahide, borcu konusunda borçlu bir kimseye ya da köleliği konusunda efendisi ile mukatebe yapmış bir köleye yardım eden kimseyi Allah, kendisinin gölgesinden başka gölgenin bulunmadığı günde gölgesinde gölgelendirir.”³⁴¹

“Ayakları, Allah yolunda tozlanan kimseyi Allah, cehenneme haram kılmıştır.”³⁴²

“Bir adamın kalbinde cimrilikle iman bir arada bulunmaz. Bir kulun yüzünde Allah yolunda cihadın tozu ile cehennem dumanı birleşmez.”³⁴³

“Bir gün bir gece sınırda nöbet tutmak, bir ay gündüz oruç tutup gece namaz kılmaktan daha hayırlıdır. Vazifesi başında ölürse yapmakta olduğu ameli devam ediyormuş

³³⁸ Nesai, 6/21. İbn Hibban, 1586.

³³⁹ Ebu Davud. Tirmizi hadisinden hasen-sahih olduğunu söylemiştir.

³⁴⁰ Buhari, 56/4; Ahmed b. Hanbel, 2/335.

³⁴¹ Ahmed, 3/487; Hakim, 2/217.

³⁴² İbn Hibban’ın Sahih’inde nakledilmiştir.

³⁴³ Ahmed b. Hanbel, 5/225; Nesai, 6/12.

gibi sevap elde eder, rızkı devam eder ve fitnelerden emin olur.”³⁴⁴

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir yolculuk esnasında bir gece sabaha kadar müslümanlara atının üzerinde bekçilik yapıp atından yalnızca namaz ve abdest bozmak için inen adama “Cennet sana vacip oldu. Fakat bundan sonra amel etmemen gerekmez”³⁴⁵dedi.

Ebu Davud’un Allah Rasülü’nden naklettiğine göre “Bir kimse gazaya çıkmaz yahut gazaya çıkan bir gaziyi donatmaz yahut da gazaya çıkan bir kimsenin ailesine iyi bakmazsa, kıyamet günü gelmeden Allah onu bir musibete uğratar” buyurdu.³⁴⁶

Ebu Eyyub el-Ensari, kişinin bile bile kendini tehlikeye atmasını cihadı terketmek diye tefsir etmiştir.

Yine başka bir sahih hadiste geçtiğine göre, cehenne- me ilk atılacak kimseler kendisine iyi denilsin diye ilim öğrenen âlim, sadaka veren zengin ve Allah yolunda cihad ederken ölen kimsedir.

Savaşın Zamanı

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yolculukta olduğu gibi günün ilk vakitlerinde savaşa çıkmayı severdi. Eğer günün ilk vakitlerinde savaşa çıkamazsa, güneş batmaya yüz tutup rüzgarlar esmeye ve yardım inmeye başlayana kadar ertelerdi.

Ashabından savaştan kaçmamaları üzerine söz alırdı. Bazen onlardan ölüm için söz aldığı da olurdu. İslam üze-

³⁴⁴ Müslim, 1913.

³⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, 2/437.

³⁴⁶ Ebu Davud, 2503; İbn Mace, 2762.

rine söz aldığı gibi cihad üzerine de onlardan söz almıştı. Ayrıca onlardan hicret için, tevhid için ve Allah'a ve Rasulü'ne itaate sarılmak için de söz almıştı. Ashabından bir gruptan da insanlardan hiçbir şey istememek üzere söz almıştı. Onlardan birinin elinden kamçısı düşer de inip onu yerden alır ve hiç kimseye "Onu bana ver" demezdi.

Cihad, düşmanla karşılaşma ve konaklama yeri seçmede ashabıyla istişare ederdi. Yolculuk esnasında sevkiyat işi yapanların arasında geriden gelir, zayıfların ilerlemesine yardım eder, yoldan kesilenleri terkisine alırdı. Yolda insanlara en yumuşak davranan o idi. Bir gazveye çıkmak istediğinde tevriyeli konuşur ve "Harp hiledir"³⁴⁷ derdi.

Düşmandan haber alabilmek için casuslar gönderir, gözcüler yollar ve bekçilere nöbet tuttururdu. Düşmanla karşılaştığında durur dua eder ve Allah'tan yardım dilerdi. Hem kendi hem de ashabı Allah'ı çokça zikrederlerdi. Seslerini kısarlardı.

Orduyu ve birliği gözetler, her yanına ona yetebilecek bir birlik koyardı. Onun emriyle önünde düello yapılırdı. Savaş kıyafetlerini giyerdi. Bazen de iki zırhı birbirine geçirip giyerdi. Sancakları vardı. Bir kavme üstün geldiğinde onların yurtlarında üç gün kalır sonra dönerdi.

Baskın yapmak istediğinde bekler, eğer o mahallede ezan okunduğunu işitirse baskın yapmaz, aksi durumda baskın yapardı. Düşmana bazen gece baskın yapar bazen de gündüz ansızın baskın yapardı. Perşembe günü sabah erken vakitte yola çıkmayı severdi. Askerler konakladıkları zaman birbirleriyle öyle iç içe olurlardı ki şayet üzerlerine

³⁴⁷ Buhari, 56/157; Müslim, 1739.

bir örtü serilse hepsini örterdi. Safları düzenler, onları savaşa hazırlar: “Ey falan sen öne geç. Ey falan sen geriye geç” derdi. Bir kimsenin kendi kavminin sancağı altında savaşmasını severdi.

Düşmanla karşılaştığında şöyle dua ederdi:

اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ , وَ مُجْرِيَ السَّحَابِ , وَ هَازِمَ الْأَخْزَابِ , اهْزِمْهُمْ
وَ انْصُرْنَا عَلَيْهِمْ.

“Kitabı indiren, bulutu yürüten, bölük bölük orduları hezimete uğratan Allah’ım! Onları da hezimete uğrat! Onlara karşı bize yardım et.”³⁴⁸

Bazen de “*Topluluk hezimete uğrayacak, arkalarını dönüp kaçacaklar. Hayır, doğrusu kıyamet saati onların korkutuldıkları gündür. Ne korkunç ne acı bir gündür.*” (Kamer, 45-46) diye dua derdi.³⁴⁹

Yine “Allah’ım! Yardımını indir!” derdi.

“Allah’ım! Benin desteğim ve yardımcım Sensin. Senin için savaşıyorum.” dediği de olurdu. Savaş şiddetlendiği ve düşman kendisine yöneldiği zaman kendini tanıtır: “Ben peygamberim yalan yok. Ben Abdulmuttalib oğluyum” derdi.

Savaş şiddetlendiğinde ashab onunla korunurdu. Zira düşmana en yakın savaşanları O idi. Savaşta söylediklerinde tanınmaları için parola belirlerdi. Bir defasında bu parola: “Emit, emit (öldür)” idi. Bir defasında: “Ya mansur Emit” ve bir defasında da: “Hamim. La yunsarun (Onlara yardım edilmez)” idi.

³⁴⁸ Buhari, 64/29; Müslim, 1742.

³⁴⁹ Buhari, 64/4.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) savaşta zırh ve miğfer giyer, kılıç kuşanırdı. Mızrak ve arap yayı taşır, kalkan da kullanırdı. Savaş sırasında kibirlenmeyi severdi. Nitekim “Kibirin bir kısmı vardır Allah onu sever. Bir kısmına ise buğzeder. Allah’ın sevdiği kibir düşmanla karşılaşma sırasında ve sadaka konusunda gösterilen kibirdir. Allah’ın buğzettığı kibir ise bir kimsenin azgınlık ve günah konusunda gösterdiği kibirdir” buyurdu.³⁵⁰

Bir defasında mancınık kullanarak savaşmıştır. Bu mancınığı Taif halkına karşı kullandı. Kadınları ve çocukları öldürmekten men ederdi. Savaşa katılan düşman birliklerine bakardı; tüylenmiş olduğunu gördüklerini öldürür, tüylenmemiş küçük olanları sağ bırakırdı.³⁵¹

Bir seriyye göndereceğinde onlara Allah’a karşı takvalı olmalarını tavsiye eder şöyle derdi: “Allah’ın adıyla ve Allah yolunda yürüyün. Allah’a karşı kâfirlik edenleri öldürün. İşkence yapmayın, zulmetmeyin ve çocuk öldürmeyin.”³⁵²

Düşmanın yurduna, yanlarında Kur’an ile gitmelerini yasaklardı.

Gönderdiği seriyyelerin emirine savaştan önce düşmanı ya müslüman olup hicret etmeye ya hicret etmeden sadece müslüman olmaya -ki bu durumda müslüman araplar gibi olup ganimetten pay alamazlar- ya da cizye vermeye davet etmesini emrederdi. Eğer olumlu cevap verirlerse emir kabul eder. Aksi takdirde Allah’tan yardım dileyip onlarla savaşırdı.

³⁵⁰ Ebu Davud, 2659.

³⁵¹ Ebu Davud, 4404; Tirmizi, 1584.

³⁵² Müslim, 1731; Tirmizi, 1617.

Ganimetlerin Taksimi

Allah Rasulü eğer düşmana karşı zafer kazanılırsa, bir münadiye emreder, ganimetlerin hepsi bir araya getirilirdi. Öncelikle düşmanın elbise ve eşyalarını hak edenlere verir sonra kalan maldan beşte biri ayırır, Allah'ın uygun gördüğü yerlere verir, İslam'ın maslahatı için kullanılmasını emrederdi. Sonra geri kalandan kadınlar, çocuklar ve köleler gibi ganimette payı olmayanlara bağış yapardı. Geriye kalanı da binekli askere üç pay, bineksiz askere bir pay olmak üzere ordu içinde taksim ederdi. Allah Rasulü'nün sahih olan ganimet taksimi budur. Ganimetin aslından ayırıp uygun gördüğü maslahat için bağış yapardı.

Gazvelerden birinde Seleme b. Ekva'ya hem binekli asker hem de bineksiz asker payı bir arada olmak üzere dört pay vermişti.

Ganimetten yapılan bağış dışında Allah Rasulü ganimet taksiminde zayıf-güçlü ayırmazdı. Düşman yurduna geldiğinde önden bir seriyye gönderir, elde ettikleri ganimetin beşte birini ayırır, dörtte birini bağış yapar, kalanı da ordunun arasında paylaşırdı. Döndüğü zamanda bunu yapar ve üçte birini bağış olarak verirdi. Bununla birlikte ganimetten bağış yapmayı sevmez: "Güçlü müminler zayıf olanlara iade etsin" derdi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ganimette "sâfi" denilen bir payı vardı. İster köle ister bir at olsun ganimeti taksim etmeden önce onu alırdı. Aişe (*radiyallahu anha*): "Sa-fiye, sâfidendir" demiştir. Bunu Ebu Davud nakletmiştir. Allah Rasulü'nün kılıcı Zülfikâr da sâfidendi.

Müslümanların maslahatı için savaşa katılamayanlara da ganimetten pay ayırırdı. Nitekim Allah Rasulü kızı Rukiye hastalandığı için Bedir'e katılamayan Osman (*radiyalla-*

hu anh)'a da pay ayırmış: "Osman Allah ve Rasulü'nün bir ihtiyacı için gitmiştir" demişti. Ona hem payını vermiş hem de ecrini aldığını belirtmiştir.

Ashab-ı Kiram, gazvede bir şeyler alır satarlardı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de gördüğü halde onları engellemezdi. Gazve için ücretle iş yapanları kiralyorlardı. Bu iki şekilde oluyordu:

1- Bir adam gazveye çıkar, yolda kendisine hizmet etmesi için birini tutardı.

2- Yine ücretle cihada çıkacak kişiler tutarlardı. Buna "ceail" denirdi. Bu hususta Allah Rasulü: "Gazaya çıkana ecir vardır. Birini ücretli cihada gönderene ise hem bunun ecir hem de gazi ecir vardır" buyurmuştur.

Ganimetler hususunda ortaklık kurarlardı. Aynı şekilde bu da iki çeşitti:

1- Ebdan ortaklığı.

2- Bir adam devesini ya da atını elde ettiği ganimet malının yarısını kendisine vermek kaydıyla birine verirdi. Hatta bazen elde ettiği payı paylaşırlar birine okun gövdesi diğerine ise okun temreni ya da arkasına takılan kısmı düşerdi.

İbni Abbas (*radiyallahu anh*) şöyle demiştir: "Ben, Ammar ve Sa'd Bedir günü elde edeceğimiz ganimetler hususunda ortaklık yaptık. Sa'd iki esirle geldi. Ben ve Ammar bir şey elde edemedik."³⁵³

Allah Rasulü (*aleyhisselam*) seriyyeyi bazen süvarilerle bazen de piyadelerle gönderirdi. Fetihten sonra yardımcı olarak gelen kimselere pay ayırmazdı. Allah Rasulü kendi

³⁵³ Ebu Davud, 3388; İbn Mace, 2288.

payından akrabası Haşimoğulları ve Muttaliboğullarına pay verirdi. Kardeşleri olan Abdişemsoğulları ile Nevfeloğullarına ise pay vermedi: “Haşimoğulları ve Muttaliboğulları bir soydandır” deyip parmaklarını birleştirdi ve “Onlar bizden ne cahiliye de ne de İslam'da ayrılmadılar” dedi.³⁵⁴

Müslümanlar savaşlarda onunla birlikteyken bal, üzüm ve çeşitli yemekler elde edip onları yerler ve ganimetler arasına koymazlardı.

İbni Ebi Evfa'ya: “Siz yiyeceklerinde beşte birini verir miydiniz?” diye soruldu. Buna karşılık: “Hayber günü yemek bulmuştuk. Bir adam gelir kendine yetecek miktarda ondan alıp giderdi.” dedi.

Ashabtan biri de şöyle demiştir: “Biz savaşta elde ettiğimiz cevizleri yiyor, paylaştırmıyorduk. Hatta eşyalarımızın yanına heybelerimiz ceviz dolu halde dönerdik.”

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) savaşta yağma ve işkenceden men eder: “Yağma yapan bizden değildir”³⁵⁵ derdi. Bir kimsenin ganimet hayvanına binmesini, onu zayıf düşürerek iade etmesini yasaklardı. Aynı zamanda bir kimsenin ganimetten bir elbise giyip onu eskiterek geri vermesini de yasaklardı.³⁵⁶ Fakat bunlardan savaş sırasında faydalanmayı yasaklamadı. Ganimet malından çalma hususunda şiddetlenir ve: “Çalınan o mal ehli için kıyamet günü ardır, ateştir ve rezilliktir”³⁵⁷ derdi.

Bazı sahabeler Allah Rasulü'nün kölesi Mid'am savaşta öldürülünce “Cennet ona mübarek olsun” dediler. Allah

³⁵⁴ Buhari, 57/17; Ebu davud, 2978.

³⁵⁵ Ahmed, 3/140; Tirmizi, 1601.

³⁵⁶ Ebu Davud, 2708.

³⁵⁷ İbn Mace, 2850.

Rasulü ise “Hayır! Nefsim elinde olana yemin ederim ki, Hayber günü ganimetlerin arasından henüz taksimat yapılmadan aldığı o şal onun üzerinde alev alev yanmaktadır” buyurdu. Bunun üzerine bunu duyan bir adam bir veya iki nalın tasmaını getirdi. Allah Rasulü “Ateşten bir veya iki nalın tasmaı” buyurdu.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yükünün başında duran bir adam ölünce “O ateştedir” buyurdu. Bunun üzerine sahabeler gidip bakmaya başladılar. Adamın yanında ganimet malından bir aba buldular.

Savaşlardan birinde sahabelerden bazıları “Falan şehiddir. Filan şehiddir” diyorlardı. Bir adamın yanına uğrayıp “Falan şehiddir” dediler. Bunun üzerine Allah Rasulü: “Hayır! Ben onu ganimet mallarından çaldığı bir hırka ya da bir aba içinde cehennemde görüyorum” buyurdu. Sonra “Git Ey Hattab’ın oğlu! İnsanlara iman edenlerden başkasının cennete giremeyeceğini duyur” buyurdu.

Bir ganimet malı elde edildiğinde Bilal (*radıyallahu anh*)’a emrederdi. O da duyuru yapar ve insanlar ganimet mallarını getirirlerdi. Allah Rasulü beşte birini alır geri kalanını taksim ederdi. Bir defasında bir adam kıldan yapılmış bir yular getirdi. Bunun üzerine Allah Rasulü “Bilal’i seslenirken işittin mi?” buyurdu. Adam “Evet” dedi. Allah Rasulü “Peki bunu getirmekten seni alıkoyan neydi?” diye sorunca adam özür diledi. Allah Rasulü ise “Bunu kıyamet günü getirmiş olsan bile senden kabul etmeyeceğim” dedi.³⁵⁸

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ganimet malından çalınan şeyin yakılmasını ve o kimsenin de dövülmesini emretti. Ondan sonra iki halife de o malları yakmışlardır.

³⁵⁸ Ebu Davud, 2712.

Kimileri bunun yukarıda zikrettiğim hadislerle nesh edildiğini söylemişlerdir. Bu hadislerin hiçbirinde yakma hadisesi bulunmamaktadır. Kimileri de bunun maslahata göre devlet başkanlarının içtihadına bırakılmış, içki içen kimsenin üçüncü yahut dördüncü seferde öldürülmesi gibi tazir ve mali cezalar kabilinde olduğunu söylemişlerdir.

Rasulullah (s.a.v)'in Esirler Hususundaki Sünneti

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) esirlerin bazılarını salıverir, bazılarını öldürür, bazılarını fidyeye olarak mal alıp bırakır, bazılarını ise müslüman esirler karşılığında bırakır. Bütün bunları maslahata göre yapardı. Ensar, amcasının fidyelerini almamak için izin istediğinde Allah Rasulü "Onda bir dirhem bile bırakmayın" buyurdu.

Bir defasında ganimet paylaştırıldıktan sonra Hevazin kabilesinin esirlerini geri iade etti. Ganimetten payı olanların gönüllerini aldı. Onlar da bundan hoşnut olup paylarını bağışladılar. Bundan hoşnut olmayanlara ise kişi başı altı hisse verdi.

İmam Ahmed'in naklettiğine göre İbn Abbas "Esirlerden bir kısmının malı yoktu. Allah Rasulü bunun üzerine Ensar'ın çocuklarına okuma-yazma öğretme karşılığı onları serbest bıraktı." Bu durum bir iş karşılığında esirleri serbest bırakmanın caiz olduğunu göstermektedir. Allah Rasulü (*aleyhisselam*)'ın ve ashabının uygulamasında arap esirleri köle yapma ve islam şartı aranmadan cariyelik mülkiyeti ile esir kadınlarla ilişki kurma bulunmaktadır. Esir anne ile çocuğunun ayrılmasını yasaklardı. Ayırmak istemediği için aile bireylerinin hepsini aynı yere verirdi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in müşrik casusu öldürttüğü sabittir. Fakat kendi aleyhine casusluk yapan Hatıb'ı öldürtmemiş onun Bedir'e katıldığını zikretmiştir.

Müslüman casusun öldürülmesini caiz görenler de caiz görmeyenler de bunu delil getirmişlerdir. Malik, İbni Akil, Ahmed ve bazıları gibi caiz görenler şöyle demişlerdir: “Çünkü bu başkalarında bulunmayan öldürülmeye engel bir illettir. Şayet İslam öldürülmeye engel olsaydı ondan daha hususi bir illet gösterilmezdi. Çünkü hüküm genel bir illete bağlanırsa hususi olan illet tesirsiz kalır” Bu görüş en kuvvetli görüştür.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) müşriklerin köleleri müslümanlara gelip müslüman olurlarsa onları azad ederdi. Allah Rasulü'nün sünnetine göre bir kimse elinde bir şeyle müslüman olduğunda o şey ona ait olurdu. Yine kafirlerin müslümanların ellerinden zorbalıkla aldıkları malları, o kafirler müslüman olduktan sonra alıp onlara geri iade etmezdi.

Rasulullah (s.a.v)'in Ganimet Arazileri Hakkındaki Tutumu

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Kurayzaoğulları, Nadiroğulları arazilerini ve Hayber arazisinin yarısını ganimet alacaklar arasında pay ettiği sabit olmuştur. Hayber arazisinin diğer yarısını ise gelen heyetler, çeşitli işler ve ileride insanlar için çıkabilecek felaketler için bırakmıştır. Allah Rasulü Mekke'yi paylaştırmadı. Bu durum üzerine bir grup “Çünkü Mekke hac ibadetinin yapılma yeridir ve Allah'ın kullarına vakfıdır” demiştir. Diğer bir grup ise “Devlet başkanı tıpkı Allah Rasulü (*aleyhisselam*)'ın yaptığı gibi bir yeri paylaştırmak ya da orayı vakfetmek arasında muhayyerdir” dediler. Yine diyorlar ki: “Araziler paylaştırılması emredilen ganimet malları arasına girmez. Emredilen bu ganimet malları; hayvanlar ve menkullerdir. Çünkü Allah Teâla onları bu ümmet dışındakilere helal

kılmamıştır. Bu ümmete ise kafirlerin yurtlarını ve arazilerini helal kılmıştır. Nitekim Allah Teâla Firavun ve kavminin arazileri hakkında “Biz oraya İsrailoğullarını mirasçı kıldık” (Şuara, 59) buyurmuştur. Aynı zamanda Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de bu arazileri bazen paylaştırmış bazen de paylaştırmamıştır. Ömer (radiyallahu anh) ise paylaştırmamış, arazi için devamlı suretle savaş için haraç vergisi almıştır. İşte arazinin vakfedilmesinin anlamı budur. Vakfetmenin manası mülkiyet aktarmayı engellemek değildir. Ümmetinde yaptığı üzere bu araziye satmakta caizdir. Bu arazinin miras verilebileceği konusunda da icma vardır. İmam Ahmed bu arazinin mehir olarak verilmesinin caiz olduğunu söylemiştir. Ancak vakıf malının satımının söz konusu olmaması, böyle bir durumda kendisine vakfedilen kimselerin vakıftan faydalanma haklarının iptal olması durumundan dolayıdır. Savaş onların arazinin haracındaki haklarıdır, satılmakla iptal olmaz. Mukatebe yapmış kölenin rakabesinin satımı da böyledir. Sözleşme kölenin mukatebe ile hürriyetine kavuşacağı sebebi üzerine düzenlenir. Çünkü köle tıpkı satıcısının yanında olduğu gibi mukateb olarak müşteriye intikal eder.

Müslümanların Kâfirlerin Topraklarında Yaşamaları

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) hicrete güç yetirebilen müslümanların müşriklerin arasında kalmasını men etti ve “Ben müşriklerin arasında ikamet eden her müslümandan beriyim” buyurdu. Bunun üzerine “Neden Ey Allah’ın Rasulü?” diye sorulduğunda “Ateşleri birbirini görmeyecek” buyurdu.³⁵⁹

Yine “Müşrikle beraber olan ve onunla oturan kimse onun gibidir” buyurdu.

³⁵⁹ Ebu Davud, 2645.

Başka bir hadiste ise “Tevbe kapısı kapanıncaya kadar hicret kapısı kapanmaz. Güneş batıdan doğmadan da tevbe kapısı kapanmaz”³⁶⁰

“Bir hicretten sonra bir hicret olacaktır. Yeryüzü halkının hayırlıları İbrahim (*aleyhisselam*)’ın hicret ettiği yere en çok tutunup kalanlardır. Yeryüzünde, yeryüzü halkının kötöleri kalır. Onları bulundukları yer dışarı atar, Allah Teâla onları maymunlarla ve domuzlarla haşreder.”³⁶¹

Rasulullah (*s.a.v*)’in Eman, Sulh, Kâfirlerle Muamele, Cizye Alma, Ehli Kitap Ve Münafıklara Muamele ve Ahde Vefa Hususlarındaki Tutumu

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in şöyle buyurduğu sabit olmuştur: “Müslümanların emanı birdir. Onların en aşağı konumda olanları da eman verebilir. Kim bir müslümanın emanını çiğnerse Allah’ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerinedir. Allah kıyamet günü onun ne farzını ne nafilisini kabul eder.”³⁶²

“Kendisiyle bir kavmin arasında anlaşma bulunan kimse, anlaşmanın süresi doluncaya yahut onlarla eşitlik üzere anlaşmayı bozuncaya kadar ne bir düğüm çözsün ne bir düğüm atsın.”³⁶³

“Kim bir adamı eman altına aldıktan sonra öldürürse, muhakkak ki ben katilden beriyim.”³⁶⁴

“Herhangi bir kavim anlaşmayı bozarsa kendilerine karşı düşman yardım görür.”³⁶⁵

³⁶⁰ Ahmed, 4/99; Ebu Davud, 2479.

³⁶¹ Ebu Davud, 2482; Ahmed, 2/84.

³⁶² Buhari, 29/1; Müslim, 1370.

³⁶³ Ebu Davud, 2759.

³⁶⁴ Ahmed, 5/223; İbn Mace, 2688.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Medine'ye geldikten sonra kâfirler ona karşı üç gruba ayrıldılar:

1- Allah Rasulü'nün kendileriyle savaşmayacaklarına ve düşmanla iş birliği yapmayacaklarına dair sulh anlaşması yaptığı grup.

2- Allah Rasulü'ne savaş açan grup.

3- Allah Rasulü ne savaş açan ne de sulh yapan grup. Bunlar Allah Rasulü'nün işinin sonucunu gözlüyorlardı. Kimileri içlerinden Allah Rasulü'nün galip gelmesini, kimileri düşmanın galip gelmesini istiyordu. Kimileri de zahirî O'nunla beraber görünüp içten içe düşmanlık besliyordu. Allah Rasulü ise her gruba Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın kendine emrettiği şekilde muamele etti.

Medine'de yahudilerle sulh anlaşması yaptı. Fakat onlar anlaşma imzalamalarına rağmen Bedir'den sonra Allah Rasulü'ne savaş açtılar. Bedir'deki galibiyet güçlerine gitti. Bu yüzden kıskançlık ve hased ettiler.

Ardından Nadiroğulları anlaşmayı bozdu. Bunun üzerine Allah Rasulü onlarla savaştı ve onları kuşatma altına aldı. Hurmalıklarını kesip yaktı. Yahudiler Medine'den çıkmak üzere kalelerinden indiler. Onların yanında silah dışında bir devenin taşıyabileceği kadar eşya vardı. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) onların kıssalarını Haşr suresinde zikretmiştir.

Onların ardından Kurayzaoğulları da anlaşmalarını bozdu. Onlar yahudilerin içinde küfürde en katı olan kimselerdi. Bu yüzden kardeşleri olan diğer yahudilerin başına gelmeyen onların başına geldi. İşte bütün bunlar Medine

³⁶⁵ Hakim, 2/126.

yahudileri hakkındadır. Onların her bir taifesiyle yapılan gazveler, büyük gazvelerin ardından olmuştur. Kaynukaoğulları ile yapılan savaş Bedir'den, Nadiroğulları ile yapılan savaş Uhud'dan, Kurayzaoğulları ise Hendek'ten sonra yapılmıştır.

Allah Rasulü bir kavimle anlaşma yapar, içlerinden bazıları bu anlaşma ve sulhu bozarlar, diğerleri ise buna ses çıkarmaz ve razı olurlarsa, Kurayzaoğulları, Nadiroğulları ve Mekke halkına yaptığı gibi o kavmin hepsine birden savaş açardı. Allah Rasulü'nün sulh anlaşması hususundaki tutumu bu şekildedir. Bu durumda hüküm zımmiler içinde geçerli olmalıdır. İmam Ahmed ve diğerleri bunu sarih olarak açıklamışlardır. İmam Şafi'nin mezhebindekiler buna karşı çıkmışlardır. Anlaşmayı bozma işine bundan razı olan ve ses çıkarmayanları dahil etmeyip bunu sadece anlaşmayı bizzat bozanlara has kılmıştır. Bu ikisinin arasını şu şekilde ayırmıştır: Zımmilik anlaşması daha pekiştirilmiştir. Birinci görüş daha doğrudur.

Şu durumda veliyyu'l emr'e fetva verdik. Hristiyanlar Şam'da müslümanların mallarını yaktıklarında, içlerinden bazıları bunu öğrendiler. Onlarla bu iş üzerinde muvafakat ettiler. Veliyyu'l emr'i haberdar etmediler. İşte bu durumda hepsinin had cezalarının öldürölmeleri olduğuna, esirlerde olduğu gibi veliyyu'l emr'in bu hususta muhayyer olmadığına, bu öldürölmenin o kimseler için had cezası olduğuna, bunun bir had cezası olmasından dolayı müslüman olmanın zımmilik sözleşmesi altına giren, Allah'ın hükümleri yüklenmiş kimselerden ölüm cezasını düşürmeyeceğine, bu durumun aksine Daru'l Harb'te yaşayan ve sonradan müslüman olan kimsenin başka bir hükmü olduğuna, anlaşmayı bozan zımmi için ise başka bir hüküm olduğuna fetva verdik. Bu fetvayı İmam Ahmed'in nasları

gerekli kılmaktadır. Şeyhimiz İbni Teymiyye (*rahimehullah*)'da pek çok yerde bu fetvayı vermiştir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir toplulukla sulh anlaşması yaptığında, o topluluğa O'na düşman olan bir grup dahil olduğunda anlaşmaya da dahil olmuş olurlardı. Aynı şekilde anlaşmadan sonra herhangi bir topluluk Allah Rasulü'nün yanında yer alırsa, anlaşmada da yer almış olurdu. Böylece O'nun yanında yer alan kafir kavme savaş açanlar, O'na savaş açmış hükmünde olurlardı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bu sebepten Mekke halkına savaş açmıştır.

Şeyhulislam İbni Teymiyye (*rahimehullah*)'da buna dayanarak doğu hristiyanları ile savaşmaya fetva vermiştir. Zira onlar savaş sırasında Moğollardan müslümanlara düşman olanlara yardım etmişler, onlara mal ve silah vermişlerdir. Bu sebepten Şeyhulislam onları anlaşmayı bozmuş kabul etti. Peki ya hal böyleyken müslümanlarla harb ettikleri esnada müşriklere yardım eden zımmilerin durumu nasıl olur?

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in huzuruna düşmanların elçileri düşmanlıkları üzere gelirler, O ise onlara hücum etmez ve onları öldürmezdi. Müseyleme'nin iki elçisi O'nun huzuruna gelip söyleyeceklerini söylediklerinde onlara: "Şayet elçiler öldürülmez olmasaydı, ikinizin boyunlarına vururdum." demişti. Allah Rasulü'nün elçilerin öldürülmeyeceğine dair sünneti süregelmıştır.

Yine Allah Rasulü elçi O'nun dinini tercih ettiğinde onu yanında alıkoymaz, geri gönderirdi. Nitekim Ebu Rafi'de şöyle aktarmıştır: "Kureyş beni Allah Rasulü'ne göndermişti. Ona gittiğimde kalbime İslam dininin sevgisi düştü. Allah Rasulü'ne dedim ki: 'Ey Allah'ın Rasulü! Geri

dönmeyeceğim.’ Bunun üzerine Allah Rasulü: ‘Ben anlaşmayı bozamam ve elçiyi alıkoyamam. Onlara geri dön. Şayet şuan kalbinde bulunan kalbinde olmaya devam ederse geri dön.’ buyurdu.”

Ebu Davud şöyle dedi: “Bu durum, onlardan kendisine geleni iade edeceğine dair Mekkelilere şart koştuğu müddet içindeydi. Fakat bugün bu geçerli değildir.”

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in “Elçileri alıkoyamam.” sözü bunun mutlak olarak elçilere mahsus olduğunu göstermektedir. Onlardan kendisine geleni müslüman olsa bile iade etmesi ise ancak şart koşulduğunda mümkün olur. Elçiler hususunda başka bir hüküm söz konusudur.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) düşmanları ashabından biri ile O’nun rızası olmadan müslümanlara zarar vermeyecek şekilde bir anlaşma yaptığında bunu geçerli kabul ederdi. Nitekim müşrikler Huzeyfe ve babası Huseyl ile Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile beraber onlarla savaşmayacaklarına dair anlaşma yapmışlar, Allah Rasulü de bunu geçerli saymış ve: “Gidin. Biz onların anlaşmalarına uyacağız. Onlara karşı Allah’tan yardım dileriz.” buyurmuştu.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Kureyş ile müslüman olarak O’na gelenleri kendilerine iade etmek, O’nun yanından kendilerine gelenleri ise geri iade etmemek üzere on yıllık sulh anlaşması yaptı. Anlaşmanın lafzı umumi olup hem erkekler hem de kadınlar içindi. Sonra Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kadınlar hususundakini nesh etti. Onları imtihan edip mümin olduklarını anladıklarında geri iade etmeyip, kadının kocasına mehrini geri vermelerini emretti. Öte yandan müslümanlara, karısı irtidat ederek müşriklere kaçan adama kadının mehrini iade etmelerini emretti.

Muhacir kadının mehrini iade etmeleri gerektiğinde, bunu bir ceza olarak karısı irtidat eden adama verecekler, kadının müşrik kocasına vermeyeceklerdir. Bu bir cezalandırma-
madır. Azapla ilgili değildir.

Bundan birtakım sonuçlar çıkarılmıştır:

-Kadının kocasının mülkiyetinden çıkmasının bir değeri vardır. Bu da belirli bir miktar olup mehri misil değildir.

- Kafirlerin nikahı da sahihtir.

- Şart koşulsa bile hicret edip gelen müslüman kadının iadesi caiz değildir.

- Müslüman bir kadının kafirle nikahı helal değildir.

- Müslüman bir erkeğin hicret edip gelen bir kadınla, kadın iddetini tamamladıktan sonra mehrini vererek evlenme hakkı vardır.

- Bu olay kadının hicret etmesiyle kocasıyla olan nikahının fesh edileceğini göstermektedir.

- Müslüman bir kadının kafir bir erkekle nikahlanmasının haram kılındığı gibi müşrik bir kadınla müslüman bir erkeğin nikahlanması da haram kılınmıştır.

Bu hükümler şu iki ayetten çıkarılmıştır.³⁶⁶ Bir kısmında icma vardır. Bir kısmında ise ihtilaf edilmiştir. Bunların nesh edildiğini iddia edenlerin hiçbir hüccetleri yoktur. Buradaki şart erkeklere mahsustur. Kadınlar dahil edilmemiştir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) onların geri iade edilmesini yasaklamıştır. Mehirlерinin ise geri verilmesini emretmiştir. Karısı irtidat edip müşriklere kaçmış olana

³⁶⁶ Mümteherine, 60/10,11.

ise verdiği mehri iade etmelerini emretmiştir. Sonra da bunun kulları arasında verdiği, kendi ilim ve hikmetinden sadır olan hükmü olduğunu haber vermiştir. O'ndan bu hükme aykırı başka bir hüküm de gelmemiştir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) müşriklerle erkekleri iade etme hususunda anlaşma yapınca, onların içinden kendine gelenleri almalarını engellemezdi. Fakat bu gelenleri dönmeye zorlamaz ve dönmelerini emretmezdi. Şayet bir müslüman müşriklerin mallarını alsa, O'nun yanından ayrılmış olsa ve müşriklere de katılmasa Allah Rasulü ona bunu yasaklamaz, müşriklere de bu zararın karşılığını ödemezdi. Çünkü bu kimse O'nun otoritesi altında değildir. Bunu o kimseye O emretmemiştir. Yapılan bu sulh anlaşması ise yalnızca O'nun otoritesi altındakilerden, onların canlarına ve mallarına gelebilecek zarara karşı emanı içermekteydi. Nitekim Halid (*radiyallahu anh*)'ın telef ettiği şeylerin karşılığını Cuzeymeoğullarına ödemiş, Halid (*radiyallahu anh*)'ı ikaz edip ondan beri olduğunu bildirmiştir. Halid b. Velid bu kimselere sözü tevil yaparak söyledikleri için savaş açmıştı. Allah Rasulü tevil ve şüphe bulunduğu için onların diyetlerinin yarısını ödedi. Böylece onlara zımmilik anlaşması ile koruma altına alınan fakat müslüman olmayan ehli kitap gibi muamelede bulundu. Sulh anlaşması müşriklere savaş açmış O'nun otoritesi altında bulunmayan müslümanlara karşı müşriklere yardımcı olmasını gerektirmiyordu. Bu bize göstermektedir ki, kendileriyle anlaşma yapılan kimselere savaş açanlar müslüman bile olsalar, eğer devlet başkanın otoritesi ve hükmü altında değillerse, devlet başkanına o müslümanları anlaşma yaptıkları kimselerden uzak tutması ve verdikleri zararı karşılaması icabetmez.

Savaşla, maslahatlarla ve siyasetle ilgili hükümlerin Allah Rasulü'nün sünnetinden çıkarılması kişilerin görüşlerinden çıkarılmasından daha evladır.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Hayber halkına galip geldikten sonra yanlarına bineklerinin taşıyacağı kadar yük alarak oradan sürgün edilmeleri ve altın, gümüş ve silahları Allah Rasulü'ne bırakmaları kaydı ile onlarla sulh anlaşması yaptı. Anlaşmada hiçbir şeyi gizlememelerini şart koştu. Eğer gizlerlerse zimmilik haklarının kaldırılacağını bildirdi.

Ancak onlar içinde eşyaların bulunduğu Huyey b. Ahtab'a ait bir hayvan derisini sakladılar. Huyey b. Ahtab bu deriyi Nadiroğulları sürgün edildiğinde Hayber'e taşımıştı. Allah Rasulü Huyey b. Ahtab'ın amcasına bu deriyi sordu. Amcası: "Geçim ihtiyaçları ve savaşlar onu bizden aldı." diye cevap verdi. Allah Rasulü ise: "Geçen zaman az fakat mal ondan fazlaydı." buyurdu. Sonra amcasını Zübeyr (*radıyallahu anh*)'a verdi. Zübeyr ona biraz eziyet edince: "Huyey'i şuradaki harabede dolaşırken gördüm." dedi. Aranan deriyi orada buldular. Bunun üzerine Allah Rasulü (*aleyhis-selam*) Ebi Hukayk'ın iki oğlunu idam ettirdi. Bunlardan biri Safiye bt. Huyey'in kocasıydı.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yahudilerin kadınlarını ve çocuklarını esir aldı. Ahdi bozmalarından ötürü mallarını taksim etti. Hepsini sürgün etmek istediysede O'na: "Bizi bırak. Burada kalıp araziye bakıp ıslah edelim. Zira biz bu işleri iyi biliriz." dediler. Ne Allah Rasulü'nün ne de ashabından birinin araziye bakıp sorumluluğunu yüklenecek hizmetçisi yoktu. Bu sebepten ötürü Allah Rasulü arazide çıkan tahıl ve meyvelerin yarısını kendilerine

verip yarısını onlara kalması ve dilediği vakte kadar onları burada barındırması şartı ile araziyi onlara verdi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Kurayzaoğullarında olduğu gibi Hayber yahudilerinin hepsini idam ettirmedi. Çünkü Kurayzaoğullarının hepsi anlaşmayı bozmada ortaklık etmişlerdi. Fakat Hayberlilere gelince, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) içlerinden bu deriyi bilen, onu saklayan ve oraya çıktığı zaman zımmilik haklarının kaldırılmasını şart koşan kimseleri, bu şarta binaen idam ettirmiştir. Bu idam kararı tüm Hayberlileri kapsamamıştır. Çünkü bu deri hadisesini hepsinin bilmediği malumdur. Bu durum zımmi ve anlaşmalı kimse anlaşmayı bozduğunda diğerleri ona destek olmazsa hükmün yalnızca o kimseye mahsus olacağının örneğidir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in arazinin yarısını onlara vermesi musakat ve muzaranın³⁶⁷ caiz oluşuna açık bir delildir. Arazideki ağacın hurma ağacı olmasının hiçbir önemi yoktur. Bir şeyin hükmü, benzeri olan şeyinde hükmü demektir. Şayet bir beldenin ağaçları üzüm, incir ya da diğerleri ise hükmü hurma ağaçları bulunan beldenin hükmü ile aynıdır. Arada herhangi bir fark yoktur.

Hadiseden tohumun arazi sahibinden olmasının şart olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü Allah Rasulü onlara hiç tohum vermemiştir. O'nun böyle yaptığı kesindir. Bazı ilim adamları: "Şayet tohumun arazide çalışandan olmasının şart olduğu söylense bu görüş, tohumun arazi sahibin-

³⁶⁷ Musakat: Meyvesinin bir kısmını almak koşuluyla bir bağı veya ağaçları başkasına verme.

Müzaraa: Müzaraa kelimesi, fıkıh terimi olarak tohum ekmek ve mahsulü belli oranda paylaşmak üzere arazi sahibiyle emek sahibi arasında yapılan zirai ortaklık sözleşmesini ifade eder.

den olmasını şart koşanların görüşünden daha kuvvetli olur" demişlerdir.

Tohumun arazi sahibinden olmasını şart koşanların bu akdi mudarebe³⁶⁸ akdine kıyaslamaktan başka delilleri bulunmamaktadır. Fakat bu kıyaslama onların lehinden ziyade aleyhine delil olmaya daha yakındır. Çünkü mudarebe akdinde sermaye, sahibine ait olur, geri kalanıda ortaklar paylaşırlar. Şayet bu, muzaraa akdinde şart koşulmuş olsa onlara göre akid fasid olur. Tohumu sermaye gibi değil diğer yeşillikler gibi görüyorlar. Tohum su ve diğer menfaatler mesabesindedir. Çünkü tahıl için yalnızca tohum yeterli değildir. Sulama ve emekte gerekir. Tohum bu arazide ölür. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) tahılı tohumun yanı sıra su, rüzgar, güneş, toprak ve emek gibi başka parçalardan yaratır. Tohumun hükmü de diğer parçaların hükmü gibidir.

Öte yandan arazi sermaye gibidir. Buda tarlayı kiralayanın mudarib'e benzetilerek tohuma arazinin sahibinden daha münasib olmasını gerekli kılar. Sünnetin getirdiği uygulama kıyasa uygun olan uygulamadır.

Yine bu hadise vakti tayin edilmeksizin hatta devlet başkanının dilediği vakte kadar ateşkes anlaşması yapılabileceğini göstermektedir. Bundan sonra bu hükmü nesh edecek hiçbir şey gelmemiştir. Fakat Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) anlaşmanın bozulduğunu bilme hususunda düşmanla eşit olabilmek adına bunu bildirinceye kadar onlara savaş açmazdı.

³⁶⁸ Bir taraftan sermaye, diğer taraftan işletme olmak üzere oluşturulan emek-sermaye ortaklığını ifade eder.

Hadisedeki diğer bir hüküm sanığın tazir ile cezalandırılmasının caiz oluşudur. Nitekim Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Rasulü'ne hazinenin yerini göstermeye kadir olandır. Fakat bununla ümmete sanıkların cezalandırılmasını göstermek ve onlara rahmet ve kolaylaştırma olması için hükümleri genişletmek istemiştir.

Allah Rasulü "Geçen zaman az, mal ise bundan fazladır." sözüyle de karinelere başvurmanın caizliğini göstermiştir. Aynı şekilde Allah'ın peygamberi Süleyman (*aleyhisselam*)'da kıssada çocuğun annesini bulma hususunda karinelere başvurmuştu. Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bize Süleyman (*aleyhisselam*)'ın kıssasını gece sohbeti olsun diye anlatmadı. Aksine hükümler konusunda bize ibret olsun diye anlattı. Kasame³⁶⁹ ile hükmetme ve katil davasında bulunanların yeminlerinin tercih edilmesi de açık karinelere istinaden verilen hükümlerdendir. Yine kocanın mülaanede³⁷⁰ bulunmasına rağmen kaçınıp mülaanede bulunmayan kadının, kocanın mülaanede bulunması kadının ise kaçınması ile ortaya çıkan açık delile dayanarak recm edilmesi de bu kabildendir.

Yolculuk esnasında ehli kitaptan birinin bir müslümanın vasiyeti hususunda müslümanlara yaptığı şahitliğin kabul edilmesi de bu kabildendir. Şayet ölünün velilerinden ikisi vasilerin ihanet ettiklerini bilirse, o zaman bu ikisinin yemin ederek, üzerine yemin ettikleri şeyi hak etmeleri caizdir. Bu mali konularla ilgili bir delildir. Kanla ilgili

³⁶⁹ Kâtili meçhul cinâyetlerde maktûlün bulunduğu köy veya mahalle halkından elli kişinin Allah'a yemin ederek "Öldürmedik ve öldüreni de görmedik" diye yemin etmeleri anlamında bir İslam ceza hukuku terimi.

³⁷⁰ Kadının, kendisini zina ile itham eden kocasıyla yeminleşmesini ifade eden bir fıkıh terimi.

delillerin benzeri olup caizlik bakımından ondan daha öndedir. Buna göre malı çalınan kimse hainliği bilinen bir kimsenin elinde malının bir kısmını bulsa ve o kimsenin malı başka birinden satın aldığı ortaya çıkmasa, bu durumda malı çalınan kimsenin açık delillere dayanarak malının geri kalanının da o kimsenin yanında olduğuna yemin etmesi caizdir. Bu kasame davasında maktulün velilerinin yemin etmesine benzemektedir. Hatta mali konular daha hafiftir. Bu sebeple kanla ilgili davaların aksine bir şahit, bir yemin ve bir erkek şahit ve iki kadın şahit ile sabit olur. Kur'an ve sünnet hem buna hem ona delalet etmektedir. Nesh edildiğini iddia edenlerin hiçbir delilleri yoktur. Çünkü bu hüküm Maide suresinde yer almaktadır. Bu sure de en son nazil olan surelerdendir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra sahabede onun gereklerine göre hükmetmiştir.

Yine Yusuf (aleyhisselam)'ın kıssasındaki şahidin delil getirmesi de bu kabildendir. Allah (Subhanehu ve Teâla) bu kıssayı hükmü kabullenerek bize anlatmıştır. Bu ve benzeri örneklerde örnek alınması gereken Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın hükmü kabullenip kabullenmemesidir. Sırf olayı hikaye etmesi değildir.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Hayber halkının arazilerinde kalmalarına izin verince, her yıl meyvelerinin miktarını teftiş edecek birini gönderirdi. Bu kimse meyvelerin ne kadarının olgunlaşacağına bakar, bunlardan müslümanların payını ödetirdi. Geri kalanından da onlar tasarrufta bulunurlardı. Yalnızca bir tahminci göndermekle yetinirdi.

Allah Rasulü'nün bu uygulamasından da birtakım hükümler çıkarılmıştır:

- Olgunlaştığı belli olan meyvelerin göz kararı ile tahmin edilmesi caizdir.

- Meyvelerin hurma ağacının üzerinde göz kararı ile tahmin edilerek taksim edilmesi caizdir. Büyüme ve gelişme yararından dolayı henüz tam olarak belirginleşmemişse iki ortaktan birinin payı belli olmuş olur.

- Paylaştırma bir alım-satım değil, ayırım işlemidir.

- Bir tahminci ve bir paylaştırıcı ile yetinmek caizdir.

- Meyveler elinde bulunan kimse tahmin işleminden sonra meyveler üzerinde tasarruf sahibidir ve ortağının payını belirler.

- Ömer (*radiyallahu anh*) zamanında oğlu Abdullah (*radiyallahu anh*) Hayber'deki malına gitti. Hayberliler ona düşmanlık ettiler. Onu bir evin damından atıp kolunu kırdılar. Bunun üzerine Ömer (*radiyallahu anh*) onları Şam'a sürgün etti. Arazilerini ise Hayber savaşına katılmış Hudeybiye anlaşmasında bulunanlar arasında paylaştırdı.

Zımmîlik ve Cizye Konusundaki Tutumu

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in zımmîlik anlaşması ve cizye alma hususundaki uygulamasına gelince; hicretin 8. yılında Tevbe suresinin nazil olmasına kadar hiç cizye almadı. Cizye ayeti nazil olunca mecusilerden ve ehli kitaptan cizye aldı. Hayber yahudilerinden ise cizye almadı. Bu konuda hataya düşenler bunun Hayberlilere mahsus olduğunu sandılar. Bu onların anlayışlarının eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü Allah Rasulü onlarla cizye ayeti inmeden barış anlaşması yapmıştı. Sonra Allah (*Subhanetu ve Teâla*) cizye verinceye kadar ehli kitapla savaşmayı emretti. Hayberliler ise bu hükme dahil olmadılar. Çünkü arazi de kalmaları ve orada çalışmaları şartıyla Allah Rasulü ile

onlar arasında yapılan anlaşma daha önce gerçekleşmişti. Bu sebepten dolayı onlardan başka bir şey talep etmedi. Arasında onlarla yaptığı gibi bir anlaşma bulunmayanlardan ise bazı şeyler talep etti. Ömer (*radiyallahu anh*) onları sürgün edince bu anlaşma değişti. Onlar da diğer yahudilerin hükmüne dahil oldular.

Sünnetin gizlendiği devletlerden birinde bir grup, eskitilmiş ve süslenmiş bir belge ortaya çıkardılar. Belgede Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Hayber yahudilerinden cizyeyi muaf tuttuğu ve buna Ali b. Ebi Talib, Sad b. Muaz ve bir grup sahabenin şahitlik ettiği yazıyordu. Sünneti bilmeyen cahil kimseler arasında bu belge revaç buldu. Doğru olduğunu sanıp onun hükmüne göre hareket ettiler. Sonunda belge Şeyhulislam İbni Teymiyye (*rahimehullah*)'a getirildi. Ondan bu belgenin yürürlüğe konması talebinde bulundular. O ise belgenin üzerine tükürmüş ve sahte olduğunu on cihetten ortaya koymuştur.

- Belgede şahitliği bulunan Sad b. Muaz Hayber'den önce vefat etmiştir.

- Cizye ayeti henüz nazil olmamıştı.

- Belgeye göre Allah Rasulü onları vergi ve angaryadan muaf tutmuştu. Fakat Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) zamanında bunlar yoktu. Çünkü bunlar zalim kralların koyduğu ve süregelen şeylerdi.

- İlim ehlinden hiç kimse bu belgeyi zikretmemiştir. Ne siyer ne hadis ne de başka ilimlerden bir alim bu belgeden bahsetmemiştir. Bu belgenin sahte olduğunu anlayacaklarını bildiklerinden ötürü selef döneminde ortaya çıkarmamışlardı. Sünnetin gizli kaldığı bir dönemde bu sahte belgeyi düzenlediler. Allah ve Rasulü'ne hainlik eden kimselerin tamahkarlıkları onlara yardımcı oldu. Fakat bu

çok uzun sürmedi. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) işin hakikatini ortaya çıkardı. Peygamberlerin halifeleri olan alimler belgenin batıllığını ve sahteliğini ortaya koydular. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) puta tapanlardan cizye almadı. Bir görüşe göre, Allah Rasulü'nün cizye alıp almama hususundaki uygulamasına dayanarak, bunlar (Mecusiler, Yahudiler ve Hristiyanlar) ve bunların dinlerini kabul edenler dışında herhangi bir kafirden cizye alınmaz. Diğer bir görüşe göre, Araplar müstesna olmak üzere acem putperestlerinden cizye alınır. İlk görüş İmam Şafi ve bir rivayete göre İmam Ahmed'in görüşüdür. İkinci görüş Ebu Hanife ve başka bir rivayete göre İmam Ahmed'in görüşüdür. Bunlar diyorlar ki: "Allah Rasulü Arap putperestlerinden cizye almamıştır. Çünkü cizye onların müslüman olmasından sonra farz kılınmıştır. Arapların yurdunda müşrik kalmamıştı. Bu sebepten ötürü Allah Rasulü fetihten sonra Tebuk gazvesine çıkmıştı. Eğer Arapların yurdunda müşrikler kalmış olsaydı Allah Rasulü'nün peşinde olurlardı. Bundan dolayı uzaktakilerle savaşmaktansa onlarla savaşmak daha öncelikli olurdu."

Siyeri ve İslam'ın evrelerini iyi düşünen bir kimse işin bu şekilde olduğunu bilir. Bazı kimseler şöyle demektedirler: Allah Rasulü mecusilerden cizye aldı. Onların kitaplarının olduğu sahih değildir. Puta tapanlar ile ateşe tapanlar arasında bir fark yoktur. Hatta puta tapanlardan İbrahim (*aleyhisselam*)'ın dinine bağlı kalanlar vardı. Nitekim sünnet de bunu göstermektedir. Sahih-i Müslim'de nakledildiğine göre Allah Rasulü şöyle buyurmuştur: "Müşriklerden bir düşmanla karşılaştığında onu şu üç şeye çağır..."³⁷¹ Muğire (*radiyallahu anh*) Kısra'nın görevlisine "Pey-

³⁷¹ Hadisin devamı için Sahih-i Müslim, 1731 Cihad ve Siyer bölümü "İmam'ın ordulara emir tayin etmesi" babına bakınız.

gamberimiz bize, siz tek olan Allah'a ibadet edinceye ya da cizye verinceye kadar sizinle savaşmamızı emretti" dedi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Kureyş'e "Kendisiyle Arapların size boyun eğeceği ve Acemlerin de size cizye vereceği bir kelimenizin olmasına ne dersiniz? "Nedir o kelime?" dediler. Allah Rasulü "La ilahe illallah" buyurdu.

Allah Rasulü Necranlılarla Yemen'de bir gazve yahut ihanet söz konusu olursa kendilerine giysi, otuz zırh, otuz at, otuz deve ve her sınıf silahtan otuz adet silah vermeleri üzerine anlaşma yaptı. Müslümanlar bunlarla savaşacaklar, telef olanları ödeyecekler, geri kalanını iade edeceklerdi. Hiçbir kilise yıkılmayacak, hiçbir keşiş dışarı çıkarılmayacak, bir olaya karışmadıkları ve faiz yemedikleri müddetçe dinlerinden dönmeye zorlanmayacaklardı. Bu bize göstermektedir ki eğer şart koşulmuşsa olay çıkarmak ve faiz yemekle zımmilik anlaşması bozulmaktadır.

Muaz b. Cebel'i Yemen'e gönderirken ona ergenlik çağına ulaşmış herkesten bir dinar ya da bir dinar değerindeki "meğafiri" denilen Yemen kumaşı almasını emretti. Bu da göstermektedir ki, cizyenin cins ve miktarı belirlenmemiştir. Kumaş, elbise ve altın olması, müslümanların ihtiyaçlarına ve alınanın durumuna göre eksiltip, artırılması caizdir.

Hem Allah Rasulü hem de halifeleri cizye hususunda Arap olanı ve diğerlerini ayırmamışlardır. Allah Rasulü Arap olan Hecer mecusilerinden de cizye almıştır. Araplardan her bir grup kendi yakınında bulunan milletlerin dinini benimsemişti. Bahreyn Arapları yakınlarında İran, Tenuh ve Buhre olduğu için mecusi, Tağliboğulları yakınlarında Rumlar olduğu için hristiyan, Yemen'deki bazı gruplar yakınlarında Yemenli yahudiler bulunduğu için

yahudiydiler. Allah Rasulü bu hususta atalarının ne zaman ehli kitabın dinine girdiğine itibar etmedi. Sabit olduğuna göre İsa (*aleyhisselam*)'ın şeriatı neshedildikten sonra En-sar'dan bazılarının oğulları yahudi oldu. Babaları ise onla-rı İslam'a girmeye zorladı. Bunun üzerine Allah (*Subhanehu ve Teâla*) "Dinde zorlama yoktur" (*Bakara, 256*) ayetini indirdi.

Allah Rasulü'nün "Ergenlik çağına ulaşmış herkesten bir dinar al" sözü cizyenin çocuklardan ve kadınlardan alınmayacağıının delilidir. "Köle veya cariyeden" lafzı ile rivayet edilen bu hadisin mevsul olarak nakli sahih değil-dir. Bu hadis munkatıdır. Eklenen bu kısım diğer raviler tarafından zikredilmemiştir. Belki de bu kısım ravilerden birinin yorumudur.

Rasulullah (s.a.v)'in Din İle Gönderilmesinden Allah (a.c)'nin Katına İntikaline Kadar Geçen Sü-rede Kâfirlere Ve Münafıklara Karşı Tutumu

Rabbi Tebareke ve Teâla'nın, Allah Rasulü'ne ilk vah-yettiği şey "Yaratan rabbinin adı ile okuması" idi. Bu emir onun nübüvvetinin başlangıcıydı. Sonra "*Ey örtüsüne bürü-nen! Kalk ve uyar!*" (*Muddessir, 1-2*) ayetini indirmiş ve O'nu bu emirle rasul tayin etmişti. Ardından aşiretini ve akrabala-rını uyarmasını, sonra kavmini sonra civarındaki Arap-ları, sonra bütün Arapları, sonra da tüm insanları uyarma-sını emretmişti. Allah Rasulü on küsur sene savaşmaksızın insanları uyarma görevini gerçekleştirdi. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu süre zarfında sabretmesini emretti. Sonra hicret etmesine izin verdi. Ardından da savaşmasına izin verdi. Sonra kendisiyle savaşına savaş açmasını emretti. En so-nunda din tamamıyla Allah'a ait oluncaya kadar müşrik-lerle savaşmasını emretti. Cihad'ın emredilmesinden son-ra O'nun yanında kâfirler üç gruba ayrıldılar:

1- Ateşkes yapılanlar, 2- Savaşılanlar, 3- Zımmîler

Allah Rasulü'ne kendileriyle ateşkes yapılanlar eğer anlaşmaya sadık kalırlarsa onun da anlaşmaya bağlı kalması, eğer ihanet ya da herhangi bir şeyden korkarlarsa anlaşmayı bozması ve anlaşmayı bozduğunu söyledikten sonra onlarla savaşması emredildi. Tevbe suresi bu üç grubu açıklamak için nazil oldu. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu surede, Rasulü'ne ehli kitap ile cizye verinceye kadar savaşmasını, kâfir ve münafıklarla cihad etmesini ve kâfirlerle karşı kılıçla, münafıklara karşı ise hüccetle cihad etmesini emretti. Aynı şekilde Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Tevbe suresinde, kâfirlerle olan anlaşmalara uymasını emretti. Bu anlaşma yapılan kimseleri de üç gruba ayırdı:

1- Allah (*Subhanehu ve Teâla*) anlaşmalarını bozanlarla savaşılmasını emretti.

2- Belirli bir süre için anlaşma yapıp anlaşmayı bozmayanlar. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) anlaşmanın süresinin tamamlanmasını emretti.

3- Mutlak bir anlaşmaya sahip olanlar, anlaşması olmayan ve Allah Rasulü ile savaşmayanlar. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bunlara dört ay süre tanınmasını emretmiştir. Bu dört ay çıktığında onlarla savaşmıştır. Zikredilen bu müddet Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın şu buyruğundadır: "Yeryüzünde dört ay daha dolaşın" (Tevbe, 2) Bu haram olan müddet ise "Haram aylar çıktığında müşriklerle savaşınız!" (Tevbe, 5) buyruğunda zikredilmiştir. Ayların ilki, tebliğ günü olan Zilhicce'nin onuncu günüdür. Sonuncusu ise Rebiulahir'in onuncu günüdür. Bu dört ay Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın şu buyruğunda zikrettiği dört ay değildir: "Bunların dördü haram aylardır." (Tevbe, 36) Bu aylardan biri tek başına, üçü ise arka arkaya gelmektedir: Recep, Zilkade,

Zilhicce ve Muharrem. Müşrikler bu aylarda dolaşamadılar. Çünkü bu mümkün değildi, aylar peşpeşe gelmiyordu. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ise bu dört ay çıktıktan sonra onlarla savaşmayı emretti. Anlaşmayı bozanla savaştı, anlaşması olmayan veya dört aylık mutlak anlaşması bulunana süreye tayin etti ve anlaşmaya bağlı kalanlara anlaşmayı süresine kadar tamamlamalarına izin verdi. Fakat bunların hepsi müslüman oldular. Tayin edilen süreye kadar küfür üzere kalmadılar. Zımmilere ise cizye vermeleri emredildi. Surenin nazil olmasından sonra Allah Rasulü'nün yanında kâfirler kesin olarak üç kısım oldular:

1-Savaşılanlar, 2- Anlaşma yapılanlar, 3- Zımmiler.

Sonra anlaşma yapılanlar müslüman oldular. Bunun üzerine kâfirler iki grup kaldılar:

1- Savaşılanlar, 2- Zımmiler.

Böylece yeryüzü halkı üç grup oldu:

1-Müslümanlar, 2- Anlaşılanlar, 3- Korkup savaşılanlar

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in münafıklar hususundaki tutumuna gelince; Allah (*Subhanehu ve Teâla*) O'na münafıkların açığa vurduklarını kabul etmesini, gizlediklerini ise Allah'a havale etmesini, onlarla hüccet ile cihad etmesini, onlardan yüz çevirmesini, onlara sert davranmasını ve belîğ sözlerle onlara tebliğ yapmasını emretti. Onların namazlarını kılmasını ve kabirleri başında durmasını ise yasakladı. Aynı zamanda Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Rasullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) münafıklar için istiğfar etse de etmese de onları bağışlamayacağını bildirdi.

FASIL

Allah Rasulü'nün dostlarına olan tutumuna gelince; Allah (*Subhanehu ve Teâla*) O'na gece gündüz Rablerine dua edip rızasını arayan bu kimselere sabretmesini, gözünü onlardan ayırmamasını, onları bağışlamasını, onlar için istiğfarda bulunmasını, onlarla istişare etmesini ve namazlarını kılmasını emretti.

Asi olan ve emrini yerine getirmekten geri duran kimselerden onlar tevbe edene kadar savaştan geri duran üç kişiye yaptığı gibi onlardan uzaklaşmasını emretti. İçlerinden soylu olanlara da avam olanlara da hadleri uygulama hususunda eşit davranmasını emretti.

Düşmanı olan insi şeytanları en güzel biçimde def etmesini, kötülüğe iyilikte, cehalete hilmle, zulme af ile ve ilişki kesene ilişki kurmakla karşılık vermesini emretti. Şayet böyle yaparsa düşman olan bu kimsenin samimi bir dosta dönüşeceğini haber verdi.

Düşmanı olan cinni şeytanları da Allah'a sığınmak suretiyle def etmesini emretti. Bu iki emri üç yerde, Araf, Mü'minun ve Fussilet surelerinde biraraya getirdi. Araf suresinde güzel ahlakın her türlüşünü toplamıştır.

Devlet başkanının halkına karşı üç durumu vardır:

1- Halkının üzerinde gerçekleştirmeleri gereken bir hakkı vardır.

2- Halkının üzerinde emir yetkisi vardır.

3- Halkının onun hakkında aşırılığa ve düşmanlığa kapılmaları kaçınılmazdır. Halkının üzerindeki hakkından, onların kolaylarına gidecek olanı seçmekle emrolundu. Hiç şüphesiz bu da af yoludur. Allah Rasulü onlara ör-

fü emretmekle emrolundu. Örf ise selim aklın ve dosdoğru olan fitratın bildiği şeydir. Yine bunu onlara emrederken kaba bir şekilde değil iyilikle emrederdi. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) aynı zamandan Rasulü'ne onların cehaletlerine yüz çevirme ile karşılık vermesini emretmişti.

İşte Allah Rasulü (*aleyhisselam*)'ın cin, insan, mümin ve kâfir tüm yeryüzü halkına davranışları ve tutumları bu şekilde idi.

Rasulullah (s.a.v)'in Gazveleri

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in bağladığı ilk sancak, hicretin 7. ayında Ramazan'da Hamza (*radiyallahu anh*)'a verdiği sancaktı. Hamza (*radiyallahu anh*)'ı özellikle muhacirlerden seçtiği 30 kişiyle, Şam'dan gelen, içinde Ebu Cehil ve üç yüz adamın bulunduğu bir kervanın önünü kesmek için gönderdi. İki grup karşılaştınca, iki tarafın da müttefiği olan Mecdi b. Amr el-Cüheni, ayırmak için aralarında gidip geldi.

Sonra Ubeyde b. Haris (*radiyallahu anh*)'ı bir seriyyenin başında Şevval ayında 60 muhacir ile Rabiğ vadisine gönderdi. 200 kişilik ordusu bulunan Ebu Süfyan ile karşılaştılar. Aralarında bir ok mesafesi vardı. Kılıçlarını çekmediler. Sad b. Ebi Vakkas Allah yolunda ilk oku atan kimse oldu.

İbn İshak, Ubeyde (*radiyallahu anh*)'ın seriyyesinin Hamza (*radiyallahu anh*)'ın seriyyesinden önce olduğunu söylemiştir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) daha sonra Sad b. Ebi Vakkas (*radiyallahu anh*)'ı hicretin 9. ayının başlarında 20 süvari ile Kureyş'in kervanının önünü kesmek üzere Harrar'a gönderdi. Oraya ulaştıklarında kervanın dün oradan geçti-

ğini öğrendiler. Daha sonra Allah Rasulü bizzat kendisi Ebva gazvesine çıktı. Bu Allah Rasulü'nün bizzat çıktığı ilk gazve idi. Gazveye özellikle muhacirlerle Kureyş kervanının önünü kesmek için çıktı. Fakat savaş olmadı.

Ebva'dan sonra Buvat'a ashabından 200 kişi ile Rebiulevvel ayında Kureyş kervanının önünü kesmek için gazaya çıktı. Fakat Buvat'a vardıklarında herhangi bir savaş çıkmadı. Bu şekilde geri döndüler.

Sonra hicretin 13. ayının başlarında Kurz b. Cabir'i aramak amacıyla gazaya çıktı. Kurz, Medine otlığına baskın yapmıştı. Nihayet Bedir civarındaki Safevan denilen yere vardı. Fakat Kurz onu geçip gitmişti.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hicri 16. ayın başlarında 150 muhacir ile gazaya çıktı. Kureyş'in Şam'a giden bir kervanının yolunu keseceklerdi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Zu'l Uşeyre'ye ulaştığında kervanın geçip gitliğini öğrendi. İşte bu kervan Şam'dan dönerken Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in karşılamak için çıktığı ve bunun üzerine Bedir'in gerçekleştiği kervandır. Daha sonra Abdullah b. Cahş (*radıyallahu anh*)'ı muhacirlerden 12 kişi ile Nahle'ye gönderdi. Her iki kişi bir deveye biniyorlardı. Kureyş kervanını gözetleyerek Nahle'ye vardılar. Sa'd b. Ebi Vakkas ile Utbe b. Gavzan beraber bindikleri deveyi kaybettiler. Onu ararlarken seriyyeden geri kaldılar. Seriiye Nahle'de konakladı. Bu esnada Kureyş'in kervanı yanlarından geçti. Aralarında "Biz Recep ayının son günündeyiz. Eğer onları bu gece bırakırsak Harem'e girecekler" diye konuşmaya başladılar. Sonra onlarla çarpışmak hususunda mutabakata vardılar. İçlerinden biri Amr b. Hadrami'ye bir ok atıp öldürdü. Osman ve Hakem'i esir aldılar. Nevfel ise kaçmıştı. Bunun beşte birini ayırdılar. İşte

bu İslam'daki ilk humus oldu. Fakat Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onların bu yaptıklarından hoşlanmadı.

Bu hadise üzerine Kureyş'in küfrü daha da arttı. Müslümanların aleyhlerine konuşacak bir şey bulduklarını sandılar. Bu durum ise Müslümanlara çok ağır geldi. Allah (Subhanehu ve Teâla) ise "Sana haram aylar hakkında soruyorlar..." (Bakara, 212) ayetini indirdi. Allah (Subhanehu ve Teâla) bu ayet ile: "Onların yaptıkları büyük bir günah olsa bile, sizin Allah'ı inkar etmeniz, O'nun yolundan ve evinden alıkoymanız, ehli olan müslümanları oradan çıkarmanız, koştüğünüz şirk ve sizden hâsıl olan fitne, müslümanların yaptığı bu işten daha büyük bir günahtır" buyurmuştur. Çoğunluk buradaki "fitne" kelimesini şirk olarak tefsir etmiştir. Zira fitnenin hakikati; sahibini kendisine davet ettiği ve bulaşmayanları da cezalandırdığı şirkin ta kendisidir. Bu yüzden cehennemde onlara "Fitnenizi tadın!" (Zariyat, 14) denir.

İbni Abbas "fitnenizi" kelimesini "yalanlamanızı" şeklinde tefsir etmiştir. Hakikat "Fitnenizin karşılığını, sonucunu tadın" şekilde anlaşılmasıdır. Nitekim ayette geçtiği gibi "Kazandıklarınızın karşılığını tadın" (Zümer, 24) Başka bir ayette "Mümin erkeklere ve mümin kadınlara işkence edip..." (Buruc, 10) geçtiği üzere burada fitne kelimesi müminleri ateş ile yakmaları şeklinde tefsir edilmiştir. Buradaki fitne lafzı daha geneldir. Gerçek anlamı: "Müminleri dinlerinde fitneye düşürmek için azap ettiniz" şeklindedir.

Fitne kelimesinin "Böylece bazısını bazısıyla fitneye düşürdük" (Enam, 53) ve "Şüphesiz ki bu senin fitnenden başka bir şey değildir" (Araf, 155) ayetlerinde olduğu gibi Allah (Subhanehu ve Teâla)'ya izafe edilmesine gelince; burada fitne nimet ve musibetlerle imtihan etmek anlamına gelir. Bu

fitne farklı müşriklerin fitnesi ise farklıdır. Bir müminin çocukları, malı ve ortağı hususundaki fitne başka, Cemel ve Sıffinde ehli İslam arasında gerçekleşen fitne başkadır. İşte bu Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in iki gruptan da uzak durmayı emrettiği fitnedir.

Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın "Dikkat edin. Onlar fitneye düşmüşlerdir." (Tevbe, 49) buyruğunda olduğu gibi fitne ile masiyet kastedilmiş olabilir. Yani onlar nifak fitnesine düştüler. Beni Asfar kızlarının fitnesinden nifak fitnesine kaçmışlardır.

Sonuç olarak; Allah (Subhanehu ve Teâla) dostları ve düşmanları arasında adaletle hüküm verdi. Dostlarını temize çıkarmadı. Onların tevilde bulunduklarını ve kusur işlediklerini fakat tevhid, itaat ve hicret gibi amelleri sebebiyle onları bağışladığını bildirdi.

Bedir Savaşı

(Hicrî 2. senenin) Ramazan ayı girdiğinde Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e Şam'dan gelen kervanın haberi ulaştı. İnsanları kervana yetişmek için çıkmaya çağırdı fakat fazla hazırlık yapmadı. Çünkü kendisi hızlı bir şekilde üç yüz on küsur kişinin başında çıkmıştı. Yanlarında iki at ve yetmiş deve vardı. Ortaklaşa biniyorlardı.

Kervanın yardım çağrısı Mekke'ye ulaşınca, savaş için Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın buyurduğu şekilde yola çıktılar: "Böbürlenerek ve insanlara gösteriş yaparak, Allah yolundan engellemek için..." (Enfal/47) Allah (Subhanehu ve Teâla) sözleşmedikleri halde onları bir araya getirdi: "Sözleşmiş olsanız bile buluşma zamanında anlaşamazdınız..." (Enfal/42)

Kureys'in savaş için Mekke'den çıktığı haberi Allah Rasulü'ne ulaşınca ashabı ile istişare etti. Muhacirler ko-

nuşup güzel şeyler söylediler. Sonra onlarla ikinci kez istişare etti. Muhacirler yine aynı şekilde konuştular. Sonra üçüncü kez onlarla istişare etti. Bunun üzerine Ensar, Allah Rasulü'nün kendilerinin görüşünü gözlediğini anladı. Bunun üzerine Sad b. Muaz öne atıldı ve şu meşhur konuşmayı yaptı: "Bizden mi görüş istiyorsun Ey Allah'ın Rasulü? Nefsimi elinde tutana yemin ederim ki, bize şu denize dalmamızı emretsen seninle birlikte o denize dalarız. Şayet atlarımızı Berku'l gemad'a sürmemizi istesen, onu da yaparız."

Mikdad dedi ki: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ashabının bu sözlerini işitince sevindi ve: 'Yürüyün ve müjdeleyin! Allah bana iki topluluktan birini vaadetti. Kavmin ölecekleri yeri görür gibiyim' buyurdu."

Sonra Allah Rasulü Bedir'e yürüdü. Müşrikler ortaya çıkıp iki grup birbirini görünce ellerini kaldırdı. Rabbinden zafer istedi. Müslümanlar da Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'dan zafer istediler. O'ndan yardım dilediler. Bunun üzerine Allah (*Subhanehu ve Teâla*): "Ben size peşpeşe bin melek yardım ederim" diye vahyetti. Ayetteki geçen "mürdîfin" kelimesindeki dal harfi fethalı olarak da okunmaktadır. Denilir ki: "Anlamı, melekler size tabidirler." Yine denilir ki: "Onlar birbirlerinin peşi sıra geldiler, bir defada gelmediler."

Denilir ki: Burada bin melek, Ali İmran suresinde ise üç bin melek ve beş bin melek olarak zikredilmiştir. Bu hususta iki görüş öne sürülmüştür:

1- Bu yardım, Uhud savaşındaydı ve şarta bağlanmıştı. Şart ortadan kalktığı için yardım da ortadan kalktı.

2- Bu yardım Bedir savaşındaydı. Ayetin siyaki bu görüşün delilidir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) "Andolsun ki, siz zayıf

bir durumda iken Bedir'de Allah size yardım etmişti. Allah'tan sakının ki şükredesiniz. Hani sen iman edenlere: 'Size yetmeyecek mi...' diyordun..." (Al- İmran, 123) buyurdu. Yine şöyle buyurmuştur: "Allah bunu ancak size müjde olsun ve kalpleriniz yatışsın diye yapmıştır." (Al-i İmran, 126)

Allah (Subhanehu ve Teâla)'dan yardım istediklerinde, Allah (Subhanehu ve Teâla) önce bin melek, sonra üç bin melek, ardından da beş bin meleklerle yardım etmiştir. Yardımın peş peşe gelmesi gerçekleşmesi daha güzel ve gönülleri daha kuvvetlendirip sevindiren bir şeydi.

İlk görüşün sahipleri şöyle demişlerdir: "Kıssa Uhud savaşının anlatım akışında geçmektedir. Bedir ise açıkça geçmiştir. Allah (Subhanehu ve Teâla) onlara Bedir'deki nimetlerini hatırlattı. Sonra tekrar Uhud'u anlatmaya döndü ve Rasulü'nün onlara söylediği "Size yetmeyecek mi...?" sözünü haber verdi. Daha sonra eğer sabrederler ve sakınırlarsa kendilerine beş bin meleklerle yardımda bulunacağını vadetti. İlk söz Allah Rasulü'nün sözü, Bedir'deki yardım konusundaki söz ise Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın sözüdür. Uhud'da gönderilen beş bin melek, Bedir'de ise bin melekti. İlkindeki (Uhud) yardım şarta bağlıydı, diğeri ise mutlak bir yardımdı. Al-i İmran suresinde Uhud uzun bir şekilde anlatılmış, Bedir ise antiparantez olarak zikredilmiştir. Enfal suresinde ise Bedir kıssası uzun olarak anlatılmıştır. Ali İmran suresinin akışı ile Enfal suresinin akışı birbirinden farklıdır. Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın şu buyruğu bunu açıklar: "...Onlar da hemen üzerinize gelirlerse..."

Mücahid "Bu Uhud günüdür" demiştir. Bu da zikredilen yardımın o günde olmasını gerekli kılar. "Bu sayı bakımından yardım Bedir savaşında, onları üzerlerine getirmesi ise Uhud savaşındaydı" demesi doğru değildir.

Kureyşliler savaşa çıkmaya karar verince, Kinaneoğulları ile aralarında olan savaşı hatırladılar. İblis onlara Süraka b. Malik suretinde göründü ve şöyle dedi: “Bugün insanlardan size galip gelecek yoktur. Ben Kinaneoğullarından size hoşlanmayacağınız bir şeyin gelmeyeceğine kefilim.” Beraber savaşa hazırlandıkları sırada şeytan, Allah’ın ordusunun gökten indiğini gördü ve kaçtı. Topukları üzere geri döndü. Bunun üzerine “Nereye Ey Süraka? Sen değil miydin bize ‘Ben size kefilim’ diyen!” dediler. Şeytan “Ben sizin görmediklerinizi görüyorum. Ben Allah’tan korkarım. Çünkü Allah cezası şiddetli olandır” dedi. Şüphesiz ki şeytan “Ben sizin görmediklerinizi görüyorum” sözünde doğru, “Ben Allah’tan korkarım” sözünde ise yalancıydı. Denilmiştir ki: “Onlarla birlikte helak olacağından dolayı korktu.” Bu daha doğrudur.

Münafıklar ve kalplerinde hastalık bulunanlar Allah’ın ordusunun azlığını ve düşmanların çokluğunu görünce galibiyetin çoklukla olacağını sandılar ve “Onları dinleri aldatı”³⁷² demeye başladılar. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ise zafere çokluk ve sayı ile değil ancak kendisine tevekkül ile kazanılacağını haber verdi. Şüphesiz ki Allah (*Subhanehu ve Teâla*) azizdir, kendisine galip gelinmez. Hakimdir, zayıf da olsa yardımı hak edene yardım eder.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Bedir ve esirlerle ilgili olan işleri Şevval ayında bitirdi.

Bedir savaşı ile ilgili işleri bittikten yedi gün sonra Allah Rasulü (*aleyhisselam*) bizzat kendi Beni Süleym gazvesine çıktı. “Kudr” denilen yere varmış orada üç gün kadar kalmıştı. Sonra oradan ayrılmıştı.

³⁷² Enfal, 8/49.

Müşrikler hezimete uğramış olarak Mekke'ye dönünce, Ebu Süfyan Allah Rasulü ile tekrar savaşına kadar başını su ile yıkamamayı adadı. İki yüz süvari ile savaşa çıktı. Medine taraflarına vardı ve Sellam b. Mişkem'in yanında bir gece kaldı. Sellam'a içki içirip ondan müslümanların durumlarını öğrendi. Sabah olunca da hurma fidelerini keserek Ensar'dan bir adamı ve müttetikini öldürdü. Bunun üzerine Allah Rasulü (*aleyhisselam*) onu aramak için yola çıktı fakat onu kaçırdılar. Kafirler yükleri hafiflesin diye bir sürü sevik'i³⁷³ yollara atmışlardı. Müslümanlar da bunları almışlardı. Bundan dolayı bu gazve, Sevik gazvesi olarak adlandırılmıştır.

Sonra Allah Rasulü Gatafanlılarla karşılaşmayı istediği için Necid'e gazveye çıktı. Hicretin üçüncü yılı Safer ayının tamamında orada kaldı. Sonra savaşımdan geri döndü.

Rebiulevvel ayında Medine'de kaldı. Sonra Kureyş'le karşılaşmayı isteyerek yola çıktı. Hicaz'daki Bahran Madin'e vardı. Savaş olmadı. Rebiulahir ve Cemaziyelevvel aylarında orada kaldı. Sonra oradan ayrıldı. Sonra Kaynu-kaçoğullarına gazveye çıktı. Ardından Kab b. Eşref öldürüldü. Allah Rasulü anlaşmayı bozdukları ve Allah ve Rasulü ile savaştıkları için yahudilerden bulduklarını öldürmelerine izin verdi.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Kureyş'in eşrafını Bedir'de öldürünce Ebu Süfyan Kureyşlilerin başına geçti. Ordu topladı. Onlarla Medine'ye yöneldi. Uhud'a yakın bir yerde konakladılar. İşte bu mevkide meşhur Uhud gazvesi gerçekleşti. O gün Allah Rasulü gençlerin kendisine gösterilmesini istedi. Savaşımak için küçük bulduklarını geri çe-

³⁷³ Bedevi Arapların bir nevi yol zahiresi, kavrulmuş buğday veya bunun unu.

viridi. İbni Ömer, Usame b. Zeyd, Zeyd b. Sabit ve Arabe b. Evs bunlardandı. Savaşmaya güç yetireceklerine ise izin verdi. Semure b. Cündeb ve Rafi b. Hadic bunlardandı. Bu ikisi on beş yaşındaydılar. Deniliyor ki: "İzin verdiklerine, on beş yaş ile buluğa girmeleri sebebiyle izin vermişti. Geri çevirdiklerini ise buluğ yaşından küçük oldukları için geri çevirdi."

Bir grup "Allah Rasulü onlara savaşa güç yetirebilecekleri için izin verdi. Buluğa erip ermemenin bunda etkisi yoktur" demiştir. İbni Ömer'in hadisinin bazı lafızlarında "Beni savaşa güç yetirebilecek halde görünce izin verdi" diye geçmektedir.

İbni Kayyım (*rahimehullah*) kitabın devamında Usayram hadisesi ile Ebu Süfyan'ın dağdaki konuşmalarını zikretti. Buhari bu hadisi Bera b. Azib'den nakletmiştir. Şöyle demiştir: "Ebu Süfyan dağa tırmanıp 'Muhammed içinizde midir?' diye seslendi. Allah Rasulü (*aleyhisselam*) 'Ona cevap vermeyin' buyurdu. Ebu Süfyan 'İbn Ebi Kuhafe içinizde mi?' diye sordu. Allah Rasulü (*aleyhisselam*) 'Ona cevap vermeyin' buyurdu. Ebu Süfyan 'İbni Hattab içinizde midir?' diye sordu. Allah Rasulü (*aleyhisselam*) 'Ona cevap vermeyin' buyurdu. Ebu Süfyan 'Şüphesiz ki onlar öldürülmüşler. Şayet diri olsalardı cevap verirlerdi' dedi. Ömer (*radiyallahu anh*) kendini tutamayıp 'Yalan söyledin Ey Allah'ın düşmanı! Allah seni rezil rüsvay edecek olanları sağ bıraktı' dedi. Ebu Süfyan 'Hubel en büyüktür! Hubel en büyüktür!' dedi. Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) 'Ona cevap verin' buyurdu. 'Ne diyelim?' dediler. Allah Rasulü (*aleyhisselam*) 'Allah en büyük ve en yücedir, deyin' buyurdu. Ebu Süfyan 'Bizim Uzza'mız var, sizin Uzza'nız yok' dedi. Allah Rasulü (*aleyhisselam*) 'Ona cevap verin' buyurdu. Ashab 'Ne diyelim?' dedi. Allah Rasulü (*aleyhisselam*) 'Allah bizim mevlamızdır, sizin mevlanız

yok, deyin' buyurdu. Sonra Ebu Süfyan 'Bugün Bedir'in karşılığıdır. Savaş dönüşümlüdür' dedi. Ömer (radiyallahu anh) 'Hayır aynı değil! Bizim ölülerimiz cennette, sizinkiler ise ateştedir' dedi.

Bu Gazve'nin İhtiva Ettiği Hükümler

1- Cihada başlanıldığında cihadın gerçekleştirilmesi gerekir. Savaş elbisesi giyip cihada başlayan kimse geri dönemez.

2- Düşmanlar beldenin kapısını çaldığında, düşmanla cihad etmek için beldeden dışarı çıkmak gerekmez.

3- Devlet başkanı çocuklardan savaşa güç yetiremeyecekler izin vermeyebilir.

4- Kadınların savaşması ve savaşta kadınlardan yardım istenmesi caizdir.

5- Enes b. Nadir ve başkalarının da yaptığı gibi savaşta düşmanın arasına dalmak caizdir.

6- İmam yaralandığında cemaate oturarak namaz kıldırır.

7- Abdullah b. Cahş'ın yaptığı gibi şehadet için dua etmek ve şehadeti istemek nehyedilmiş şeylerden değildir.

8- Bir Müslüman, Kuzman gibi savaş esnasında kendini öldürürse, o kimse ateş halkındandır.

9- Şehid yıkanmaz, cenaze namazı kılınmaz ve üzerindeki elbiselerden başka bir şeyle kefenlenmez.

11- Şehid cünüp ise Hanzala (radiyallahu anh)'ın gulsedildiği gibi guslettirilir.

12- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in emriyle şehidlerin düştükleri yere defnedilmeleri gerekir.

13- Tek bir kabre iki ya da üç şehidin defnedilmesi caizdir. Âlimler, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şehidleri elbiseleriyle defnetmesi müstehap olduğu için midir yoksa vacip olduğu için midir diye ihtilaf etmişlerdir. Bu konudaki ikinci görüş daha açıktır.

14- Topallıktan dolayı mazeretli sayılanların kendi istekleriyle cihada çıkmaları caizdir.

15- Müslümanlar cihadda kâfir olduğunu sandıkları için bir müslümanı öldürürlerse devlet başkanı o müslümanın diyetini Beytulmal'den öder. Çünkü Allah Rasülü Ebu Huzeyfe b. Yeman'e babasının diyetini ödemek istemiş fakat Huzeyfe diyeti almaktan imtina etmiş ve onu müslümanlara tasadduk etmiştir.

Bu hadiseden çıkan hükümlere gelince; Allah (Subhanehu ve Teâla) Ali imran suresindeki "...Erkenden evinden ayrılmıştın..." ayetinden itibaren altmış ayet boyunca bunların esaslarına işaret etmiştir:

1- Allah (Subhanehu ve Teâla) onlara yardımsız bırakılma sebeplerinden sakınıp korunmaları için masiyetin, itaat-sizliğin ve birbirine düşmenin kötü sonucunu göstermiştir.

2- Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın Rasulleri ve onlara tabi olanlar hakkındaki sünneti, bazen onların bazen de düşmanlarının galip gelmesi şeklinde dönüşümlü olarak süre-gelmesidir. Fakat akıbet müminlerin olacaktır. Zira mü-minler daima zafer elde etselerdi, bu defa maksad hasıl olmazdı. Allah (Subhanehu ve Teâla) şöyle buyurmuştur: "Allah, pisi temizden ayırıncaya kadar mü'minleri içinde bulunduğu-nuz şu durumda bırakacak değildir." (Ali İmran, 179) Yani, Al-lah Teâla müminleri münafıklarla benzer bir halde bıraka-cak değildir. Uhud savaşındaki imtihanla ayırdığı gibi iman ehlini nifak ehlinde mutlaka ayıracaktır. Allah

Teâla iman ehlini nifak ehlinden ayırdığı gaybı size bildircek de değildir. Bunlar O'nun ilminde birbirinden ayrılmışlardır. Fakat Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bunların apaçık bir ayrımla ayrılmalarını istemiştir. Allah Teâla'nın "*Allah peygamberlerinden dilediğini seçer*" buyruğu, yarattıklarından peygamberlerden başka kimsenin gaybı bilemeyeceğini bildirmek için gelmiştir. Allah Teâla Cin suresinde geçtiği gibi gaybtan dilediğini peygamberlerine bildirir. Bu sebeple sizin saadetiniz rasullerine bildirdiği gaybe iman etmenizdir. Şayet gaybe iman ederseniz büyük ecir sizin olur.

3- Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kendi dostlarının bollukta ve darlıkta, sevdikleri şeylerde ve sevmedikleri şeylerde nasıl kulluk yapacaklarını ortaya çıkarmıştır. Şayet sevdikleri ve sevmedikleri hususlarda itaate devam ederlerse, işte bunlar O'nun has kullarıdır. İyi zamanda kulluk yapan kimselerden değildir.

4- Şayet Allah (*Subhanehu ve Teâla*) müminlere daima zafer bahşetseydi onlar, kendilerine daima rızık verilen kimseler gibi olurlardı. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hikmetine yakışır şekilde işleri düzenleyendir. Kullarından haberdar olan ve onları görendir.

5- Müminler yenilginin verdiği acziyetle Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın huzurunda boyun eğip zelil oldular. Böylece O'nun yardımına mazhar oldular. Zira zafer gömleği ancak zilletle dost olmakla giyilir. Nitekim Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyurmuştur: "*Andolsun ki siz zelil durumda iken Allah size yardım etmişti.*" (*Ali İmran, 123*) "...Çokluğunuzun sizi gururlandırdığı ancak bir faydası olmadığı Huneyn savaşında..." (*Teube, 25*)

6- Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kulları için amelleri ile ulaşamayacakları mertebeler hazırlamıştır. Bu mertebelere ancak bela ve musibetlerle ulaşabilirler. Kullarını bu mertebelere ulaştıracak salih amellere muvaffak kıldığı gibi, yine onları bu mertebelere ulaştıracak bela ve musibet gibi sebepleri de onlar için takdir etmiştir.

7- Devamlı afiyet, zafer ve zenginlikten dolayı insan gelip geçici olan dünyaya meyleder. Bu durum Allah'a giden yolda nefislerin azmini kırar ve ondan uzaklaştırır. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ise kulun bu hastalıktan kurtulmasını istediğinde ona bu hastalığın devası olan bela ve musibeti gönderir.

8- Şehitlik; Allah (*Subhanehu ve Teâla*) katında Allah dostlarının en yüksek mertebesidir. O dostlarının arasından şehidler edinmekten hoşlanır.

9- Allah (*Subhanehu ve Teâla*) düşmanlarını helak etmek istediğinde onlara onları helak edecek sebepleri musallat eder. Küfürlerinden sonra bunun en büyük sebepleri; isyanları, haddi aşmaları ve Allah dostlarına eziyette aşırıya gitmeleriydi. Böylece bunlar Allah dostlarını günahlarından temizlerken, düşmanlarının ise helakı hak etme sebepleri olur. Nitekim Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyurmuştur: "Gevşemeyin, üzülmeyin; eğer (gerçekten) iman etmişseniz en üstün olan sizlersiniz. Eğer siz bir yara aldıysanız, o kavme de benzeri bir yara değmiştir. İşte o günleri biz onları insanlar arasında devrettirip dururuz. Bu, Allah'ın iman edenleri belirtip ayırması ve sizden şahidler (veya şehidler) edinmesi içindir. Allah, zulmedenleri sevmez. (Yine bu) Allah'ın, iman edenleri arındırması ve inkâr edenleri yok etmesi içindir. Yoksa siz, Allah, içinizden cihad edenleri belirtip ayırdetmeden ve sabredenleri de belirtip ayırdetmeden cennete gireceğinizi mi

sandınız?" (Ali İmran, 139-142) Allah (Subhanehu ve Teâla) bu ayetlerde müminleri teşvik etmeyi ve güzel bir şekilde teselli etmeyi biraraya getirmiş ve kâfirlerin onlara galip gelmesindeki hikmetleri zikretmiştir.

Yine şöyle buyurmuştur: "Eğer siz bir yara aldıysanız, o kavme de benzer bir yara değmişti." (Ali İmran, 140) Yani, si-ze ne oluyor ki bu hal başınıza gelince üzülüp gevşıyorsunuz. Oysaki müşriklere bunun benzeri şeytanın yolunda dokunmaktadır. Sonra Allah (Subhanehu ve Teâla) dünya hayatının bu günlerini insanlar arasında evirip çevirdiğini, başlarına gelenin şuanlık bir sıkıntı olduğunu ve bunu ahiretin aksine dostları ve düşmanları arasında taksim ettiğini haber verdi.

Daha sonra bir başka hikmetini zikretti. O da mümin kullarını münafık olanlardan ayırt etmesidir. Gayb ilminde malum olduktan sonra onları görme ve müşahade ilmi ile de bildirmiştir. Çünkü gayb ilmi sevap ve azap gerektirmez. Sonra başka bir hikmet daha zikretti. Bu da Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın kulları arasından şehidler edinmesidir. Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın "Allah zalimleri sevmez." buyruğu O'nun Uhud günü nebisini yardımsız bırakan münafıkları sevmeyip onlara öfkelenildiğini belirten hoş bir tenbihtir. Onları sevmediği için onlardan şehidler edinmemiştir.

Zikrettiği bir diğer hikmet ise; iman edenlerin günahlarından ve içlerindeki münafıklardan arındırılmasıdır.

Başka bir hikmet ise; Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın kafirleri yerle bir etmesidir. Allah (Subhanehu ve Teâla) onların cennete cihad etmeden gireceklerine dair olan zanlarını ve hesaplarını reddetti. Şöyle buyurdu: "Yoksa siz Allah aranızdan cihad edenleri ve sabredenleri bilmeden cennete gireceği-

nizi mi sanıyorsunuz?" (Ali İmran, 142) Yani, eğer sizden böyle bir şey meydana gelirse Allah (Subhanehu ve Teâla)'ya karşılık malum olmuş bu vakiaya göre olur. Sonra Allah (Subhanehu ve Teâla) kavuşmayı temenni edip istedikleri bir işte hezimete uğramalarını onlara hatırlatarak şöyle buyurdu: "Andolsun ki siz ölümle karşılaşmadan önce onu arzulu yordunuz. İşte onu gördünüz, ama bakıp duruyorsunuz." (Ali İmran, 143)

10- Bu vakianın Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ölümünden önce gerçekleşmesi. Şükreden kimseler bu nimetin kıymetini bilen, ölünceye veya öldürülünceye kadar bu nimet üzere sebat edenlerdir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in vefat ettiği gün bu azarlamanın etkisi ve bu hitabın hükmü ortaya çıktı. Fakat akıbet müminlerin oldu.

Allah (Subhanehu ve Teâla) her canlı için bir ecel tayin ettiğini haber verdi. Sonra peygamberlerinin çoğunun onlara tâbi olanların çoğunun öldürüldüklerini fakat geride kalanların da Allah yolunda başlarına gelenler karşısında gevşemediklerini, zayıf düşmediklerini ve boyun eğmediklerini bilakis şehidliği kuvvetle, metanetle ve öne atılarak karşıladıklarını haber verdi. Allah (Subhanehu ve Teâla) daha sonra peygamberlerin ve ümmetlerin günahlarını itiraf ederek, tevbe ve istiğfar ederek, Rablerinden ayaklarını sabit kılmasını isteyerek düşmanlarına karşı zafer talep edişlerini haber verdi ve şöyle buyurdu: "Söyledikleri sadece şu idi: 'Rabbimiz! Günahlarımızı ve işimizdeki aşırılıklarımızı bağışla, ayaklarımızı sağlam tut, kafir topluma karşı bize yardım et.'" (Al-i İmran, 146-147) Müminler düşmanın ancak kendi günahları sebebiyle onlara galib geleceğini, şeytanın da yine ancak kendi günahları sebebiyle (Bu günahlar ise iki türlüdür; 1. Hak konusunda kusur etmek, 2. Haddi aşmak) onları hezimete uğratacağını ve zaferin taate bağlı

olduğunu bilince “Rabbimiz! Günahlarımızı ve işimizdeki aşırılıklarımızı bağışla!” dediler. Sonra şayet Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kendilerinin ayaklarını sabit kılmaz ve yardım etmezse bunlar kendi güçleri ile erişemeyeceklerini bildiler ve O’nun elinde olan bu şeyleri O’ndan istediler. Şu iki makama haklarını verdiler:

1- Yardımı icabettiren makam. Bu tevhid ve Allah’a yönelmedir.

2- Yardıma engel olan şeyleri izale makamı. Bu da günahlar ve aşırılıklardır.

Sonra Allah (*Subhanehu ve Teâla*) onları düşmanları olan kafir ve münafıklara itaatten sakındırdı. Şayet bunu yaparlarsa iki dünyada da hüsrana uğrayanlardan olacaklarını haber verdi. Bunda Uhud günü müminlere galip gelenlere itaat eden münafıklara dokundurma vardır.

Ardından Allah (*Subhanehu ve Teâla*), müminlerin dostu, onlara yardım edenlerin en hayırlısı olduğunu ve O’nun dost edindiğinin galip olacağını haber verdi. Sonra da düşmanlarının kalplerine, müminlere hücum etmelerine engel olacak bir korku musallat edeceğini haber verdi. Bu korku onların kalplerindeki şirk sebebiyledir ve korku da kalplerindeki bu şirkin miktarına göre olur. İmanına şirk bulaştırmayan mümin için ise emniyet ve hidayet vardır. Daha sonra düşmana karşı zafer ve yardım hususundaki vaadinde sadık olduğunu haber verdi. Şayet müminler itaate devam ederlerse zafer de devam edecektir. İtaatten ayrılırlarsa da zafer onlardan uzaklaşmış olur. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) onlara masiyetin kötü sonuçlarını öğretmek için onları düşman karşısında ceza ve imtihan olmak üzere bozguna uğratmıştır.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bunun ardından onları bağışladığını haber vermiştir. Hasan Basri'ye denildi ki: "Allah düşmanlarını başlarına musallat etmişken nasıl onları bağışlamış oluyor?" Bunun üzerine Hasan "Şayet Allah onları bağışlamasaydı müşrikler, onların köklerini kazırlardı. Fakat Allah onları bağışladı ve düşmanlar köklerini kazımak için toplanmışken onların başlarından düşmanlarını defetti. Sonra onlara, dağa tırmanarak kaçarlarkenki hallerini hatırlattı. Yani, kaçma konusundaki ciddiyetlerini ve ne Peygamberlerine ne de ashabına bakmadan dağa tırmanışlarını hatırlattı. Allah Rasulü ise onları arkalarından "Ey Allah'ın kulları! Ben Allah'ın Rasulü'yüm" diye çağırıyordu. Bu kaçışlarından dolayı biri yenilgi kederi diğeri ise şeytanın aralarında "Muhammed öldürüldü" diye bağırmasından dolayı hissettikleri keder olmak üzere keder üstüne kedere uğradılar. Denildi ki: "Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kaçarak Rasulü'nü kederlendirmeniz sebebiyle sizi kedere uğramakla cezalandırdı."

İlk görüş birkaç vecihten daha doğrudur:

1. "*Kaybettiğinize ve başınıza gelene üzülmeyesiniz diye...*" (*Ali İmran, 153*) ayeti, keder üstüne kederin hikmetine dikkat çekmektedir. Bu, Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın onlara kaybettikleri zaferi ve uğradıkları bozgunu unutturmasıdır. Bu da ancak kederin peşinden gelen diğer bir kederle hasıl olur.

2. Bu görüş vakiya daha uygundur. Müslümanlara ganimeti kaybetmelerinden dolayı bir keder hasıl oldu. Sonra bunu hezimete uğramanın kederi, sonra yaralanma ve öldürülmelerinin kederi, sonra Peygamberin ölüm haberini işitmelerinin kederi, sonra da dağda düşmanla karşılaşmanın kederi takip etti. Buradaki murad sadece iki

keder değildir. Aksine bunlar imtihanın tamamlanması için birbirini takip eden kederlerdir.

3. Ayette geçen "bigammin" lafzı sevabın tamamındandır, sevabın verilişinin nedeni değildir. Anlamı; kaçmak, Peygamberi düşmana teslim etmek, O'na icabet etmeyi terketmek, ihtiyaç olan yerde O'na muhalefet etmek, birbirleri ile çekişip gevşemeleri gibi ortaya koydukları eylemlerden dolayı ceza olarak sizi keder üstüne kedere uğrattık.

Bu eylemlerin her biri kendine mahsus bir kederi ica ettirir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın onlara olan lütfundandır ki; bu eylemler daimi zaferden men eden insan tabiatının gereklerindendir. Lutfu gereği onlara kuvvetten eyleme çıkarttığı sebepler hazırlamıştır. Bunlar sebebiyle hoşagitmeyen etkiler meydana gelmiştir. Böylece bunlardan tevbe edip sakınmanın ve zıtlarıyla bunları defetmenin önemini anladılar. Belki de böyle davranmalarına sebep olan şeylerin illetlerini daha iyi bilir oldular.

Sonra Allah (*Subhanehu ve Teâla*) onlara merhamet etti. Katından bir uyuklama hali ile onların kederlerini yok etti. Nitekim Bedir'de olduğu gibi savaşta uyuklama, zaferin alametidir. Ayrıca Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu uyuklama haline yakalanmayan kimselerin ne dinine ne Nebisine ne de arkadaşlarına önem vermeyip yalnızca kendi canına önem veren kimseler olduklarını haber verdi. Nitekim bu kimseler Allah hakkında hak olmayan cahiliye zannı ile zanda bulunuyorlardı. Bu zan; Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın Rasülü'ne yardım etmeyeceği ve işinin yok olacağı şeklinde tefsir edilmiştir. Aynı zamanda bu zannın; müminlere isabet eden bu belanın Allah'ın kaderi ile olmadığı ve bunda O'nun bir hikmetinin bulunmadığı şeklinde de tefsir edil-

miştir. Hikmetin, kaderin ve Allah'ın dinini tamamlayacağını inkarı olarak da tefsir edilmiştir.

İşte bu Fetih suresinde geçtiği gibi müşriklerin ve münaflıkların Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkında besledikleri kötü zanlarıdır. Şüphesiz bu, kötü bir zandır. Çünkü bu zan Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın sıfatlarına, isimlerine, hikmetine, birliğine, O'nun rububiyet ve uluhiyetteki tekliğine ve vaadindeki sıdkına yakışmaz. Kim O'nun Rasulü'nün işini tamamlamayacağını, hiçbir zaman ayağa kalkamayacak bir yokoluşla hakkı yok edeceğini ve daimi bir galibiyetle hakkın üzerine batılı galip kılacağını zannederse, işte o zaman Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkında kötü zanda bulunmuş ve O'nu kemaline ve sıfatlarına layık olanın aksini nisbet etmiş olur. Bunun O'nun kaderiyle olduğunu inkar eden kimse de Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'yı ve O'nun mülkünü tanımamış demektir. Aynı şekilde hamd edilmeyi hak etmiş bir hikmeti inkâr edenler de böyledir. "İşte bu kâfirlerin zannıdır. Vay ateşte yanan kâfirlerin haline..." (Sad, 27)

İnsanların çoğu gerek kendilerine karşı gerek diğerlerine karşı olan filerinde Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkında su-i zan besliyorlar. Bu durumdan ancak Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'yı tanıyan; O'nun isimlerini, sıfatlarını, hamdinin ve hikmetinin gerektirdiklerini bilen kimseler selamette olabilir. Kim O'nun rahmetinden umut keserse Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkında su-i zanda bulunmuş olur.

Bir kimseyi muhsin olmasına rağmen Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın düşmanları ile bir tutacağına cevaz veren kimse yine Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkında su-i zanda bulunmuş olur. O'nun yarattıklarını emir ve nehiyden sorumlu tutmadan başıboş bırakacağını zanneden kimse de Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkında su-i zanda bulunmuş olur. Aynı şe-

kilde O'nun kullarını ödüllendirmeyeceğini, cezalandırmayacağını ve hakkında ihtilaf ettikleri şeyleri açıklamayacağını zanneden kimse de O'nun hakkında su-i zanda bulunmuş olur. Kulun herhangi bir kusuru olmaksızın işlediği salih amelini zayi edeceğini ve yapmadığı bir şeyden ötürü onu cezalandıracağını ya da düşmanlarını, kendisiyle peygamberleri desteklediği mucizelerle destekleyeceğini, O'ndan gelen her şeyin hatta ömrünü O'na itaatle geçireni ebediyyen ateşe atması ve ömrünü masiyetle geçireni ise ebediyyen cennete koymasının bile güzel olacağını, her iki durumun da güzellikte eşit olduğunu, bunlardan birinin imkânsızlığının ancak sadık bir haberle bilineceğini ve aklın birinin iyi, birinin kötü olduğuna karar veremeyeceğini zanneden kimse de Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkında su-i zanda bulunmuş olur.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın kendisinden, sıfatlarından ve fiillerinden zahiri itibariyle batıl olan ifadelerle haber verip hak olanı terkettiği ve hakkı haber vermediğini, bunu olduğundan uzak rumuzlarla belirttiğini, daima teşbih ve batıla açıkladığını, yarattıklarının zihinlerinin kelamını tahrif etmek için yorulmasını istediğini, onları isim ve sıfatlarını bilmek için kendi kitabına değil akıllarına müracaat etmeye havale ettiğini, kelamını kendi lisanlarında bildiklerine göre yorumlamalarını istediğini, hakkı açıklamaya ve onları batıl itikada düşürecek lafızlardan alıkoymaya güç yetirebildiği halde yapmadığını zannederse Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkında su-i zanda bulunmuş ve hak hususunda kendisinin ve selefinin Allah ve Rasulü'nden öne geçtiğini, hakkın ve hidayetin kendi sözlerinde bulunduğunu zannetmiş olur. Allah'ın kelamına gelince; O'nun kelamının zahirinden yalnızca dalalet elde edilir, görüşü Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkındaki zanların en kö-

tüsüdür. İşte bunlar Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkında su-i zanda bulunan ve O'na hak olmayan cahiliye zannı besleyen kimselerdir.

Yine Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkında mülkünde istemediği, icat etmeye ve yaratmaya güç yetiremediği şeylerin bulunduğunu zanneden kimse de O'nun hakkında su-i zanda bulunmuştur.

O'nun ezelden ebede kadar bir eylemde bulunmadığı ve bununla nitelendirilmediğini, daha sonradan fiile muktedir olduğunu zanneden de O'na karşı su-i zanda bulunmuştur.

O'nun işitmediğini, görmediğini ve varlıkları bilmediğini zanneden de su-i zanda bulunmuş olur.

Yine O'nun iradesi ve kelamı olmadığını, hiç kimse ile konuşmadığını ve ebediyyen de konuşmayacağını, emretmesinin ve nehyetmesinin olmadığını zanneden de O'nun hakkında su-i zan yapmıştır.

O'nun göklerin üzerinde, yarattıklarından uzak bir şekilde arşında bulunduğunu, O'nun bulunduğu bu mekânın diğer mekânlarla eşit olduğunu ve "En aşağı olan Rabbimi tenzih ederim" diyen kimsenin "En yüce olan Rabbimi tenzih ederim" diyen kimse gibi olduğunu zanneden Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkında en kötü zanda bulunmuştur.

Kim O'nun itaati sevdiği gibi küfrü, fıskı ve isyanı da sevdiğini zannederse O'nun hakkında su-i zanda bulunmuştur.

Kim O'nun sevmediğini, razı olmadığını, öfkelenmediğini, dostluk ve düşmanlık etmediğini, yarattıklarından kimseye yakınlaşmadığını ve kimsenin de O'na yakınlaşa-

mayacağını zannederse Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkında su-i zanda bulunmuş olur.

İki zıt şey arasında eşit şekilde davrandığını, her yönden eşit iki şey arasında ise ayırım yaptığını ya da bütün ömür boyunca işlenen ibadetleri tek bir büyük günah sebebiyle boşa çıkarıp sahibini bu günah sebebiyle sonsuza kadar cehenneme koyacağını zanneden kimse de aynı şekilde O'nun hakkında su-i zan yapmıştır.

Hülasa; Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın kendisinin ve rasul-lerinin nitelediği sıfatların aksine sahip olduğunu zanneden ya da kendisinin ve rasullerinin O'nu nitelediği sıfatlara, aslında sahip olmadığını zannederse O'na karşı su-i zanda bulunmuş olur.

Kim O'nun çocuğu ve ortağının bulunduğunu ya da O'nun izni olmadan başkalarının şefaatçi olduğunu yahutta O'nunla yarattıklarının arasında ihtiyaçlarını arz edecekleri aracılarn bulunduğunu zannederse Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ya su-i zan etmiş olur.

Kim de O'nun katındakilere itaatle nail olduğu gibi, masiyetle de nail olacağını zannederse ya da O'nun rızası için bir şeyi terk ettiğinde Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın terk ettiği o şeyden daha hayırlısını ona vermeyeceğini zannederse veya kuldan kaynaklanan bir sebep olmadan onu cezalandıracağını zannederse, Rasulü Muhammed (*aleyhisselam*)'a yaşarken ve ölümünden sonra devamlı bir şekilde düşmanlarını musallat ettiğini ve düşmanların O'ndan ayrılmadıklarını, vefat ettiği zaman müminlerin vasiyetsiz bir şekilde kendi başlarına hareket ettiklerini ve ehli beyte zulmettiklerini, Allah dostların hiç günahı olmadığı halde izzetin Allah düşmanlarında olduğunu, O'nun müminlere yardım ve zafer vermeye gücü yettiği halde Allah düşman-

larına zafer nasip edeceğini, sonra da dinini değiştiren Allah düşmanlarını mezarında O'nunla birlikte yan yana yatırdığını ve ümmetinin her zaman hem O'na hem de yanında yatan Allah düşmanlarına selam vereceğini zanneden kimse O'na karşı su-i zanda bulunmuştur. İşte her kafir bidatçı ve alçak kimse de Rabbine bu zan ile zanda bulunur.

Halkın pek çoğu -Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın dilediği müstesna- Rabbine karşı hak olan zan dışında kötü zan ile zanda bulunur. Nefsini kontrol eden kimse, bunun kendi içinde çakmaktaki ateşin gizlendiği gibi gizlendiğini görür. İstediklin kimsenin çakmağını çak! Kıvılcımları sana çakmağın içinde ne olduğunu haber verecektir. Fakat bu durum kiminde az, kiminde ise daha fazladır. Öyleyse sen kendini kontrol et, sen bu durumdan selamette misin?

“Şayet sen ondan kurtulursan büyük bir şeyden kurtulmuşsundur.

Zira ben senin ondan kurtulacağını zannetmiyorum.”

Nefsine karşı nasihatçı olanlar bu konuya dikkat etsin, Rabbine karşı beslediği su-i zandan ötürü her zaman O'na tevbe ve istiğfar etsin. Bizi bunları söylemeye sevk eden şey Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın “Allah hakkında cahiliye zannı gibi haksız bir zanda bulunuyorlar...” (*Ali İmran, 154*) buyruğudur. Sonra Allah (*Subhanehu ve Teâla*) onların batıl zanlarından kaynaklanan sözlerini şu şekilde haber verdi:

“Bu işte bizim bir fikrimiz var mı?”

“Bu işte bizim fikrimiz alınsaydı burada öldürülmezdik.”

Onların bu sözleriyle kastettikleri kaderi ispat değildir. Şayet kasıtları bu olsaydı söylediklerinden dolayı kötü-

lenmezler ve "De ki: Bütün iş Allah'a aittir" denilerek cevap verilmesi de hoş olmazdı. Onların bu zanları kaderi yalan sayar. Şayet iş onlara bırakılsaydı öldürülmeyeceklerini zannederler. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ise "Bütün iş Allah'a aittir" ayeti ile onların zanlarını yalanlar. Şüphe yok ki Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın kaderde belirlediği şey olur. Şayet bir kimse hakkında ölümü yazdıysa evinde bile olsa öleceği yere çıkıp gidecektir. İşte bu, Kaderiyye mezhebinin sözlerini iptal eden en açık delillerdendir. Daha sonra Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu takdirdeki başka bir hikmeti de haber verdi: Gönüllerinde olanı denemek. Gönüllerinde iman mı nifak mı olduğunu sınamak. Mümin için bu durumla ancak imanı artar. Münafık ve kalbinde hastalık olan kimse'nin ise gönlünde olan şey diğer organlarında ortaya çıkar.

Sonra başka bir hikmeti zikretti; Müminlerin gönüllerindeki temizleyip arındırmak. Zira bu durum onların gönüllerini arındırıp saflaştırır. Çünkü tabiatın galebe çalması, nefislerin meyilleri, alışkanlıkların hakim olması, şeytanın süslü göstermesi ve gafletin istila etmesiyle gönüllere imanın zıttı olan şeyler karışır. Devamlı olarak afiyette olsa bile bunlardan kurtulamaz. Bu kırılma ve hezimet Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın onlara zafer nasip etmesi nimetiyle eş değerdir.

Ardından Allah (*Subhanehu ve Teâla*) sadık müminlerin yüz çevirmesini, bunun sebebinin kendi günahları ile olduğunu ve şeytanın o ameller sebebiyle ayaklarını kaydırıldığını, amellerin o kul aleyhinde bir ordu olup düşmanın gücünü arttırdığını, gücü yettiği halde insanın aleyhine olan amellerinden oluşan bu ordu ile düşmandan kaçtığını haber verdi.

Sonra kaçışlarından dolayı onları affettiğini haber verdi. Çünkü bu kaçış herhangi bir şüpheden dolayı değil, arızı idi. Allah (Subhanehu ve Teâla) bunun onların amelleri sebebiyle olduğunu şu şekilde haber verdi: "Onların (müşriklerin) başına (Bedir'de) iki mislini getirdiğiniz bir musibet (Uhud'da) sizin başınıza geldiğinde..." (Ali İmran, 165)

Allah (Subhanehu ve Teâla) bu ifadenin aynısını Mekki surelerde daha genel bir şekilde zikretmiştir. Şöyle buyurmuştur:

"Başınıza gelen herhangi bir musibet ellerinizle işlediklerinizden ötürüdür. O yine de çoğunu affeder." (Şura, 30).

"Sana ne iyilik gelirse Allah'tandır, sana ne kötülük dokunursa o kendindendir" (Nisa, 79)

Kula bahşedilen nimet Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın lütfundandır. Kötülük ise O'nun adaletindendir. Allah (Subhanehu ve Teâla) "De ki: O, kendinizdendir" buyurduktan sonra ayeti şu şekilde sonlandırmıştır: "Şüphesiz ki Allah herşeye kadirdir." Allah (Subhanehu ve Teâla) bununla adaletiyle beraber kudretinin umumi olduğunu bildirmiştir. Aynı zamanda bunda kaderin ve sebeplerin ispatı vardır. Allah (Subhanehu ve Teâla) sebebi kendilerine izafe etmiştir. Kudretinin umumiliğini zikretmiş, onu da kendine izafe etmiştir. İlki zorlamayı, ikincisi ise kaderi iptal eden görüşü netyeder. Bu Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın şu sözü ile uyar: "O, âlemler için, içinizden dürüst olmak isteyenler için, ancak bir öğüttür. Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz." (Tekvir, 28,29)

Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın kudretini zikretmesinde hoş bir nükte bulunmaktadır: O da bu işin O'nun elinde olduğudur. Bu yüzden bu gibi şeylerin giderilmesini O'ndan başkasından istemeyin. Bunu da "İki topluluğun karşılaştığı"

günde başınıza gelenler Allah'ın izniyledir.” (Ali İmran, 166) ayeti ile açıklamıştır. Bu izni kevnî ve kaderî bir izindir. Sonra bu takdirin hikmetini haber verdi. O da müminlerin münafıklardan açık bir şekilde ayırdedilip bilinmesidir. Yine münafıkların içlerinde gizlediklerini açığa vurmaları ve müminlerin de bunu ve Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın onlara verdiği cevabı işitmeleri, nifağın nereye varıp ulaşacağını bilmeleri de bu hikmettendir. Bu kussa Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın nice hikmetlerini, nimetlerini, sakındırma ve irşadını kapsamaktadır.

Sonra kendi yolunda savaşp öldürülenler için en güzel taziyei sundu: *“Allah yolunda öldürülenleri ölü sanmayın, bilakis Rableri katında diridirler.” (Ali İmran, 169)* Onlar için daimi bir hayatın yanısıra kendine en yakın derece olan kendi yanında olmalarını, sürekli olarak rızıklandırılmalarını, fazlından verdiği şeylere sevinmelerini -ki bu rızanın da üstündedir-, kendileri için toplanan kardeşlerine nimetlerinin ve sevinçlerinin tamamlandığını ve bu nimet ve ikramın her zaman yenilendiğini müjdelemelerini de birarada toplamıştır.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu sıkıntı sırasında onlara, başlarına gelen her musibet ve belayı kendisiyle karşılaştırdıklarında, bu nimet karşısında hiç kalacak, onlara verdiği nimetlerin en büyüğünü hatırlattı: O da onlara kendi içlerinden bir rasul göndermesidir. Kulun bu büyük nimetten sonra başına gelen her bela ve musibet, bu büyük hayır karşısında çok basit ve kolay bir şeydir. Ayrıca Allah (*Subhanehu ve Teâla*) sakınmaları için bu bela ve musibetlerin kendilerinden kaynaklandığını, O'nu birmeleri ve yalnız O'na tevekkül etmeleri için bunların kendi kaderiyle meydana geldiğini bildirdi. Ayrıca kaza ve kaderini itham etmesinler diye çeşit çeşit isim ve sıfatlarını onlara tanıtmak için bu

bela ve musibetteki hikmetleri haber verdi ve onlara vermiş olduğu, kaçırdıkları zafer ve ganimetten daha değerli olan şeylerle onları teselli etti. Şehitlik hususunda yarışınlar ve onlar için üzülmelerin diye onlara verdiği nimetleri sayarak taziye sundu. Zatının keremi ve celalinin yüceliğinin gerektirdiği ve layık olduğu şekilde hamd yalnızca O'na mahsustur.

FASIL

Uhud savaşı bitince müşrikler çekildiler. Müslümanlar onların Medine'ye gireceklerini zannettiler. Bu durum onlara çok zor geldi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Ali b. Ebi Talib'e: "Kavmin peşinden git, ne yapıyorlar ve ne istiyorlar bir bak. Şayet atlara binip develeri sürerlerse Medine'ye girmek istiyorlar demektir. Nefsim elinde olana yemin ederim ki şayet oraya girmek istiyorlarsa, oraya yürüyüp onlarla orada savaşaacağım" buyurdu. Ali (*radiyallahu anh*) şöyle devam etmiştir: Onların peşlerinden ne yaptıklarına bakarak çıktım. Atları sürüp develere bindiler ve Mekke'ye yöneldiler. Mekke'ye dönmeye karar verdiklerinde Ebu Süfyan müslümanlara yaklaşıp şöyle seslendi: 'Gelecek yılki buluşma yerimiz Bedir'dir!' Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bunun üzerine "Tamam, deyin" buyurdu. Sonra oradan ayrıldılar. Yolun bir kısmını bitirdikten sonra birbirlerini kınamaya ve "Onların sadece güçlerini kırdınız. Size karşı tekrar ayaklanmaları için bıraktınız. Dönün onların köklerini tamamen kazıyalım" dediler. Bu haber Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e ulaşınca, insanların içinde seslenerek onları düşmana karşı yürümeye çağırdı ve "Savaşa katılanlardan başkası bizimle gelmesin" dedi. Müslümanlar yaralarına ve korkularına rağmen Allah Rasulü'nün çağrısına icabet ettiler. Cabir (*radiyallahu anh*) babasının kendisini alkoymasından ötürü izin istedi. Al-

lah Rasulü de ona izin verdi. Allah Rasulü ve beraberindeki müslümanlar Hamrau'l Esed'e kadar yürüdüler. Ebu Süfyan müşriklerden Medine'ye gitmek isteyen birine "Mekke'ye geldiğinde devene kuru üzüm yükletmem karşılığında Muhammed'e bir haber iletir misin?" dedi. Adam "Tamam" dedi. Ebu Süfyan "Ona bizim O'nun ve ashabının kökünü kazımak için toplandığımızı ilet" dedi. Adam bunu onlara iletince şöyle dediler: *"Allah bize yeter. O ne güzel vekildir. Bu yüzden kendilerine bir fenalık dokunmadan Allah'tan nimet ve bollukla döndüler."* (Ali İmran, 174)

Uhud savaşı hicri 3. yılın Şevval ayında gerçekleşti. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'ye dönüp yılın geri kalan aylarını Medine'de geçirdi. Muharrem ayı girince Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e Huveylid'in iki oğlu Talha ve Seleme'nin kendi kabileleri ve bunlara tabi olanlar arasında dolaşıp Esed b. Huzeyme oğullarını O'nunla savaşmaya çağırdıkları haberi ulaştı. Ebu Seleme ve beraberinde yüz elli kişiyi onlara karşı gönderdi. Esed oğulları kuyusuna ulaştılar. Deve ve koyun ele geçirdiler. Herhangi bir tuzak veya müdahale ile karşılaşmadılar.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Muharrem ayının beşinde Halid b. Süfyan el-Huzeli'nin, kendisine karşı bir ordu topladığı haberini aldı. Bunun üzerine onu öldürmesi için Abdullah b. Uneys'i gönderdi.

Safer ayına girince Adal ve Kara kabilelerinden bir grup Allah Rasulü'ne geldi. Aralarında müslümanların olduğunu söyleyip O'ndan kendileri ile beraber onlara dini öğretecek birilerini göndermesini istediler. Bunun üzerine Allah Rasulü aralarında Hubeyb b. Adiy'in bulunduğu altı kişiyi onlarla gönderdi. Mersed b. Ebi Mersed el-Ganevi'yi

de onlara komutan tayin etti. Nitekim daha sonra da olanlar oldu.

Yine Bi'ri Maune hadisesi de bu ayda meydana gelmiştir. Bu olayın akabinde Rebiulevvel ayında Nadiroğulları gazvesi meydana geldi. Zühri bu gazvenin Bedir'den altı ay sonra vuku bulduğunu iddia etse de bu ya onun yanılığı ya da ona nisbet edilen bir hatadır. Bilakis bu savaşın Uhud'dan sonra olduğundan şüphe yoktur. Bedir savaşından sonra olan savaş Kaynukaoğulları gazvesidir. Kurayzaoğulları ile olan gazve Hendek'ten, Hayber gazvesi de Hudeybiye'den sonra vuku bulmuştur. Böylece yahudilerle toplamda dört gazve yapılmıştır. Sonra Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bizzat kendi Cemaziyelula ayında Zatu'r Rika gazvesine katıldı. Bu gazve Necid gazvesidir. Gatafanoğulları ile savaşmak üzere yola çıktı. Allah Rasulü o gün ashabına korku namazı kıldırdı. İbni İshak ve bir grup siyerci gazvenin tarihi ve onda kılınan korku namazı hakkında böyle söylemişler ve onlardan sonrakiler de bu şekilde almışlardır. Fakat bu gerçekten bir sorundur. Çünkü Allah Rasulü korku namazını ilk defa Usfan'da kıldırmıştır. Nitekim Tirmizi'nin sahih olarak naklettiği hadiste de böyledir.

Usfan gazvesinin Hendek savaşından sonra olduğu konusunda alimler arasında bir ihtilaf bulunmamaktadır. Allah Rasulü'nün Zatu'r Rika'da korku namazı kıldıracağı da sahihtir. Böylece bu gazvenin Hendek ve Usfan gazvelerinden sonra olduğu bilinmiş olur. Sahihayn'da geçtiği üzere Ebu Hureyre ile Ebu Musa el-Eşari'nin bu gazveye katılmaları da bu görüşü desteklemektedir.

Şaban ayı girince -ertesi yıl Zilkade ayı olduğu da söylenmiştir- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Ebu Süfyan'ın

belirlediği buluşma zamanına göre müşriklerle karşılaşmak üzere yola çıktı. Nihayet Bedir'e vardı ve müşrikleri beklemeye başladı. Ebu Süfyan beraberinde iki bin kişi ve elli atla Mekke'den yola çıktı. Henüz Mekke civarındalarken "Bu yıl kutsal yıldır" diyerek geri döndüler.

Sonra hicri beşinci yıl Rebiulevvel ayında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Dumetu'l Cendel'e doğru yola çıktı. Onların hayvanlarına hücum ettiler. Ölenler öldü, kaçanlar kaçtı. Haber Dumetu'l Cendel halkına ulaşınca dağıldılar.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Şaban ayında Bureyde b. el-Eslemî'yi Mustalıkoğullarına gönderdi. Bu gazveye Mureysi Gazvesi denilmektedir. Burası bir su kenarı idi. Müslümanlar savaş için saf tuttular. Bir süre karşılıklı ok attılar. Sonra Allah Rasulü ashabına emretti ve hep birden hücum ettiler. Böylece müşrikler hezimete uğradılar. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) müşriklerin kadınlarını, çocuklarını ve mallarını ele geçirdi. Aişe (radiyallahu anha)'nın gerdanlığı burada düştü. Sahabîler onu aramaya başladılar. Teyemmüm ayeti de burada nazil oldu.

Taberani "Mucem"inde Muhammed b. İshak babası Yahya b. Abbad b. Abdullah b. Zubeyr aracılığıyla Aişe (radiyallahu anha) tarafından gerdanlık hususunda babası Ebu Bekir (radiyallahu anh)'ın "Ey kızım! Her yolculukta sıkıntı ve bela oluyorsun" dediğini nakletmiştir. Bunun üzerine Allah (Subhanehu ve Teâla) teyemmüm ayetini indirdi. Bu hadis, teyemmüm ayetinin inmesine sebep olan gerdanlık kıssasının bu gazveden sonra meydana geldiğini göstermektedir. Görünen budur. Fakat bu kıssada gerdanlığın kaybolması ve aranmasının sebebiyet verdiği ifk hadisesi yer al-

maktadır. Bazı kimseler bu iki hadiseyi birbirine karıştır-
maktadırlar.

İfk hadisesine gelince, Aişe (*radıyallahu anha*) bu gazveye katılmıştı. Bu gazvede ifk hadisesi meydana geldi. Bunun üzerine Allah Rasulü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ashabı ile istişa-
re edince Ali (*radıyallahu anh*) açıkça olmasa da dolaylı olarak Aişe (*radıyallahu anha*)’dan ayrılmasına işaret etti. Ali (*radıyalla-
hu anh*) söylentilerdeki şüpheyi gördüğünden, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’i insanların bu söyledikleri şeylerden duyduğu keder ve gamdan kurtarmak için şek ve şüphenin yerinin yakine bırakılmasını önerdi. Usame (*radıyallahu anh*) ise Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in Aişe (*radıyallahu anha*) ve babasına olan sevgisini, bunun yanı sıra Aişe (*radıyallahu anha*)’nın iffetini ve dindarlığını bildiği için onu nikahında tutmasını önerdi. Aynı zamanda Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’nın sevdiği nebisini ve O’nun arkadaşının kızını ifk hadisesin-
deki iftiracıların indirdiği konuma indirmeyeceğini de bili-
yordu. Kim kalbinde Allah’ı ve Rasulü’nü tanıyor, O’nun Allah katındaki değerli güçlü bir şekilde hissediyorsa, Ebu Eyyub ve sahabenin diğer ileri gelenlerinin bu olayı du-
yunca söyledikleri şu sözü söyler: “Subhanallah! Gerçek-
ten bu büyük bir iftiradır!”

Onların Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’yı hakkıyla tanımalara-
rından ötürü bu makamda O’nu tesbih edişlerini ve Rasu-
lü’ne zinakar bir kadın vermesi gibi O’na yakışmayan bir
şeyden ötürü O’nu tenzih edişlerini bir düşün!

Şayet “Öyleyse neden Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)
tüm bunları bildiği halde hadise karşısında duraklamış ve
ashabına sormuştur?” denilirse buna şöyle cevap verilir:
Bu, Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’nın bazı kavimleri yüceltip bazı-
larını alçaltması için kıyamet gününe kadar tüm İslam

ümmetine ve Rasulüne bir imtihan ve deneme kıldığı yüce hikmetinin tamamının gereğidir. İmtihanın tamamlanması, Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın nebisine bir ay boyunca vahiy göndermemesini gerekli kıldı. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın hikmetinin tüm yönleriyle ortaya çıkması, sadıkların imanının ve sebatının adalet üzere artması ve hüsn-ü zanlarının devam etmesi, münafıkların ise iftira ve nifaklarının artması ve içlerinde gizlediklerini açığa çıkarmaları, Aişe (*radiyallahu anha*) ve babasından istenen kulluğun tamamlanması, Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın onların üzerindeki nimetini tamamlaması, Aişe (*radiyallahu anha*) ve babasının Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ya karşı rağbet ve zilletlerinin artması ve yaratılmışlardan ümit kesip yalnızca O'na ümit bağlamaları için Rasulü'ne vahiy göndermedi. Bunun için babası kendisine "Kalk Allah Rasulü'ne teşekkür et. Allah senin suçsuz olduğunu O'na vahyetti" dediğinde "Vallahi kalkıp O'na teşekkür etmem. Ben yalnızca benim suçsuz olduğumu vahyeden Allah'a hamdederim" diyerek bu makamın hakkını verdi. Şayet Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hadiseden sonra hemen Rasulü'ne durumu bildirseydi, bu hikmetler ve daha niceleri görülmezdi.

Aynı şekilde Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Rasulü'nün ve ehli beytinin kendi katındaki konumunu açıklamayı, bizzat kendi O'nu müdafa etmeyi, düşmanlarının Rasulü'nün herhangi bir suçu olmadığı halde bu işten dolayı O'nu ayıplayıp kötülemelerine cevap vermeyi istemiştir.

Bu hadisede onların asıl maksadı Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e eziyet etmektir. Eşine iftira atılan bir kimse onun suçsuz olduğunu bilse yahut suçsuz olduğunu bilme-ye yakın bir zan üzere olsa bile eşinin suçsuz olduğuna şahitlik etmesi uygun olmaz. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Aişe (*radiyallahu anha*) hakkında asla su-i zanda bulun-

mamıştı. Zira Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onun suçsuzluğu ile ilgili müminlerin bildiğinden daha fazla kariyeye sahipti. Fakat sabrının, sebatının ve rıfkının mükemmelliğinden ötürü sabır makamının hakkını verdi.

Aişe (*radiyallahu anha*)'nın suçsuz olduğunu bildiren ayet nazil olunca iftiracıların başı olmasına rağmen Abdullah b. Ubeyy dışındaki iftiracılar had cezası uygulandı. Denilmiştir ki: Had cezası, uygulanan kimse için günaha kefarettir. Fakat bu kişi buna layık değildir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ona can yakıcı bir azap vadetmiştir ki, had olarak bu ona yeter. Yine denilmiştir ki: Had cezası ancak ikrar ve açık bir delille sabit olur. Fakat o iftira ettiğini ikrar etmedi, hiç kimse de onun aleyhine şahitlik etmedi. Çünkü o bunu sadece arkadaşları arasındayken söylüyordu. Arkadaşları da onun aleyhine şahitlik etmediler. Müminlerin arasında bu iftirayı zikretmiyordu. Şöyle de denilmiştir: Bazıları Allah'ın hakkı olduğunu söyleseler de iftira cezası kul hakkıdır. Bu sebeple hak sahibinin talep etmesi ile uygulanır. İftira atılanın talep etmesi gerekir. Aişe (*radiyallahu anha*) ise Abdullah b. Ubeyy için had cezası talep etmemiştir.

Başka bir görüşe göre Allah Rasulü, münafıklığının ortaya çıkmasına rağmen onu öldürmemesi gibi kavminin kalbini kazanmak ve onları İslam'dan nefret ettirmemek gibi maslahatlardan ötürü had cezasını uygulamayı terk etmiştir. Çünkü bu kişi kendisine itaat edilen ve reis konumunda biriydi. Bu yüzden ona had uygulanması halinde fitne çıkmayacağından emin olamazdı. Belki de tüm bu sebeplerden dolayı ona had uygulamayı terketti. Bu gazveden döndükleri sırada münafıkların reisi Abdullah b. Ubeyy şöyle dedi: "Şayet Medine'ye dönersek gerçekten aziz olan zelil olanı oradan çıkaracak!" Zeyd b. Erkam

onun bu sözünü Allah Rasulü'ne ilette. Bunun üzerine Abdullah b. Ubeyy O'nun huzuruna gelip özür dileyerek böyle bir şey söylemediğine yeminler etti. Allah Rasulü sessiz kaldı. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Münafikun suresinde Zeyd'i tasdik eden ayetleri nazil etti. Allah Rasulü Zeyd'in kulağını tutup "Müjde sana! Allah seni doğruladı" buyurdu. Sonra da "Bu kulağı ile Allah'a vefa gösteren kimsedir" dedi. Bunun üzerine Ömer (*radıyallahu anh*) "Ey Allah'ın Rasulü! Abbad b. Bişr'e emret onun boynunu vursun" dedi. Allah Rasulü ise "İnsanlar Muhammed ashabını öldürüyor diye konuştuklarında bunu nasıl açıklarsınız?" buyurdu.

Hendek Savaşı

Bu savaş hicri 5. yılın Şevval ayında meydana gelmiştir. Savaşın sebebi, yahudilerin Uhud savaşında müşriklerin galip geldiğini gördükten ve Ebu Süfyan'ın müslümanlarla tekrar savaşmak üzere verdiği sözü ve onun savaş için çıkıp sonra geri döndüğünü öğrendikten sonra, ileri gelenlerinin Kureyş'e gidip onları Allah Rasulü ile savaşmaya çağırmaları idi. Kureyş onların bu tekliflerini kabul etti. Kureyş'ten sonra da Gatafan'a gidip onları da Allah Rasulü ile savaşmaya çağırdılar. Onlar da yahudilerin çağrısına icabet ettiler. Onlardan sonra da tüm Arap kabileleri arasında dolaşarak tüm arapları Allah Rasulü ile savaşmaya çağırdılar. (İbni Kayyım (*rahimehullah*) Ureyne kabilesinin hadisesine kadar meydana gelen olayları zikretmiş ve şöyle devam etmiştir:)

Ukl ve Ureyne kabilelerinin zikredildiği hadise, deve sidiğinin içilmesine izin verilmesi, eti yenen hayvanların sidiğinin temiz olması, kendisiyle harp edilen kimse şayet mallarını çalarsa onun ellerini ve ayaklarını çaprazlama kesip öldürmelerinin caiz oluşu gibi hükümleri ihtiva et-

mektedir. Allah Rasulü caniye kısas uygulamıştır. Onlar çobanın gözünü oydukları için o da onların gözlerini oy-
durmuştur. Kissanın muhkem olduğu aşikardır. Şayet kıs-
sa hadlerin nazil olmasından önce gerçekleşseyse bile had-
ler kassayı iptal için değil tahrir için nazil olmuştur.

Hudeybiye Anlaşması

(İbni Kayyım *(rahimehullah)* arada geçen olayları da zik-
redip şöyle devam etmiştir) Hudeybiye anlaşması şu şekil-
de gerçekleşmiştir: Müslümanlar ile Mekkeliler on yıl bo-
yunca savaşmamak üzere sulh anlaşması yapacaklar, müs-
lümanlar bu yıl geri dönecekler fakat ertesi yıl Mekke'ye
gelecekler. Mekkeliler oraya girmelerine müsaade edecek-
ler ve Allah Rasulü orada üç gün kalacak. Müslümanlar
oraya girerlerken kılıçları kınlarında olduğu halde yolcu
silahıyla girebilecekler, müslümanlardan Mekkelilere katı-
lanlar geri iade edilmeyecek. Allah *(Subhanehu ve Teâla)* Hu-
deybiye kıssasında Kab b. Ucre gibi ihramdan çıkmadan
saçlarını tıraş eden kimseler hakkında buna karşılık fidye
olarak oruç tutmaları, sadaka vermeleri ya da kurban
kesmeleri hükmünü indirdi.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* burada saçlarını ta-
mamen tıraş edenler için üç defa, kısaltanlar için ise bir
defa dua etmişti.

Müslümanlar burada bir deveyi on kişi, bir sığırı ise
yedi kişi adına kurban ettiler.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* müşrikleri öfkelen-
dirmek için Ebu Cehil'e ait bir deveyi kurban etti.

Fetih suresi burada nazil oldu.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Medine'ye dönünce
bir grup kadın gelip O'na sığındı. Allah *(Subhanehu ve Teâla)*

onları geri göndermekten Allah Rasulü'nü men etti. Denildi ki: Bu yasaklama, kadınlarla ilgili şartın nesh edilmesidir. Yine denilmiştir ki: Bu, sünnetin Kur'an ile tashih edilmesidir. Bu gerçekten büyük bir şeydir. Bir başka görüşe göre ise bu şart yalnızca erkekler hakkında idi. Fakat müşrikler bunu hem erkekler hem kadınlar için genelleme istediler. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ise bunu reddetti.

Hudeybiye Anlaşmasından Şu Fikhî

Hükümler Çıkarılmıştır:

1- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hac aylarında umre yapmıştır.

2- Hacda olduğu gibi umre için de mikatta ihrama girmek daha faziletlidir. "Umre için Beyt-i Makdis'te ihrama giren kimsenin geçmiş ve gelecek günahları affedilir" şeklinde aktarılan hadis sabit değildir.

3- Kıran haccındaki gibi umrede de kurbanlık sevketmek sünnettir.

4- Kurban edilecek hayvanı önceden işaretlemek sünnettir, müsle hükmünde değildir.

5- Allah düşmanlarını öfkeliendirmek müstehaptır.

6- Emir olan bir kimsenin önceden düşmana casuslar göndermesi gerekir.

7- Cihadda ihtiyaç halinde güvenilir bir müşrikten yardım istemek caizdir. Zira Huzaalı casus da kafir idi.

8- Devlet başkanının ordusu ve tebaası ile onların görüşlerini almak, nefislerini hoş etmek, Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın emrine sarılmak üzere istişare etmesi müstehaptır.

9- Müşriklerin erkekleri ile savaşmadan önce geride kalan kadın ve çocuklarını esir almak caizdir.

10- Mükellef olmayan hakkında sarfedilmiş dâhi olsa batıl sözü reddetmek gerekir. Çünkü onlar "Kasva huysuzlaştı" dediklerinde Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Kasva huysuzlaşmadı. Bu, onun fitratında yok" buyurdu.

11- Te'kid edilmesi gereken dinî bir haber hakkında yemin etmek müstehaptır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in seksenden fazla hususta yemin ettiği aktarılmıştır. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) O'na Yunus, Sebe ve Teğabun surelerinde olmak üzere üç yerde haber verdiği şeyin doğruluğuna yemin etmesini emretmiştir.

12- Müşrikler ve günahkârlar şayet Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın yasaklarından birine saygı göstererek bir şey isterlerse, başkalarını bundan engellemiş olsalar da onların bu istekleri yerine getirilir. Onlara küfür ve azgınlıklarında değil Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın yasaklarına saygı gösterdikleri hususlarda yardım edilir. Bunun dışındaki hususlarda engellenirler. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın sevdiği hususlardan birinde yardım isteyen kimseye kim olursa olsun yardım edilir. Fakat bu sevdiği şey hususundaki yardım, sevmediği daha büyük bir şeye sebep olmamalıdır. Bu durum, nefislere en zor ve en ağır gelen en ince meselelerdendir. Bu yüzden de ashaptan bu durumun kendisine ağır geldiği kimseler olmuştı. Ömer (*radiyallahu anh*) bu hususta söyleyeceğini söylemiş, Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) Ömer (*radiyallahu anh*)'ın sorusuna Allah Rasulü'nün cevabının aynısıyla cevap vermişti. Bu, Ebu Bekir (*radiyallahu anh*)'ın ashabin en faziletlisi, en mükemmeli, Allah'ı, Rasulü'nü ve dinini en iyi bilen ve Rasulü'ne en uyumlu olanı olduğunu göstermektedir. Bu yüzden Ömer (*radiyallahu anh*)

bir şey soracağı vakit diğer sahabelere değil, yalnızca Allah Rasülü'ne ve Ebu Bekir es-Sıddık (*radıyallahu anh*)'a soruyordu.

13- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Hudeybiye'ye giderken sağ tarafa yönelmişti. İmam Şafi: "Hudeybiye'nin bir kısmı Harem bölgesinin dışından, bir kısmı ise Harem bölgesindendir" demiştir.

Ahmed b. Hanbel bu kıssa hakkında, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Harem bölgesinin dışında hareket ettiğini fakat Harem bölgesinde namaz kıldığını nakletmiştir. Bu nakil, Mekke'de kılınan namazın kat kat üstün olmasının sadece Mescid'e mahsus olmayıp Harem bölgesi de dâhil bütün yerler için geçerli olduğuna delalet etmektedir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in "Mescid-i Haram'da kılınan bir rekât namaz, benim mescidimde kılınan yüz rekât namazdan daha faziletlidir" hadisi, Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın şu ayetleri gibidir: "Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar..." (Teube, 28)

"Kulu Muhammed'i bir gece Mescid-i Haram'dan, kendisine bir kısım ayetlerimizi göstermek için, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı ne yücedir..." (İsra, 1)

14- Mekke'ye yakın bir yerde konaklayacak kimsenin, Harem bölgesinin dışında konaklayıp Harem bölgesinde namaz kılması gerekir. Nitekim İbni Ömer (*radıyallahu anh*) böyle yapardı.

15- Devlet başkanının müslümanların maslahatına uygun gördüğü durumlarda düşmana, sulh anlaşması yapmayı teklif etmesi caizdir.

Muğire b. Şube'nin kılıcı ile Allah Rasülü'nün başında beklemesi, kendisi otururken başında birinin beklemesi adet olmadığı halde, düşman elçilerinin geldiği esnada onlara karşı üstünlük ve övünme olması, devlet başkanına hürmet etme bakımından sünnetir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kınadığı türden değildir. Zira savaşta övünüp kibirlenmek diğer zamanlarda olduğu gibi kınanan türden değildir. Kurbanlıkların gelen diğer elçiye doğru gönderilmesi de, kafir elçilere İslam'ın nişanelerini göstermenin müstehap olduğunun delilidir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Muğire b. Şube'ye söylediği "Müslümanlığına gelince, onu kabul ederim. Malına gelince, ondan bir şey kabul edecek değilim" sözü kendisiyle anlaşma yapılan müşriğin malının korunduğunu, o malın mülk edinilemeyeceğini bilakis geri iade edileceğini göstermektedir. Çünkü Muğire onlara eman vererek arkadaşlık yapmış ardından onlara ihanet ederek mallarını alıp kaçmıştı. Fakat Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onların mallarının peşine düşmedi. Onları müdaafa edip mallarını teslim etmedi. Çünkü bu olay Muğire müslüman olmadan önce gerçekleşmişti. Ebu Bekir (*radiyullahu anhi*)'in Urve ibni Mesud'a "Lat'ın avret mahallini emesice!" demesinde, şayet bir maslahat söz konusu ise avret mahallinin adının söylenmesinin caiz olduğunu gösteren bir delil vardır. Nitekim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) cahiliye davası güden bir kimseye babasının avret mahallinin açıkça söylenilmesine izin vermiştir. Bu hususta kinaye kullanılmaz. Çünkü durumda söylenecek bir söz vardır.

16- Kâfirlerin elçilerinin edebinin az olması muhtemeldir. Fakat maslahat gereği onlara karşılık verilmez. Çünkü Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Urve'nin sakalını tutmasına karşılık vermemiştir.

17- Balgam ve kullanılmış su temizdir.

18- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Suheyl geldiğinde "İşiniz kolay olacak" demesi gibi iyimser olup olumlu düşünmek müstehaptır.

19- Bir takım olumsuz hükümler içerse de maslahat gereği müşriklerle anlaşma yapmak caizdir.

20- Bir kimse vakit tayin etmeden bir şey için yemin etse, adak adasa yahut vaadde bulunsa onu hemen yapması gerekmez, erteleyebilir.

21- Baş tıraş etmek haccın olduğu gibi umrenin de menasiklerinden olup saç kısaltmaktan daha efdaldır. Aynı şekilde diğer umrelerde olduğu gibi alıkonulananın umresinin de menasiklerindendir.

22- Alıkonulan kimse Harem'de bulunsun yahut bulunmasın kurban keser. Şayet Harem bölgesine ulaşamazsa Harem'de kurbanını kesecek biriyle anlaşma yapması gerekmez. Ayet-i Kerimeye göre kurbanlık, yerine ulaşmadan ihramdan çıkmaz: "*Bağlı kurbanlıkların yerine ulaşmasına engel olanlardır...*" (Fetih, 25)

23- Kurbanlıkların kesildiği yer Harem dışında bir yer idi. Çünkü Harem bölgesinin hepsi kurban kesim yeridir.

24- Alıkonulan kimselere umreyi iade etmeleri vacip değildir. Fakat sonrasında bu "Kaza umresi" diye isimlendirilmiştir. Çünkü bu umre üzerine anlaşma yapılmıştır.

25- Mutlak bir emir hemen yapılmayı gerektirir. Şayet böyle olmasaydı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) emrini geciktirdikleri için ashabına kızmazdı. Ashabının emri geciktirmesi hoş karşılanan değil affedilen bir tavidir. Allah (Subhanehu ve Teâla) onları affetmiş ve cenneti vacip kılmıştı.

26- Kâfirler ile onlardan müslümanlara gelenlerin geri iade edilip, müslümanlardan onların tarafına gelenlerin iade edilmemesi üzerine anlaşma yapmak caizdir. Fakat bu yalnızca erkekler için olup kadınlar bunun dışında tutulmuştur. Kadınların iade edilmesinin şart koşulması caiz değildir. Bu anlaşmada Kur'an nassıyla nesh edilen kısım burasıdır. Bunun dışında nesh iddiasında bulunmaya yol yoktur.

27- Kadından faydalanma imkanının kocanın mülkünden çıkmasının bir değeri vardır. Bu da mehr-i misil değil, mehr-i müsemmadır.

28- Kâfirlerden, müslüman devlet başkanına gelen kimsenin iade edilme şartı, onların içlerinden müslüman olarak ayrılıp başka bir yere giden kimse için geçerli değildir. Devlet başkanının kendine gelen kimseyi talep olmadan göndermesi de gerekli değildir.

29- Müslüman devlet başkanından teslim aldıkları kişi şayet içlerinden birini öldürürse, bu durumda onun diyetini ödemez, kısas için kan bedelini vermez ve müslüman devlet başkanı da bu kimsenin diyetini ödemez.

30- Şayet bazı müslüman devlet başkanları ile ehl-i zimmet arasında bir anlaşma yapılırsa, onlarla arasında anlaşma olmayan başka bir müslüman devlet başkanının onlara savaş açması caizdir. Nitekim Şeyhulislam İbni Teymiyye (*rahimehullah*)'de Ebu Basir ile müşrikler arasında meydana gelen bu hadiseye dayanarak bu şekilde fetva vermiştir.

Hudeybiye anlaşması ancak Allah (*Subhanehu ve Te'ala*)'nın kuşatacağı büyük ve yüce hikmetler içeren bir anlaşmadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- Hudeybiye anlaşması büyük fethin mukaddimesidir. Nitekim Allah (*Subhanehu ve Teâla*) sünneti gereği bir kader ve kanun olarak büyük işler öncesinde onlara işaret eden bazı mukaddimeler ve hazırlıklar ortaya koyar.

2- Bu anlaşma en büyük fetihlerden biri idi. İnsanlar birbirlerinden emin oldular. Müslümanlarla kafirler bir araya geldiler. Onlara daveti ulaştırdılar, Kur'an dinlettiler ve onlarla güven içerisinde ve açıkça İslam hakkında tartıştılar. Müslümanlığını gizleyenler müslümanlıklarını açığa vurdular ve anlaşma süresince Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın İslam'a girmesini dilediği kimseler müslüman oldular. Bu şartlar, şartları ileri sürenlerin kendi ordularına karşı savaşa hazırladıkları büyük bir ordu idi. Böylece izzeti isterken zillete uğradılar. Müslümanlar Allah yolunda ezildikleri yerden izzete ulaştılar. Batıl yolda kazanılmış izzet, hak tarafından zillete döndürülmüştür.

3- Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu anlaşmayı müminler için imanlarının artmasına ve hoşlarına gitmeyen şeylerde O'na itaat etmelerine sebep kılmıştı. Bu anlaşma ile O'nun kaderine razı oldular ve Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın vaadini beklediler. Dağların bile sarsıldığı bir halde, en ihtiyaç duydukları zamanda Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın kalplerine sakinet indirerek lütufta bulunduğunu müşahade ettiler.

4- Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu anlaşmayı Rasulü'nü başışlamak, nimetini tamamlamak, doğru yolu göstermek, zafer nasip etmek ve göğsünü genişletmek için sebep kılmıştır. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bunu bir mükafat ve gaye olarak zikretmiştir. Bu da ancak Rasul ve müminlerin fiili üzere gerçekleşir.

Kalplerin sıkıştığı bu yerde müminlerin kalplerinin durumunu ve Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın onların kalplerine

verdiği sekinetle birlikte imanlarını arttırışını bir düşün! Sonra onların Allah Rasulü'ne ettikleri biatı hatırlatıp, o biatın kendine edildiğini zikrederek tekid etti. Bu biatı bozanın kendi aleyhine bunu yaptığını bildirmiştir. Her müslüman, Rasulün diliyle İslam ve İslam hukuku üzere Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ya biat etmişti.

Sonra bedevilerin Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hakkındaki zanlarını ve O'na karşı olan cahilliklerini zikretti. Daha sonra da biatleri sebebiyle müminlerden razı olduğunu haber verdi. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) müminlerin kalplerindeki sıdk ve taati bilmiş ve onların üzerine sekinetini indirmişti. Onlara fetih ve birçok ganimet nasip etti.

İlk fetih ve ganimetler, Hayber'deki fetih ve ganimetlerdi. Sonra da ganimetler ve fetihler kıyamete kadar sürüp gitti.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyurmuştur: “İnsanların size uzanan ellerini önlemiştir.” (*Fetih, 20*) Bu ayet hakkında birtakım görüşler ileri sürülmüştür. Mekke halkı olduğu söylenmiştir. Yahudiler olduğu söylenmiştir. Allah, Rasulü ve sahabilerin Medine'den çıkmasından sonra geride kalanları yok etmelerini engellemiştir. Hayber halkı ve müttetikleri Esed ve Gatafan kabileleridir denilmiştir.

Doğrusu ise ayet bunların hepsini kapsamaktadır. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın: “İnsanlara bir delil olması için...” (*Fetih, 20*) ayeti hakkında şöyle denilmiştir: Düşmanların ellerini sizden çekmiştir. Şöyle de denilmiştir: Bu Hayber'in fethidir. Sonra Allah (*Subhanehu ve Teâla*) tüm bu nimetlerin yanında hidayet nimetini de zikretmiştir. Daha sonra onlara pek çok ganimet ve bu zamana kadar elde edemedikleri başka fetihler vadetmiştir.

Yine ayeti kerime hakkında “Bu Mekke’nin fethidir” denilmiştir. “Fars ve Rum imparatorluklarının fethidir” de denilmiştir. Aynı zamanda Hayber fethinden sonra yeryüzünün doğusunda ve batısında gerçekleştirilecek fetihler olduğu da söylenmiştir.

Sonra Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şayet onlar Allah dostları ile savaşacak olurlarsa gerisin geriye döneceklerini, bunun kendi sünneti olduğunu haber verdi. Bunun Uhud günü olduğunu da söylemişlerdir. Buna karşılık denilmiştir ki: “Bu şarta bağlanmış bir vaaddir ki, o da sabır ve takvadır. Bu şartta Uhud günü sabra aykırı olan gevşeme ve takvaya aykırı olan masiyet ile ortadan kalkmıştı. Sonra da zikredilen kadın ve erkekler (imanlarını gizleyen zayıf kimseler) için onlarla düşmanın ellerini birbirinden çektiğini zikretti. Aralarında Rasulü’nün bulunmasından ötürü Mekkeli-lerden azabı kaldırdığı gibi müşriklerin arasında bu kimse-lerin bulunmasından ötürü de onlardan azabı defetti.

Daha sonra kafirlerin kaynağı cehalet ve zulüm olan taassubu kaplerine koyduklarını haber verdi. Kafirlerin taassubuna karşılık dostlarının kaplerine sekineti indirenin kendi olduğunu ve onlara takva kelimesini bağlayıcı kıldığını haber verdi. Bu kelime Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’dan sakınılması gereken tüm kelimeleri kapsayan bir cinstir. Bunların en üstünü de ihlas kelimesidir.

Ardından bütün dinlere üstün gelmesi için Rasulü’nü hidayet ve hak din ile gönderenin kendisi olduğunu bildir-di. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) dinini tamamlama ve yeryüzündeki tüm dinlerden üstün kılma işini kendi üstlenmiştir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’nın bu işi üstlenmesi, müminlerin kalplerini güçlendirmek, onlara müjde vermek, ayaklarını sağlamlaştırmak ve mutlak suretle gerçekleşecek bu vaad

hakkında güven duymaları içindir. Hudeybiye'de olanlardan dolayı Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın düşmanlara göz yumup müminlere üstün gelmelerini dilediğini, onlara zafer nasip ettiğini ve Rasulü'nü ve dinini yalnız bıraktığını zannetmeyin! Rasulü'nü hak din ile gönderip dinini diğer tüm dinlerden üstün kılacağını vaadederken böyle bir şey nasıl mümkün olabilir?!

Hayber Savaşı

Musa b. Ukbe şöyle demiştir: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Hudeybiye'den Medine'ye dönünce yaklaşık yirmi gece Medine'de kaldı. Sonra Hayber'e gitmek için yola çıktı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) çıkarken Siba b. Urfuta'yı vekil olarak bıraktı. Bu esnada Ebu Hureyre (*radıyallahu anh*) Medine'ye gelmişti. Siba b. Urfuta'ya sabah namazı kıldırırken yetiştii. Onu ilk rekatta Meryem suresini, ikinci rekatta Muttaffin suresini okurken işitti. Namazda kendi kendine şöyle dedi: "Falancaya yazıklar olsun! Kendinden ölçtüğü zaman eksik ölçer, fakat kendi bizzat ölçerek aldığı anda ise fazla ölçer." Namaz bitince Siba ona azık hazırladı. Allah Rasulü'nün yanına gelip müslümanlarla konuştu. Müslümanlar onu ve arkadaşını hisselerine ortak ettiler.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Hayber'e ulaştığında sabah namazını kıldırdı. Sonra müslümanlar bineklerine bindiler. Hayber halkı ise onların geldiğinden habersiz tarlalarına gitmek üzere ipleri ve sepetleri ile yola çıkmışlardı. Orduyu gördüklerinde "Vallahi bu Muhammed! Muhammed ve ordusu!" diyerek evlerine kaçıştılar. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ise "Allah-u Ekber! Hayber helak oldu! Biz bir kavmin yurduna girdiğimizde, uyarılmış olan o kavmin hali ne kötü olur!" buyurdu. (İbni Kayyim *(rahi-*

mehullah) kitabın devamında Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Ali (*radiyallahu anh*)'a sancağı verme hadisesini, Merhab ile yaptığı düelloyu ve Amir'in şehid oluşunu zikretti.)

Sonra müslümanlar onları kuşatma altına alıp cihad ettiler. Onların su kaynaklarını kestiler ve su içmelerini engellediler. Bunun üzerine Hayberliler altın ve gümüşlerini Allah Rasulü'ne bırakıp yalnızca bineklerinin taşıyacağı kadar eşya ile Hayber'den ayrılmak üzere Allah Rasulü ile anlaşma yaptılar. Allah Rasulü bir şey gizleyip saklamamalarını şart koştu. Şayet bir şey gizlerlerse kendilerinden zımmilik himayesinin ve ahdin kalkacağını bildirdi. Fakat yahudiler Huyey b. Ahtab'ın Hayber'e getirdiği içi mal ve zinet eşyası ile dolu olan bir hayvan derisini sakladılar. İbni Kayyım burada olayla ilgili hadisi zikretti.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yahudileri Hayber'den sürmek isteyince "Bize izin ver burada kalalım" dediler. Bunun üzerine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) çıkan mahsulün yarısını kendilerine vermeleri şartı ile onlara araziye verdi. Allah Rasulü anlaşmadan sonra, sözlerini bozan Ebu Hukayk'ın iki oğlu dışında kimseyi öldürmedi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Safiye'yi esir almıştı. Bu esnada Ebu Hukayk'ın oğlunun nikahı altındaydı. Allah Rasulü Safiye'ye İslam'ı arz etti. Bunun üzerine Safiye müslüman oldu. Allah Rasulü onu azad etti ve bunu ona mehir saydı.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Hayber ganimetlerini her biri yüz hisse olarak otuz altı paya bölmüştü. Bunun yarısını kendine ve müslümanlara ayırdı. Diğer yarısını ise zor günler, olabilecek felaketler ve müslümanların ihtiyaçları için kenara ayırdı.

Beyhaki şöyle demiştir: “İşte taksimat bu şekildedir. Hayber’in yarısı zorla yarısı da sulh yoluyla fethedilmişti. Bu yüzden Allah Rasulü zorla fethedilen kısmı ganimetleri ve beşte biri hakedenler arasında pay etti. Sulh yoluyla fethedileni ise karşılaşılabilecek felaketler ve müslümanların ihtiyacı olabilecek işler için ayırdı.”

Bu görüş İmam Şafi’nin “Zorla fethedilmiş arazilerin taksiminin, diğer ganimetlerin taksimi gibi olması gerekir” görüşüne dayandırılmıştır. Fakat iyice düşünen kimse Hayber’in tamamının zorla fethedildiğini anlar. Bu şüphe götürmez bir gerçektir. Devlet başkanı zorla alınmış topraklar hususunda taksim etmek ya da vakfetmek yahut da bir kısmını taksim edip bir kısmını vakfetmek arasında muhayyerdir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Kurayzaoğulları ve Nadiroğullarının topraklarını taksim edip Mekke topraklarını taksim etmeyip Hayber’in ise bir kısmını taksim edip bir kısmını taksim etmeyerek bu üç türü de yapmıştır. Hudeybiye anlaşmasına katılıp da Hayber savaşına katılmayan Cabir (*radiyallahu anh*)’dan başka kimse yoktur. Allah Rasulü onun için de ganimetten pay ayırmıştır. Hayber savaşı sırasında Cafer ve arkadaşları yanlarında bir grup Eş’ari ile Habeşistan’dan Medine’ye geldiler.

Yine savaş sırasında yahudilerden bir kadın Allah Rasulü’ne zehirlediği bir koyun butu hediye etti. Fakat Allah Rasulü bu kadını cezalandırmadı. Bısr b. Bera bu et yüzünden öldükten sonra Allah Rasulü’nün kadını öldürdüğü söylenmektedir.

Kureyşliler kimin galip geleceği hususunda bahis yapıyorlardı. Kimi “Muhammed ve ashabı galip gelir” diyorlar kimi de “Müttefiklerimiz ve Hayber yahudileri galip ge-

lir" diyorlardı. Haccac b. İlat Hayber fethi sırasında Müslüman olup fetihe tanıklık etmişti.

Hayber Savaşından Çıkarılan Fikhî Hükümler

1- Haram aylarda savaşılmaması. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Hayber savaşına Muharrem ayında çıkmıştı.

2- Ganimet mallarının süvari için üç, yaya asker için bir hisse olarak paylaşılması.

3- Ordudakilerden birinin yiyecek bir şey bulduğunda, beşte birini ayırmadan yemesi caizdir. Nitekim İbn Muğaffel Hayber günü bir yağ tulumu ele geçirmiştir.

4- Savaş bittikten sonra yardıma gelen kimseye, ancak ordunun izniyle pay verilebilir. Çünkü Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) sonradan gelen gemi halkına -Cafer ve arkadaşlarına- pay verme hususunu ashabıyla istişare etmiştir.

5- Evcil eşek etlerinin haram kılınması. Bunun illeti evcil eşeklerin pis olmalarıdır. Bu görüş "Yasaklanmasının sebebi beşte birinin ayrılmamasından ötürü idi" diyenlerin ya da "Yasaklanmasının sebebi onların pislik yemeleri idi" diyenlerin sözünden daha çok tercih edilmiştir.

6- Devlet başkanının dilediği zaman bozabileceği bir sulh anlaşması yapmasının caiz oluşu.

7- Sulh anlaşması ve eman vermenin bir şarta bağlanmasının ve töhmet altındaki bir kişinin cezalandırılarak itirafa zorlanmasının caiz oluşu.

8- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in "Mal çoktu, geçen zaman ise az" sözünde olduğu gibi karinelerin delil kabul edilebileceği. Karine bir kimsenin yalanına delil teşkil ettiğinde kişinin sözüne itibar edilmez.

9- Ehl-i zimmet kendilerine şart koşulan bir şeye muhalefet edecek olursa, zimmet hakları ortadan kalkar.

10- Daha taksim edilmeden ganimet mallarından bir şey alan kimse, aldığı şeyi mülk edinemez. Aksi halde bu onun hakkı olmaz. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in "Ateşten bir kazak" buyurması buna delildir.

11- Olumlu düşünmenin caizliği. Hatta bu durum müstehaptır. Nitekim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Hayber halkının yanında kürek, balta ve sepetleri görünce olumlu düşünmüştü. Çünkü bu onların harap olmalarını gösteriyordu.

12- Anlaşmayı kuvvetli bir topluluk bozduğunda bu durum onların kadınları ve çocukları için de geçerli olur. Fakat anlaşmayı bozan yalnızca bir kişi ise ve geri kalanlar ona ortaklık etmedilerse o zaman bu kişinin anlaşmayı bozması karısı ve çocukları için geçerli olmaz. Nitekim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kendisine sövdükleri için kanının dökülmesini helal kıldığı kimselerin kadınları ve çocukları için bu durumu geçerli kılmamıştır. İşte bu Allah Rasulü'nün sünnetidir.

13- Bir adamın cariyesini azad etmesinin, azad etmesini onun mehri kılmasının, onun izni, şahitler, veli ve evlenme lafızları olmadan onu karısı yapmasının caiz oluşu.

14- Bir kimsenin kendisi ya da başkası adına yalan söylemesinin caiz oluşu. Ancak bu, Haccac'ın yaptığı gibi kendi hakkına ulaşabilecek ve başkalarına zarar vermeyecekse mümkün olur.

15- Kâfirin hediyesinin kabul edilebileceği.

Sonra Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Vadi'l Kura'ya gitti. Orada bir grup yahudi bulunuyordu. Rasulullah (*sallal-*

lahu aleyhi ve sellem) ile ashabı orada konakladıkları sırada yahudiler onlara ok atmaya başladılar. Bu oklarla Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kölesi öldürüldü. Ashab "Cennet ona mübarek olsun" diyince Allah Rasulü "Hayır! Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Hayber günü taksimat yapılmadan önce ganimetlerin içinden aldığı şal onun üzerinde yanmaktadır" buyurdu. Sonra ashabını savaş için hazırladı ve yahudileri İslam'a davet etti. Yahudiler bunu kabul etmediler. İçlerinden biri düello için öne çıktı. Ona karşı Zübeyr (*radiyallahu anh*) çıktı ve onu öldürdü. Ardından başka bir yahudi çıktı. O adama karşı da Ali (*radiyallahu anh*) çıktı ve onu öldürdü. Bu şekilde on bir adam öldürdü. Her adam öldürüşünde kalanları İslam'a davet etti. Böylelikle onlarla akşam olup diğer güne erişinceye kadar savaştı. Güneş daha bir mızrak boyu yükselmemişken yahudiler ellerindekileri Allah Rasulü'ne teslim ettiler. Böylece Allah Rasulü burayı zorla fethetmiş oldu. Yahudiler arazi ve hurmalıklarda çalışmak üzere bırakıldılar.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Hayber, Fedek ve Vadi'l Kura yahudileri ile anlaşma yaptığı haberi Teyma yahudilerine ulaşınca, Allah Rasulü ile cizye üzerine anlaşma yaptılar ve mallarıyla orada ikamet etmeye devam ettiler. Vadi'l Kura'dan Medine'ye kadar olan bölüm Hicaz, bunun gerisinde kalan bölüm ise Şam toprakları olarak kabul edilmiştir.

Sonra Allah Rasulü Medine'ye geri dönmek için çıktı. Yolun bir kısmında uykuları gelince Bilal (*radiyallahu anh*)'a: "Fecr'e kadar bizim başımızda bekle." dedi. İbni Kayyım (*rahimehullah*) kitabında hadisin devamını da zikretmiştir. Bazıları bu hadisenin Hudeybiye'den dönüşte gerçekleştiğini nakletmişlerdir. Tebuk'tan dönüşte olduğuda söylenmiştir.

Bu Gazveden Çıkarılan Fıkhi Hükümler

1- Namazı uyuduğu yahut unuttuğundan ötürü kaçır-
ran kimse için o namazın vakti uyandığı yahut hatırladığı
zamandır.

2- Revatib sünnetler için de kaza gerekir.

3- Kaçırılan namazlar için ezan okunup kamet getiri-
lir.

4- Kaçırılan namazlar da cemaatle kılınabilir.

5- Allah Rasulü'nün "Hatırladığı zaman kılsın" sözün-
den ötürü kaçırılan namazın hemen kılınması gerekir.
Onun namazı kılmayı konakladıkları yerden ertelemesinin
sebebi, oranın şeytanın mekânı olmasından dolayıdır. Al-
lah Rasulü hemen oradan kalkmış ve daha hayırlı bir yere
gitmiştir. O'nun bu yaptığı acele etmeyi kaçırmak sayıl-
maz. Çünkü onlar bu sırada namaz ve namazın durumu ile
meşguldüler.

6- Bu hadisede tuvalet ve hamam gibi şeytanın bulun-
duğu yerlerde namaz kılmaktan kaçınılması için tenbih
vardır. Allah Rasulü ve ashabı Medine'ye döndüklerinde,
muhacirler Ensar'ın önceden kendilerine bağışladıkları
mülkleri onlara geri verdiler.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Medine'de Şevval
ayına kadar kalmış ve çeşitli seriyyeler göndermişti. Ordu-
suna ateşe girmelerini emreden komutan Abdullah b. Hu-
zafe'nin seriyyesi bunlardan biri idi. Allah Rasulü bu hadi-
seyi duyduğunda "Şayet o ateşe girmiş olsalardı bir daha
oradan hiç çıkamazlardı! İtaat ancak meşru şeyler içindir"
buyurmuştu. Şayet bu kimseler ateşe girmiş olsalardı yan-
lış tevilden dolayı girmiş olacaktı. Öyleyse bu durumda
orada ebedi kalmaları nasıl mümkün olur? Bu soruya ce-

vaben şöyle denilir: Onlar kendini öldürmenin yasaklanmış olduğunu bildikleri halde ictihad etmeden böyle bir girişimde bulunmuş olsalardı, bundan dolayı mazur sayılmazlardı.

Ulu'l emr'e itaat için kendine eziyet eden bir kimsenin hali böyleyken, aynı şekilde ulu'l emr'e itaat için bir müslümana eziyet eden kimsenin hali nasıl olur?!

Bu zikredilen sahabeler bu ateşe girmekle Allah ve Rasulü'ne itaat ettiklerini zannetmelerine rağmen ondan kaçamayacaklarına göre, kendini dünyevi istek ve korkunun caiz olmayan itaate sevkettiği kimsenin hali nasıl olur?

Yine ateşe giren şeytanın kardeşlerinin ve bunun İbrahim (aleyhisselam)'ın mirası olduğunu zanneden cahillerin hali nasıl olur?

BÜYÜK FETİH HAKKINDA

Allah (Subhanehu ve Teâla) onun vesilesi ile dinini, rasulünü, ordusunu ve emniyetli bölge olan haremini izzetlendirmiştir. Bu fetihtir ki, sema ehli ondan dolayı sevinmiş, şanı İkizler Burcu'nun³⁷⁴ üzerine çıkmıştır. Bu fetih sebebiyle insanlar akın akın Allah'ın dinine girmişlerdir. Rasullullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu fethe hicretin 8. yılında Ramazanın bitimine on gün kala çıkmıştır. İbni Kayyım (rahimehullah) kitabın devamında uzun uzun Mekke'nin fetihini anlatmış ve sonra şöyle demiştir:

Mekke'nin Fethi'nden Çıkarılan Fıkhî Hükümler

1- Anlaşmalı olanlar, devlet başkanının zimmeti ve himayesi altında olan kimselere savaş açtıkları zaman bununla bizzat devlet başkanına savaş açmış sayılırlar. Bu

³⁷⁴ Burada semadaki en yüksek burç kastedilmiştir.

durumda devlet başkanı geceleyin onların yurduna baskın yapabilir. Eşitlik adına bunu bildirmesine gerek yoktur. Bildirme ancak onların ihanet etmesinden endişe edildiğinde söz konusu olur. İhanet gerçekleştiğinde ise buna gerek yoktur.

2- Diğerleri de razı olup ses çıkarmadıkları takdirde hepsinin anlaşması bozulmuş olur. Nasıl anlaşma yaparken hepsi anlaşmaya tâbi olmuşsa, bozduklarında da eğer razı olurlarsa buna tâbi olmuş olurlar.

3- Düşmanla on yıllığına sulh anlaşması yapmak caizdir. Doğru olan, bunun ihtiyaç ve maslahat gereği caiz olmasıdır.

4- Devlet başkanından verilmesi caiz veya vacip olmayan bir şey istendiğinde sessiz kalabilir. Sessiz kalması onu vereceği anlamına gelmez. Nitekim Ebu Süfyan Allah Rasulü'nden anlaşmayı yenilemesini istemiş, Allah Rasulü ise bunun karşısında susmuş ve cevap vermemiştir. Bu davranışı sebebiyle onunla anlaşma yapmış sayılmadı.

5- Elçi olarak gelen kimse öldürülmez. Çünkü Ebu Süfyan anlaşmayı bozan hükmünde olduğu halde elçi olarak geldiğinde Allah Rasulü onu öldürtmedi.

6- Müslüman olsa da casus öldürülebilir.

7- Bir ihtiyaç için (casusluk vs) kadının her yerinin açılması caizdir.

8- Bir adam kendi hevası için olmadan, yalnızca Allah için öfkeleniğinden dolayı teville bir müslümanı küfür ve nifakla itham ettiğinde günah işlemiş olmaz.

9- Büyük günahlara ancak büyük iyilikler kefarete olur. Nitekim Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyurmuştur:

"İyilikler kötülükleri giderir." (Hud, 114)

"Sadakalarınızı başa kakma ve eziyet ile boşa çıkarmayın." (Bakara, 264)

İbni Kayyım (rahimehullah) kitabın devamında Hatib b. Belta, Zu'l Huveysıra ve diğerlerinin kıssalarını zikretti. Sonra şöyle devam etti: Aklı ve fikri olan bir kimse bu meselenin önemini ve kendinin ona olan ihtiyacını bilir. Bu mesele ile ona Allah (Subhanehu ve Teâla)'yı ve hikmetini tanıma hususunda kapılardan büyük bir kapı açılmış olur.

10- Mekke'ye mübah olan bir savaş için ihramsız olarak girmek caizdir. Hac ve umre ibadeti yapacak kimsenin Mekke'ye ihramsız giremeyeceği hususunda ihtilaf yoktur. Başka kimseler için ise Allah (Subhanehu ve Teâla) ve Rasûlünün vacip kıldığı şeylerden başka vacip yoktur.

11- Mekke'nin zorla fethedildiği açıkça beyan edilmiştir.

12- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e söven kimsenin öldürülmesi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in: "Mekke'yi insanlar değil, Allah haram kılmiştir" sözünden anlaşıldığı gibi, bu takdiri âlemlerin yaratıldığı gün gerçekleşmiş bir şer'i kaderî haram kılmadır. Sonra Allah (Subhanehu ve Teâla) bunu dostu İbrahim'in sözleri ile de ortaya koymuştur.

Yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Orada kan dökülmez" buyurmuştur. Bu haram kılma, başka yerler için mübah, yalnızca Mekke için haram olan kan dökmeye aittir. Tıpkı "Orada ağaç kesilmez" sözü ile orada ağaç kesmeyi yasakladığı gibi. Hadisin "Dikeni kesilmez" lafzı, dikenin ve çalının kesilip koparılmasının haram oluşu hususunda gerçekten çok açıktır. Âlimler ölü konumunda oldu-

ğu için kuru otun koparılmasına izin vermişlerdir. Hadis yeşil otun koparılmasının haram kılındığı hususunda açıktır.

Hadiste Allah Rasulü “Otu koparılmaz” buyurmuştur. Kastedilenin kişinin kendi yetiştirdiği değil, kendiliğinden çıkan otlar olduğu hususunda ihtilaf yoktur. Izhır otunun bundan istisna edilmesi ondan gayrısı için hükmün umumi olduğunu gösterir. Fakat yer elması, mantar ve toprağa gömülü bitkilerin koparılması buna girmez. Çünkü bunlar meyve konumundadır.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in “Avı ürkütülmez” sözü, avın öldürülmesine ve yerinden ürkütülmek suretiyle bile olsa avlanılmasına sebebiyet verecek herşeyin haram olduğuna açık bir delildir. Çünkü o hayvan o yerde hürmetlidir ve oraya daha önce gelmiştir. Bu sebeple orada daha fazla hak sahibidir. Bu gösterir ki, hürmetli olan bir hayvan bir mekana önce geldiğinde yerinde rahatsız edilmez.

Hadisin “Yitiğini, onu bildiren kimseden başkası alamaz” veya “Yitiği, ilan etmek için alandan başkasına helal olmaz” lafzı, Harem’de kaybolan şeyin mülk edinilemeyeceği ve yalnızca ilan etmek için alınabileceğine delildir. Ahmed b. Hanbel’den aktarılan rivayetlerden biri de bu şekildedir.

Ahmed b. Hanbel diğer görüşünde ve İmam Şafi şöyle demişlerdir: “Harem’de yitirilen malın mülk edinilmesi caiz değildir. Ancak sahibi için muhafaza etmek adına alınabilir. Şayet alırsa sahibi gelene kadar onu ebediyyen ilan eder. Doğru olan da budur. Bu konuda hadis açıktır. Hadiste geçen “munşid” kelimesi, kayıp malı ilan eden, “naşid” ise kayıp malını arayan demektir. “Kayıp malını ara-

yanın kayıp ilan edene kulak verişi gibi..." sözünde olduğu gibi.

Kıssada aktarıldığına göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) suretler imha edilinceye kadar Kabe'ye girmemiştir. Bu, içinde suret bulunan yerde namaz kılmanın mekruh olduğuna delildir. Hatta bu mekruh olmaya, banyoda namaz kılmaktan daha layıktır. Çünkü banyoda namaz kılınmamasının nedeni necaset bulunan bir yer ve şeytanın evi olmasından ötürüdür. Suret bulunan yere gelince, onlar şirk mekanlarıdır. Çünkü geçmiş ümmetlerin şirklerinin çoğu suretler ve kabirlerden meydana gelmiştir.

Yine kıssaya göre bir kadının bir adam yahut iki adama eman vermesi caizdir. Nitekim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Ummu Hani'nin eman vermesine cevaz vermiştir. İbni Ebi Serh'in kıssasında olduğu gibi irtidatı şiddetli olan bir kimsenin tevbeye çağırılmadan öldürülmesi caizdir.

Huneyn Savaşı

İbni İshak şöyle dedi: "Hevazin kabilesi Mekke'nin fethedildiğini duyunca Malik b. Avf toplantı düzenledi. Sakif ve Cüşem kabileleri de toplantıya katıldı. Onların arasında yalnızca görüşlerinden faydalanılan Dureyd b. es-Simme adında yaşlı bir adam vardı. İbni Kayyım (*rahimehullah*) kitabın devamında hadiseyi detaylı zikretmiştir. Biz Huneyn savaşındaki bazı hikmet ve fikhî hükümleri alacağız.

Huneyn Savaşındaki Bazı Hikmetler ve

Fıkhi Hükümler

1- Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Rasulü'ne Mekke fethedildikten sonra insanların akın akın Allah'ın dinine gireceğini

vadetmişti. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) hikmeti gereği Hevazin kabilesi ve ona tâbi olanların kalplerini İslam'a girmekten alıkoydu. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın emrinin iyice açığı çıkması, Rasulü'ne verdiği izzetin tamamlanması ve Mekke'nin Fethi'ne katılanlara, bunun sonucunda elde edecekleri ganimetlerin bir teşekkür mahiyetinde olması için, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve müslümanlara savaş açmak üzere toplandılar. Aynı zamanda Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Rasulü'ne ve kullarına göstermek için, daha önce benzeriyle karşılaşmadıkları büyük bir güçle karşılaştırıp onları bozguna uğratmalarını dilemiş ki, bundan sonra Araplardan hiç kimse onlara karşı durmasın. Yine hikmeti gereği, onlara ilk olarak bu kuvvetlerine rağmen hezimetin acısını tattırdı ki, fetihle yükselen başlar alçalsın ve Allah'ın beldesine o şekilde girmesinler. Nitekim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) atı üzerinde Mekke'ye girerken Rabbine karşı duyduğu tevazudan ve azameti karşısında hissettiği huşudan ötürü öylesine eğilmişti ki, neredeyse çenesi yere değiyordu. Aynı zamanda Allah (*Subhanehu ve Teâla*) "Bugün az değiliz, mağlup olmayız" diyen kimselere yardımın ve zaferin kendi katında olduğunu açıklamak için böyle yapmıştı.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) müminlerin kalpleri kırılıp durumun hakikatini anladıklarında onlara yardım ve zaferi gönderdi. Sonra Rasulü'nün ve müminlerin üzerine sekinetini indirdi. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın hikmeti gereği, yardım ve zafer ancak kalbi kırılmış olanların üzerine boşalır. "Biz ise, yeryüzünde güçten düşürülenlere lütufta bulunmak, onları önderler yapmak ve mirasçılar kılmak istiyoruz. Ve (istiyoruz ki) onları yeryüzünde 'iktidar sahipleri olarak yerleşik kılahım', Firavun'a, Haman'a ve askerlerine, onlardan sakındıkları şeyi gösterelim." (Kasas, 5-6)

2- Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Araplarla yapılan savaşları Bedir'le başlatmış, Huneyn'le bitirmiştir. Her iki savaşta da melekler savaşa katılmıştır. İki savaşta da Allah Rasulü düşmana toprak saçmış ve Arapların ateşleri sönmüştür. İlki onları korkutmuş ve hiddetlerini kırmış, diğeri ise kuvvetlerini bitirmiştir.

3- Müşriklerden silah ödünç alınması caizdir.

4- Tevekkülün tamamlanması için sebeplere sarılmak gerekmektedir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Rasulü'ne onu koruyup gözeteceğini garanti ettiği halde O, sebeplere sarılmayı ihmal etmemiştir. Yine Allah (*Subhanehu ve Teâla*) dinini üstün kılacağını haber verdiği halde, Allah Rasulü cihadın hiçbir çeşidini eksik yapmamıştır.

5- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Garanti edilmiş bir ödünç" buyurmuştur. Acaba bu söz ödünç alınan şeyin hükmünü haber vermek için miydi yoksa garanti edilen şeyin aynısının verilmesinin gerekliliğini haber vermek için miydi? Bu hususta ihtilaf edilmiştir.

6- Şayet düşmanın ölmesine yardımcı olacaksa düşmanın bineğini öldürmek caizdir. Bunda hayvana karşı nehyedilmiş olan eziyet yoktur.

7- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) O'nu öldürmeye çalışan kimseyi affetmiş, göğsünü sıvazlamış ve ona dua etmiştir.

8- Kafirlerin İslam'a girmelerini beklemek için ganimet taksiminin geciktirilmesi caizdir. Şayet İslam'a girerlerse alınan şeyler kendilerine geri iade edilir. Bu, ganimette, ele geçirmekle değil ancak ganimet taksimi ile sahip olunacağına delildir. Şayet bir kimse ganimet taksiminden

önce ölürse onun payı ganimet alacak diğer kimseler arasında pay edilir. Bu Ebu Hanife (*rahimehullah*)'ın mezhebidir.

İmam Ahmed'e göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Kureyşlilere ve müellefe-i kulübe vermiş olduğu mallar ganimetin beşte dördlük kısmındandır. Bu Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in ihsanda bulunmak adına verdiği şeydir. Bu, ganimetin beşte biri çıkarıldıktan sonra onun üçte birinin ya da dörtte birinin verilmesinden daha evladır.

Zu'l Huveysıra ve benzerlerinin gözleri körleşip bundaki maslahat ve hikmetleri görmemeye başlayınca Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e "Adil ol!" dediler.

Devlet başkanı tüm müslümanların vekilidir. Onların maslahatı ve dinin ayakta kalması için tasarrufta bulunur. Şayet o, İslam'ı ve İslam beldelerini savunmanın, İslam düşmanlarını İslam'a ısındırmanın ve şerlerinden korumanın bu şekilde olacağını tesbit ederse böyle davranması caizdir. Şeriat küçük mefsedete tahammül ile daha büyük mefsedetin def edilmesi ve küçük maslahatın kaybedilmesi ile daha büyük maslahatın elde edilmesi üzerine kurulmuştur. Nitekim din ve dünya işleri de bu iki esas üzere kurulmuştur.

9- Hayvanın kendi cinsi karşılığında satışında vade ve fark uygulanması caizdir.

10- Satıcı ve müşterinin aralarında anlaşarak (ödeme) için vakit belirlememeleri caizdir. Racih olan görüş budur. Bunda bir mahzur ve sıkıntı yoktur.

11- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Kim bir kâfiri öldürür ve buna delil getirirse, ölenin eşyalarına sahip olur" buyurmuştur. Bu hususta alimler ihtilaf etmişlerdir. Bu

eşya komutanın şartı ile mi yoksa şer'i hükümle mi ona ait olur? Ahmed b. Hanbel'den bu hususta iki görüş aktarılmıştır.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bazen "Kim, başkalarının arazisine sahiplerinin izni olmadan ekim yaparsa, o tarlanın mahsulünden bir şey alamaz. Yalnızca masrafları karşılanır" sözünde olduğu gibi peygamber olarak hüküm veriyor ve bu hüküm umumî oluyordu.

Bazen de Hind bt. Utbe'ye söylediği: "Onun malından maruf olarak sana ve oğullarına yetecek kadar al" sözünde olduğu gibi müftü olarak fetva veriyordu.

Bazen de devlet başkanı olarak ümmetin maslahatına olacak şekilde konuşuyordu. Ondan sonra gelen devlet başkanlarının da maslahata göre bunu gözetmeleri gerekmektedir. Bu durumlardan dolayı Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in: "Kim ölü bir araziyi ihya ederse orası onundur" sözünde olduğu gibi pek çok yerde âlimler ihtilaf etmişlerdir.

12- Bu iddianın (kafiri öldüren kimsenin onu kendinin öldürdüğüne dair iddiada bulunması) ispatı için bir şahit ve bir yemin yeterlidir.

13- Şahitlikte "şahitlik ederim ki" sözünün telaffuz edilmesi şart değildir.

14- Öldürülen kafirin üzerinden çıkan eşyanın beşte biri çıkarılmaz. O ganimetin aslındandır. Ganimetten pay almayan kadın ve çocuklar da bundan pay almaya hak sahibidirler. Aynı zamanda mücahid, öldürdüğü kafir sayısı ne kadar çok olursa olsun hepsinin eşyasını almaya hak sahibidir.

Taif Gazvesi

Hezimete uğrayan Sakif kabilesi kalelerine çekilmiş ve savaş için hazırlık yapmışlardı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onlarla savaşmak için yola çıktı. Kalelerine yakın bir yerde konakladı. Bunu gören Sakifliler müslümanları şiddetli bir ok yağmuruna tuttular. Oklar sebebiyle çok sayıda müslüman yaralandı, on iki kişi de şehit oldu. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bugün Taif mescidinin bulunduğu yere çıktı. On sekiz yahut yirmi küsur gün boyunca onları muhasara altında tuttu. Ashabına mancınık kurmalarını emretti. İslam'da kurulan ilk mancınık buydu.

Sonra Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Sakif kabilesine ait üzümlerin kesilmesini emretti. Oradaki insanlar hemen kesim işine başladılar.

İbni Sad şöyle dedi: Sakifliler Allah rızası ve akrabalık bağının hatrı için kesimi bırakmasını istediler. Allah Rasulü ise "Allah rızası ve akrabalık bağının hatırına bıraktım" dedi ve münadisi şöyle bağırmaya başladı: "Hangi köle inip bize gelirse o hürdür." Bunun üzerine aralarında Ebu Bekre'nin de olduğu on küsur kişi kaleden çıktı. Allah Rasulü bunların her birini bir müslümana vererek ihtiyaçlarını giderdi. Bu durum Taif halkına çok ağır geldi. Taifin fethedilmesine izin vermediler. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ashabına yola çıkılmasını emretti. Fakat ashab bundan rahatsız oldu ve "Taif henüz fethedilmedi" demeye başladılar. Bunun üzerine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Öyleyse savaşa!" buyurdu. Ardından hücum ettiler ve pek çok kişi yaralandı. Allah Rasulü "İnşallah yola çıkıyoruz" buyurdu. Bu habere sevindiler ve yola koyulmaya başladılar. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de bu haberi verirken gülüyordu. Oradan ayrıldıklarında şöyle demelerini em-

retmişti: “Dönüyoruz, tevbe ediyoruz. Rabbimize ibadet ve hamdediyoruz.” Denildi ki: “Ey Allah’ın Rasulü! Sakif kabilesine beddua edin. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): “Allah’ım! Sakif’e hidayet et. Onları bize getir” diye dua etti. Sonra Cirane’ye doğru yola çıktı. Orada umre için ihrama girerek Mekke’ye girdi. Ardından Medine’ye geri döndü.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Tebuk’ten Medine’ye Ramazan ayında geldi. Bu ayda Sakif’ten bir heyet onu ziyarete geldi. Olay şu şekildeydi: Allah Rasulü oradan ayrılınca Urve ibni Mesud O’nu takip etti. Medine’ye girmeden Allah Rasulü’ne yetişip müslüman oldu. O’ndan kendisini kavmine İslam’a davet için göndermesini istedi. Allah Rasulü “Kavmin seni öldürür” buyurdu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kavminin onları İslam’dan engelleyen bir ki-bir içinde olduğunu biliyordu. Urve ise Allah Rasulü’ne: “Onlar beni kendi evlatlarından daha çok severler” dedi. Gerçekten de Urve sevilip itaat edilen biriydi. Konumundan dolayı kendisine karşı çıkılmayacağını umut ederek kavmini İslam’a davet için yola çıktı. Kendine ait bir köşkün üzerine çıkıp kavmini İslam’a davet etti. Bunu duyar duymaz her yerden ok atmaya başladılar. Urve’ye: “Kanın karşılığını almak için ne yapmamızı istersin?” denildiğinde cevaben “Bu Allah’ın bana ikram ettiği şehadettir. Benim durumum Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’le beraber savaşıp şehit olanların durumu gibidir. Beni onlarla birlikte defnedin” dedi. Urve’yi onlarla defnettiler. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in onun hakkında “Onun kavmi içindeki durumu, Yasin ashabının kavmi içindeki durumu gibidir” dediğini söylemişlerdir.

Urve’nin öldürülmesinin ardından Sakifliler bir ay beklediler. Sonra etraftaki Araplarla savaşacak güçlerinin

olmadığını gördüler ve Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e daha önce Urve'yi gönderdikleri gibi bir adam göndermeye karar verdiler. Abdi Yaleyl adında biri ile konuştular. Urve'ye yapılanın kendisine de yapılmasından korktuğu için teklifi kabul etmedi. "Benimle birkaç adam daha göndermezseniz bunu yapmam" dedi. Bunun üzerine müttefiklerinden iki adam, Malikoğullarından da üç adam gönderdiler. Osman b. Ebi'l As bunlardandı. Medine'ye yaklaştıklarını sırada konakladıkları bir hendekte Muğire b. Şube ile karşılaştılar. Muğire'ye Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e bu haberi müjdelemek zor geldi. Yolda Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) ile karşılaştı ve Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) ona "Allah için bunu benden önce O'na haber verme" dedi. Muğire de böyle yaptı. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) Allah Rasulü'nün huzuruna girdi ve durumu haber verdi. Muğire (*radiyallahu anh*) onların yanına gitmek için yola çıktı. Öğle vaktini beraber geçirdiler. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onlar için mescidin bir köşesinde çadır kurdurdu. Görüşme sırasında Halid b. Said Allah Rasulü ile heyet arasında gidip geliyordu. İstekleri arasında kavmin sefihlerinden emin olmak adına Lat putunun yıkılmasının üç yıl sonraya ertelenmesi vardı. Allah Rasulü bunu reddetti. İsteklerinde ısrar ettiler ta ki yıkımını bir ay sonraya bırakmayı teklif ettiler. Fakat Allah Rasulü hepsini reddetti. O'ndan birtakım şeyler daha istediler. Bunlar; namazdan kendilerini muaf tutması ve putları kendi elleriyle kırmamalarıydı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*): "Putları kendi ellerinizle kırmak istemenizi affederiz. Fakat namaza gelince, namaz olmayan dinde hayır yoktur" buyurdu. Taifliler müslüman olunca Allah Rasulü onların başına Osman b. Ebi'l As'ı emir tayin etti. Osman yaşça onlardan genç ve dini anlama yönünden onların en azimli idi.

Heyet beldelerine doğru yola çıkınca Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onlarla birlikte Ebu Süfyan ve Muğire b. Şube'yi Lat'ı yıkmak üzere gönderdi. Beldeye girdikten sonra Muğire b. Şube balta ile onun üzerine vurmaya başladı. Muttaliboğulları da Urve'nin başına gelenler onun başına da gelmesin diye çevresinde bekliyorlardı. Sakif'in kadınları perişan bir halde evlerinden çıkmış ağlıyorlardı. Putu yıktıktan sonra eşyalarını aldı.

İbni Urve ve Karib b. Esved Urve öldürüldüğü zaman heyet gelmeden önce Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelip Sakif kabilesinden ayrılmak istediklerini söyleyip müslüman oldular. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ise şöyle dedi: "Kimi dilerseniz onu veli edinin" Onlar da "Allah Rasulü'nden başkasını veli edinmiyoruz" dediler. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ise "Veliniz dayınız Ebu Süfyan olsun" deyince "Dayımız Ebu Süfyan olsun" dediler.

Taif halkı müslüman olunca, İbni Urve babasının borcunun yıkılan puttan alınan mallardan ödenmesini istedi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Tamam." dedi. Karib b. Esved ise "Ey Allah'ın Rasulü! Esved'in borcunu da öde" dedi. Urve ve Esved ana-baba bir kardeşirler. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Esved müşrik olarak öldü" buyurdu. Karib b. Esved kendini kastederek "Ey Allah'ın Rasulü! Fakat ucu onunla yakın olan bir müslümana dokunuyor" dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü Urve ve Esved'in borçlarını putun eşyalarından ödetti.

Taif Gazvesindeki Fıkhi Hükümler

1- Haram aylarda savaşmak caizdir. Nitekim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'ye Ramazan ayının sonlarına doğru yola çıktı. On dokuz gün Mekke'de kalmış sonra oradan Hevazin'e doğru yola çıkmıştı. Onlarla savaştık-

tan sonra Taife doğru yola çıktı. Taiflileri yirmi küsur gün yahut İbni Sa'd'ın rivayetine göre on sekiz gün kuşatma altına aldı. Bu durumu düşündüğünde kuşatmanın bir kısmının Zilkade ayında olması gerektiğini bilirsin. Fakat şöyle de denilebilir: Savaşa Şevval ayında başlanmıştır. Buna şöyle cevap verilir: Başlamakla devam ettirmek arasında bir fark yoktur.

2- Müslüman bir erkeğin ailesi ile beraber savaşa gitmesi caizdir. Çünkü Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bu savaşta yanına Ummu Seleme ve Zeyneb (*radiyallahu an-huma*)'yı almıştı.

3- Savaşa katılmayan kadın ve çocukların ölmesine sebep olsa bile savaşta kafirlere karşı mancınık kurup atış yapmak caizdir.

4- Kafirleri maddi olarak zayıflatacak ve öfkeliendirecekse ağaçlarını kesmek caizdir.

5- Bir köle kaçıp müslümanlara katıldığında hür olur. İbnu'l Munzir bu konuda icma olduğunu söylemiştir.

6- Devlet başkanı bir kaleyi kuşatır, ardından çekilmenin maslahata daha uygun olduğunu görürse geri çekebilir.

7- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Cirane'de umre için ihrama girmişti. Böylece Taif'ten gelenlerin Cirane'de ihrama girmesi sünnet oldu. Umre için ihrama girmek amacıyla Mekke'den çıkıp Cirane'ye giden kimselerin durumuna gelince, ilim ehlinde kimse bunu hoş karşılamamıştır.

8- Sakif kabilesinin O'nunla savaşmasına, ashabından bir grubu ve kendilerine gönderilen elçiyi öldürmesine rağmen onlara hidayet vermesi için Allah (*Subhanehu ve*

Teâla)'ya dua etmesi Allah Rasulü'nün şefkat ve merhame-tinin mükemmelliğindendir.

9- Ebu Bekir es-Sıddık'ın Allah Rasulü'ne duyduğu muhabbetin mükemmelliği ve her fırsatta O'na yakınlaş-mayı istemesi. Bu hadise kişinin din kardeşinden Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ya yaklaştıracak bir iş hususunda öncelik istemesinin ve onun da o kimseye izin vermesinin caiz ol-duğunu göstermektedir. Bunun caiz olmadığını söyleyen-lerin sözleri doğru değildir. Aişe (*radiyallahu anha*) da evinde Allah Rasulü'nün yanına defnedilme hususunda Ömer (*ra-diyallahu anh*)'ı kendine tercih etmiştir. Ömer (*radiyallahu anh*) bunu ondan istemişti. Fakat ne onun bunu istemesi ne de Aişe (*radiyallahu anha*)'nın onu kendine tercih etmesi kerih görülmemiştir.

10- Ortadan kaldırmaya güç yetirildiği halde şirk me-kanlarını olduğu gibi bırakmak caiz değildir. Çünkü oralar küfrün şiarları ve kerih görülen şeylerin en büyükleridir. Allah'ın dışında ibadet edilen, put edinilen kabirlerin üze-rine inşa edilen şeylerin hükmü de budur. Tazim ve bere-ket umularak yanına gidilen, adak adanan ve öpülen taşla-rı, yıkmaya muktedir olduğu halde yeryüzünde bırakmak caiz değildir. Bu taşların hepsi Lat, Uzza ve üçüncüleri olan Menat'ın konumundadırlar. Bunların sebep olduğu şirk onlarınkinden daha büyüktür. Yardım Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'dandır.

Bu tağutları rab edinenlerden hiçbiri onları yaratan, nızık veren, diriltten ve öldüren kabul etmiyorlardı. Ancak onların yanında yaptıkları şeyler, bugünkü müşrik kardeş-lerinin tağutlarının yanında yaptıkları şeylerin aynısı idi. Bunlar kendilerinden öncekilere tabi olmuşlar ve onları adım adım takip etmiş, karış karış ve kulaç kulaç onların

yaptıklarını yapmışlardır. Cehalet ve ilmin yok olması ile şirk, nefislerin çoğunda galip gelmiştir. Maruf münker olarak, münker de maruf olarak ve sünnet bidat olarak, bidat de sünnet olarak kabul edilmiştir. Küçükler böyle bir ortamda büyümüş, büyükler de böyle bir ortamda yaşlanmışlardır. İslam'ın alametleri silindi, garipliği arttı. Alimler azaldı, sefihler çoğaldı. İş büyüdü, sıkıntılar arttı. İnsanların elleriyle kazandıkları yüzünden karada ve denizde fesad açığa çıktı. Fakat hala hakkı ayakta tutan Muhammedî bir topluluk bulunmaktadır. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) onları yeryüzüne mirasçı kılanlara kadar şirk ve bidat ehliyle cihad etmeye devam edeceklerdir. Şüphesiz ki Allah (*Subhanehu ve Teâla*) mirasçı kılanların en hayırlısıdır.

11- Devlet başkanının putlara ait malları cihad ve maslahatlar için harcaması caizdir. Bu malların savaşılan askerlere harcanması ve Müslümanların maslahatı için sarf edilmesi gerekir. Vakıfların hükmü de bu şekildedir. Bu hususta İslam imamlarının yolundan giden hiçbir ilim ehli arasında ihtilaf yoktur.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Medine'ye gelip hicretin dokuzuncu yılı girince, zekat memurlarını Araplardan zekat toplamak üzere gönderdi. Uyeyne'yi Temimoğullarına, Adiy b. Hatem'i Tayy ve Esedoğullarına, Malik b. Nuveyre'yi ise Hanzalaogullarına gönderdi. Sa'doğullarının zekatını toplama görevini iki adama verdi. Zibirkan b. Bedr'i beldenin bir tarafına, İbni Asım'ı ise diğer tarafına gönderdi. Ala b. Hadrami'yi Bahreyn'e, Ali'yi ise Necran'a gönderdi. (*Allah onlardan razı olsun*)

Tebuk Savaşı

Hicretin dokuzuncu yılı Recep ayında Tebuk gazvesi meydana gelmiştir. Gazve insanların sıkıntıda oldukları, beldelere kuraklığın hakim olduğu ve Medine’de meyvelerin olgunlaştığı bir zamanda vuku bulmuştu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) genelde gazveye çıkacağında bunu gizlerdi. Fakat seferin uzunluğu ve zamanın sıkıntılı oluşundan dolayı Tebuk gazvesinde böyle yapmadı.

Bir gun Ced b. Kays'a "Beni Asfar (Bizans) ile savaşa ne dersin?" dedi. Ced: "Ey Allah'ın Rasulü! Bana izin versen fitneye düşürmesen. Kadınlara benden daha düşkün bir adam yoktur. Onların kadınlarını görünce sabredemekten korkarım" dedi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Sana izin verdim" diyerek ondan yüz çevirdi. Bu hadise üzerine "İçlerinden öyleleri vardır ki: 'Bana izin ver, beni fitneye düşürme!' der." (Tevbe, 49)

Münafıklardan bir grup da birbirlerine "Sıcakta sefere çıkmayın" diyorlardı. Allah (Subhanehu ve Teâla) onlar hakkında da şu ayet-i kerime'yi indirdi: "Sıcakta sefere çıkmayın, dediler." (Tevbe, 81)

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabına cihadı emretti. Zenginleri Allah yolunda infak etmeye çağırdı. Osman (radiyallahu anı) eşyaları ile üç yüz deve ve bin dinar infak etti. Bu esnada yedi kişi ağlayarak Allah Rasulü'nün huzuruna geldi. O'ndan kendilerini techizatlandırmasını istediler. Allah Rasulü "Sizi techizatlandırmak için bir şey bulamıyorum" deyince harcayacak bir şey bulamamanın hüznüyle ağlayarak dönüp gittiler.

Arkadaşları da Ebu Musa'yı Allah Rasulü'ne kendine techizat sağlamasını istemek üzere gönderdiler. Bu sırada Allah Rasulü öfkeli bir halde gelip "Vallahi size techizat

sağlayamıyorum. Size teçhizat sağlayacak bir şey de bulamıyorum” buyurdu. Sonra Allah Rasulü’ne deve getirdiler. Allah Rasulü de bunu onlara gönderdi ve “Sizi techizatlandıran ben değilim. Fakat Sizi Allah techizatlandırdı. Valla-hi ben bir yemin ettiğimde ondan daha hayırlısını gördüğüm zaman hayırlı olanı yapıp kefarete ederim” buyurdu.

Bir adam gece yarısı kalktı namaz kılıp ağlayarak şöyle dua etti: “Allah’ım! Cihad etmeyi sen emrettin. Rasulü’nün eline de beni techizatlandıracak imkan vermedin. Ben de malıma, bedenime ve ırzıma isabet eden her sıkıntıyı tüm Müslümanlara tasadduk ediyorum.” Sonra sabah oldu. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*): “Bu gece tasaddukta bulunan kişi nerede?” buyurdu. Hiç kimse ayağa kalkmadı. Sonra tekrar: “Tasaddukta bulunan nerede? Ayağa kalksın” buyurdu. Bunun üzerine adam ayağa kalktı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) “Müjde sana! Muhammed’in nef-sini elinde tutana yemin olsun ki, senin sadakan kabul edilmiş bir sadaka olarak yazıldı” buyurdu.

Araplardan bir grup savaştan mazur görülmek için izin almak üzere Allah Rasulü’ne geldiler. Fakat Allah Rasulü onları savaştan mazur tutmadı. Abdullah b. Ubey yahudi ve münafık müttetikleri ile karargahını Seniyyetu’l Veda’ya kurmuştu. Askerlerinin diğer askerlerden daha az olmadığı söylenmiştir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Muhammed b. Mesleme’yi Medine’de vekil olarak bırakmıştı.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) savaş için yola çıkınca Abdullah b. Ubey ve beraberindekiler savaştan geri kaldılar. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Ali b. Ebi Talib’i de ailesinin yanında bıraktı. Bunun üzerine Ali b. Ebi Talib: “Ey Allah’ın Rasulü! Beni kadınlar ve çocuklarla mı bırakıyor-

sun?" dedi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ise: "Benim yanımda, Musa'nın yanındaki Harun gibi olmak istemez misin? Ancak benden sonra peygamber yoktur" buyurdu. Bundan sonra Ali b. Ebi Talib Medine'ye geri döndü.

Müslümanlardan bir grup da mazeretsiz bir şekilde ordudan geri kaldılar. Bunlar; Kab b. Malik, Hilal b. Umeyye, Murare b. Rebi, Ebu Hayseme ve Ebu Zer idi. Daha sonra Ebu Hayseme ve Ebu Zer orduya yetişip katıldılar. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) savaşa otuz bin asker ve on bin at ile katıldı. Yirmi gün boyunca namazlarını kısaltarak orada kaldı. Heraklius o günlerde Humus'ta bulunuyordu.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yola çıkıp günlerce yürüdükten sonra, Ebu Hayseme bir gün ailesinin yanına döndü. Ailesine döndüğünde iki hanımını çardağın içinde (su ile) etrafı serinletmişken buldu. Çardağı serinletmişler, soğuk su temin etmişler ve yemek hazırlamışlardı. Ebu Hayseme çardağın kapısında durdu, iki hanımına ve hanımlarının onun için hazırladıkları şeylere baktı. Ardından şöyle dedi: "Allah'ın Rasulü güneşin, rüzgarın ve sıcaklığın altında. Ebu Hayseme ise yemeği hazırlanmış, güzel kadınla gölgenin ve serinliğin altında. Bu insaf mı? Vallahi Allah Rasulü'ne ulaşınca kadar ikinizin de çardağına girmeyeceğim!"

Sonra Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i aramaya çıktı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Tebuk'a konakladığında onlara yetiştii. Ebu Hayseme Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'i ararken yolda Umeyr b. Vehb ile karşılaştı. Tebuk'a yaklaşıncaya kadar birbirlerine arkadaşlık ettiler. Ebu Hayseme, Umeyr'e "Ben bir günah işledim. Allah Rasulü'ne ulaşınca kadar benden ayrılma" dedi. Umeyr de

öyle yaptı. Ebu Hayseme Allah Rasulü'ne doğru yaklaşıncı insanlar "Yolda buraya doğru gelen bir binekli var" dediler. Allah Rasulü "Ebu Hayseme'dir" dedi. İnsanlar da "Ey Allah'ın Rasulü! Vallahi o Ebu Hayseme'dir" dediler. Ebu Hayseme devesini çökertince, Allah Rasulü'ne yönelip selam verdi. O'na olanları haber verdi. Bunun üzerine Allah Rasulü ona hayır dileyip dua etti.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Semud kavminin beldesindeki Hıcr mevkiye uğradığında şöyle dedi: "Buranın suyundan içmeyin ve namaz için abdest almayın. Buranın suyu ile yoğurduğunuz hamurları develere yedirin. Sizden hiçbiriniz de arkadaşı olmadan dışarı çıkmasın!" Saide oğullarından iki adam hariç herkes Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in dediğini yaptı. Adamlardan biri ihtiyaç gidermek için, diğeri de devesini aramak için dışarı çıktı. İhtiyaç gidermek için çıkan nefessiz kalıp boğuldu. Devesini aramak için çıkanı ise rüzgar sürükledi ve en sonunda Tayy kabilesinin dağlarına attı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*): "Sizi tek başınıza dışarı çıkmaktan men etmemiş miydim?" buyurdu. Sonra boğulan adama dua etti ve adam iyileşti. Diğer adamı da Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Medine'ye gelince Tayy kabilesi getirdi.

Zühri şöyle demiştir: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Hıcr'a uğradığında elbisesiyle yüzünü örttü. Devesini hızlandırdı ve "Kendilerine zulmedenlerin beldelerine ancak ağlayarak ve korkarak girin ki onlara isabet eden size de isabet etmesin" buyurdu."

Sahih-i Müslim'de Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in suların dökülmesini ve develerin su içmeye gittikleri yerden su temin edilmesini emrettiği aktarılmaktadır.

İbni İshak şöyle demiştir: “İnsanların yanında su kalmadı. Bu durumu Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’e şikayet etmeye başladılar. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) dua etti. Allah (Subhanehu ve Teâla) bir bulut gönderdi ve yağmur yağdırdı. İnsanlar suya kandılar.”

Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yoluna devam etti. Yolda bir adam geri kalıyor diğerleri “Falan geri kaldı” diyorlardı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ise “Bırakan onu. Şayet onda bir hayır varsa Allah onu size eriştirir. Şayet hayır yoksa Allah sizi ondan korumuştur” buyurdu.

Ebu Zer (radiyallahu anh) devesi inatlaşıp yürümeyince eşyalarını sırtına alıp yürümeye başladı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir yerde konakladığı sırada bir adam “Ey Allah’ın Rasulü! Bir adam tek başına yolda yürüyor” dedi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) “Bu Ebu Zer olmalı” buyurdu. Oradakiler dikkatlice bakınca “Ey Allah’ın Rasulü! Bu Ebu Zer’dir” dediler. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) “Allah, Ebu Zer’e rahmet etsin. O yalnız yürür, yalnız ölür ve yalnız diriltilir” buyurdu.

İbni Hibban’ın Sahih’inde şöyle nakletmiştir: “Ebu Zer’in ölümü yaklaştığında hanımı ağlamaya başladı. Ebu Zer ‘Seni ağlatan nedir?’ diye sordu. Hanımı ‘Sen bu ıssız çölde öleceksin fakat burada ne seni kefenleyecek bir kumaş parçası var ne de seni yıkayıp namazını kıldırarak bir kimse var’ dedi. Bunun üzerine Ebu Zer “Ağlama! Şüphesiz ki ben Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in içlerinde benimde bulunduğum bir topluluk için ‘İçinizden bir kimse ıssız bir çölde ölecek ve müslüman bir grup onun cenazesinde bulunacak’ buyurduğunu işittim. O toplulukta bulunanlar köyde vefat ettiler. Ben Rasulullah (sallallahu aleyhi ve

sellem)'in bahsettiği o kimseyim. Vallahi ben hiç yalan söylemedim ve yalanlanmadım da. Sen yolu gözle' dedi.

Hanımı: 'Bir kum yığınının dayanmış bir şekilde yolu gözlüyordum. Bazen de onun hastalığı ile ilgileniyordum. Bu hal üzere gidip gelirken bir de ne göreyim! Bineklerinin üzerinde kartal gibi süzülen bir grup insan! Onlara işaret ettim. Hızlıca gelip benim önümde durdular ve 'Ey Allah'ın cariyesi! Neyin var?' dediler. Ummu Zer 'Müslümanlardan bir adam ölüyor. Gelip onu kefenleyin' dedi. 'Kimdir o?' dediler. 'Ebu Zer'dir' dedi. Adamlar 'Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sahabîsi mi?' dediler. Ummu Zer 'Evet' dedi. 'Anamız babamız ona feda olsun!' diyerek hızlıca onun yanına girdiler. Ebu Zer onlara 'Müjde size! Ben Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in içlerinde benim de bulunduğum bir topluluk için 'İçinizden bir kimse ıssız bir çölde ölecek ve müslüman bir grup onun cenazesinde bulunacak' buyurduğunu işittim. O toplulukta bulunanlar köyde vefat ettiler. Ben Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in bahsettiği o kimseyim. Vallahi ben hiç yalan söylemedim ve yalanlanmadım da' dedi. Sonra onlara 'Şayet yanımızda kefenlenmek için benim yahut hanımımın kumaşı olsaydı ondan başkasıyla kefenlenmezdim. Allah için sizden şunu istiyorum: İçinizden emir, emir yardımcısı, postacı yahut kabile başkanı olan beni kefenlemesin' dedi. İçlerinde bu görevlerde bulunmayan Ensar'dan bir genç dışında kimse yoktu. Genç 'Ey amca! Seni üzerimdeki şu rida ve annemin dokuduğu heybemin kumaşlarıyla kefenleyeceğim' dedi. Ebu Zer 'Sen beni kefenle' dedi. Ensar'dan olan bu genç onu kefenledi. Beraber defnettiler ve namazını kıldılar. Onu defneden bu topluluğun hepsi Yemenliydi.

Sahih-i Müslim'de Muaz (*radiyallahu anh*)'dan nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Tebuk'e varma-

dan şöyle buyurmuştur: “Siz inşallah yarın Tebuk kaynağına varacaksınız. Kuşluk vaktine kadar oraya yaklaşmayın. Sizden kim oraya varırsa ben gelinceye kadar suyuna dokunmasın.”

Şöyle dediler: “Kaynağa geldik. İki adam bizden daha önce oraya gelmişti. Su ayakkabı bağcığı gibi incecik akıyordu.” Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) o adamlara “Suya dokundunuz mu?” diye sordu. Adamlar “Evet” dediler. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onlara kızdı. Onlara “Maşallah” demelerini söyledi. Sonra elleriyle suyu bir yerde topladılar. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) o suyla ellerini ve yüzünü yıkadı. Sonra o suyu kaynağa boşalttı. Kaynak suyu fışkırmaya başladı. Nihayet insanlar suya kandılar. Sonra Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) “Ey Muaz! Sana uzun bir ömür verilseydi buraların bahçelerle dolduğunu görürdün” buyurdu.

Sefer bitip Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Tebuk'e gelince, Eyle kralı yanına geldi. Allah Rasulü ile sulh anlaşması yaptı ve cizye verdi. Aynı şekilde Cerba ve Ezruh halkı da geldiler. Allah Rasulü onlarla da cizye vermeleri kaydı ile sulh anlaşması yaptı. Eyle kralına şöyle bir yazı yazdı: “Bismillahirrahmanirrahim. Bu Allah'tan ve Allah'ın Rasulü Muhammed'den Yuhanna b. Ru'be, Eyle halkı ve onlarla beraber olan Şam, Yemen ve sahil halkının karada ve denizde Allah'ın ve Rasulü'nün zimmeti altında olduklarını bildiren bir emandır. Onlardan kim bir kötülük yaparsa onun malı korunmayacaktır. İnsanlardan kim onu alırsa ona ait olacaktır. Su isteyen engellemenek helal değildir. Karada ve denizde yolculuk yapmak isteyen de engellemek helal değildir.”

Sonra Halid b. Velid'i Dumetu'l Cendel'in kralı Ukeydir b. Abdulmelik el-Kendi'ye gönderdi ve şöyle dedi: "Sen onu bir sığırı avlarken bulacaksın." Ardından Halid b. Velid yola çıktı. Mehtaplı bir geceydi. Kalesini gözle görebilecek şekilde ona yaklaştı. Bu sırada yabanî bir sığır gelip sarayın kapısına boynuzlarıyla vurmaya başladı. Ukeydir adamlarından bir grupla onu yakalamak için çıktı. Bu esnada Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in adamları onları ele geçirdi. Ukeydir'i yakaladılar. Kardeşi Hassan'ı ise öldürdüler. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Ukeydir'in kanını bağışladı ve cizye vermek kaydıyla sulh anlaşması yaptı. Ukeydir hristiyandı.

Sa'd şöyle demiştir: "Halid onunla Dumetu'l Cendel'in kapılarını açmak kaydıyla eman verdi. Halid'in yanında dört yüz yirmi atlı vardı. Ukeydir kabul etti ve iki bin deve, sekiz yüz at, dört yüz zırh ve dört yüz mızrak karşılığında sulh anlaşması yaptılar. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in beşte birlik hissesi ayrılıp geri kalan ganimet ashâbı arasında taksim edildi. Her bir kişiye beş hisse düşmüştü.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) on küsür gün Tebuk'te kaldı. Sonra yola çıktı.

İbni Mesud şöyle söylemiştir: Tebuk gazvesindeyken gece yarısı kalktım. Karargah tarafında yanan bir ateş gördüm ve ona doğru geldim. Gördüm ki Allah Rasulü, Ebu Bekir ve Ömer orada. Abdullah Zülbicadeyn'in öldüğünü öğrendim. Onlar Abdullah için bir mezar kazmışlar ve Allah Rasulü mezara girmiş. Ebu Bekir ve Ömer onu Allah Rasulü'ne doğru getiriyorlar O da "Kardeşinizi bana doğru getirin" diyordu. Onlar da Allah Rasulü'ne doğru getiriyorlardı. Yan tarafına doğru yatırmaya çalışırken Allah Rasulü: "Allah'ım! Ben ondan razı oldum, Sen de razı ol" di-

yordu. Abdullah ibni Mesud sözüne devamla “Keşke o kabrin sahibi ben olsaydım” dedi.

Ebu Uname el-Bahili Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den şöyle aktardı: Tebuk'ta iken Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e Cebrail geldi ve “Ey Muhammed! Muaviye b. Muaviye el-Leysi'nin cenazesine katılacağım” dedi. Allah Rasulü cenaze için çıktı. Cebrail de yetmiş bin meleklerle yeryüzüne indi. Sağ kanadını dağlara, sol kanadını ise yeryüzüne yaydı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Muaviye'nin namazını kıldırıldı. Cebrail ve diğer melekler de namaza katıldılar. Namaz bitince Allah Rasulü “Ey Cebrail! Muaviye'yi bu konuma getiren nedir?” diye sordu. Cebrail: “Onu bu konuma getiren ayaktaiken, otururken, binek üzerindeyken ve yürürken daima ihlas suresini okumasıdır” dedi.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Tebuk'tan Medine'ye dönmek üzere yola çıktı. Yolda bir grup münafık O'na tuzak kurdular. Yolun yüksek bir kısmından onu aşağı atmak üzere anlaştılar. O mevkiye varınca Allah Rasulü ile birlikte yürümek istediler. Bunun üzerine Allah Rasulü ashabına onların isteklerini haber verip “Dileyen vadiden yürüsün orası daha geniştir” buyurdu. Allah Rasulü tepeye doğru yürüdü. Tuzak kuracak olan münafıklar dışında ashabı da vadiden yürüdü. Allah Rasulü'nün tepeye yöneldiğini gören münafıklar tuzak için hazırlandılar ve yüzlerini örttüler. Allah Rasulü, Huzeyfe b. Yeman ile Ammar b. Yasir'e yanında yürümelerini emretti. Ammar b. Yasir'e devenin yularını tutmasını, Huzeyfe'ye ise deveyi arkadan yürütmesini emretti. Onlar bu şekilde yürürlerken arkalarından kendilerine doğru gelen bu topluluğun seslerini işittiler. Allah Rasulü bu duruma öfkelenildi ve Huzeyfe'ye onları defetmesini emretti.

Huzeyfe (*radiyallahu anh*) Allah Rasulü'nün öfkesini görünce yanında bulunan sopası ile geriye döndü. Münafıkların develerinin yüzlerine vurmaya başladı. Onların yüzlerinin örtülü olduğunu gördü fakat bundan şüphelenmedi. Çünkü yolculukta olan kimse böyle yapardı. Huzeyfe'yi gördükleri zaman Allah (*Subhanehu ve Teâla*) münafıkların kalplerine bir korku saldı. Tuzaklarının ortaya çıktığını zannettiler ve hızlıca geri dönüp insanların arasına karıştılar. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Huzeyfe'ye "Onların kim olduğunu öğrenebildin mi?" diye sordu. Huzeyfe (*radiyallahu anh*) "Yalnızca falanın ve falanın bineğini tanıdım. Etraf karanlıktı" dedi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Onların ne için geldiklerini öğrenebildin mi?" diye sordu. Huzeyfe (*radiyallahu anh*) "Hayır" dedi. Bunun üzerine Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Onlar bana tuzak kurup beni tepeden aşağı atmak için benimle yürümek istediler" buyurdu. Huzeyfe (*radiyallahu anh*) "Boyunlarını vuralım mı ey Allah'ın Rasulü?" dedi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "İnsanların, 'Muhammed ashabını öldürüyor' diye konuşmalarını istemem" buyurdu. Sonra onların isimlerini ashabından iki kişiye söyleyip "Onların isimlerini gizleyin" buyurdu.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Tebuk'tan döndü. Medine ile arasında bir saatlik mesafe bulunan Zi Evan'da konakladı. Mescid-i Dırar'ı yapanlar Allah Rasulü Tebuk için hazırlanırken şöyle demişlerdi: "Ey Allah'ın Rasulü! Biz hasta ve engelliler için yağmurlu gecelerde namaz kılmak üzere bir mescid yaptık. Oranın içinde namaz kılmanı istiyoruz." Allah Rasulü: "Ben şimdi yolcuyum. Dönünce inşallah size geleceğim" buyurdu. Daha sonra bu mescidin durumu ile ilgili Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'dan vahiy geldi. Bunun üzerine Allah Rasulü Malik b. Duhşum ile Ma'n b.

Adiy'i çağırdı ve "Halkı zalim olan şu mescide gidin. Mescidi yıkın ve yakın" buyurdu. İki sahabe hızlıca oraya gittiler. Mescid halkı oradayken girip mescidi yakıp yıkmaya başladılar. Bunu gören insanlar oradan kaçtılar. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şu ayeti indirdi: "Zarar vermek, inkâr etmek ve müminlerin arasını ayırmak için mescid yapanlar da vardır." (Tevbe, 107)

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Medine'ye yaklaşıncı insanlar O'nu karşılamak için dışarı çıktılar. Kadınlar ve çocuklar da O'nu karşılamaya çıkmışlardı. Bu esnada şu meşhur şiiri söylediler:

طلع البدر علينا من ثغيات الوادي

وجب الشكر علينا ما دعا لله داع

"Ay doğru üzerimize

Seniyyetu'l Veda'dan.

Şükretmek vacip oldu bize

O davetçi Allah'a davet ettiği müddetçe."

Bazıları bu hadisenin Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Mekke'den Medine'ye hicret ettiği sırada olduğunu nakletmişlerdir. Bu bir yanılıdır.³⁷⁵ Çünkü Seniyyetu'l Veda, Şam tarafında bulunmaktadır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) tepeden Medine'yi görünce "İşte bu Tâbe! Bu da Uhud dağı! Nitekim biz onu severiz, o da bizi sever" buyurdu.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Medine'ye girince ilk önce mescide giderek iki rekat namaz kıldı. Bu Allah Rasu-

³⁷⁵ Bazıları delilsiz bir şekilde bunun hicret sırasında olduğunu ısrarla iddia etmektedirler.

lû'nün âdetiydi. Sonra insanlarla oturdu. Bu sırada savaştan geri kalanlar gelip yeminler ederek özürlerini beyan etmeye başladılar. Allah Rasulü onların zahirlerine bakarak onları bağışladı. Gizli hallerini ise yaratıcılarına havale etti. Bu esnada Allah (*Subhanehu ve Teâla*) "*Onlara döndüğünüzde, size mazeret beyan edeceklerdir...*" (*Tevbe, 94*) ayetini ve sonrasındaki ayetleri nazil etti.

Tebuk Gazvesindeki Hüküm ve Faideler

1- İbni İshak'ın naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in savaşa çıkışı Recep ayında olduğu için haram aylarda savaşmak caizdir.

2- Devlet başkanının kavmine gizlenmesinin onlara zarar vereceği şeyleri bildirmesi ve gizlenmesi gereken şeyleri de maslahat icabı gizlemesi caizdir.

3- Devlet başkanı savaş ilan ettiğinde herkesin bu savaşa katılması gerekir. Onun izni dışına kimse savaştan geri kalamaz. Herkesin tek tek belirlenmesi gerekmez, hepsi için savaşa çıkmak gerekli olur. Bu cihadın farz-ı ayn olduğu üç durumdan biridir. İkincisi; düşmanın beldeyi muhasaraya aldığı zamandır. Üçüncüsü ise iki saf arasında kalındığı zamandır.

4- Bedenle cihadın vacip olduğu gibi malla cihad da vacip olur. Bu, kendisinde şüphe olmayan bir hakikattir. Mal ile cihad Kur'an'ı Kerim ve diğer karinelerde beden ile cihadla beraber zikredilmiş hatta bir yer hariç mal ile cihad daha önce zikredilmiştir. Bu mal ile cihadın beden ile cihaddan daha fazla tekid edildiğini gösterir. Bir kimse hacca gitmekten aciz kaldığında bedel ödemesi vacip olur. Bedenen cihada katılmaya güç yetiremeyen bir kimsenin de mal ile cihad etmesinin vacip olması daha evladır.

5- Osman (*radiyallahu anh*)'ın büyük bir miktar infak ederek diğer insanlara üstün gelmesi.

6- İnfak edecek malı olmayanlar, bu yolda tüm gayretlerini sarfetmeden mazeretli sayılmazlar. Allah (*Subhanehu ve Teâla*), Rasulü'ne kendilerini techizatlandırması için gelip sonra ağlayarak geri dönenlerden yasağı kaldırmıştı.

7- Devlet başkanının sefere çıkarken geride kalanlar için halkından birini vekil tayin etmesi. Tayin ettiği bu kimse de mücahidlerden sayılır. Çünkü onlara en büyük yardımı yapmıştır.

8- Semud kavminin beldesinin bulunduğu yerdeki kuyulardan su içilmesi, suyla temizlenilmesi, yemek yapılması ve hamur yoğurulması caiz değildir. Fakat Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) zamanından kalma ve deve kuyusu dışındaki kuyularda hayvanları sulamak caizdir. İnsanlar bu kuyuyu günümüze kadar nesilden nesile aktararak öğrenmişlerdir. Yolcular bu kuyudan başkasına gitmezler.

9- Kim Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın gazabına ve azabına uğramış bir kavmin diyarına uğrarsa oraya girmemesi ve orada kalmaması gerekir. Aksine hızlıca oradan geçmelidir. Oradan geçerken de elbisesi ile yüzünü örtmelidir. Oraya girmesi gerekli olursa da ağlayarak ve ibret alarak girmelidir.

10- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) seferde iki namazı birleştirmiştir. Nitekim Muaz hadisinde cem-i takdim nakledilmiştir. Hadisin illetini zikretmiştik. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in bu sefer dışında cem-i takdim yaptığı nakledilmemiştir. Fakat Arefe günü Arafat'a girmeden önce cem-i takdim yaptığı sahihtir.

11- Kum ile teyemmüm yapmak caizdir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashabı çölleri aşmışlar ve yanlarında toprak taşımamışlardır. Bu bölge kurak ve susuzluktan dolayı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e şikâyetle bulunulan bir bölge idi.

12- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Tebuk'ta namazlarını kısaltarak on küsür gün kaldı ve ümmetine: "Bundan daha fazla kalan bir kimse namazlarını kısaltmasın." da demedi. O bu kadar süre kalmıştı. Seferde bu şekilde ikamet etmek kişiyi seferi hükmünden çıkarmaz. Şayet bu yerde ikamet etmeye karar verilmemişse, seferin uzun yahut kısa olması birbiriyle aynıdır. Hadisede de orada ikamet etmeye karar veren kimse yoktu.

İbnu'l Munzir şöyle demiştir: "İlim ehli, senelerce kalsa bile eğer ikamet niyeti yoksa yolcunun namazını kısaltacağında icma etmiştir."

13- Bir kimsenin daha hayırlısını gördüğünde yemini bozması caiz hatta müstehaptır. Dilerse kefareti hemen öder, dilerse erteler.

14- Şayet bir kimse kendini kaybetmeyip ne dediğini bilecek seviyede ise öfke halinde yeminin ve akdinin geçerli olması. Ancak öfkesinden kendini kaybederse yemini ve verdiği talak geçerli olmaz.

15- Cebriye mezhebindekiler Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in, "Sizi ben değil Allah techizatlandırdı" sözünü kendilerine delil olarak kabul etmektedirler. Fakat bu onların görüşü ile alakalı değildir. O'nun bu sözü tıpkı şu sözü gibidir: "Vallahi ben hiç kimseye ne bir şey veriyorum ne de verilmesine mani oluyorum. Ben yalnızca taksim eden bir kimseyim. Bana emredileni yapıyorum."

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yalnızca Allah'ın bir kulu ve elçidir. Yalnızca emrolunduğu şekilde tasarrufta bulunur. Rabbi ona bir şey emrettiğinde onu uygular. Veren, mani olan ve techizatlandıran yalnızca Allah (*Subhanehu ve Te'ala*)'dır. Rasul ise yalnızca emredileni yapandır.

16- Kendisiyle ahid yapılan kimseler, İslam'a ve müslümanlara zarar verecek bir şey yaptıklarında ahid bozulur, o kimsenin kanı ve malı helal olur. Devlet başkanı onu yakalamaya güç yetiremezse kanı ve malı heder olur. Eyle halkı ile yapılan anlaşmada olduğu gibi malı, el koyan kimseye ait olur.

17- Bir kimseyi zaruret ve maslahat söz konusu olduğunda gece defnetmenin caiz oluşu. Nitekim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Zulbicadeyn'i gece defnetmişti.

18- Devlet başkanı bir seriyye gönderir, o topluluk ganimet veya esir alır yahut kale fethederse, beşte birini ayırdıktan sonra elde ettikleri onlara aittir. Nitekim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Dumetu'l Cendel'de ganimeti seriyyedekiler arasında taksim etmişti. Fakat gazve sırasında ordudan ayrılan bir grup bunları elde ederse, onların gücü ordunun gücünden kaynaklandığı için ganimetler beşte biri ayrıldıktan sonra tüm ordu arasında taksim edilir. Bu Allah Rasulü'nün sünnetidir.

19- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Medine'de olduğu halde sizinle beraber yürüyen sizin aştığınız dağları aşan bir topluluk vardır" buyurmuştur. Bu onların mücahidlerle olan kalbî beraberlikleri idi. Nitekim bu kalp ile cihaddır. Cihadın dört mertebesi olan; kalp ile, dil ile, mal ile ve beden ile olan cihaddan biridir.

20- Mescid-i Dırar'da olduğu gibi Allah'a isyan edilen yerlerin yakılıp yıkılması gerekir. Devlet başkanı bunun

gibi olan bütün mekânları ya yıkması ya yakması ya da şeklini ve amacını değiştirmesi gereklidir. Mescid-i Dırrar'ın durumu böyleyken içinde apaçık şirk olan yerlerin yakılıp yıkılması daha gereklidir. İçki içilen yerler ve her türlü münkerin işlendiği yerler de aynı şekildedir. Ömer (*radıyallahu anh*) içki satıldığı için bir köyü tamamen yakmıştır. Ruveyşid es-Sekafi'nin meyhanesini de yakmış ve onu Fuveysık diye adlandırmıştır. Halktan saklandığı için Sa'd'ın sarayını da yakmıştır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) cumayı ve cemaati terk edenlerin evlerini yakmaya niyetlenmişti. Fakat içlerinde cumanın ve cemaatin farz olmadığı kimseler olmasından ötürü vazgeçmişti.

21- Allah'a yaklaştırmayacak şeylerin vakfedilmesi sahih değildir. Bu sebeple kabrin üzerine bina edilmiş mescid yıkılır. Şayet ölü mescide defnedildiyse mezarı kazılır. İslam'a göre mescid ve kabir beraber bulunmaz. Aksine hangisi diğerinden sonra yapılmak istenirse ona engel olunur. Hüküm önceliğe göre verilir. Her ikisi beraber yapılmış olsa da caiz olmaz. Bu şekilde bir vakıfta sahih ve caiz olmaz. Allah Rasulü men ettiği için böyle bir mescidde namaz sahih olmaz. Nitekim Allah Rasulü kabirleri mescid edinenlere lanet etmiştir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın Rasulü ile gönderdiği İslam dini budur. Fakat görüldüğü gibi insanlar arasında garip kalmıştır.

Tebuk Gazvesinden Geri Kalan Üç Kişi³⁷⁶

Sahihayn'de Kab b. Malik (*radiyallahu anh*)'ın şöyle dediğini nakledilmiştir: "Ben Tebuk ve Bedir dışında Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in gazvelerinden hiçbirinden geri kalmadım. Nitekim Bedir'e katılmayanlar kınanmamışlardı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Bedir'e Kureyş kervanını takip etmek için çıkmıştı. Öyle ki Allah (*Subhanehu ve Teâla*) aralarında bir buluşma belirlemedikleri halde düşmanları ile onları bir araya getirdi. Aynı zamanda ben Akabe gecesı, İslam'a yardım etmek üzere sözleşirken de Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in yanındaydım. Her ne kadar Bedir gazvesi insanlar arasında Akabe gecesinden daha meşhursada, ben Bedir'de bulunmayı Akabe'de bulunmaktan daha üstün görmem.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Tebuk gazvesine çıktığında benim gazveden geri kalma hadisem şöyledir: Ben bu gazveye çıkılırken geri kaldığımda ne gücüm vardı ne de imkanım. Vallahi bu gazveden önce de hiçbir zaman iki bineğim olmamıştı. Bu gazve sırasında ise iki devem vardı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir gazveye çıkarken, gittiği yeri başka bir yere gidecekmiş gibi yaparak gizlerdi. Fakat bu defa sıcak havada ıssız ve uzak bir yere gidecekleri ve çok fazla düşmanla karşılaşacaklarından ötürü, Allah Rasulü hazırlık yapmaları için müslümanlara durumu bildirdi. Gazveye çıkmak istediği yönü haber verdi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile gazveye çıkan müslümanların sayısı bir divan katibinin kitabına sığmayacak kadar çoktu. Ortalıktan kaybolmak isteyen bir adam, kendi hakkına Allah (*Subhanehu ve Teâla*) vahiy indirmese bu işin gizli kalacağını zannederdi.

³⁷⁶ Bunlar; Kab b. Malik, Hilal b. Umeyye ve Murare b. Rebi idi.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bu gazveye meyvelerin olgunlaştığı ve gölgelerin güzelleştiği bir zamanda çıktı. Bu gazveye bende çıkmak istiyordum. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve müslümanlar gazve için hazırlık yapmaya başladılar. Bende onlarla beraber hazırlık yapayım diye gidiyordum fakat hiçbir şey yapmadan geri dönüyordum. Kendi kendime: “İstediğim zaman hazırlık yapmaya gücüm yeter.” diyordu. Benim halim böyle devam ederken insanlar ciddi bir şekilde hazırlık yapmayı sürdürüyorlardı.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir sabah erkenden yola çıktı. Müslümanlar da onunla beraberdi. Ben ise hiçbir hazırlık yapmamıştım. “Bir iki gün sonra hazırlanıp Allah Rasulü’ne yetişirim.” diyordum. Onlar yola çıktıktan sonra yine hazırlık yapayım diye düşünsem de hiçbir şey yapamadım. Bu hal bende devam ederken gaziler hızla gitmişlerdi. Hemen çıkıp onlara yetişsem diye içimden geçirdimse de -keşke böyle yapsaydım- buna da güç yetiremedim.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’in gidişinden sonra dışarı çıktığımda Medine’de nifakla itham edilmiş kimselerden ve Allah (*Subhanehu ve Teâla*)’nın mazeretli saydığı zayıf kimselerden başkasını görememek beni çok üzüyordu. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Tebuk’e varıncaya kadar beni sormamış, orada kavmi ile otururken: “Kab b. Malik ne yaptı?” diye sormuş. Selemeoğullarından bir adam: “Ey Allah’ın Rasulü! Onu süslü elbiseleri ve omuzlarının üzerinden insanlara bakması yoldan alıkoydu.” dedi. Bunun üzerine Muaz b. Cebel (*radiyallahu anh*) “Ne kötü söyledin! Vallahi Ey Allah’ın Rasulü onun hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyoruz” demiş. Allah Rasulü ise susmuştu.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Tebuk'ten döndüğü haberi bana ulaşınca beni bir endişe kapladı. Söyleyecek bir yalan düşünmeye başladım. "Allah Rasulü'nün öfkesinden yarın nasıl kurtulabilirim? Bu konuda ailemden görüş almalıyım" dedim. "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Medine'ye ayak basmak üzeredir" denilince bendeki tüm kötü düşünceler yok oldu. Anladım ki ben bu öfkeden içinde yalan olan bir şeyle kurtulamam. Doğruyu söylemeye böylece karar verdim.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir sabah Medine'ye geldi. Seferden döndüğünde ilk olarak mescide girer ve iki rekat namaz kılardı. Sonra insanlarla otururdu. Yine bu şekilde yapınca gazveden geri kalanlar huzuruna geldiler ve yeminler ederek özür beyan etmeye başladılar. Seksen küsur kişi bulunuyordu. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onların açığa vurduklarını kabul etti ve onları bağışladı. Gizli hallerini ise Allah'a havale etti. Ben de O'nun huzuruna gelip selam verdim. O'na selam verince bana kendisine öfkelenilen bir kimseye tebessüm eden biri gibi tebessüm etti. Sonra bana "Gel!" dedi. Ben de yürüyüp yanına gittim ve önüne oturdum. Şöyle buyurdu: "Seni alıkoyan nedir? Sen biat ederek kendini teslim etmemiş miydin?" Bense "Elbette Ey Allah'ın Rasulü! Vallahi senin dışında dünya ehlinde başka birinin yanında olsaydım onun öfkesinden bir özür ile kurtulurdum. Şüphesiz ki bana cedel ilmi bahşedilmiştir. Fakat ben kesinlikle biliyorum ki, bugün yalan bir sözle mazeret sunsam ve sen benden razı olsan bile çok geçmeden Allah seni bana öfkeli kılacak. Şayet ben doğruyu söylediyimde sen benim aleyhimde olsan bile Allah'ın beni bağışlamasını umarım. Hayır, vallahi benim hiçbir mazeretim yoktu. Vallahi senden geri kaldığım zamanki kadar daha önce ne gücüm ne de zenginliğim

vardı. Bunun üzerine Allah Rasulü “Buna gelince doğruyu söyledi. Allah senin hakkında hüküm verinceye kadar bekle” buyurdu. Sonra kalktım. Seleme oğullarından bazı adamlar sıçrayıp peşime takıldılar ve “Vallahi bundan önce senin bir günahını görmedik. Şu geri kalanların özürleri gibi Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)’e bir özür beyan etmekten aciz mi kaldın? Rasulullah’ın senin için istiğfar etmesi sana yeterdi” demeye başladılar. Vallahi beni öylesine ayıpladılar ki dönüp kendimi yalanlamayı istedim. Sonra onlara “Bu konuda benim gibi olan başka biri var mı?” diye sordum. Onlar “Senin söylediğin gibi söyleyen iki adam daha var. Sana söylenen onlara da söylendi” dediler. Ben “Kimdir onlar?” diye sordum. “Murare b. er-Rabi’il Amri ve Hilal b. Umeyye el-Vakıfı’dır” dediler. Bana Bedir’e katılmış iki salih adamın ismini söylediler. O ikisi de örnek birer kişiydi. Onların isimlerini söylediklerinde geri dönmekten vazgeçip yoluma devam ettim.

Daha sonra Allah Rasulü insanlara savaştan geri kalanlar arasından üçümüzle konuşmayı yasakladı. Bu yüzden insanlar bizden uzaklaşıp tavırlarını değiştirdiler. Bu hal üzere elli gün kaldık.

Diğer iki arkadaşına gelince onlar bu halden dolayı evlerinde oturup ağlıyorlardı. Ben ise üçümüzün en genç ve en sağlam olanıydim. Evimden çıkıyor, müslümanlarla beraber namaz kılıyor ve çarşılarda dolaşıyordum. Fakat hiç kimse benimle konuşmuyordu. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) namazdan sonra mescidde otururken gelip O’na selam veriyordum sonra kendi kendime “Acaba selamımı almak için dudaklarını kıpırdattı mı kıpırdatmadı mı?” diye soruyordum. Sonra O’nun yakın yerinde namaz kıldım ve O’nun bakışlarını gözetledim. Namaza kalktı-

ğında bana baktı fakat ben o tarafa dönünce yüzünü benden çevirdi.

Müslümanların bana yaptığı bu cefa uzayıp gidince, ben de gidip Ebu Katade'nin duvarından atladım. O benim amcaoğlum ve insanlar arasında en çok sevdiğim kişiydi. Gidip ona selam verdim. Allah'a yemin olsun selamımı almadı. Ben "Ey Ebu Katade! Sana soruyorum Allah aşkına sen benim Allah ve Rasulü'nü sevdiğimi bilmiyor musun?" dedim. Sustu. Ben sözümü tekrarladım. Bu defa "Allah ve Rasulü daha iyi bilir" dedi. Bunun üzerine gözlerimden yaşlar boşaldı ve duvardan tekrar atlayıp gittim.

Medine'nin çarşısında dolaştığım bir esnada buraya yiyecek şeyler getirip satan Şam nebtilerinden bir nebti: "Kim bana Kab b. Malik'i gösterecek?" dedi. İnsanlar bana işaret etmeye başladılar. Bunun üzerine bana gelip Gassan kralından getirdiği mektubu verdi. Mektupta şunlar yazıyordu:

"Emma ba'du: Bana peygamberinin sana cefa ettiği haberi ulaştı. Şüphesiz ki Allah seni hor görülüp zayi olacağın bir yer için yaratmamıştır. Şayet bize katılırsan sana hakkıyla muamele ederiz." Mektubu okuduktan sonra "İşte bu da başka bir bela!" deyip mektubu tandıra attım. Bu elli günlük sürenin kırkıncı günü Allah Rasulü'nün elçisi gelip "Allah Rasulü sana aileden uzak durmanı emrediyor" dedi. Bunun üzerine ben "Onu boşayacak mıyım ne yapacağım?" diye sordum. "Hayır boşamayacaksın. Sadece uzak kalıp yaklaşmayacaksın" dedi. Allah Rasulü diğer iki arkadaşına da aynı haberi gönderdi. Hanıma "Allah bu konuda hükmünü verinceye kadar ailenin yanına git ve onlarla beraber kal" dedim.

Hilal b. Umeyye'nin hanımı Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e gelerek: "Ey Allah'ın Rasulü! Hilal b. Umeyye hizmetçisi bulunmayan yaşlı bir adamdır. Yanında kalıp ona hizmet etmeme müsaade eder misin?" dedi. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) "Tamam fakat sana yaklaşmasın" buyurdu. Hanımı "Vallahi Ey Allah'ın Rasulü, onun hareket edecek hali yok. Bu iş başına geldiğinden beri sürekli ağlıyor" dedi. Bunun üzerine ailemden biri bana "Sen de hanımının sana hizmet etmesi için Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den izin alsan" dedi. Ben "Vallahi bu hususta Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den izin istemem. Ben genç bir adamken eğer O'ndan izin istesem bana ne der?" dedim.

Bundan sonra on gün daha bu hal üzere kaldık. Böylece Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in bizimle konuşmayı yasakladığı elli günü doldurmuş olduk. Ellinci günün sabah namazını evlerimizden bir evin çatısında kıldım. Allah (*azze ve celle*)'nin bizden bahsettiği hal üzere dururken içim çok fazla sıkıldı ve yeryüzü olanca genişliğine rağmen bana dar geldi. Sel'a dağı tarafından en yüksek sesi ile bağırان birinin sesini işittim. Şöyle diyordu: "Ey Ka'b! Müjde!" Hemen secdeye kapandım. Allah'tan bir kurtuluşun geldiğini anladım. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) sabah namazında Allah (*azze ve celle*)'nin bizim tövbemizi kabul ettiğini duyurmuştu. İnsanlar bizi müjdelemek üzere geliyorlardı. İki arkadaşına da müjdeleyiciler gidiyordu. Bir adam atıyla koşmaya başladı. Biri ise tepelerin üzerinden yaya olarak koştu. Tepelerin üzerinden koşan adamın sesi atlıdan daha önce duyuldu. Bana sesini işittiğim müjdeci gelince, müjdesinin karşılığında iki elbisemi de çıkarıp ona giydirdim. Vallahi o gün bu iki elbisemden başka giyecek bir şeyim yoktu. Bunun üzerine iki elbise ödünç alıp onları giydim ve Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e gittim. İnsan-

lar akın akın beni karşılayıp tövbemin kabulünden dolayı tebrik ediyorlar ve “Ey Ka’b! Müjde sana Allah senin tövbeni kabul etti” diyorlardı. Mescide girdiğimde insanlar Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’in etrafında oturuyorlardı. Talha b. Ubeydullah hemen bana doğru geldi ve benimle musafahalaşıp tövbemin kabulünü kutladı. Vallahi ondan başka muhacirlerden hiç kimse kalkmamıştı.” Bu sebeple Ka’b b. Malik, Talha b. Ubeydullah’ın bu davranışını hiç unutmadı.

Kab devam ediyor: “Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’e selam verdiğimde sevinçten yüzü parlıyordu. Bana: “Seni, annenin doğurduğu günden bu yana en hayırlı günle müjdeliyorum!” buyurdu. Ben “Ey Allah’ın Rasulü! Bu senden mi yoksa Allah katından mı?” diye sordum. “Evet, Allah katından” diye cevap verdi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) sevindiğinde yüzü parlar, bir ay parçası gibi olurdu. Biz onun sevindiğini bundan anlardık.

Allah Rasulü’nün önüne oturdum ve: “Ey Allah’ın Rasulü! Tövbemin kabulünden dolayı tüm malımı Allah ve Rasulü’ne sadaka olarak vermek istiyorum” dedim. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) “Malının bir kısmını kendine ayr. Bu daha hayırlıdır” buyurdu. Ben “O halde Hayber’deki payımı kendime ayıracağım. Ey Allah’ın Rasulü! Allah (azze ve celle) doğru söylememden ötürü beni bu durumdan kurtardı. Bundan sonra kalan ömrümde her zaman doğruyu söyleyeceğim” dedim. Vallahi Allah Teâla doğruluk sebebiyle bana bahsettiği nimeti kimseye bahsetmemiştir. Ben Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)’e bunu söylediğinden bu yana hiç yalan söylemedim. Geri kalan ömrümde de Allah (Subhanehu ve Teâla)’nın beni muhafaza etmesini umut ediyorum. Allah (Subhanehu ve Teâla) şu ayeti kerimleri indirdi:

"Andolsun Allah; Peygamber ile içlerinden bir kısmının kalpleri eğrilmeğe yüz tuttuktan sonra, sıkıntılı bir zamanda ona uyan muhacirlerle ensarın tövbelerini kabul etmiştir. Evet, onların tövbelerini kabul etmiştir. Şüphesiz O, onlara çok şefkatli ve çok merhametlidir. Savaştan geri kalan üç kişinin de tövbelerini kabul etti. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları da kendilerini sıktıkça sıkmış, böylece Allah'ın azabından yine O'na sığınmaktan başka çare olmadığı anlaşıldı. Sonra (eski hallerine) dönsünler diye, onların tövbelerini de kabul etti. Şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul eden ve çok merhamet edendir. Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun." (Tevbe, 117-119)

Vallahi Allah'ın bana hidayet nasip etmesinden sonra verdiği en büyük nimet, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e doğru söyleyip yalan söyleyenlerden olmamamdı. Şayet öyle olsaydım, yalan söyleyenlerin helak olduğu gibi ben de helak olurdum. Nitekim Allah Teâla yalan söyleyenler hakkında vahiy indirdiğinde onlara bir kimseye söylenebilecek en kötü şeyi söyledi. Şöyle buyurdu: "Yanlarına döndüğünüz zaman, kendilerini rahat bırakmanız için size Allah adıyla yemin edeceklerdir. Artık onların peşini bırakın. Çünkü onlar pistir. Kazandıklarının karşılığı olarak, varacakları yer de cehennemdir. Kendilerinden razı olabilirsiniz diye, size yemin edeceklerdir. Siz onlardan razı olsanız bile, Allah o fasıklar topluluğundan asla razı olmaz." (Tevbe, 95,96)

Şüphesiz ki Ka'b b. Malik (radiyallahu anhu)'nın hadisinde pek çok fayda ve hikmet vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- Muaz (*radiyallahu anh*)'ın yaptığı gibi ortamda bulunmayan bir müslümanı yanlış anlaşılma söz konusu olduğunda savunmanın müstehap oluşu.

2- Doğruluğun gerekliliği. Doğruyu söylemek ilk başta her ne kadar zor gelse bile sonu onlar için hayır oldu.

3- Seferden gelindiğinde herşeyden önce mescide girip iki rekat namaz kılmanın müstehap oluşu.

4- İnsanların zahirlerine göre hüküm verip gizli hallerini Allah'a havale etmek.

5- Bidat ve masiyet ehlinden uzak durmak, onları cezalandırmak ve diğerlerine ibret olması için selam vermeyi terk etmek.

6- Masiyet işleyen kimsenin ağlamasının müstehap oluşu. Nitekim böyle bir kimsenin ağlaması gerekir.

7- Ka'b b. Malik'in yaptığı gibi maslahat gereği içinde Allah Teâla'nın zikredildiği kağıt yakılabilir.

8- Ka'b b. Malik'in hanımına "Ailenin yanına git" sözünden anlaşıldığı üzere, bu gibi sözlerde talak niyeti olmadıği müddetçe talak gerçekleşmez.

9- Kadının kocasına lüzum yahut vücup olmadan hizmet etmesinin caiz oluşu.

10- Bir nimete kavuşulduğunda yahut bir musibetten kurtulduğunda şükür secdesi yapmanın ve tasaddukta bulunmanın müstehap oluşu.

11- Sevindirici bir şeyle karşılaşan bir kimseyi müjdelemek ve tebrik etmenin aynı zamanda bu müjdelenen kimsenin de kendisini müjdeleyen kimseye elbise vb. hediyeler sunmasının müstehap oluşu.

12- Fazilet ehlerinden birine verilen bir nimet dolayısıyla onu tebrik etmek için ayağa kalkmanın müstehap oluşu ve o kimsenin de bundan ötürü sevinmesinin caizliği. Nitekim Ka'b b. Malik, Talha b. Ubeydullah (*radiyallahu anh*)'ın kendisini tebrik etmek için ayağa kalkmasından dolayı sevinmişti. Bunda Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in şu hadisine aykırılık bulunmamaktadır: "Kim insanların kendisi için ayağa kalkmasından hoşlanırsa, cehennemdeki yerine hazırlansın." Çünkü bu tehdit mütekebbirler ve kendisi için ayağa kalkılmadığında öfkelenen kimseler içindir. Yoksa Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de kızı Fatma (*radiyallahu anha*) geldiğinde onun gelişine duyduğu mutluluktan dolayı ayağa kalkardı. İşte Allah için olan sevgi ve Allah'ın kardeşine verdiği nimetten duyduğu mutluluktan dolayı ayağa kalkmak da böyledir. Nitekim ameller niyetlere göredir. Allah en iyisini bilendir.

13- Gurur maksadıyla olmaksızın bir kimsenin kendini övmesinin caiz oluşu.

14- Akabe biatı şahit olunan en faziletli olaylardandır.

15- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hayatında orduya ait bir divan (kayıt defteri) yoktu. İlk divan Ömer (*radiyallahu anh*) zamanına aittir.

16- Bir kimseye Allah'a yakınlaşmak için ibadet etme fırsatı geldiğinde hemen harekete geçmelidir. Çünkü insana gelen bu gibi azimler geçicidir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kendisine hayır için kapı açtığı fakat bu fırsatı değerlendirmeyen kimseyi, kalbi ile iradesi arasına girerek cezalandırır. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyurmuştur: "Ey iman edenler! Size hayat verecek şeye çağırdıklarında Allah'a ve Peygambere icabet edin. Bilin ki, Allah kişi ile kalbi arasında girer." (*Enfal*, 24) Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu gerçeği şu ayeti

kerimesi ile açıklamıştır: “Biz onların kalplerini ve gözlerini ters çeviririz...” (Enam, 110) Yine şöyle buyurmuştur:

“Onlar yoldan sapınca Allah da onların kalplerini saptırmıştır.” (Saf, 5)

“Allah, bir kavmi doğru yola ilettikten sonra sakınmaları gereken şeyleri kendilerine açıklamadıkça onları sapıklıkla sorumlu tutacak değildir.” (Tevbe, 115)

Kur'an'ı Kerim'de bu gibi pek çok ayet vardır.

17- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile savaşa katılmayıp geri kalanlar; ya nifak ehli olanlar, ya mazeret sahibi olanlar, ya da Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in orada bıraktığı kimselerdi.

18- Devlet başkanının itaatsizlik edenleri ihmal etmesi, onları itaate davet etmesi gerekir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) “Ka'b nerede?” diyerek onu sormuş, münafları terkettiği için onları sormamıştır.

19- Allah ve Rasulü'nü müdafaa etmek için birinin kusurlarını söylemek caizdir. Bu sebeptendir ki, hadis alimleri ravileri araştırıp kusurlarını zikretmişlerdir. Aynı şekilde ehli sünnet ehli bidatin kusurlarını söylemiştir.

20- Kusurları söylenen kimse şayet bu söyleyen kimsenin zannı ve yanılışı ise kendisini savunup cevap vermesi caizdir. Nitekim Muaz (radiyallahu anı) Ka'b hakkında konuşan kimseye karşı Ka'b'ı müdafaa etmişti. Allah Rasülü ise ikisini de kınamamıştı.

21- Yolculuktan gelen kimsenin beldeye abdestli girmesi ve evine girmeden önce mescide gidip iki rekat namaz kılması sünnettir.

22- Devlet başkanının o kimseyi cezalandırma ve diğerlerine ibret olması için hâdise çıkaran kimsenin selamını almaması caizdir.

23- Devlet başkanı yahut kendine itaat edilen bir kimsenin yanında değerli olan arkadaşlarına kızması mümkündür. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yalnızca bu üç sahabeye sitem etmiştir. İnsanların çoğu dost tarafından yapılan sitemi övmüşler, onun hoşluğundan ve mutluluğundan bahsetmişlerdir. Durum böyleyken, Allah'ın yaratıklarından en sevimlisinin sitemi nasıldır? Vallahi bu en hoş sitem, semeresi en büyük ve faydası en çok olan sitemdir. Bu üç kişi acaba ne çeşit bir sevince, hoşluğa ve hüsnü kabule nail olmuşlardır!

24- Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Ka'b ve iki arkadaşını doğruyu söylemeye muvaffak kılmış, yalan söylemek ve doğru olmayan özürler beyan ederek onları rezil etmemiştir. Şayet böyle yapmış olsaylardı dünyaları kurtulurdu fakat ahiretleri fesada uğrardı. Doğru olanlar ilk başta biraz yorulsalar da sonunda kurtuluşa ererler. Dünya ve ahiret de bunun üzerine kuruludur. Başlangıçtaki acılar sonunda tatlıya, başlangıçtaki tathlıklar da sonunda acıya dönüşür.

25- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in üç kişiyle konuşulmasını yasaklayıp geri kalanlar ile konuşulmasını yasaklamamasında, bu üç kişinin doğrulardan diğerlerin ise yalancılardan olduğuna delil vardır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bu yasakla onları eğitmek istemiştir. Münafıklara gelince; onların hastalıkları bu deva ile geçmeyecek türdendir. Nitekim Allah (*Subhanehu ve Teâla*) da kullarının günahları karşısında bu şekilde muamele eder. Sevdiği mümin kulunu en küçük hatasından dolayı cezalandırır ve böylece kul dikkatli olmaya çalışır. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)

katında kıymetini yitirmiş kula gelince; günah ile o kul arası hiçbir engel koymaz. Her günah işlediğinde ona nimetler bahşeder.

26- Ka'b (radiyallahu anh)'ın: "...Ebu Katade'nin bahçesi-nin duvarına tırmandım" sözü, bir kimsenin arkadaşının ve komşusunun rızası olduğunu bildiğinde izinsiz olarak evine girmesinin caiz olduğuna delil vardır.

27- Ka'b b. Malik'in müjdecinin sesini duyunca secde etmesi bunun ashabın âdeti olduğuna delildir. Bu verilen nimetler ve defedilen musibetler karşısında yapılan şükür secdesinin müstehap olduğunu gösterir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de Cebrail "Kim Rasulullah'a bir defa salavat getirirse Allah o kuluna on defa salavat getirir" müjdesini getirince ve üç defa ümmeti için şefaati isteyip sonunda Allah (Subhanehu ve Teâla)'nın ümmetinin tamamı için şefaati kabul edileceğini öğrenince şükür secdesi yapmıştır. Ebu Bekir (radiyallahu anh) da Museyleme'nin öldürüldüğü haberini öğrenince şükür secdesi yapmıştır. Ali (radiyallahu anh) ise Haricilerden olan Zu's Sudiyye'yi ölü bulunca şükür secdesi yapmıştır.

28- Müjdeyi vermek için bir sahabe'nin atını koşturmasında ve bir sahabe'nin de tepeye tırmanmasında o toplumun hayırda yarışıklarına ve birbirlerinin sevincine ortak olduklarına delil vardır.

29- Ka'b b. Malik'in elbisesini çıkarıp müjdecie vermesinde, müjdecie bir şey vermenin cömertlik ve güzel ahlaktan olduğuna delil vardır. Aynı şekilde bu elbiselerin tamamının müjdecie verilmesinin caiz olduğunu göstermektedir.

30- Dini bir nimete nail olan kimseyi tebrik etmek, bunun için ayağa kalkmak ve musafahalaşmak müstehap-

tır. Nitekim dünyevi bir nimete nail olan için de aynı şey söz konusudur. Bu kimseye şöyle söylemek evladır: "Allah'ın sana ihsan ettiği şey mübarek olsun." Bu sözde nimeti Rabbine ait kılma ve o nimete nail olana dua vardır.

31- Bu hadisede kulun en mutlu gününün Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ya tövbe ettiği ve tövbesinin kabul edildiği gün olduğuna delil vardır.

32- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bu şekilde sevinmesi ve yüzünün sevinçten parlamasında, Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın Allah Rasülü'nü ümmetine karşı son nerece şefkatli kıldığına delil vardır.

33- Hadisede, tövbe ederken gücün yettiği kadar sadaka vermenin müstehap olduğuna delil vardır.

34- Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in "Malının bir kısmını kendine ayır. Bu senin için daha hayırlıdır" demesinde malının tamamını sadaka olarak vermeyi adayan kimsenin tamamını vermesi gerekmediğine delil vardır.

35- Doğruluğun ne kadar önemli olduğu ve iki cihan saadetinin de onunla alakalı oluşu. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kullarını ikiye ayırmıştır: Sâid olanlar ve şâki olanlar. Sâidler; doğru söyleyenler ve Allah ve Rasülü'nü tasdik edenler. Şakiler ise yalan söyleyenler ve Allah ve Rasülü'nü yalanlayanlar. Bu çok doğru bir tespittir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyurmuştur: "Andolsun Allah, Peygamber ile içlerinden bir kısmının kalpleri eğrilmeğe yüz tuttuktan sonra, sıkıntılı bir zamanda O'na uyan muhacirlerle ensarın tövbelelerini kabul etmiştir. Evet, onların tövbelerini kabul etmiştir. Şüphesiz O, onlara çok şefkatli ve çok merhametlidir." (Tevbe, 117) Bu, tövbenin Allah (*Subhanehu ve Teâla*) katındaki değerini en güzel açıklayan naslardandır. Tövbe müminin kemale ermesinin son noktasıdır. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu kemali

onlara savaşların en sonuncusunda, mallarını ve canlarını O'nun yolunda feda edip beldelerini terk ettikten sonra bahşetmiştir. Onların bütün gayesi Allah'ın tövbelerini kabul etmesiydi. Bu sebepten ötürü Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Ka'b'ın tövbesinin kabul edildiği günün annesinden doğduğu günden bugüne en hayırlı gün olduğunu söylemiştir. Nitekim bunu ancak Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'yı hakkıyla bilenler, O'nun üzerindeki hakkını ve kulluk görevini bilenler, kendi nefsinin özelliklerini ve davranışlarını tanıyanlar, bu sebeple Rabbine kulluk için yaptıklarının, yapması gerekenlerin yanında denizde bir damla gibi olduğunu bilenler anlayabilir. Bu da kendini zahiri ve batını afetlerden koruyabilenler içindir.

Kulunu af ve bağışlaması ile kuşatan Allah'ı tesbih ederiz. Ayet-i Kerim'e de O'nun kulları için tövbesi iki defa geçmektedir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) ilk olarak onları tövbeyle muvaffak kılmış, ikinci olarak da tövbe ettiklerinde tövbelerini kabul buyurmuştur. Bütün hayırlar Allah'tandır, Allah ile ve Allah içindir.

Ebu Bekir (r.a)'ın Haccı

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Tebuk'ten dönmelerinin ardından hicri dokuzuncu yılda, Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) beraberinde üç yüz kişi ile Medine'den çıktı. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onlarla yirmi kurbanlık deve göndermiştir. Bizzat kendi eliyle kurban olduklarını gösteren alametlerini takmış, develeri götürme işini de Naciye b. Cündüb el-Eslemi'ye vermişti. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) da beş deve götürmüştü.

İbni İshak şöyle diyor: "Tevbe suresi, Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile müşriklerin arasındaki anlaşmanın bozulması hakkında indirilmiştir. Surenin nazil olmasından

sonra Ali (*radiyallahu anh*) Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in devesi ile yola çıkıp Ebu Bekir (*radiyallahu anh*)'a yetişmiştir. Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) onu görünce "Emir olarak mı yoksa memur olarak mı geldin?" diye sormuştur. Ali (*radiyallahu anh*) ise "Memur olarak geldim. Allah Rasulü beni Tevbe suresini insanlara okumam ve önceki anlaşmaların iptal edildiğini bildirmem için gönderdi" demiştir.

Ebu Bekir (*radiyallahu anh*) insanlara haclarını yaptırdı. Kurban günü gelince Ali (*radiyallahu anh*) kalktı ve cemrenin yanında insanlara Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in kendisine emrettiği şeyleri bildirdi.

Humeydi, Müsned'inde Zeyd b. Negi' yoluyla şöyle nakletmiştir: "Ali'ye şöyle sorduk 'Allah Rasulü seni hangi görevle gönderdi?' Ali (*radiyallahu anh*) 'Beni dört şeyle gönderdi: 1. Mümin olmayan kimse cennet giremez. 2. Çıplak kimse Kâbe'yi tavaf edemez. 3. Bu seneden sonra mümin ile kâfir Mescid-i Haram'da bir araya gelemes. 4. Allah Rasulü ile anlaşması olanların anlaşması belirlenen süreye kadar geçerlidir."

İbni İshak şöyle demiştir: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Mekke'yi fethedip Tebuk'ten döndükten sonra Sakifliler müslüman olup Allah Rasulü'ne biat ettiler. Bunu gören Araplar dört bir yandan gelmeye başladılar. Temimoğulları ve Tay kabilelerini daha önce zikretmiştik.

İbni Kayyım (*rahimehullah*) kitabın devamında Amiroğulları heyetini, Abdulkays heyetini, Hanifeoğulları heyetini, Kindelilerin heyetini, Eşarilerin heyetini, Ezdlilerin heyetini, Necran halkının heyetini, Hemedanlıların heyetini, Necran Hristiyanlarının heyetini ve diğerlerini zikretti.

Rasulullah (s.a.v)'in Sağlık Husundaki Tutumları

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in basit veya karışık ruhanî ilaçlar ve tabii ilaçlarla tedavi hususundaki tutumu şöyledir:

Müslim'in İbni Abbas (radhyallahu anh)'tan naklettiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Nazar gerçektir. Şayet kaderle yarışacak bir şey olsaydı nazar onunla yarışır." "

Yine Müslim'in Sahih'inde Enes b. Malik'ten naklettiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) nazar, zehirli hayvanlar ve siğil için rukye yapılmasına izin vermiştir.

İbni Şihab'ın Ebu Umame b. Sehl b. Huneyf'ten naklettiğine göre Amir b. Rebia Sehl'i yıkanırken görünce: "Vallahi güneşten gizlenen ciltler bile bugünkü gördüğüm gibi değildir" dedi. Bunun üzerine Sehl yere yığılıverdi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Amir'in yanına geldi. Ona kızdı ve şöyle buyurdu: "Sizden biri neden kardeşini öldürür? Onun için bereket duası etseydin ya! Şimdi git onun için yıkan" Amir gidip yüzünü, ellerini, dirseklerini, dizlerini, ayak topuklarını ve izarının içini (böğrünü) bir kap içinde yıkadı. Sonra bu su Sehl'in üzerine döküldü. Bunun üzerine Sehl kalkıp insanlarla beraber yürüyüp gitti.

Abdurrezzak, Ma'mer Tavus'un babası senediyle merfu olarak şöyle nakleder: "Nazar haktır. Sizden biriniz yıkanması istendiğinde yıkansın" Sened sahih olarak Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ulaşmıştır.

Tirmizi şöyle dedi: "Gözü değen kimseye bir kap getirmesi emredilir. Bu kimse ellerini bu kaba sokar ve mazmaza yapıp kabın içinde boşaltır. Kabın içinde yüzünü yıkar. Sonra sol elini sokup sağ dizine döker. Sonra da sağ

elini sokup sol dizine su döker. Daha sonra da böğrünü yıkar. Bu kap yere konulmaz. Nazar değen kimsenin başının arka tarafına bir defa dökülür.”

Nazar iki çeşittir: 1- İnsanın nazarı. 2- Cinin nazarı. Ummu Seleme'den sahih olarak nakledildiğine göre Rasullullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onun evinde yüzünde sarılık izi bulunan bir cariyeye gördü ve “Onun için dua edin. Çünkü ona nazar değmiş” buyurdu.

El-Begavi şöyle demiştir: “Hadisteki sarılık, cin nazarıdır. O cariyeye cinden meydana gelen, ok ucundan daha keskin bir nazar değmiştir.”

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) insanların ve cinlerin nazarından Allah’a sığınır. Fakat akıldan ve nakilden nasibini almamış bir grup nazarı yok saymışlardır. Milletlerin akli başında olanları ise bazı hususlarda ihtilaf etmelerine rağmen nazarı yok sayıp inkar etmezler. Bu kimseler nazarın sebebi ve etkisi hakkında ihtilaf etmektedirler.

Şüphe yok ki, Allah (*Subhanehu ve Teâla*) cisimleri ve ruhları farklı güç ve tabiatlarda yaratmıştır. Çoğuna da kendine has özellikler ve etkiler vermiştir. Akıllı kimsenin ruhların bedenlere olan tesirini inkar etmesi söz konusu değildir. Çünkü bu durum hem gözle görülen hem de hissedilen bir durumdur. Burada fail göz değil, ruhun bedene tesiridir. Ruhlar tabiatı, gücü, keyfiyeti ve özellikleri itibarıyla farklı farklıdır. Gözle olan şiddetli bağlantısından dolayı fiil de ona nisbet edilir. Hased kişinin ruhu, hased edilen kişiye açık bir şekilde eziyet eder. Bu sebeple Allah (*Subhanehu ve Teâla*) Rasülü’ne hased edenin şerrinden kendine sığınmasını emretmiştir. Hased eden kimsenin, hased edilene eziyet etmesi, insanlığın hakikatinden uzak kimseler dışında hiç kimsenin inkar edemeyeceği bir şeydir.

Varlıkların buna en çok benzeyeni yılanlardır. Çünkü onun zehiri kuvvetli bir şekilde onda saklıdır. Düşmanıya karşılaştığında onda öfke dolu bir kuvvet ortaya çıkar ve eziyet verici bir şekilde biçimlenir. Öylesi de vardır ki, kuvvetinden dolayı çocuk düşürür ve gözü kör eder. Nitekim Rasullullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) engerek ve iki tür yılan hakkında şöyle buyurmuştur: "Bu ikisi gözün nurunu giderir ve cenini düşürür."

Etkileme, tabiatı ve şeriatı az bilenlerin zannettiği gibi bedensel ilişki ile bağlantılı değildir. Aksine etki, bazen ilişki kurma, bazen karşılaşma, bazen görme, bazen ruhun etkileyeceği kimseye doğru yönelmesi, bazen dualar, muska ve Allah (*azze ve celle*)'ye sığınmalar, bazen de vehim ve hayallerle olur. Nazar değdirenin nefsinin tesiri görme ile alakalı değildir. Aksine kör bir kimsenin de o şey ona tasvir edildiğinde gözü görmese de tesiri olabilir. Bir şeyi görmeden sadece anlatması ile nazar değdiren pek çok kimse vardır. Her nazar değdiren hasetçidir fakat her hasetçi nazar değdirmez. Hased eden nazar değdirenden daha genel olduğu için ondan Allah'a sığınmak, nazar değdirenden de Allah'a sığınmak demektir. Hased eden kimse ile nazar değdiren kimsenin nefsinden hased edilen ve nazar değdirilen kimseye doğru bir ok çıkar. Bu ok bazen isabet eder, bazen etmez. Bu oklar direk ve korumasız bir şekilde isabet ederse o kimseye etki eder. Korkarak ve teçhizatlı bir şekilde isabet eder ise ona etki edemez. Hatta bazen sahibine geri döner. Bu durum hissi bir ok atma gibidir. Bazen kişi kendine de nazar değdirebilir. Bazen de iradesi olmadan tabiatı ile nazar değdirir. Bu en kötü olandır.

Ebu Davud Sunen'inde, Sehl b. Huneyf'den şöyle nakleder: "Bir gün bir sel gelmişti. Ben bu sele girdim ve yı-

kandım. Sonra ateşlenerek çıktım. Bu durum Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e iletili ve şöyle buyurdu: "Ebu Sa-bit'e Allah'a sığınmasını söyleyin." Dedim ki: "Efendim! Dua okumak uygun mudur?" Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ise: "Dua okumak, sadece nazar değmesi, zehirli hayvanlar ve sokma durumunda olur" buyurdu.

Hadiste geçen "nefis" kelimesi nazar değmesidir. "sokma" kelimesi ise akrep vb. hayvanların sokmasıdır.

Sığınma ve dualardan bir kısmı; muavezeteyni, Fatiha ve Ayete'l Kursi'yi çokça okumaktır. Diğer bir kısmı ise Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yaptığı şu dualardır:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَ هَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ غَيْنٍ لَآمَةٍ

"Her türlü şeytandan, haşereden ve gözden Allah'ın kelimelerine sığınırım."

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ الَّتِي لَا يَجَاوِزُهَا بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ مِنْ شَرِّ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ، وَمِنْ شَرِّ مَا يَعْرُجُ فِيهَا وَمِنْ شَرِّ فِتَنِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمِنْ كُلِّ طَارِقٍ، إِلَّا طَارِقٌ يَطْرُقُ بِخَيْرٍ يَا رَحْمَنُ!

"İyi ve kötünün vazgeçemeyeceği, Allah'ın tam kelimelerine, her türlü yaratıkların, gökten inenin, göğe çıkanın, yeryüzüne ekilenin ve ondan çıkarılanın, gece ve gündüz fitnelerinin, iyilikle doğan yıldız dışındaki yıldızların şerrinden Allah'a sığınırım. Ey Rahman olan Allah'ım!"

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ ، وَعِقَابِهِ ، وَشَرِّ عِبَادِهِ ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ أَنْ يَخْضُرُونَ

"Gazabından, cezasından, kullarının kötülüğünden, şeytanların fısıldaşmalarından ve bana gelmelerinden Allah'ın tam kelimelerine sığınırım."

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِوَجْهِكَ الْكَرِيمِ ، وَكَلِمَاتِكَ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا
أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ ، اللَّهُمَّ أَنْتَ تَكْشِفُ الْمَغْرَمَ وَالْمَأْتَمَ ، اللَّهُمَّ لَا
يَنْهَزِمُ جُنُوكَ وَلَا يَخْلُفُ وَعْدُكَ سُبْحَانَكَ ، وَبِحَمْدِكَ

“Allah’ım! Alnından yakaladığının şerrinden yüce rızana ve tam kelimelerine sığınırım. Allah’ım! Günah ve isyanı açığa çıkarırsın. Allah’ım! Senin ordun yenilmez, sözünün aksi çıkmaz. Bütün hamd ve teşbihler Sana’dır.”

أَعُوذُ بِوَجْهِهِ الْعَظِيمِ الَّذِي لَيْسَ شَيْءٌ أَعْظَمَ مِنْهُ ، وَبِكَلِمَاتِ اللَّهِ
التَّامَّاتِ الَّتِي لَا يَجَاوِزُهَا بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ ، وَبِأَسْمَاءِ اللَّهِ الْحُسْنَى كُلِّهَا
مَا عَلِمْتُ مِنْهَا وَمَا لَمْ أَعْلَمْ ، وَمِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَذَرَأَ وَبَرَأَ وَمِنْ شَرِّ
كُلِّ ذِي شَرٍّ لَا أَطِيقُ شَرَّهُ وَمِنْ شَرِّ كُلِّ ذِي شَرٍّ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ
إِنْ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

“Kendinden daha büyüğü olmayan Allah’ın rızası, iyi ve kötünün vazgeçemeyeceği tam kelimeleri, bildiğim ve bilmediğim güzel isimleriyle, yaratıkların, ekilenlerin ve çoğalanların, kötülüğünü engelleyemediklerimin şerrinden ve alnından yakaladıklarının şerrinden O’na sığınırım. Şüphesiz Rabbim, doğru yoldadır.”

تَحَصَّنْتُ بِاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَهِي وَإِلَهُ كُلِّ شَيْءٍ ، وَاعْتَصَمْتُ
بِرَبِّي وَرَبِّ كُلِّ شَيْءٍ ، وَتَوَكَّلْتُ عَلَى الْخَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ ،
وَاسْتَنْفَعْتُ الشَّرَّ بِلَا حَوْلٍ وَلَا قُوَّةٍ إِلَّا بِاللَّهِ ، حَسْبِيَ اللَّهُ وَنِعْمَ
الْوَكِيلُ ، حَسْبِيَ الرَّبُّ مِنَ الْعِبَادِ ، حَسْبِيَ الْخَالِقُ مِنَ الْمَخْلُوقِ ،
حَسْبِيَ الرَّازِقُ مِنَ الْمَرْزُوقِ ، حَسْبِيَ الَّذِي هُوَ حَسْبِي ، حَسْبِيَ الَّذِي
بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ ، حَسْبِيَ اللَّهُ
وَكَفَى ، سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ دَعَا ، لَيْسَ وَرَاءَ اللَّهِ مَرْمَى ، حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ
إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

“Kendisinden başka ilah olmayan, benim ve herşeyin ilahı olan Allah’a sığınırım. Benim ve herşeyin Rabbine sığınırım. Ölmeyen diri olana tevekkül ederim. Kötülüğü ‘La

havle vela guvvete illa billah" ile defederim. Allah bana yeter O ne güzel vekildir. Kulların kötülüklerine karşı Allah bana yeter, yaratıklara karşı Allah yeter. Rızık verilenlere karşı rızık veren yeter. Sadece kendisine güvendiğim bana yeter. Herşeyin yönetimi elinde olan bana yeter. O'na sığınılır, başkasına sığınılmaz. Allah bana yeter. Allah dua edeni işitir. Allah'tan başka dua edilecek yoktur. Kendisinden başka ilah olmayan Allah bana yeter. O'na tevekkül ettim. O yüce arşın Rabbidir."

Bu gibi dua ve sığınmaları deneyen kimseler, bunların faydasını ve bunlara duyulan şiddetli ihtiyacı bilirler. Çünkü bunlar nazar değdiren kimsenin tesirini engeller, etkiledikten sonra ise bunları söyleyenin imanının kuvveti, nefsinin kuvveti, kapasitesi ve tevekkülünün gücü oranında bu etkiyi defeder. Şüphesiz ki bunlar silahtır ve silahın etkisi kullanıcısına göredir.

Şayet nazar değdiren gözünün zararından ve nazar değene isabet etmesinden korkarsa şöyle der: "Allah'ım! Ona bereket ver." Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Sehl'e nazar değdirdiğinde Amir'e: "Ona bereket duası yapsaydın ya!" buyurmuştur. Yani "Allah'ım! Ona bereket ver." demesini tavsiye etmiştir. Aynı şekilde "Maşallah La guvvete illa billah" duası da nazardan kurtulma dualarındandır. Nitekim Urve beğendiği bir şey görünce veya bir bahçeye girince bu duayı yapardı. Bu dualardan biri de Sahih-i Müslim'de geçen Cebrail'in Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e yaptığı şu duadır:

"بِسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ ، مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنٍ أَوْ حَاسِدٍ ، اللَّهُ يَشْفِيكَ بِسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ "

"Allah'ın adıyla, sana eziyet veren her kötülükten, her nefis veya hasetçi gözün şerrinden Allah'a sığınırım. Allah

sana şifa versin. Seni koruması için Allah'ın adıyla O'na sığınırım.

İbni Kayyım (rahimehullah), Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in her şikayeti tedavi eden ilahi rukye hususundaki tutumunu zikrederek şöyle devam eder:

Ebu Davud, Ebu Derda (radiyallahu anh)'tan Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu nakleder: "Sizden biri bir şeyden şikayet eder veya kardeşi ona bir şikayette bulunursa, şu duayı yapsın:

رَبَّنَا اللَّهُ الَّذِي فِي السَّمَاءِ تَقَدَّسَ اسْمُكَ ، أَمْرُكَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ،
كَمَا رَحِمْتَكَ فِي السَّمَاءِ ، فَاجْعَلْ رَحِمَتَكَ فِي الْأَرْضِ ، وَاعْظِرْ
لَنَا حُوبَنَا وَخَطَايَانَا أَنْتَ رَبُّ الطَّيِّبِينَ ، فَأَنْزِلْ رَحْمَةً مِنْ رَحِمَتِكَ ،
وَشِفَاءً مِنْ شِفَائِكَ عَلَى هَذَا الْوَجَعِ

"Gökte olan Rabbimiz Allah! İsmi yücedir. Gökteki ve yerdeki emrin, gökteki rahmetin gibidir. Rahmetini yeryüzüne gönder. Günah ve hatalarımızı bağışla. Sen iyilerin Rabbisin. Bu acıya karşı rahmetinden bir rahmet ve şifandan bir şifa indir" Böylece iyileşir.

Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yara ve çiban okuması hususundaki tutumunu zikretti:

Sahihayn'da nakledildiğine göre: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir insan rahatsızlandığında, çibanı veya yarası olduğunda parmağını koyar -Süfyan (ravi) şehadet parmağını yere koyar- sonra kaldırır ve şöyle derdi: 'Allah'ın adıyla, şu arzımızın toprağı ile bazımızın tükürüğü, Rabbimizin izniyle hastamıza şifa verilmesi içindir."

Hadiste geçen "arzımızın toprağı"dan maksad bütün yeryüzü mü yoksa sadece Medine toprağı mıydı? Bu hususta iki görüş bulunmaktadır.

Rasulullah (s.a.v)'ın Musibetin Tedavisi Hususundaki Tutumu

Allah (Subhanehu ve Teâla) şöyle buyurmaktadır:

"...Sabredenleri müjdele. Onlar; başlarına bir musibet gelince, "Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz" derler. İşte Rableri katından rahmet ve merhamet onlarıdır. Doğru yola ulaştırılmış olanlar da işte bunlardır." (Bakara, 155-157)

Ummu Seleme'den merfu olarak nakledildiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Başına bir musibet gelen kimse 'Biz Allah'a aidiz ve O'na döneceğiz. Allah'ım! Musibetim konusunda bana ecir ve ondan daha hayırlısını ver' derse, Allah ona musibetinde ecir verir ve daha hayırlısını nasip eder."

Bu sözler, musibete uğrayan kimse için en açık, dünya ve ahireti hususunda en yararlı ilaçtır. Çünkü bu sözler iki esas içermektedir. Bu iki esası hakkıyla bilen kimse kendine isabet eden musibetten kurtulur. *Birincisi:* Kulun kendisi ve malı aslında Allah (Subhanehu ve Teâla)'ya aittir. Allah (Subhanehu ve Teâla) bunları ona emanet olarak vermiştir. *İkincisi:* Kulun dönüşü Allah (Subhanehu ve Teâla)'yadır. Dünyayı geride bırakacaktır. Kulun başlangıç ve sonu böyle iken, bunlar hakkında düşünmek bu hastalığın en önemli ilaçlarından biridir. Bu hastalığın ilaçlarından biri de, başına gelecek olan musibetin mutlak suretle geleceğini ve başına gelmeyecek musibetin asla gelmeyeceğini yakinen bilmesidir.

İlaçlardan biri de, kulun başına gelen musibete bakmasıdır. Böylece Rabbinin bunun benzerini veya daha fazlasını kaldırdığını yahut -sabreder ve razı olursa- bu musi-

betin kaldırılmasından kat kat fazlasını biriktirdiğini, şayet dilerse o musibetten daha büyük bir musibet yaratacağını görebilir.

Bir diğer ilaç ise, musibetin ateşini başka sıkıntı içinde olanların durumuna bakarak söndürmesidir. Kişi sağına ve soluna baksın, sıkıntı ve pişmanlıktan başka bir şey görebilir mi? Dünya hayatı rüya gibidir. Biraz güldürürse de çokça ağlatır. Yine başka bir ilaçta, sabırsızlığın musibeti kaldırmayıp aksine arttırdığını bilmektir. Diğer ilaç ise, sabrı ve sonunda Allah'a döneceğimizi kabullenme sevabını kaybetmenin, musibetten daha büyük olduğunu bilmektir. Bu hastalığın bir ilacı da, sabırsızlığın düşmanı sevin-dirip dostu üzdüğünü ve Rabbini kızdığını bilmektir. Diğer ilaç ise, sabrın ve durumu Allah'a havale etmenin verdiği lezzetin şayet istikrarlı olursa, başına gelen musibetten meydana gelen şeylerden kat kat fazla olduğunu bilmektir.

Bir başka ilaç da, kişinin Allah'ın ona daha hayırlısını vereceğini ümit ederek kalbini ferahlatmasıdır. Zira Allah'tan başka her şeyin bir bedeli ve yerine gelebilecek alternatifi vardır.

Hastalığın bir çaresi de, musibetten payının başına gelen şey kadar olduğunu bilmektir. Kim razı olursa razı olunur. Kim de hoşnutsuzluk gösterirse hoşnutsuzluk görür.

İlaçlardan biri de, kişi her ne kadar sabırsızlık gösterirse göstere, işin sonunun mecburi sabıra çıktığını bilmesidir. Nitekim bu sabır övülen bir sabır değildir. Bir mükafatı da yoktur.

Başka bir ilaç da, musibete uğrayan kimsenin en faydalı ilacının, Rabbinin sevdiği ve hoşnut olduğu şeylerde

O'na teslim olması olduğunu bilmesidir. Nitekim sevginin özelliği ve sırrı sevgiliye teslimiyettir.

Diğer ilaç ise, iki büyük ve sürekli lezzet ve fayda arasında mukayese yapmaktır. Biri başına gelen musibetle faydalanma lezzeti, diğeri ise Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın verdiği sevap ile faydalanma lezzeti.

Başka bir ilaç olarak, bu musibetle imtihan edenin hakimlerin hakimi ve merhametlilerin en merhametlisi olan Allah olduğunu, O'nun bu musibeti kulu helak etmek için değil aksine onu imtihan etmek, kendine yalvardığını duymak ve kapısına geldiğini görmek için verdiğini bilmektir.

Başka bir ilacı, musibetlerin kibir, kendini beğenme ve kalp katılığı gibi kulu helak eden sebepleri engelleyici olduğunu bilmektir. Yine kişinin dünyadaki acının ahirette tatlılık olacağını, dünyadaki tatlılığın da ahiretteki acılık olacağını bilmesidir. Şayet bunu anladıysan Rasulullah (*salallahu aleyhi ve sellem*)'ın şu buyruğuna bak: "Cennet nefse hoş gelmeyen şeylerle, cehennem ise şehvetlerle kuşatılmıştır." İşte bu noktada insanların akılları farklı şeyler anlar ve insanların hakikati ortaya çıkar.

Rasulullah (s.a.v)'in Keder, Endişe ve Hüznün Tedavisi

Hususundaki Tutumu

Sahihayn'da İbni Abbas'tan nakledildiğine göre, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) üzüntü esnasında şöyle derdi:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ،
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ، وَرَبُّ الْأَرْضِ، وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ

“Yüce ve hilim sahibi Allah'tan başka ilah yoktur. Yüce arşın Rabbi Allah'tan başka ilah yoktur. Yedi kat göklerin, yerin ve yüce arşın Rabbi Allah'tan başka ilah yoktur.”

Tirmizi'nin Enes b. Malik'tan naklettiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle derdi:

يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ ، بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ

“Ey diri olan ve zatıyla kaim olup herşeyi ayakta tutan Allah'ım! Rahmetinle yardım istiyorum.”

Yine Tirmizi'de Ebu Hureyre'den nakledildiğine göre, bir şey Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i üzüp endişelendirdiğinde yüzünü göğe kaldırır ve “Subhanallahil azim” derdi. Duaya devam ederse “Ya hayy, ya kayyum” derdi.

Ebu Davud'un Ebu Bekir es-Sıddık (radiyallahu anh)'tan merfu olarak naklettiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Üzüntü duası şudur:

اللَّهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو، فَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ، وَأَصْلِحْ
لِي شَأْنِي كُلَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

“Allah'ım! Rahmetini umarım. Beni göz açıp kapayıncaya kadar bile nefsimi teslim etme. Benim bütün durumumu düzelt. Senden başka ilah yoktur.”

Ebu Davud'un Esmâ bt. Umeys (*radıyallahu anha*)'dan naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bana şöyle dedi: "Üzüntü anında söyleyeceğin sözleri sana öğreteyim:

الله ربی لا أشرك به شیئا

"Allah Rabbimdir. O'na hiçbir şeyi ortak koşmam." Bir rivayete göre yedi defa söylenir.

İmam Ahmed'in İbni Mesud (*radıyallahu anh*)'dan merfu olarak naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: Bir kula üzüntü ve endişe isabet ettiğinde şöyle dua etsin:

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ، ابْنُ عَمَلِكَ، ابْنُ أَمَتِكَ، نَاصِبَتِي بِيَدِكَ، مَاضٍ فِي حُكْمِكَ، عَدْلٌ فِي قَضَائِكَ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمِّيتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اسْتَأْذَنْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي، وَنُورَ صَدْرِي، وَجَلَاءَ حَزْني، وَذَهَابَ هَمِّي

'Allah'ım! Ben Senin kulunum, Senin kulunun oğluyum, Senin ümmetinden biriyim. Kaderim Senin elinde. Benim hakkımda Senin hükmün geçerli. Senin takdir ettiğin adalettir. Kendine verdiğin, kitabında indirdiğin, yaratıklardan birine öğrettiğin veya gayb bilgisinde kendi tercih ettiğin isimle Senden dilekte bulunuyorum. Kur'an'ı kalbimin baharı, gönlümün nuru ve üzüntümün cilasası kıl. Endişemi gider.' Bunu söyleyenin Allah (*Subhanehu ve Teâla*) endişe ve üzüntüsünü giderir, onun yerini ferahlıkla tebdil eder."

Tirmizi'nin Sa'd (*radıyallahu anh*)'dan naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur:

“Zünnun balığın karnındayken Rabbine şöyle dua etmişti:

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

‘Senden başka ilah yoktur. Sen her türlü eksiklikten münezzehsin. Şüphesiz ki ben zalimlerden oldum’ Bir müslüman bu duayı yaptığında duası mutlaka kabul edilir.”

Bir başka rivayet de şöyledir: “Şüphesiz ki ben bir kelime biliyorum, üzüntülü biri bunu söylediğinde Allah mutlaka onu kurtuluşa çıkarır. Bu, kardeşim Yunus’un sözüdür”

Ebu Davud’dan nakledildiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebu Uname’ye şöyle dedi: “Sana söylediğinde Allah (azze ve celle)’nin üzüntünü giderecek ve borçlarını ödeme gücü verecek bir söz öğreteyim mi?” Ebu Uname “Öğret Ey Allah’ın Rasulü” dedi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) “Sabah ve akşam şöyle söyle:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدِّينِ، وَقَهْرِ الرِّجَالِ

“Allah’ım! Üzüntüden ve kederden Sana sığınırım. Acizlikten ve tembellikten Sana sığınırım, korkaklıktan ve cimrilikten Sana sığınırım. Borcun galebe çalmasından ve insanların kahrından Sana sığınırım.”

Ebu Uname şöyle diyor: “Bu duayı yaptım. Allah (azze ve celle) hüznümü giderdi ve borçlarımı ödeme gücü verdi.”

Ebu Davud’un merfu olarak İbni Abbas’tan naklettiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Kim istiğfara devam ederse Allah onun her endişesini

sevince dönüştürür, her sıkıntıdan bir kurtuluş yolu verir ve ummadığı yerden onu rızıklandırır.”

Sünen'de aktarıldığına göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurdu: “Cihad etmeniz gerekmektedir. Çünkü o cennet kapılarından bir kapıdır. Allah onunla nefislerden üzüntü ve kederi defeder.”

Müsned'de nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir şey kendisini üzdüğünde namaza sığınır-
dı.

İbni Abbas'tan merfu olarak nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: “Üzüntü ve kederi artan kimse çokça ‘La havle vela guvvete illa billah’ desin.’ Sahihayn'da şöyle aktarılmıştır: “Bu söz cennet hazinelerinden bir hazinedir.”

Bu ilaçlar on beş ilaç türünü içinde barındırır. Şayet bu dualarla endişe, gam ve hüzn giderilemezse, bu hastalık kişide yerleşmiş, sebepleri kökleşmiş ve tamamen boşaltılıp arındırılmaya ihtiyaç var demektir.

- 1- Rububiyet tevhidi,
- 2- Uluhiyet tevhidi,
- 3- İlm-i tevhid,
- 4- Rab Teâla'nın kuluna zulmetmekten ve sebepsiz yere onu sorumlu tutmaktan münezzeh oluşu,
- 5- Kulun kendinin zalim olduğunu itiraf etmesi,
- 6- Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'ya isim ve sıfatları gibi -ki Hayy ve Kayyum bunların en kapsayıcısıdır- en sevdiği şeylerle dua etmek,
- 7- Sadece O'ndan yardım dilemek,

8- Kulun herşeyi O'ndan umut ettiğini ikrar,

9- O'na tevekkül etme, işi O'na havale etme ve kaderinin O'nun elinde olduğunu, dilediği şekilde tasarrufta bulunduğunu, O'nun hükmünün geçerli olduğunu ve takdir ettiği şeyin de adalet olduğunu itiraf,

10- Kalbini Kuran'ın bahçelerinde beslemek, onu kalbi için bahar kılmak, şüphe ve şehvetlerin karanlığında ondan aydınlık istemek, kaybettiği herşey karşısında onunla teselli bulmak, her musibet karşısında onunla azıklanmak, kalp hastalıklarına onunla şifa arama, onun hüznünün cilasası ve endişesinin şifası olması,

11- İstiğfar,

12- Tevbe,

13- Cihad,

14- Namaz,

15- Güç ve kuvvetin sadece Allah'a ait olması.

Rasulullah (s.a.v)'in Korku ve Uykusuzluğun Tedavisi

Hususundaki Tutumu

Tirmizi, Bureyde (radıyallahu anh)'dan şöyle nakleder: Bir gün Halid Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e "Ey Allah'ın Rasulü! Gece uykuya dalamıyorum" diyerek şikayetlendi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Yatağına girdiğinde şöyle söyle:

اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَمَا أَظْلَلَتْ ، وَرَبَّ الْأَرْضِينَ وَمَا أَقْلَلَتْ ،
وَرَبَّ الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضَلَّتْ ، كُنْ لِي جَارًا مِنْ شَرِّ خَلْقِكَ كُلِّهِمْ
جَمِيعًا أَنْ يَفْرُطَ عَلَيَّ أَحَدٌ مِنْهُمْ أَوْ أَنْ يَبْغِيَ ، عَزَّ جَارُكَ وَجَلَّ
ثَنَّاؤُكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ

“Yedi kat göklerin ve gölgelendirdiğinin Rabbi olan Allah'ım! Yeryüzünün ve taşıdığının Rabbi olan Allah'ım! Şeytanlarının ve saptırdıklarının Rabbi olan Allah'ım! Bütün mahlukatın kötülüklerine, onların herhangi birinin bana aşırı gitmesine veya bana isyan etmesine karşı bana koruyucu ol. Senin koruman ne yücedir, şanın ne yücedir, Senden başka ilah yoktur.”

Yine Tirmizi'de Amr b. Şuayb'dan nakledilen şu hadis vardır: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara korkuya karşı şunu öğretiyordu:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ , وَمَنْ شَرَّ عِبَادِهِ ,
وَمَنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ , وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ

“Gazabından ve cezasından, kullarının şerrinden ve şeytanların fısıltılarından Allah'ın tam kelimelerine sığınırım. Şeytanların gelmesinden de Sana sığınırım Rabbim.” Abdullah b. Amr büyük oğullarına bunu öğretir, öğrenemeyecek küçüklere ise yazar ve üzerlerine asardı.

Amr b. Şuayb'dan merfu olarak nakledildiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Yangın gördüğünüzde tekbir getirin. Çünkü tekbir onu söndürür.” Yangının sebebi ateştir. Ateş ise şeytanın yaratıldığı maddedir. Yangında şeytanın maddesi ve fiiline uygun olan genel bir fesad vardır. Şeytanın ona yardım etmesi ve onu uygulaması mümkündür. Ateşte, tabiatı itibariyle azgınlık ve fesadı arar. Bu iki şeyde -yeryüzünde azgınlık ve fesad- şeytanın yoludur. Bu ikisine çağırır ve bu ikisi ile Ademoğullarını helak eder. Ateş de şeytan da yeryüzünde azgınlık ve fesadı ister. Rabbin tekbir edilmesi ise şeytanı ezer. Bir müslüman Rabbin tekbir ettiğinde yangın söner. Biz ve başkaları bunu tecrübe ettik ve böyle olduğunu gördük.

Rasulullah (s.a.v)'in Sağlığın Korunması Hususundaki Tutumu

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyurmuştur: “Yiyin, için, israf etmeyin.” (*Araf*, 31) Allah (*Subhanehu ve Teâla*) kullarına, çıkanların yerine vücudu ayakta tutacak yiyecek ve içeceklerin alınmasını, bunların da vücuda faydalı olacak nitelik ve nicelikte olmasını ve kulun bu ölçüyü aştığında israfa kaçacağını açıklamıştır. Her ikisi de sağlığa engel olan ve hastalığı celb eden şeylerdir. Yiyip içmemek ve bunlarda israf etmeyi kastediyorum.

Sağlığı muhafaza etmek bu iki ilahi kelimedede saklıdır. Sağlık ve afiyet Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın kuluna verdiği en büyük, en geniş ve en bol nimetlerdendir. Mutlak afiyet ise en büyük nimet olduğu için bununla rızıklanan kimseye, sağlığını ve afiyetini gözetip koruması ve zıtlıklara karşı onu muhafaza etmesi gerekir. Bu hususta Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: “İki nimet vardır ki, insanların pek çoğu onlar hususunda aldanmıştır: Sağlık ve boş vakit.”

Tirmizi'de merfu olarak nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: “Bedeni afiyette, ruhundan emin ve bir günlük azığı yanında olarak sabahlayan kimse, sanki dünya ona verilmiş gibidir.”

Yine Tirmizi'de merfu olarak nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: “Kıyamet günü kula nimetlerle alakalı sorulacak ilk şey şudur: ‘Bedenini sağlıklı kılmadık mı? Sana soğuk sudan içirmedik mi?’ Bundan dolayı selef “Sonra o gün siz verilmiş olan her nimetten sorguya çekileceksiniz.” (*Tekasur*, 8) ayetini sağlık olarak açıklamışlardır.

Ahmed'den merfu olarak aktarıldığına göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Allah'tan yakın ve afiyet isteyin. Kula yakinden sonra afiyetten daha hayırlısı verilmemiştir." Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) din ve dünya afiyetini beraber zikretmiştir. Kulun iki cihandaki kurtuluşu ancak yakîn ve afiyetle olur. Yakîn ondan ahiret cezasını, afiyet ise kalbindeki ve bedenindeki dünya hastalıklarını defeder.

Nesai'nin Sünen'inde naklettiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Allah'tan af, afiyet ve esenlik isteyin. Bir kimseye yakinden sonra afiyetten daha hayırlısı verilmemiştir." Bu üç şey af ile geçmiş günahların, afiyet ile şimdiki günahların ve esenlik ile gelecekteki günahların giderilmesini içerir. Gıdalar hususunda tek bir çeşit belirleyip ona devam etmek Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in âdeti değildi. Çünkü bu en güzel yiyeceklerden biri olsa bile zararlıdır. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yaşadığı belde halkının adetine göre et, meyve, ekmek, hurma vb. yiyecekleri yedi.

Enes (radiyallahu anh) şöyle diyor: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) hiçbir yemeği kusurlu görmezdi. Canı isterse onu yer, istemezse bırakırdı." İnsan istemediği şeyi yediği zaman bu ona faydadan çok zarar verir.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) eti severdi. Etin de ön ayak ve boyun kısmını severdi. Etin bu kısımları mideye en hafif gelen ve hazmı en kolay olan kısımlardır. Aynı şekilde tathyı ve balı da severdi. Bu üç şey; yani et, tatlı ve bal beden, ciğer ve organlar için en faydalı gıdalardandır.

Beldesinin meyvesinden yer, yememezlik etmezdi. Nitekim bu sağlığı korumanın sebeplerinden biridir. Allah (Subhanehu ve Teâla) her beldede ehlinin faydalanacağı meyve-

ler bitirmiştir. Belde ehli bu meyveleri yiyerek sağlıklarını korurlar. Hastalanmaktan korkup beldesinde biten meyveleri yemekten kaçınanlar, beden olarak insanların en hastalıklıları olurlar.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: “Ben yaslanarak yemek yemem.” Aynı şekilde “Ancak kulun oturduğu gibi oturur ve kulun yediği gibi yerim” buyurmuştur. Hadis bağdaş kurarak oturma, bir şeye yaslanma veya yanına yaslanma olarak açıklanmıştır. Bu üçü de yaslanarak oturmadır.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) üç parmağı ile yemek yedi. Muhakkak ki bu en yararlı yeme biçimidir. Soğuk su ile karıştırılmış bal içerdi. Allah Rasulü’nün ayakta bir şeyler içmeyi nehyettiği ve böyle yapanın içtiğini geri çıkarması gerektiği sahih olarak nakledilmiştir. Aynı şekilde ihtiyaç halinde ayakta bir şeyler içtiği de sahih olarak nakledilmiştir.

Allah Rasulü’nün su içerken üç defa nefes aldığı ve “Bu daha doyurucu, daha sağlıklı ve daha kolaydır” dediği nakledilmiştir.

Tirmizi’nin naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: “Suyu develerin içişi gibi bir solukta içmeyin. İki-üç solukta, dinlene dinlene için. Su içerken besmele çekin. Bitirince de Allah’a hamdedin.”

Sahih’de rivayet edildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: “Kaplari örtünüz, kırba-larin ağzını bağlayınız. Çünkü sene içinde öyle bir gece vardır ki o gecede veba hastalığı iner. Üzerinde örtü bulunmayan bir kaba veya üzerinde bağı bulunmayan bir kaba uğrarsa muhakkak bu vebadan oraya iner.”

Hadisin ravilerinden biri olan Leys b. Sa'd şöyle söylemiştir: "Yanımızda bulunan Acemler Kanunu'levvel ayındaki bu geceden sakınırlardı."

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in bir çöple bile olsa, kapların örtülmesini emrettiği sahihtir. Aynı şekilde kapları örterken besmele çekmeyi emrettiği de sahihtir.

Kabın ağzından su içmeyi, kabın içine solumayı ve kırık kaptan su içmeyi yasaklamıştır.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) güzel kokuyu sever, geri çevirmezdi. Nitekim şöyle buyurmuştur: "Kime reyhan teklif edilirse onu reddetmesin. Çünkü reyhanın kokusu güzeldir ve taşınması kolaydır." Ebu Davud ve Nesai'nin naklettiği rivayette "Kime güzel koku teklif edilirse..." diye geçmektedir.

Bezzar'ın Müsned'in de nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Allah güzeldir, güzelliği sever. Temizdir, temizliği sever. Cömerttir, cömertliği sever. Öyleyse evlerinizin etrafını temiz tutun ve yahudilere benzemeyin."

Melekler güzel özellikleri sever, şeytanlar ise bundan kaçarlar. Güzel ve iyi ruhlu kimseler güzel kokuyu severler. Kötü ve pis ruhlu kimseler ise kötü ve pis kokuyu severler. Nitekim her ruh kendine uygun olana meyleder. Aynı durum erkek ve kadınlar için de geçerlidir; kötü ve pis erkekler, kötü ve pis kadınlara, iyi erkekler ise iyi kadınlardır. Aynı şekilde Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) lafzın ve mananın umumiyeti ile amelleri, sözleri, yiyecek ve içecekleri, elbiseleri ve kokuları da bu şekilde ele almıştır.

Rasulullah (s.a.v)'in Verdiği Hükümler

Bu bölümdeki gayemiz umumi teşri zikretmek değildir. Her ne kadar Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in verdiği özel hükümler umumi hüküm oluyorsa da, bizim asıl gayemiz O'nun taraflar arasını ayırmak için verdiği cüz-i hükümlerdeki tutumunu zikretmektir. Bununla birlikte umumi hükümlerden de bahsedeceğiz. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in bir kimseyi töhmetten dolayı hapsedtiği sabittir.

Amr b. Şuayb'ın babasından, onun da dedesinden naklettiğine göre “Bir adam kölesini kasıtlı olarak öldürmüştü. Allah Rasulü ise ona yüz sopa vurdu ve bir sene sürgüne gönderdi. Bir de köle azad etmesini emretti. Kölenin kisası için onu öldürmedi.”

Ahmed'in Enes'ten onun da Semure'den naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: “Kim kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz” Hadis her ne kadar mahfuz olsa da, bu maslahata göre devlet başkasına bırakılmış bir tazir cezasıdır.

Ebu Davud'da da zikredildiği gibi Allah Rasulü bir adama borçlusunu yakalayıp bırakmamasını emretmiştir.

Ebu Ubeyd'den nakledildiğine göre Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) öldürenin öldürülmesini, tutanın da tutulmasını emretmiştir. Ebu Ubeyd “Yani ölene kadar hapsedilir” demiştir.

Abdurrezzak Musannef'inde Ali (*radiyallahu anhu*)'ın “Öldürülen kimseyi tutarak katile yardım eden kimse ölünceye kadar hapsedilir” dediğini nakletmiştir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) çobanlara yaptıklarına kisas olarak Ureynelilerin ellerinin ve ayaklarının kesi-

lip gözlerinin oyulmasına ve ölünceye kadar aç ve susuz bırakılmalarına hükmetmiştir.

Sahih-i Müslim'de aktarıldığına göre, bir adam diğer bir kişi hakkında onun kendi kardeşini öldürdüğü iddiasında bulunur. O adam da bunu itiraf eder. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Öyleyse al arkadaşımı." der. Adam gittikten sonra "Şayet onu öldürürse o da onun gibi olur" buyurur. Adam geri dönüp "Bunu senin emrinle aldım ey Allah'ın Rasulü" der. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ise "Bu adamın senin ve kardeşinin günahlarını yüklenmesini istemez misin?" buyurur. Adam da "İsterim" deyip bu kişiyi serbest bırakır.

Hadiste geçen "O da onun gibi olur" ifadesi hakkında iki görüş vardır:

1. Şayet katil kısas ile öldürülürse üzerindeki günah düşer. Böylece kısas uygulayan ile aynı mertebede olur. Hadiste "Öldürmeden önce aynı mertebede olur" demiyor. Aksine "Şayet öldürürse aynı mertebede olur" diyor. Bu, öldürdükten sonra aralarında benzerlik olmasını gerektirir. Hadiste bir sorun yoktur. Hadiste hak sahibini kısastan vazgeçirip affetmeye yönlendirme vardır.

2. Şayet öldüren kimse maktulü kasten öldürmemiş, hak sahibi de onu kısas yolu ile öldürmüştü, bu durumda ikisi de aynı seviyede olurlar. Nitekim katil ve kısas uygulayan kimse öldürme kastı olmayan birini öldürmekten dolayı aynı seviyede olacaklardır. İmam Ahmed'in Ebu Hureyre'den naklettiği şu hadis bu teville delil sayılmaktadır: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında bir katil: "Ey Allah'ın Rasulü! Vallahi onu öldürmek istememiştim" dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü veliye "Şayet o sözünde

doğruysa onu öldürürsen cehenneme girersin" buyurdu. Adam katili serbest bıraktı.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir cariyenin başını iki taş arasında ezerek öldüren yahudinin de başının iki taş arasında ezilerek öldürülmesini emretmiştir. Bu hadiste kadına karşılık erkeğin de kısas yoluyla öldürüleceği, katilin maktule yaptığıının aynısının ona da yapılacağı ve suikastle öldürmelerde veliden izin alınmasının şart olmadığına delil vardır. Nitekim Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) katili cariyenin velilerine teslim edip "Dilerseniz öldürün, dilerseniz affedin" dememiştir. Aksine direk öldürmüştür. Bu İmam Malik'in mezhebidir. Şeyhulislam İbni Teymiyye de bu görüşü tercih etmiştir.

Bu konuda "Rasulullah'ın onu öldürme sebebi anlaşılmayı bozmasından dolayıdır" diyenlerin görüşü doğru değildir. Çünkü anlaşılmayı bozmanın cezası başı taşla ezmek değil, kılıçla öldürmektir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir kadının başka bir kadına taş atıp karnındaki bebeği ile beraber onu öldürdüğü hadisede, cenin için bir köle ya da cariyeye azad edilmesine hükmetmiştir. Maktulün diyetini ise katilin asabesine yüklemiştir. Hadise Sahihayn'de geçmektedir.

Buhari'de bir kadının cenini hakkında köle yahut cariyeye azad etme ile hükmetti. Bunun üzerine köle yahut cariyeye azad etmekle emrolunan kişi öldü. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ise mirasını çocukları ve kocasına, diyeti de asabesine yükledi. Bu hadiseden şu hükümler çıkmıştır:

1- Şıbhu'l amdde (kaste benzer öldürme) kısas gerekmez.

2- Âkile diyete tabi olarak köle ve cariye azad etmeyi yüklenir.

3- Âkile asabedir.

4- Katilin kocası onlara dahil değildir.

5- Aynı şekilde kadının çocukları da âkileye dahil değildir.

Babasıyla evlenen bir kadın öldürülür ve malı alınır. Bu İmam Ahmed'in mezhebidir. Sahih olan görüş de budur. Diğer üç imam ise cezasının zina cezası olacağını söylemişlerdir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in hükmü daha evla ve daha doğrudur.

Allah Rasulü, izinsiz bir şekilde evini gözetleyen bir kimsenin taş veya çöple gözünü çıkardığında bundan dolayı evi gözetlenen kimseye bir vebal olmadığına hükmetmiştir. Kendisine sövdüğü için sahibi tarafından öldürülen âma çocuğun kanının heder olduğuna hükmetmiştir. Yine kendisine söven ve eziyet eden bir grup yahudiye öldürtmüştür.

Ebu Bekir (*radıyallahu anh*) kendisine söven birini öldürmek isteyen Ebu Berze'ye "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'den sonra kimse için böyle bir hak yoktur" demiştir. Bu konu hakkında sahih, hasen ve meşhur olmak üzere on kusûr hadis vardır.

Mücahid'in İbni Abbas'tan aktardığına göre "Müslümanlardan hangisi Allah'a, Rasulü'ne ya da peygamberlerden birine söverse, Allah Rasulü'nü yalanlamış olur. Bu da riddettir. Sahibinin tövbe etmesi istenir. O kimse ya bundan vazgeçer ya da öldürülür" demiştir.

Sahihayn'de sahih olarak geçtiği üzere Allah Rasulü kendini zehirleyen bir kimseyi affetmiştir. Aynı şekilde kendine büyü yapan bir yahudiyi de öldürmemiştir.

Ömer, Hafsa ve Cündeb (*radiyallahu anhum*)'dan sihirbazın öldürüleceği sahih olarak nakledilmiştir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in esirlerin bazıını öldürdüğü, bazıını fidye karşılığı serbest bıraktığı, bazısını takas edip bazıını köleleştirdiği sahih olarak nakledilmiştir. Ancak buluşa ermiş bir kimseyi köleleştirdiği bilinmemektedir.

Bunlar nesh edilmemiş hükümlerdir. Devlet başkanı maslahata göre davranmakta serbesttir.

Allah Rasulü Yahudiler hakkında pek çok hükümde bulunmuştur. Medine'ye ilk geldiğinde anlaşma yapmıştır. Sonra Kaynukaoğulları ile savaşmış, onları yenmiş fakat bağışlamıştır. Sonra Nadiroğulları ile savaşmış, onları yenmiş ve sürgün etmiştir. Daha sonra Kurayzaoğulları ile savaşmış ve onları öldürtmüştür. Ardından Hayber halkıyla savaşmış ve onları da yenmiştir.

Rasulullah (s.a.v)'in Ganimetler Hususundaki Hükümü

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) atlıya üç hisse, piyadeye ise bir hisse verilmesine hükmetmiştir. Düşman tarafından öldürülen askerin üzerindeki eşyaların onu öldüren kimseye ait olduğuna hükmetmiştir.

Talha ve Said b. Zeyd Bedir savaşına katılamamışlardı. Allah Rasulü onlar için de ganimetten hisse ayırdı. Onlar: "Ey Allah'ın Rasulü! Peki, ecrimiz?" demişler. Bunun üzerine Allah Rasulü "Ecriniz de" buyurmuştur.

Hiç kimse Allah Rasulü'nün kızı Rukiye'nin hastalığından ötürü savaşa katılamayan Osman (*radiyallahu anh*)'a hisse ayırdığı konusunda ihtilaf etmemiştir. Osman (*radiyallahu anh*) "Ey Allah'ın Rasulü! Peki ya ecrim?" diye sorunca Allah Rasulü "Ecrin de" buyurmuştur.

İbni Hibban "Bu, Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e has bir durumdur. Savaşa katılmayana hisse ayrılmayacağı konusunda icma vardır" demiştir.

Ben de derim ki: İmam Ahmed, Malik, selef ve haleften pek çok alim, "Devlet başkanı bir kimseyi ordunun maslahatı için bir yere gönderirse onun da ganimetten hissesi vardır" demişlerdir.

Düşman tarafından öldürülen kimsenin üzerindeki eşyalardan beşte bir ayrılmamıştır. Allah Rasulü onu ganimetin aslından saymıştır. Tek şahitle yetinmiştir. Krallar Allah Rasulü'ne hediye gönderirlerdi. O ise hediyeleri kabul eder ve ashapı arasında paylaştırırdı. Ebu Süfyan da ona bir hediye vermiş, Allah Rasulü de kabul etmişti.

Ebu Ubeyd'in naklettiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Amir'in hediyesini reddetmiş ve: "Biz müşriğin hediyesini kabul etmeyiz." demiştir. Ebu Ubeyd şöyle devam ediyor: "Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Ebu Süfyan'dan hediye kabul etmişti. Çünkü bu, Mekkelilerle arasında anlaşma olduğu dönem gerçekleşmişti. Aynı şekilde Mukavkis'in hediyelerini de kabul etmişti. Çünkü o Hatib'a cömert davranmış ve O'nun nübüvvetini ikrar etmişti. İslam'ından ümit kestirmemişti. Fakat savaştığı hiçbir müşriğin hediyesini kabul etmemiştir."

Sahnun şöyle demiştir: "Bizans kralı müslüman devlet başkanına hediye verirse, bunda bir sakınca yoktur. O hediye devlet başkanına aittir."

Evzai ise şöyle demiştir: “Hediye müslümanların olur. Karşılık olarak beytülmalden hediye verir.”

İmam Ahmed “Bu hediyelerin hükmü ganimet hük-mündendir” demiştir.

Rasulullah (s.a.v)’in Malların Taksimi Hususundaki

Hükümleri

Bu mallar üç kısımdır:

1- Zekât, 2- Ganimet, 3- Fey

Zekât ve ganimet mallarına dair hükümler daha önce geçmişti. Allah Rasulü’nün sekiz sınıfa birden vermediğini, bazen tek bir yere bile verebildiğini açıklamıştık.

Fey’e gelince; Huneyn günü onu muellef-i kulub arasında paylaştırmış ve Ensar’a bir şey vermemişti. Ensar bundan dolayı O’na serzenişte bulununca Allah Rasulü onlara “İnsanlar yanlarında koyun ve deveyle dönerken, sizin Allah’ın Rasulü ile dönmeniz, onu yurdunuza götürmeniz sizi razı etmez mi? Vallahi sizin kendisiyle döndüğünüz şey onlarınkinden daha hayırlıdır” buyurdu.

Ali (radiyallahu anh) Allah Rasulü’ne Yemen’den bir altın külçesi göndermişti. Allah Rasulü bunu dört kişi arasında taksim etmişti.

Sünen’de nakledildiğine göre Allah Rasulü “yakın akrabalar” için olan hisseyi Haşimoğulları ve Muttaliboğullarına verdi. Nevfeloğulları ve Abdişemsoğullarına vermedi ve “Biz ve Muttaliboğulları cahiliyede de İslam’da da ayrılmadık. Biz ve onlar aynıyız” dedi ve parmaklarını birbirine kenetledi.

Allah Rasulü feyi, zengin ve fakirler arasında eşit olarak paylaştırmıyordu. Mirasta olduğu gibi erkeğe iki, ka-

dına bir pay olarak da paylaştırmıyordu. Aksine bu malı maslahat ve ihtiyaca göre sarfediyordu. Bu mal ile bekarları evlendiriyor, borçları ödüyor ve fakirlerin ihtiyaçlarını karşılıyordu.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in sünneti, humusun harcadığı yerlerin de zekatı gibi olduğunu, zikredilen sınıfların dışına çıkmadığını ve onların arasında miras taksimi gibi taksim etmediğini göstermektedir. O'nun hayatını iyice düşünen kimse bu hususta bir şüpheye düşmez.

Âlimler, feyin Allah Rasulünün elinde olup dilediği gibi tasarrufta bulunduğu bir mal olup olmadığı hususunda ihtilaf etmişlerdir. İmam Ahmed'in mezhebinde ve diğerlerinde iki görüş de bulunmaktadır.

Allah Rasulü'nün sireti ve sünneti, feyi Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'dan aldığı emre göre harcadığı, O'nun harcamasını istediği kimseler arasında taksim ettiğini ve mülkün sahibi gibi kendi isteğine göre harcamadığını göstermektedir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) O'nu "kul peygamber" ve "melik peygamber" olma hususunda muhayyer bırakmıştır. O da kulluğu tercih etmiştir. İkisi arasındaki fark; kul peygamber ancak efendisinin ve kendisini gönderenin emri ile tasarrufta bulunur. Melik peygamber ise dilediğine verir, dilediğine meneder. Nitekim Allah (*Subhanehu ve Teâla*) melik peygamber Süleyman (*aleyhisselam*) hakkında şöyle buyurmuştur: "İşte bizim bağışımız budur. İster ver, ister tut, hesap yoktur." (*Sad*, 39) Yani; dilediğine ver, dilediğine verme, seni hesaba çekmeyeceğiz. Aynı şekilde bu mertebe Peygamberimize de sunulmuş fakat o bunu istemeyip ondan daha üstün olan halis kulluk mertebesini istemiştir. Bu hususta şöyle buyurmuştur: "Vallahi ben hiç kimseye bir

şey vermem yahut men etmem. Ben ancak Kasım'ım. Bana emrolunanı yaparım."

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) fey malından ilk önce kendi ve ailesi için tasarrufta bulunuyor, kalanı ile de Allah (*azze ve celle*) yolunda cihad için gerekli silah vb. eşyaların alımında kullanıyordu. Mallar içindeki bu tür hususunda O'ndan sonra çekişmeler olmuş ve günümüze kadar devam etmiştir.

Zekât, ganimet malları ve miras taksiminde, bunların verileceği kimseler belirlenmiştir. Bu sebeple başkaları bunlara ortak edilemez. Bu konuda sonra gelen yöneticiler için feyde olduğu gibi sorunlar çıkmamış, çekişmeler olmamıştır. Şayet fey konusu da bunlar gibi açık olsaydı Rasulullah'ın kızı Fatma Peygamberimizin terekesinden miras talebinde bulunmazdı. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın, (*fethedilen*) memleketlerin ahalisinden savaşılmaksızın peygamberine kazandırdığı mallar; Allah'a, peygambere, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. O mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet (ve güç) hâline gelmesin diye (Allah böyle hükmetmiştir). Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah'ın azabı çetindir. Bu mallar özellikle, Allah'tan bir lütuf ve hoşnudluk ararken ve Allah'ın dinine ve peygamberine yardım ederken yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılan fakir muhacirlerindir. İşte onlar doğru kimsele-
rin ta kendileridir. Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine'ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim

nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.” (Haşr, 7-9)

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) bu ayetlerde, Rasulü’ne fey olarak verdiği şeylerin toplamının bu ayetlerde zikredilen kimselere ait olduğunu haber vermiş, onun her beşte birini zikredilen kimselere has kılmamıştır. Aksine genel olarak ve mutlak bir şekilde açıklamada bulunmuştur. Bu mallar ilk olarak hususi harcama yerlerine sarf edilir. Bunlar humus ehlidir. Daha sonra da umumi harcama yerlerine sarf edilir. Bunlar da Muhacir, Ensar ve kıyamete kadar onlara tabi olanlardır. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile ondan sonraki halifelerin amel ettikleri şey bu ayetlerde murad edilen şeydir. Bu sebeple İmam Ahmed ve diğerlerinin naklettiğine göre Ömer b. Hattab şöyle demiştir: “Bu mal hususunda kimse kimseden daha hak sahibi değildir. Ben de sizden birinden daha hak sahibi değilim. Vallahi bu malda köleler dışında her müslümanın hakkı vardır. Fakat biz Allah’ın kitabındaki yerimize göre yiz. İlk olarak Allah Rasulü’ne pay ederiz. Daha sonra kişinin İslam’da çektiği sıkıntı, İslam’a girişindeki önceliği, İslam’a verdiği hizmeti ve ihtiyacına göre onu pay ederiz. Vallahi şayet hayatta kalırsam San’a dağındaki koyunlarını otlatan çobanın bile bu maldaki hakkı ona verilecektir.”

Fey ayetinde zikredilen müslümanlarla humus ayetinde zikredilenler aynıdır. Humus ayetine Muhacirler, Ensar ve onlara tabi olanlar girmemişlerdir. Çünkü onlar feyin bütününde hak sahibidirler. Humus ehlinin ise elde ettiği iki hakkı vardır: 1- Humusta özel hak, 2- Feyden genel hak. Bunlar bu iki paya da dahil olmuşlardır. Fey mallarının bütünün paylaşılması ortakları bulunan malların paylaşımı, miras, vasiyet ve mutlak mülklerin paylaşımı şeklinde yapılmayıp ihtiyaca, faydaya, İslam’a hizmete ve

onun uğruna çekilen sıkıntıya göre yapıldığı gibi, humus da ehline bu şekilde taksim edilir. Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın kitabında her ikisinin çıkış yeri birdir. Beş sınıf özel olarak tahkik etmek, bunların fey dağıtılacaklar arasından hiçbir şekilde çıkarılamayacaklarını ve humusun zikredilenlerden başkasına verilmeyeceğini ifade eder. Nitekim umumi fey Haşr suresinde ayette geçen kimselere ait olup bunların dışındakilere verilmez. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) humus ehlini fey ehli de kılmış, durumlarına önem göstermek ve takdim etmek için onları belirlemiştir. Ganimet malları savaşa iştirak etmeyenlere ait olmayıp sadece ehline ait olduğu için, onların beşte birinin humus ehline ait olduğu konusunda delil getirilmiştir. Fey belli bir kimseye mahsus olmadığından dolayı, hepsi onlara, muhacirlere, Ensar'a ve onlara tâbi olanlara ait kılınmıştır. Humus ve fey harcanılan yer açısından eşit kılınmıştır.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Allah (*Subhanehu ve Teâla*)'nın ve kendi hissesini İslam'ın maslahatı için harcıyordu. Geriye kalan beşte dördü ise önem ve ihtiyaç sırasına göre sahipleri için harcıyordu.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Düşmanla Yaptığı Anlaşmaya Vefa, Düşman Elçilerinin Öldürülmeyip Hapsedilmeyeceği ve Düşmanın Anlaşmayı Bozmasından Korkulduğunda Anlaşmanın Bozulması Hususunda Verdiği Hükümler

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'in Museyleme'nin iki elçisi "Biz onun (Museyleme) Allah'ın Rasülü olduğunu söylüyoruz" dediklerinde "Şayet elçiler öldürülmez olmasaydı ikinizi öldürürdüm" dediği sabittir. Aynı şekilde Kureyş tarafından elçi olarak gönderildikten sonra geri dönmek istemeyen Ebu Rafi'ye "Ben ahdi bozamam. Elçiye tu-

tamam. Sen şimdi kavmine dön. Şimdi içinde hissettiğin şeyleri tekrar hissedersen o zaman geri dön” dediği de sabit olmuştur.

Allah Rasulü kadınları iade etmemiştir. Ebu Cendel'i ise geri iade etmiştir.

Eslemli Subey O'na gelmişti. Ardından kocası onu istemek için çıkmıştı. Allah (*Subhanehu ve Teâla*) “Ey iman edenler! Mü'min kadınlar muhacir olarak size geldiklerinde, onları imtihan edin. Allah, onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer siz onların inanmış kadınlar olduklarını anlarsanız, onları kâfirlere geri göndermeyin. Çünkü müslüman hanımlar kâfirlere helâl değillerdir. Kâfirler de müslüman hanımlara helâl olmazlar. Mehir olarak harcadıklarını onlara (kocalarına geri) verin. Mehirlerini verdiğiniz takdirde, bu kadınlarla evlenmeniz de size bir günah yoktur. Müşrik karılarınızın nikâhlarına tutunmayın. (Zira bu nikâhlar ortadan kalkmıştır.) Onlara harcadığınız mehri, (evlendikleri kâfir kocalarından) isteyin. Kâfirler de (İslâm'ı kabul eden ve sizinle evlenen eski hanımlarına) harcamış oldukları mehri (sizden) istesinler. Bu, Allah'ın hükmüdür. O, aranızda hüküm veriyor. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Mümtehone, 10) ayetini nazil etti. Allah Rasulü (*aleyhisselam*) bunun üzerine o kadına, oradan sadece İslam'a girmesi sebebiyle çıktığına, kavminde yaptığı bir olaydan ve eşine olan nefretinden dolayı gelmediğine dair yemin ettirdi. Kadının yemin etmesinden sonra Allah Rasulü kadının kocasına mehrini verdi ve onu iade etmedi.

Allah (*Subhanehu ve Teâla*) şöyle buyurmuştur: “(Anlaşma yaptığın) bir kavmin hainlik etmesinden korkarsan, sen de anlaşmayı bozduğunu aynı şekilde onlara bildir. Çünkü Allah, hainleri sevmez.” (Enfal, 58)

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ise şöyle buyurmuştur: "Kimin bir kavimle arasında anlaşma varsa, anlaşma müddeti doluncaya ya da onlar anlaşmayı bozana kadar ne bir düğüm atabilir ne de çözebilir." Hadisi Tirmizi sahih olarak nakletmiştir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Müslümanların kanları birbiriyle eşittir..." Allah Rasülü amcasının kızı Ummu Hani'nin eman verdiği iki adama eman vermişti. Aynı şekilde kızı Zeyneb kocası Ebu'l As'a eman verince O da eman vermiş ve şöyle buyurmuştu: "Müslümanlar adına en aşağı konumda olanlar eman verebilir." Başka bir hadiste de "Müslümanlar adına en aşağı konumda olanı eman verebilir. En uzak olanı da ganimeti onlara çevirir" buyurmuştur. Burada dört kaide bulunmaktadır:

1- Müslümanların kanları birbiriyle eşittir.

2- Bu kamu görevlerinden herhangi bir şeyin kafirlere verilmesini meneder.

3- Müslümanlardan en uzak olan ganimeti onlara çevirir. Seriyeye İslam ordusunun gücüne dayanarak bir ganimet elde ettiğinde, bu ganimetin hem onlara hem de arkadakilere ait olması gerekir. Çünkü ordunun kuvveti sayesinde bu ganimeti ele geçirmişlerdir. Beytulmal'den olan fey malları -kazanılması yakın olanlar sebebiyle olsa da hem yakın olanlara hem de uzak olanlara aittir.

4- Müslümanların en aşağı konumda olanı onlar adına eman verebilir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Arap hristiyanları olan Necranlılardan ve Eylelilerden cizye aldı. Dumetu'l Cendel halkından da cizye aldı. Onların çoğunluğu Araptı.

Yemen’de bulunan ehli kitaptan da cizye aldı. Onlar da yahudi idiler. Aynı şekilde mecusilerden de aldı. Fakat Arap müşriklerinden almadı. İmam Ahmed ve İmam Şafi “Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ehli kitap ve mecusilerden başka kimseden cizye almadı” demişlerdir.

Bir grup ise “Tüm ümmetlerden cizye alınır. Ehli kitap Kur’an ile, mecusiler ise sünnet ile sabittir. Diğerleri ise mecusilere tâbidir. Çünkü mecusiler şirk ehlidir ve kitapları da yoktur. Onlardan cizye alınması bütün müşriklerden alınacağına delildir. Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) sadece Arap müşriklerinden almamıştır. Çünkü bunlar cizye ayeti nazil olmadan önce müslüman olmuşlardı. Nitekim putperestlerin küfrü ateşe tapanlarınkinden daha şiddetli değildi. Aksine ateşe tapanların küfrü onlarınkinden daha şiddetliydi. Putperestler Rububiyet tevhidini, Allah’tan başka yaratıcı olmadığını kabul ediyorlardı. Putlarına sadece kendilerini Allah’a yaklaştırsınlar diye ibadet ediyorlardı. Mecusiler gibi alemi iki yaratıcının yarattığına inanmıyorlardı. Onlar gibi anneleri, kızları ve kız kardeşleri ile evlenmeyi helal görmüyorlardı. İbrahim (*aleyhisselam*)’ın dininin kalıntıları üzere bulunuyorlardı. Mecusilerin ise herhangi bir peygamberin şeriatine tabi oldukları bilinmemektedir” demiştir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Hecer halkına ve meliklere İslam’a veya cizyeye davet ettiği mektuplar yazmıştı. Bu hususta Arap ve Acem arasında ayırım yapmamıştır. Muaz (*radiyallahu anh*)’a buluğa ermiş her kişiden bir dinar yahut bunun dengi “meafir” elbisesi almasını emretmişti. Meafir; Yemen’e has bir elbisedir.

O’nun ardından Ömer (*radiyallahu anh*) cizye miktarını arttırmış, altın ehline dört dinar, gümüş ehline ise yıllık

kırk dirhem olarak belirlemiştir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Yemen halkının darda olduğunu bildiği için az, Ömer (radiyallahu anh) Şam halkının zengin olduğunu bildiği için çok takdir etmiştir.

Kureyşlilerin müttefiki, Allah Rasulü'nün müttefikine saldırıp Kureyş de bundan razı olunca, Allah Rasulü onları anlaşmayı bozmuş kabul etti ve onlarla savaşmayı mübah gördü. Bu hususta onlara destek olmaları doğrudan savaşa girmek sayılmıştı.

Rasulullah (s.av)'in Nikâh ve Nikâhla İlgili Hükümleri

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kendi istemeden babasının zorla evlendirdiği bakire kızın nikahını reddetmiştir. Sünen'de nakledildiğine göre ise, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kendi gönülsüz olduğu halde babasının evlendirdiği bakire kızı bu hususta muhayyer bırakmıştır.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu sabittir: "İzni alınmadan bakire bir kız nikahlanmaz. Onun izni susmasıdır."

Aynı şekilde yetim kızın da nikâh hususunda görüşünün alınmasına hükmetmiştir. Buluğ çağından sonra ise yetimlik yoktur. Bu yetim kızla buluğdan önce evlenilebileceğini gösterir. Kur'an da buna delalet eder.

Sünen'de nakledildiğine göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Velisiz nikâh yoktur" Aynı şekilde "Kadın kendisini evlendiremez. Kendini evlendiren kadın zina eden kadındır."

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir kadını iki velinin evlendirmesi halinde ilkinin nikâhının geçerli olacağına hükmetmiştir. Bir adamın bir kadınla evlenip mehirden bahsetmeden ve zifafa girmeden öldüğü bir durumda, ka-

dına mehri misil gerektiğine, adama mirasçı olacağına ve dört ay on gün iddet bekleyeceğine hükmetti.

Tirmizi'de nakledildiğine göre Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir adama "Öyleyse seni falanca kadın ile evlendireceğim" buyurmuş, adam "Tamam" demişti. Kadına da "Seni falanca adam ile evlendireceğim buna razı mısın?" buyurdu. Kadın "Evet" dedi. Bunun üzerine onları birbirleri ile evlendirdi. Adam kadınla zifafa girdi fakat ona mehirden bahsetmedi. Herhangi bir şey de vermedi. Ölmeye yakın mehrine karşılık Hayber'deki hissesini ona verdi."

Bu hadisler bazı hükümler içermektedir:

1- Mehirden bahsedilmeden yapılan nikah caizdir.

2- Mehir belirlenmeden zifafa girmek caizdir.

3- Zifafa girilmese bile ölümle mehri misil kesinlik kazanır.

4- Zifafa girilmese bile kadın dört ay on gün iddet beklemesi gerekir. İbni Mesud ve Irak ehli bu görüşü benimsemişlerdir.

Bir adamın akdın her iki tarafının da veliliğini üstlenmesi caizdir. Sadece "Falanı falanca evlendirdim" demesi yeterlidir.

Rasulullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) nikâhında dörtten fazla kadın bulunduğu halde müslüman olan kimseye içlerinden dördünü seçmesini emretmiştir. Aynı şekilde nikâhında iki kız kardeş olduğu halde müslüman olan kimseye de bunlardan birini seçmesini emretmiştir. Bu durum kafirlerin nikahının sahih olduğunu ve kişinin önceki ve sonraki diye ayırmadan dilediğini seçebileceğini ifade eder. Cumhuriyet'in görüşü budur.

Tirmizi'nin hasen olarak naklettiği bir hadiste Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): “Efendisinin izni olmadan evlenen köle zinakardır” buyurmuştur.

Şüphesiz ki Allah (Subhanehu ve Teâla) en iyi bilen ve en iyi hüküm verendir. Hamd alemlerin Rabbi olan Allah'a aittir.

“Zadu'l Mead fi Hedyi Hayri'l İbad” isimli kitap, İbn Kayyım el-Cevziyye'nin kaleme aldığı en önemli eseri olmakla birlikte, onun imamlığını, ilminin derinliğini ve taklitten uzak olduğunu gözler önüne sermiştir. Müellif (rahimehullah) eserinde, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellern)'in hayatını, onun topluma ve ferde yönelik muamelelerini, Müslümanların rehber edinmesi ve onun değerli menheci üzere yürümeleri için basit ve kolay bir dille ele almıştır.

Daha sonra ümmetten birçok kimsenin sapıklıktan kurtulmasına vesile olan davet imamı Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab (rahimehullah), Müslümanların dini ve dünyevi meselelerinde faydalanmaları için “Zadu'l Mead” adlı eseri ihtisar ederek elinizdeki kitabı derlemiştir.

Her Müslümanın bu kitabı, Allah (Subhanehu ve Teala)'nın şu ayetinin gerçekleşmesi için ahiretine bir azık ve yoluna rehber edinmesi gerektiğine kanaat etmekteyiz:

“Andolsun ki sizin için, Allah'ı ve Ahiret Günü nü umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah'ın Rasulü'nde güzel bir örnek vardır.” (Ahzab, 21)

İHLAS
KİTAPBEVİ

www.ihlaskitabevi.com
Tel: 0 332 350 46 87